Savaşı Anlamak

21. YÜZYIL İÇİN STRATEJİ

Alan Stephens - Nicola Baker
Çeviren: Süleyman Yazır

phoenix

SAVAŞI ANLAMAK

Savaşı Anlamak
Alan Stephens – Nicola Baker
Kitabın orijinal adı: Making Sense of War
Çeviren: Süleyman Yazır
Kitap Editörü: Bülent Özçelik
Kapak ve Sayfa Düzeni: Leyla Çelik
Baskı
Desen Ofset
0 312 496 43 43
©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.
Ocak 2009, Ankara
Phoenix Yayınevi -190
ISBN No: 978-605-5738-05-1
Phoenix Yayınevi
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx
Faks: 0 (312) 419 16 11
e-posta: info@phoenixkitap.com
http://www.phoenixkitap.com
Dağıtım:
Siyasal Dağıtım
Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1
Kızılay-Ankara
Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx
Faks: 0 (312) 419 16 11
Yerebatan Cad. Salkım Söğüt Sok.
Keskinler İş Merkezi No: 8/505
Sultanahmet-Eminönü/İstanbul
Tel-Faks: (0212) 528 86 00
e-posta: info@siyasalkitap.com
http://www.siyasalkitap.com

SAVAŞI ANLAMAK

21. Yüzyıl İçin Strateji

Alan Stephens
Nicola Baker

Çeviren

Süleyman Yazır

Alan Stephens New South Wales Avustralya Savunma Kuvvetleri Akademisi Üniversitesi'nde kıdemli okutmandır. Daha önceki görevleri; Avustralya Federal Parlamentosu Dış İşleri ve Savunma Karma Komisyonu'nda baş danışmanlık, RAAF için resmi tarihçilik, *Asia-Pasific Defence Reporter*'da yazar-editörlük, ABC televizyonunda tarih yorumculuğu ve RAAF pilotluğunu kapsamaktadır.

Nicola Baker New South Wales Avustralya Savunma Kuvvetleri Akademisi Üniversitesi'nde okutmandır. Değişik Avustralya savunma kuruluşlarında danışmanlık yapmış, askerî ve stratejik konularda birçok makale yazmıştır.

SAVAŞI ANLAMAK
21. YÜZYIL İÇİN STRATEJİ

Strateji, askerî gücün siyasi amaçları başarmak için kullanıldığı yöntem olmasından dolayı, genel olarak savaş sanatı olarak adlandırılmaktadır. *Savaşı Anlamak: 21. Yüzyıl için Strateji* karmaşık savaşa girme faaliyetinin, kapsamlı ve açık bir analizini yapmaktadır. Yalın bir dille yazılmış olan kitap, okuyuculara Atinalı General Thukydides ve Çinli savaşçı filozof Sun Tzu'nun strateji hakkında ilk kez yaklaşık 2500 yıl önce yazdıklarından bu yana var olan stratejik düşüncedeki en önemli kavramların içeriğini bütün olarak vermektedir. Ayrıca, kitap, siyasi, hukuki ve teknolojik değişikliğin stratejik seçenek ile askerî strateji üzerindeki etkisini de incelemektedir.

Savaşı Anlamak, zorlama ve baskı gibi stratejik seçeneklerin doğası ve önemi ile ağırlık merkezini belirleme ve saldırı, araziyi ele geçirme ve elde tutma, ateş gücü ve manevra ile yıkıcı darbe gibi stratejik ilkeleri açıklamaktadır. Kitap, 21. yüzyılda komutanların karşı karşıya oldukları kısıtlamalar ve fırsatları tartışmakta ve askerî strateji formülasyonunun muhtemelen üst düzey güvenlik görevlileri için en önemli tek sorumluluk olmaya devam edeceğini ortaya koymaktadır.

Kitap, konu yaklaşımı yöntemini uygulayarak ve MÖ 500'den günümüze kadar tarihi örnekleri kullanarak, rekabetin her aşamasındaki stratejiyi tartışmaktadır. Asimetrik savaş çağında askerî başarı için elzem olan orijinal görüşler sunmakta, buna karşın geniş bir okuyucu kitlesi için okunabilir olarak kalmaktadır.

İçindekiler

Kısaltmalar 9

Önsöz 11

Giriş 13

1 Nasıl Kazanılır? *Stratejinin Doğası* 19

2 Soba Borusu Stratejisi: *Stratejik Düşünce Okulları* 35

3 Geleneksel Savaş Kavramları ve Uygulamaları: *Strateji Ne Oldu?* 61

4 Manevra ve Güç Kullanımı: *Stratejiyi Uygulama* 105

5 Stratejiyi Şekillendirme: *Stratejiyi İşletmek* 145

6 Stratejik Felç: *Bir İdeal Olarak Strateji* 187

7 Savaşa Niyetlenmek: *Siyasi Zorunluluklar ve Stratejik Düşünceler* 227

8 Savaş Üzerindeki Kısıtlamalar: *Strateji, Meşruiyet ve Sağduyu* 267

9 Savaşın Kontrolü: *Askerler, Siviller ve Optimum Güç Kullanımı* 291

10 Barış Yapma: *Korumak ve Onarmak İçin Müdahale* 317

11 21. Yüzyılda Savaş: *Stratejinin Sonu mu?* 345

Seçilmiş Kaynakça 363

Dizin 367

Kısaltmalar

ATF	Avustralya Görev Gücü
CENTO	Merkezî İttifak Teşkilatı
CIA	Merkezî Haberalma Teşkilatı
DCA	Hava Karşı Savunma
ECOMOG	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu İzleme Grubu
EBP	Sonuca Dayalı Planlama
ECOWAS	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
IAF	İsrail Hava Kuvvetleri
ICBM	Kıtalararası Güdümlü Füze
INTERFET	Uluslararası Doğu Timor Gücü
ISTAR	İstihbarat, Gözetleme, Hedef Belirleme, Keşif
MAD	Karşılıklı Yıkım Garantisi
MOOTW	Savaş Dışındaki Askerî Harekâtlar
NATO	Kuzey Atlantik İttifak Teşkilatı
NCW	Ağ Merkezli Savaş
NSC	Ulusal Güvenlik Konseyi
ONUC	Birleşmiş Milletler Kongo Operasyonu
OODA	Gözlem-Yönlendirme-Karar-Eylem
PGMs	Hassas-Güdümlü Patlayıcı

PLO	Filistin Kurtuluş Örgütü
PSO	Barış Destek Harekâtı
QRF	Seri Tepki Gücü
RAF	Kraliyet Hava Kuvvetleri
ROE	Savaş Kuralları
SACEUR	İttifak Yüksek Komutanı, Avrupa
SEATO	Güneydoğu Asya İttifak Teşkilatı
UNAMET	Birleşmiş Milletler Doğu Timor Heyeti
UNAMSIL	Birleşmiş Milletler Sierra Leone Heyeti
UNFICYP	Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü
UNITA	Angola'nın Tam Bağımsızlığı Ulusal Birliği
UNITAF	Birleşmiş Görev Gücü
UNOMOC	Birleşmiş Milletler Demokratik Kongo Cumhuriyeti Operasyon Heyeti
UNOSOM	Birleşmiş Milletler Somali Operasyonu
UNPROFOR	Birleşmiş Milletler Koruma Gücü

Önsöz

Birden altıya kadar olan bölümler Alan Stephens, yediden ona kadar olan bölümler Nicola Baker tarafından yazılmıştır. Giriş ve on birinci bölüme her iki yazar da katkıda bulunmuşlardır.

Yazarlar, taslağın tamamında veya belirli bölümlerindeki değerli yorumlarından dolayı Robert Ayson, John Harvey, Christina Stephens, Craig Stockings ve Graham Walker'a teşekkür etmek isterler.

Giriş

21. yüzyılın başında, yıllardır süre gelen stratejik inanç ve uygulamalar ciddi tehdit altındaymış gibi görünmektedir. Hatta o kadar ki, bazı yorumcular 'stratejinin sonu'nu ilan etmişlerdir.[1]

Uluslararası çevrenin çok önemli değişim geçirdiği hususunda çok az bir şüphe vardır. Küreselleşme olgusu ulusal sınırları kaldırmış gibi gözükmekte; haberleşme ve bilgi devrimi tekrar küresel düzeyde kimin kimle, nasıl, ne zaman ve nerede ilgili olduğunu yeniden tanımlamaktadır ve 'Pazar'ın, devletin temeli olan 'ulus'un yerine geçme ihtimali vardır. Bu laik baskılar ulus devletin altını oymakta, ancak ironik olarak doğası itibariyle sadece belirli bir grubu kapsayan ve sıklıkla zıtlıkları içeren ulusalcılık olgusunun yeniden ortaya çıkmasına katkıda bulunmaktadır. El Kaide'nin 11 Eylül 2001'deki New York ve Washington'a yaptığı şaşırtıcı saldırı ve daha genel nitelikteki intihar saldırı olaylarındaki artış, yeni belirsizlik ve güvensizlik unsurlarını ortaya çıkarmıştır.

Eş zamanlı olarak, asırlardır hem çatışmanın doğasını ve hem de savunma güçlerinin yapısını şekillendirmiş olan devletler arasındaki tiyatro düzenindeki geniş ölçekli savaşların olma

---

1 Martin van Creveld, 'The End of Strategy', in Hugh Smith (ed.), *The Strategists* (Canberra: Austtalian Defence Studies Centre, 2001).

olasılığı azalıyormuş gibi görünmektedir. Kore Yarımadası, Tayvan Boğazı ve İsrail ile Ortadoğu tehlikeli çatışma noktaları olarak kalmıştır. Ancak, bir patlama yerine küçük bir sesle sona eren Soğuk Savaşı müteakiben, 1991 ve 2003 yılları arasında dünyadaki silahlı çatışmaların sayısı yüzde 40'tan fazla azalmış, uluslararası krizler yüzde 70 inmiş ve uluslararası silah harcamaları yüzde 33 düşmüştür.[2] Avrupa'nın II. Dünya Savaşı'ndan bu yana olağanüstü bir şekilde ekonomik birlik ile politik istikrara yönelmesi özellikle önemlidir. Onun yakın tarihlerdeki bu gelişimi, Avrupa'nın 1945 öncesi dünyanın kritik devletler arası gerilimlerinin büyük bir çoğunluğu için bir savaş alanı olduğunu bize unutturmaktadır.

Önemli çatışmaların olduğu yerlerde bu genellikle iç savaş şeklini almaktadır. Bu savaşlarla birlikte ortaya çıkan uç düzeydeki insan hakları ihlalleri, devletler topluluğuna bir ahlaki ve yasal açmaz teşkil etmektedir: Bu ızdırabı önlemek için müdahale etmeliler mi yoksa devletlerin hükümranlık hakları - uluslararası hukukun bir temel unsuru- üstün mü tutulmalıdır? Hâlihazırda daha az vahşet içeren devletler arası çatışmalar bununla ilintili bir sorun teşkil etmektedir; yani sınırlı askerî harekât ile uzun dönemli siyasi amaçlar nasıl bağdaşacaktır. General Rupert Smith'in işaret ettiği gibi, bu sorunları çözmedeki başarısızlığın önemli bir sonucu, askerî bir harekât tamamlandığında bile cepheleşmenin devam edecek olmasıdır. Yani rakipler muhtemelen bir 'daimî çatışma hali'nde olacaklardır.[3]

21. yüzyılın başı ayrıca çok farklı askerî yetenekler ve stratejiler ile nitelenmektedir. Bir uçta, ileri teknolojisi, çok pahalı silah sistemi, karmaşık insan ve makine devreleri ve ezici güç ve

---

[2] 'War and Peace in the 21st Century', in *Human Security Report 2005* (Vancouver: The University ot British Columbia, 2005), pp. 1-2.

[3] Rupert Smith, *The Utility of Force* (London: Allen Lane, 2005), esp. pp. 371-404.

felç doktrinleri ile Amerika Birleşik Devletleri, diğer uçta hiç silahlı kuvvetleri olmayan devletler vardır. Aradaki devletlerin olanakları çok farklıdır ve bunlardan bazıları ile devlet içi devletler ve bazı değişik uluslardan oluşan gruplar, yüksek teknolojili rakiplerini yenmek üzere yaratıcı yöntemler geliştirmişlerdir.

İlk dünya yaklaşımı 1990'larda kara, deniz ve hava kuvvetlerinin türlerini ortaya çıkarmış ve bunlar, 21. yüzyılda Ortadoğu'daki geleneksel rakiplerini yenmede ezici bir şekilde etkin olmuşlardır. Ancak, büyük geleneksel güçlerin kullanımı gittikçe artan bir şekilde, ileride bu kitapta incelenecek olan nedenlerden dolayı, sorgulanır hale gelmektedir.

21. yüzyılın başında, politikacılar değişen güvenlik çevresinde yollarını bulmak ve askerî komutanlar harekâtlarının siyasi amaçlara uyumunu sağlamak istedikleri takdirde, güç kullanımının tam olarak anlaşılması ve stratejik olanaklar ile kısıtlamaların makul olarak irdelenmesi gerekli olacaktır. Strateji ve savaş üzerindeki yazının büyük çoğunluğu fikir ve uygulamaların faydalı bir mütalaasını sağlama veya ilerisi için öneriler getirme bakımından çok bölük pörçüktür. Bazı yazarlar, Sun Tzu veya Clausewitz gibi belirli teorisyenler veya Büyük İskender, Napolyon veya Mao Ze Tung gibi askerî komutanların yaklaşımları üzerinde yoğunlaşmışlardır. Diğerleri, kara, deniz ve havanın farklı ortamlarındaki muharebe gücü, değişik hizmetlerin potansiyeli ve dolaylı yaklaşım veya yıkıcı darbe gibi bireysel kavramlarının erdemlerine odaklanmışlardır. Faaliyet sınırlarının hâlihazırdaki açık bulanıklığına rağmen, strateji konusundaki çağdaş yazıların büyük çoğunluğu, savaşın analitik ve pratik olarak farklı çatışma düzey ve tiplerine ayrılabileceğini ve diğer öğelerden soyutlanarak anlaşılabileceğini varsaymaya devam etmektedir.

Daha tümleşik, açıklayıcı ve kuralcı bir analiz doğrudur ve bu kitap, bu amaç akılda tutularak yazılmıştır. Yaklaşımımız

konuyu, tek sorun veya çağdan ziyade başlıklar itibariyle ve teknoloji ile sosyal davranışlara kadar değişen farklı güçlü değişim unsurlarının etkisini baştan sona incelemek olmuştur.

Strateji en iyi, politika ve uygulamalar arasındaki köprü; yani siyasi amaçların başarılmasına yönelik olarak askerî güçlerin kullanılmasına ilişkin bir plan olarak tanımlanmaktadır; Askerî güçler birçok şekilde kullanılabilir; istikrar ve güvenlik düşüncesiyle nüfuzunu kullanmak, bir saldırıyı caydırmak ve savaşı sürdürmek. 'Şekillendir-caydır-karşılık ver' sloganı bu yaklaşımları alternatifler olarak değil, fakat sırayla uygulanması gereken aralıksız bir bütün olarak tanımlamaktadır. Bu sıra, amaçları başarmada şekillendirmenin -nüfuz kazanarak ve bu nüfuzu kullanarak- daha belirsiz bir kavram olan caydırmaya güvenmeden daha iyi olduğunu, ancak bu şekillendirmenin başarısız olması durumunda, caydırmanın kesinlikle belirsiz olan karşılık verme alanına girmek zorunda kalmaktan daha iyi olduğunu anlatan köklü stratejik kararı yansıtmaktadır. Bu kitapta biz stratejiyi tanımlayacağız ve onun her üç aşamadaki potansiyeli ile sınırlamalarını tartışacağız.

İyi bir strateji daima sürekli olarak sonuçlar-yollar-araçlar yapısına güvenli bir şekilde uymalıdır. Burada, 'sonuçlar' siyasi amaçlarla veya mevcut terminolojideki haliyle, yaratmak istediğimiz etkiyle özdeşleşmekte; 'yollar' ulaşmak istediğimiz sonuca varmak için seçtiğimiz yöntemi tanımlamakta ve 'araçlar' bu yolu takip etmek için mevcut olan araçları tarif etmektedir. Bundan, ya araçların ya da yolların arzulanan sonuçlar ile tutarlı olmaması halinde; mevcut ateş gücü, teknoloji, doktrin veya kurumsal düzenlemeler ne olursa olsun, stratejik yaklaşımın geçerli olmayacağı sonucu çıkmaktadır.

Herhangi bir şekilde siyasi amaçların başarılmasına katkıda bulunmadıkları takdirde, muharebeleri kazanmanın hiç bir faydası yoktur; aksine bazı askerî yenilgiler nihai siyasi zafere kat-

kıda bulunabilir. Koşullara bağlı olarak, belirli bir sonuç bazıları tarafından kazanç, bazıları tarafından da kayıp olarak görülebilir. Örneğin, M.Ö. 480'de Thermopylae'de büyük Pers ordusuna karşı dağ geçidini savunan Isparta önderliğindeki küçük Yunan ittifakı sonunda yenildi. Bununla beraber savunmacıların kazandığı zaman, uzaklardaki kendi ülkeleri insanlarının savaşa hazırlanmasını mümkün kıldı ve Yunanların nihai zaferi için son derece hayati öneme haizdi. Olayların daha büyük çerçevesi içinde Ispartalıların kaybı bu amaca yönelik ilk adımdı.

Strateji en iyi şekilde, onun süregelen temaları ile önemli kaymaları anlayarak ve klasik metinleri ile en etkili teorisyenler ve uygulamacılarının fikirlerini bilerek değerlendirilebilir. Elle tutulur örneklerle somut teoriye hayat vermenin yanı sıra, geniş bir tarihi örgü yapılması bizim amacımız olmuştur. *Savaşı Anlamak,* genel stratejik sorunları örneklemek amacıyla yoğun bir şekilde belirli tarihi örnekleri kullanmıştır. Bazı bölümlerde yaklaşımımız konulara göre veya tarihi değildir, diğerlerinde ise düşünce ve uygulamaların evrimi üzerinde yoğunlaşmaktayız.

İlk aşamada stratejinin doğasını tanıtan ve sonuçlar-yollar-araçlar yapısının temel mantığını tartışan ve ikinci olarak da savaşa ilişkin geleneksel Batı yaklaşımının temelini oluşturan ana teorileri gözden geçiren, 'Nasıl kazanılır' ve 'Soba borusu stratejisi' konusundaki Birinci ve İkinci Bölümler esas itibariyle teoriye ilişkindir. Üçüncü ve Dördüncü Bölümler, savaşa ilişkin geleneksel yaklaşımları inceleyerek ve manevranın temel deyimleri ile güç kullanımı vasıtasıyla stratejinin eyleme aktarımını takip ederek teoriden uygulamaya geçişe yönelmektedir.

Bu aktarım beş ve altıncı bölümlerde devam etmektedir. Ancak, bu daha çok uygulamalı bir şekilde olmaktadır. 'Stratejik felç' kavramı rakibi, hasmı eylemsizlikle şaşırtarak en az maliyet ile kazanma olanağını incelemekte iken, 'Şekillendirme' mekanizması, nüfuzun manipülasyonu ile savaşmadan ideal kazan-

ma kavramını tanımlayarak tartışmaktadır. Fiziki tahrip, hasar veya fetihten ziyade etkiler açısından arzulanan sonuçları tanımlama fikri, altıncı bölümde analiz edilen stratejik düşünceye önemli bir ilavedir.

İyi bir strateji oluşturacak isek, savaşın doğasını, özellikle de onun siyasi boyutlarını anlamamız gerektiği kabul görmüş bir gerçektir. Özellikle 21. yüzyıl ile bağlantı kurması nedeniyle, yediden dokuza kadar olan bölümler stratejik düşünceye açılan bu temel pencere ile ilişkilidir. Şimdiki zamana vurgu yapılmasından dolayı, bu bölümler kaçınılmaz olarak sık sık ABD deneyimine atıfta bulunmaktadır. 1990'larda ve 21. yüzyılın başlangıcında Dünya'nın tek askerî süper gücü olması nedeniyle, Birleşik Devletler genel olarak çağdaş uluslararası ilişkiler ve özel olarak da stratejik davranış şekilleri üzerinde olağanüstü bir etkide bulunmuştur.

Devletler savaşa girmeyi düşündüklerinde -askerî stratejilerini hazırlamaya veya son aşamasına getirmeye karar vermeden önce- tüm siyasi, diplomatik, sosyal, ekonomik ve diğer unsurları gözönünde bulundurmalıdırlar. Yedinci bölüm, bu konular ile savaş planlamacıları için sorun yaratan problemlerden bazılarını incelemektedir. Sekizinci bölüm, tartışmayı strateji ve savaş konularında gelişen hukuki ve tarih boyunca var olan makul sınırlamalara taşımaktadır. Dokuzuncu bölüm, tedirgin edici asker-sivil ilişkileri sorunları ile bu konudaki tartışmaların yarattığı stratejik esneklik ve uluslararası güvenlik üzerindeki etkilerini araştırmaktadır. Onuncu bölüm, silahlı insancıl müdahalelerin özel koşulları ve tüm gelecekteki savaşların yürütümü için bu tür askerî konuşlanma türlerinden çıkarılacak dersleri incelemektedir. Nihayet, Onbirinci bölüm 21. yüzyıl tehditlerinin doğasını tartışmakta ve stratejide muhtemelen neyin kalıcı olacağı ve nelerin değişebileceği arasında ayrım yapmaktadır.

1 Nasıl Kazanılır?

Stratejinin Doğası

STRATEJİ, çok özgürce ve anlamı karışıkmış gibi görünmesine yol açan çok çeşitli bağlamlarda kullanılan kelimelerden biridir. Orijinal Yunanca şeklinde, sadece bir orduyu yönetme sanatı anlamına gelen *strategos*'ta kafa karıştıracak hiç bir şey yoktur. Bununla beraber, bugün sözde stratejiler çok sayıda faaliyet tarafından sahiplenilmiştir. İş hayatının mallarını satması için stratejileri vardır; spor takımlarının rakiplerini yenmeleri için stratejileri vardır; bireylerin para tasarruf etmeleri, sosyal hayatlarını düzenlemeleri, müzik koleksiyonlarını ayırmaları için stratejileri vardır vesaire. Belirsizlikte uygulanmış olduğu koşullara bakılmaksızın askerî harekât ve silah sistemlerinin stratejik olarak adlandırıldığı, bir bakıma nedensel yol yaklaşımından çıkmaktadır. Hava kuvvetleri buna bir örnek teşkil etmektedir. Yıllardır saldırı yapan bir uçağının üssünden uzakta olan herhangi bir hedefe yapılan herhangi bir saldırıya, otomatik olarak 'stratejik' yaftası yapıştırılmaktadır. Hedefin veya misyonun amacına bakılmaksızın, düşman ülkesine bir bombardıman uçağı ile yapılan saldırı stratejik idi ve dört motorlu olup, ağır bombardıman yükü taşıma yeteneğine sahip uçak da daima bir stratejik bombardıman uçağı olmuştu. Aksine, kısa mesafelerde hafif yük taşıyan küçük uçaklar amaçlarına bakılmaksızın misyonları nedeniyle olağan bir şekilde taktik uçaklar olarak adlan-

dırıldı. Buna karşın Çinhindi'nde 1965'ten 1972'ye kadar süren ABD savaşı sırasında 'taktik' tek motorlu, F-105 avcı/bombardıman uçakları Kuzey Vietnam'daki 'stratejik' görevler için, 'stratejik' çok motorlu B-52 bombardıman uçakları ise Güney Vietnam'daki 'taktik' saldırılar için kullanıldılar. Benzer şekilde, 1991 Körfez Savaşının ilk aşamalarında, ordu 'savaş' helikopterleri uzun mesafeli 'stratejik' saldırı için kullanıldılar. Bu örnekler, 'stratejik olma'nın hedef, şekil, silah veya uçulan mesafe ile değil fakat görevin amacı -arzulanan etkisi- ile tanımlanması gerektiğini önermektedir. Bunlar ayrıca sıklıkla stratejinin isim ve sıfat olarak kullanılmasında ortaya çıkan kavram kargaşasını da göstermektedir.

Bir askerî harekâtın arzulanan sonucu veya gerçekte, sonraki fiilî etkisi ile tanımlanabileceği anlayışı, 1991 Körfez Savaşından sonra genel kabul görmüştür. Bu kabule rağmen 'strateji' kelimesinin genel kullanımı nedensel olarak kalmıştır. Özellikle de, özel kuvvetler, denizaltılar ve ağır bombardıman uçakları ile nakliye uçakları gibi, uzun mesafelerde harekât yapabilecek veya seri şekilde harekete geçirilebilecek savaş yetenekleri, hala stratejik tanımı kapsamına alınma eğilimi göstermekte, buna mukabil bunların daha kısa menzilli, daha yavaş türleri hala taktik olarak tanımlanmaktadır.

Belirli koşullarda belirli harekâtları tanımlamak üzere savunma güçlerince hemen hemen evrensel olarak kullanılan 'taktik' isminin kullanımında daha az muğlâklık vardır. Esas itibariyle, bu harekâtlar muharebe güçlerinin manevra yapma veya ateş gücü kullanma gibi şekilleriyle ilişkilidir. Örneğin, piyade bölüğü karşılıklı ateş şekillerini deneme, pusu kurma veya pusudan kurtulma ve benzeri saldırı ve savunma manevraları ile birçok taktiği öğrenmekte ve uygulamaktadır ve savaş pilotları ile deniz oluşumları hava ve denizde en çok karşılaşılan muharebe riskleriyle ilgili olarak aynısını yapmaktadırlar.

Strateji ve taktik arasındaki bu açık farklılık, dolaylı olarak tarihin askerî komutanlara vermiş olduğu kabulünde yansımaktadır. Büyük İskender, Sezar, Napolyon ve Lee gibi tarihin büyük general olarak kabul ettiği kişileri; mutlaka doğrudan stratejileri yönetmesi gerekmesizin, bir diğer anlatımla (çok sayıda generalin hem strateji ve hem de taktikte çok yüksek düzeye ulaşmasına rağmen), bunları savaş alanında taktiklere dönüştürmeden savaş ve harekâtların yürütümünün tamamını kapsayan başarılı kavramlar (stratejiler) geliştirme yeteneğine sahip kişileri, esas itibariyle stratejistler olarak kabul etmektedir. Bu gözlemlerden, stratejik düşünmenin taktiklerin kullanılmasından daha soyut ve zihnen daha çok çaba gerektiren işlem olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu akıl yürütme, muhtemelen 'stratejik' kelimesinin kullanımına ilişkin muğlâklığı kısmen açıklamaktadır.

Faaliyetleri sıklıkla bu kitabın da yakın ilgilendiği siyasi, diplomatik ve askerî kurumların birçoğunun kısmen kendi kurumlarında yetkinin belirlenmesinin bir aracı olarak stratejinin düzeyini tam olarak tanımlamaya gayret etmeleri bürokratik düzenlerinin temel özelliğidir. Bu nedenle, en üst düzey 'büyük strateji' olarak adlandırılmakta ve itibari olarak hükümetin veya kurumsal liderliğin en kıdemli kolunu muhafaza etmektedir. En azından teoride, büyük strateji özlü bir şekilde ulusal çıkarlar doğrultusunda -beşeri, diplomatik, ekonomik, bilimsel, bilgi, sosyal, sanayi, askerî, belki sanatsal ve benzeri- tüm kaynakların yönelmiş olduğu temel hedefi tanımlamaktadır.

Bu tanımların yapılandırılmasında, her birinin içinde çok geniş bir tercihler sıralaması ile amaçları gerçekleştirmenin diğer olası yolların mevcut olduğuna da işaret edilerek, ekonomik, diplomatik ve askerî operasyonlar gibi sorunlara açık olarak hitap eden önemli sayıdaki tamamlayıcı ve ikincil stratejiler, büyük stratejinin alt yapısını oluşturmaktadır. Örneğin, bir as-

kerî strateji, genellikle caydırma, kitlesel misilleme, terörizm, halk savaşı ve önleyici saldırı gibi, ulusal egemenliği korumaya yönelik çok sayıdaki alternatif yaklaşımlardan herhangi birini onaylayabilir. Tanım gereği birbirine rakip durumda olan stratejilerin birbirleriyle etkileşim içinde olmasında dolayı, büyük ve askerî stratejiler zamanla sınırlı olabilirler ve müttefiklerin II. Dünya Savaşı sırasında amaçlarını değiştirmelerin de görüldüğü gibi, koşullara bağlı olarak değişebilirler.

Almanya'ya karşı yapılan savaşın ilk aşamalarında, müttefiklerin göreceli olarak askerî bakımdan zayıf olması ve Nazi'lerin savaş alanındaki şaşırtıcı başarıları, İngiltere ve onun bir kaç destekçisine varlıklarını sürdürmeye çalışmaktan başka bir seçenek bırakmadı. Eylül 1939'dan bir yıl sonraki İngiltere Muharebelerine kadar İngiltere'nin liderlerinin yapabilecekleri tek şey dayanmaya çalışmaktı ve onlar da onu yaptılar. Diğer bir anlatımla, resmen öyle tanımlanmamış olsa bile, varlığını sürdürme büyük strateji idi ve tüm askerî eylemler bu nihai amaca yöneltilmeliydi. Gerçekte de öyle yaptılar. 1941 Haziran'ında Hitler'in SSCB'ni istila etmesi Sovyetleri müttefiklere katılmaya zorladı ve Japonya'nın altı ay sonra Pearl Harbour'a saldırısı Birleşik Devletleri savaşa dâhil etti. Her iki saldırı, Eksen ülkeleri için felaket oldu. Japonya'nın yıkıcı darbe girişimi, İmparatorluk Hükümetinin ümit ettiği Amerikalıları izolasyona dönmeye zorlamada başarısız oldu ve Hitler'in bir Slav imparatorluğu kurma hayali, zalim kış ile Stalingrad, Kursk ve Doğu Cephesindeki destanımsı savaşların korkunç çatışmalarında yok oldu.

1943 ortalarına kadar, asker/sanayi dengesi değişmeye başladı ve büyük fedakarlıklar ve zorluklar gerektirse bile, müttefiklerin eninde sonunda kazanacağı oldukça açık hale geldi. Ayrıca bu zamana kadar, müttefiklerin büyük stratejilerinde temel değişikleri hızlandıran Alman ve Japon rejimlerinin azgınlığı tam anlamıyla açık olarak ortaya çıkmıştı. Şimdi, müttefikler

düşmanlarının kayıtsız şartsız teslimlerinden başka herhangi bir şeyin kabul edilmeyeceğini açıkladılar. Eksen'in belirli siyasi haklara sahip olabileceği kayıtsız şartsız teslim olma, müzakereler yoluyla anlaşma, yani o şartlarda mevcut olan ülke sınırları ve benzeri gibi, Müttefiklerin kabul edebileceği diğer amaçlar da vardı. Bununla beraber, Müttefiklerin tek mantıki büyük stratejisi demek olan, Nazi ve emperyalist Japon siyasi ve inanç sistemlerinin tam anlamıyla yıkılması, onların en üst amacı haline gelmişti.

Her zaman olduğu gibi, büyük strateji ile bunun alt ikincil askerî stratejisi arasında doğrudan bir ilişki vardı. Müttefikler Almanya'nın medeni devletlere Japonya'dan daha fazla acil bir tehdit oluşturduğuna inanmalarından dolayı, önce Hitler'i yenmeleri gerektiğine karar verdiler. Bu karar, harekâtların yürütülmesindeki öncelikler, harekât mahallerinin seçimi ve savaş kaynaklarının tahsisini büyük ölçüde etkiledi. Ve 'Önce Hitler'i yen' stratejisinin içinde Müttefiklerin 1942 sonlarında Avrupa'da karaya çıkarma yapacak kadar güçlü olmamalarından dolayı, bu tarihlerde Kuzey Afrika'ya büyük bir harekât yapma kararı almaları gibi alt kümeler de vardı. 1945 Mayıs'ında Nazilerin silah bırakmasıyla, tüm dikkatlerini Japonya'ya çevirdiklerinden, Müttefiklerin stratejik durumları ve büyük stratejik amaçları da değişti.

KAZANMA SANATI

Kelimelere genel kabul görmüş bir anlam bulmaya çalışmak, anlamayı sağlamaya yönelik açık nedenlerden dolayı önemlidir. Diğer taraftan, değişmez tanımlar yapmaya gayret etmek sağduyu etrafında sınırlar yaratabilir ve bilahare gelişimi sınırlayan esnek düşünceyi sabitleştirebilir. Sadece kargaşaya yol açmayan, fakat ayrıca kendi kendini sınırlayıcı olan tanımlar empoze et-

mekten ziyade, sadece belirli bir kelimenin geniş anlamı ile kullanılmasını benimsemek ve pratik, karmaşık olmayan bir anlamı kabul etmek genellikle daha yapıcı olmaktadır.

Perakende ticaret, diplomatik görüşmeler veya savaş nedeniyle ilgili olup olmadığımıza bakılmaksızın, bir stratejiye gereksinimimiz olduğuna inanmamız gerçeği, bir çeşit rekabete girileceğini ima etmektedir. Ve 'rekabet' kavramının kabulü ile stratejinin en faydalı yorumu ortaya çıkmaktadır. En katıksız, en doğrudan ifadesi ile strateji kazanma sanatıdır. Bu bir kazanma teorisidir; nasıl kazanılacağıdır.

Bu anlamı kullanmanın anahtarı 'kazanma' ile ne demek istendiği ve ne demek istenmediği hakkında açık bir idrake sahip olmaktır. Hayattaki diğer şeylerde de olduğu gibi, kazanmak görecelidir. Sonuç itibariyle, biz kez daha, kavramın açık fikirle yorumlanması, seçenekler yaratması ve esnek düşünmeyi kolaylaştırmasından dolayı muhtemelen en yararlısıdır.

Belirli bir olaylar grubunu şekillendirmek veya bunlara karşılık vermek üzere bir stratejiye gereksinimimiz olduğunu düşündüğümüz takdirde, hemen hemen hiç değişmeksizin amacımız, mevcut kaynaklardan en düşük maliyetle mümkün olduğunca en fazla başarı sağlamak olmalıdır. Bu kritik bir karardır, zira bu bir birey tarafından kayıp olarak algılanan bir nihai sonucun, bir diğeri tarafından kazanç olarak algılanabileceğini ima etmektedir. M.Ö. 480'deki Spartalıların Thermopylae'deki örneğinden zaten bahsedilmişti. Bir diğer anlatımla, görüş açısına bağlı olarak, kazanma sonucu koşulsuz zaferden kabul edilebilir yenilgiye kadar uzanan bir sürekli olasılıklar ekseninde herhangi bir yere karşılık gelebilir. Çinhindi'nde 1962 ve 1975 yılları arasında ABD önderliğindeki ittifakın deneyimleri bu konuyu daha iyi örneklemektedir. İttifak, hemen hemen tüm askerî imkânları kullanarak büyük insan ve maddi kayıplar verdirerek Kuzey Vietnamlı ve Vietkonglu düşmanlarını yendi. Ancak,

durumun politikası gereği, tüm Kuzey Vietnamlılar ve Vietkong'un yapması gereken şey kaybetmemek idi.('zaferi red') Onların bu stratejiyi uygulamadaki başarısı, sonunda daha sonra 1975'te kukla Güney Vietnam hükümetinin çökmesinin habercisi olacak olan, 1973'te ABD'nin Vietnam'dan çekilmesini hızlandırdı.

İnsanlar zafer için çatışmanın her düzeyinde stratejiler kullanırlar. Stratejinin 'Nasıl kazanılır' olarak tanımı, iki piyade erinin boğaz boğaza çatışmasında olduğu kadar ulusal isteklerin çatışmasının nihai çözümü yönünde hükümetler tarafından kabul edilen büyük stratejiler için de geçerlidir. Bu iki örnek arasındaki fark, bunların sonuçlarının çatışmanın tümü üzerindeki olası etkileridir. Bireysel muharebe ilgili kişiler için bir ölüm kalım meselesidir, ancak, şayet var ise bile, çağdaş savaşta büyük olaylar üzerinde çok etkisi olması olası değildir. Aksine, İncil'deki efsaneye göre, İsrailli çoban çocuk Davut Filistinli Calut'u tek bir muharebede öldürdüğünde, tüm Filistin ordusu savaş alanını terk etti.

Bu bizi 'stratejik sonuç' kavramına götürmektedir. Stratejik sonuç, mevcut sorun üzerinde derin etki yaratan unsurdur. Bu, muhtemelen anidir ve mevcut durumu, güç dengesini, kimin neyi kontrol ettiğini vb… köklü biçimde değiştirecektir. Stratejik sonuç ölçeğe bağlı kalınmaksızın bir eylemin ideal son durumunu temsil etmektedir. Aşırı uçta ise, Davut'un iyi nişan almış darbesinde olduğu gibi, bir son darbe ile hedefi başarma potansiyeline sahip olmadır. Çelişkili bir örnek olsa bile, ABD'nin Japonya ile yaptığı savaşı sona erdirmek üzere atom silahlarını kullanması bir diğer, ancak tamamen farklı büyüklükte bir örnektir. Koşullara bağlı olarak, güç kullanımı gerekli bile olmayabilir; sadece askerî birlikleri harekete geçirip caydırarak stratejik etki yaratılabilir. 1999-2000'de Doğu Timor'u özgürleştirmeye yönelik BM yaptırımına dayanan harekâtın ilk safhaların-

da, Endonezya hükümeti ile ordunun aşırı unsurlarının silahlı pozisyonlarını tehlikeli durumlara taşıyabilecekleri hususunda düşünceler vardı. Avustralya Savunma Kuvvetleri'nin F–111 bomba uçaklarını Timor ile kilit Endonezya hedeflerinin eriminde ve denizaltılarını Timor Denizi'nde konuşlandırılması, Jakarta'da algılan bir niyet mesajı idi ve tamamlayıcı askerî olmayan baskıcı önlemlerle birlikte, akıllı kafaların bunu anlamasını kolaylaştırdı.

Vurgulanması gereken husus, stratejik sonuç uğraşısında, operasyon kavramı ve kullanılan araçların ayrıntı olduğudur. Önemli olan belirli bir eylemin yarattığı etkidir. İsrail güçlerinin manda durumuna getirdiği Filistin topraklarındaki işgalinin bitirilmesine yönelik çabalarında terörist Hamas ve İslami Cihat kuruluşlarınca kullanılan yöntemler, acayip olsa bile, faydalı bir örnek teşkil eder. Genellikle stratejik operasyonlarla bağlantılı olan çok iyi yetişmiş profesyonel savunma güçleri ve ileri teknoloji gibi askerî yetenek türlerinden yoksun olan bu gruplar, İsrail'de terör yaratarak nihai amaçlarına ulaşmayı umarak intihar bombacılarının sistematik kullanımını temel savaş benzeri eylemleri olarak benimsemişlerdir. Hamas ve İslami Cihat liderlerinin geçmişte arada sırada intihar bombacılarının eylemlerinin kısmen terör ve kısmen de küresel medyada görünmelerinden dolayı gerçekte bir stratejik etki yarattıklarını anlamalarından sonra, , bu yöntemin resmiyet kazanmış olduğuna işaret etmekte yarar vardır. Vücuduna bantlanmış bir kaç kilo patlayıcılı bir tek kişinin, mevcut durumda hem bir *stratejiyi* ve hem de bir *stratejik* silahı temsil etmesi bu kelimelerin doğası hakkında çok şey söylemektedir.

Sadece stratejinin varlığı, yazarların mutlaka anlık bir stratejik sonucu takip arzusunda olduklarını ima etmemelidir. Aksine, yukarıda işaret edildiği üzere, koşullara bağlı olarak, şerefli bir yenilgi de bu amaca hizmet edebilir. Bir avuç silahlı birlik

arasındaki çatışmalardan on binlerce insan ve makinenin katıldığı tiyatro düzenli muharebelere kadar askerî harekâtların büyük birçoğunluğunun da kendi başlarına stratejik etki yaratmaları olası değildir. Ancak. İdeal olarak, bu harekâtların her birinin genel stratejik amaçlarla ilişkili olması gerekmektedir.

Bir stratejik sonuç yaratabilmek için, stratejistlerin hem kendi ve hem de düşmanlarının çekim merkezlerini tanımlamaları zorunludur. 19. yüzyıl büyük Prusya asker ve filozofu Carl Von Clausewitz tarafından 'hey şeyin bağlı olduğu … güç ve hareket merkezi' olarak tanımlandığı üzere, stratejik düşünmede çekim merkezinden daha güçlü bir kavram yoktur.[1] Her liderin bir veya daha çok çekim merkezi olabileceği varsayımı, çatışmanın düzeyine bakılmaksızın her bir stratejik analiz ve eylem için zorunlu bir odaklanmanın gerekliliğini ima etmektedir. Stratejistler ve liderler sürekli olarak düşmanlarının merkezine saldırmaya ve kendilerininkini savunmaya hazırlıklı olmalıdırlar.

Doğal olarak neyin çekim merkezini oluşturduğu hayati öneme haiz bir sorudur. Ordu mu? Liderlik mi? Ekonomi mi? Sivillerin morali mi? Bu ülkeler, kültürler, çağlara göre farklılık göstermekte midir? Tarih, yanlış çekim merkezlerine saldırılması ve korunması nedeniyle başarısız ve bir stratejistler grubunun çekim merkezi analizini az veya çok doğru yaptıkları için başarılı olmuş, harekât örnekleri ile doludur.

SONUÇLAR, YOLLAR VE ARAÇLAR

Küçük bir reklam kampanyasından tiyatro düzeyinde askerî muharebelere kadar değişik herhangi bir stratejinin esası sonuçlar, yollar ve araçlar arasındaki ilişkidir. Burada 'sonuç' ile tam zafer,

---

[1] Carl von Clausewitz, *On War* (Harmondsworth: Penguin Books, 1982), p. 389.

koşullu zafer, kilitleme veya zaferi ret gibi amaçlar; 'yollar' ile askerî harekât, diplomasi veya ekonomik yaptırımlar gibi bir stratejinin takip şekli ve 'araçlar' ile insan, silahlar, uluslararası etki ve para gibi mevcut kaynaklar anlatılmaktadır. Sonuçlar-yollar-araçlar ilişkisi daha başlangıçta mantıki, pratik ve açık olarak belirlenmediği takdirde, muhtemelen tüm harekât riske edilmiş veya en azından hatalı olacaktır. İşte burada askerî tarihte en iyi bilinen özdeyişlerden biri hatıra gelmektedir; yani Clausewitz'in 'savaş sadece politikanın diğer araçlarla devamıdır.' düşüncesi. Clausewitz'in gelecekteki düşüncelere kaynaklık yaptığı husus, nihai olarak savaşın bir politik eylem olduğu ve bu nedenle stratejinin geliştirilmesi de dâhil, yürütümü ile ilgili her unsurun politik boyutu yansıtması ve politik amacı destekleyecek tarzda tasarlanmasının gerektiğidir. Stratejinin takibine yönelik gerçekleştirilen her eylem bu önermeye karşı ölçülmelidir.

Özellikle tek bir bireyin hem asker ve hem de devleti temsilinin çok ender olduğu modern çağda, bu ideal durum her zaman doğrudan uygulamaya yansıtılamamaktadır. Liberal demokrasilerde mevzuat farklılık göstermeksizin temsili sivil hükümetlere asker üzerinde yetki vermektedir. Ancak, bazı devletlerde, savunma kuvvetlerinin çok büyük siyasi gücü olduğu da hala bir gerçektir. Üstelik Birleşik Devletlerin açık bir örnek oluşturduğu gibi, bir taraftan, sıklıkla ülkenin savunma birimleri ile devletin savunma kurumlarınca geliştirilen savunma politikaları arasında önemli farklılıklar olabilirken, diğer taraftan da eyaletlerinde büyük bir savunma gücü veya alt yapı oluşturulması gibi çıkar beklentileri içinde olan seçilmiş temsilciler yerel savunma oluşumlarını geliştirmeye çalışabilirler. Clausewitz'in önermesi en iyi şekilde, Komünist Parti'nin politikasını doğrudan temsil eden siyasi komiserlerin, karar mekanizmasını denetlemek ve (Parti tarafından tanımlanan) milli amaçlarla uyumunu temin etmek üzere tüm askerî birimlere bağlandığı 1917 yı-

lında Bolşeviklerin güç kazanmasından sonra, SSCB'de kuruldu. Bu sistem, komiserlerin siyasi ve ideolojik taleplerinin savaş alanı gerçekleri ile çelişkili olduğu II. Dünya Savaşı sırasında sık sık işlevsiz hale gelmiş olmakla beraber, acımasız bir biçimde uygulanması olağanüstü derecede bir politik birlik sağlamıştır.

Sonuçlar-yollar-araçlar bağının Clausewitz'in kuralına en çok uygun olan unsuru sonuçlardır. Herhangi bir harekâta başlamazdan önce -yani herhangi bir stratejiyi uygulamaya koymadan önce- arzulanan siyasi amaçlar belirlenmelidir. Bir diğer anlatımla, mevcut koşullarda, kazanma demek ile neyin kastedildiği açıkça anlaşılmalıdır. Bu, Clausewitz'in eleştirildiği konuların merkez noktasıdır. Nihai siyasi amacı desteklemediği veya daha büyük olasılıkla, istenilen sonuçlar açık olarak tanımlanmadığı takdirde, tek başına açık tatmin edici başarılı askerî bir sonuç çok az bir etki yaratabilir. 1991'deki Çöl Fırtınası Harekâtı'nı müteakiben Başkan George H. Bush'un deneyimlerinden iyi örnekler çıkarılabilir.

Saddam Hüseyin'e karşı Birleşik Devletler liderliğindeki uluslararası koalisyon, görünürde güçlü olan Irak silahlı kuvvetlerini sadece kırk üç günde nispeten dost ateşi sonucu ölen bir kaç zayiatla geçerek olağanüstü çabuk ve kesin bir askerî zafer kazandı. Bununla beraber Bush ve yönetiminin askerî harekâtın ötesinde herhangi bir düşüncesi yoktu. Bu, Iraklı işgalcileri işgal edilmiş olan Kuveyt'ten çıkarmaktı. Ancak, siyasal mesele ortada kaldı: Sonra ne olacak?

Bu olayda, koalisyonun komutanı Norman Schwarzkopf teslim belgesini hazırlamak üzere Iraklı muhataplarıyla alelacele hazırlanmış toplantıya katıldığında, arzulanan politik sonuçlara ilişkin Bush'tan hiç bir öneri alamamıştı. Yenilmiş Irak'ın tasarlanan savaş sonrası siyasi şekli ne idi? Irak'taki sayısız muhalif gruplar Saddam'ın yenilgisine nasıl tepki vereceklerdi? Koalisyon Saddam'a ne yapmak istiyordu? Diğer etkili oyuncular

ABD harekâtına nasıl tepki göstereceklerdi? Siyasi bir boşlukta çalışan Schwarzkopf anlaşılabilir bir şekilde kararsızdı ve uzun dönemde olduğu gibi, başarısızdı. Savaşın sona ermesinden bir kaç hafta sonra Saddam Hüseyin Irak'ı yönetiyordu ve bir yıl içinde de tekrar uluslararası güvenliğe bir tehdit olarak algılandı. Gerçekten de, 1991'de ordusunun bozgununa rağmen 1990 ortalarına kadar Saddam, bazı kabul gören nedenlerle de, Birleşik Devletler'e karşı bir tür siyasi zafer kazanmış olduğunu iddia edebilirdi.

Çok daha beklenmeyen bir sonuç 2003'te Irak'ta ABD liderliğindeki ikinci savaşın arkasından geldi. Saddam Hüseyin rejiminin güç kullanarak kaldırılmasına karar verildikten sonra, Başkan George W. Bush (George H. Bush'un oğlu) idaresince yönetilen askerî güçlerin Saddam'ın yönetimdeki Baas Partisi'nin siyasi ve askerî araçlarını ezmeleri sadece haftalar aldı. Irak kültüründen ve toplumsal geleneklerinden bihaber olarak, ikinci Bush yönetimi bu askerî zaferle birlikte kendiliğinden demokrasinin çıkacağını ve Batı çıkarları lehinde bir Irak hükümetinin kurulacağını ummaktaydı. Bunun yerine, Saddam'dan nefret eden birçok Iraklının Batılı işgalcilere daha fazla kızmasından dolayı, bu zaferi, ABD güçlerine karşı bir sürü saldırı ile şehir terörizmi takip etti.

Başkan George H. Bush'un 1991'deki kararsızlığının nedenlerinden biri, Saddam ve onun Sünni azınlıktaki destekçilerinin iktidardan uzaklaştırılması halinde, Irak'taki güçler dengesinin, komşu İran'dakine benzer dini esaslara dayalı bir yönetim kurmaları olasılığı bulunan ve ABD çıkarlarına düşmanca davranışlar içinde olan, çoğunluktaki Şiilere kayacağına ilişkin endişesi olmuştu. İronik olarak, oğlunun askerî zaferi fakat siyasi başarısızlığını müteakiben, Irak'ta 2005 yılı başında yapılan özgür seçimlerde artan bir şekilde muhafazakâr İslam değerlerini yansıtmaya çalışan baskın Şii hükümetinin seçilmesiyle bu aynen ger-

çekleşti. Üstelik Irak'ın ikinci ABD istilasının, gelecekte ABD askerî müdahalesinin benzer bir hedefi olmasına karşı bir önlem düşüncesiyle, İran'ın nükleer silahlara sahip olma çabalarını hızlandırdığı gerçeğini doğrulayabilir. Ve işgalin normalde ılımlı olan Filistinlilerin, Ocak 2006'da iktidar için aşırı uçtaki Hamas partisine oy vermelerinde ikna edici unsur olması da olasıdır.

Saddam Hüseyin'e karşı yaptıkları harekâtlarda, hem baba Bush ve hem de oğlu tarafından ulaşılan tatminkâr olmayan son durumları, herhangi bir arzulanan sonuç tanımlandığında dikkate alınması gereken kritik kapsam ve zaman unsurlarını gösterme amacına da hizmet etmektedir. Her olayda, Saddam'la kısa vadeli askerî mücadele amacı gerçekleşti, ancak onun meşruiyeti ve uzun vadede Ortadoğu'daki daha geniş siyasi duruma ilişkin ne yapılması gerektiği zımni soruları hakkında bir şey yapılmadı.

Daha önce verilmiş olan II. Dünya Savaşı sırasında müttefiklerin büyük stratejisi örneği, bunun kadar aydınlatıcı, ancak olumlu anlamda, bir örnek olay teşkil etmektedir. Yalın olarak, müttefiklerin yaratmak istedikleri uzun dönemdeki etki eksen güçlerini yenmek idi. Fakat 1943'e kadar bu askerî bakımdan mümkün değildi, işaret edildiği üzere, bu nedenle arzulanan etki sadece varlığını sürdürmekti. Bu karardan çıkarılan sonuçlar çok ciddi idi. Diğer konuların yanı sıra, bu gerekli olduğu takdirde esas olan Avrupa alanında acil ve çok önemli yaşamı sürdürme amacını başarmak üzere, büyük müttefiklerin ve Pasifik'teki toprakların terk edilmesini ima etmekteydi. Bu karar, bazılarınca acımasız olarak görülebilir. Ancak, bunun savaş kapsamında o zaman için doğru stratejik amaç olduğu şüphesizdir.

Eğer önerilen herhangi bir eylem tarzının arzulanan sonuçlarının açık olarak anlaşılmaması, gerçekçi olmaması, zamanında yapılmaması ve kapsamda yer almaması halinde, uygulanan stratejinin ya eksik ya da muhtemelen başarısız olacağını söylemek yeterlidir. Sonuçlar ve strateji arasındaki zaruri ilişki amaç-

lar doğru tanımlandığı takdirde, bir teğmenin bile -diğer bir deyişle hemen hemen herkesin- stratejiyi yazabileceğine inanan Yirminci yüzyılın en büyük asker-devlet adamı General George C. Marshall tarafından mükemmel olarak anlaşılmıştır.

'Yollar' bir stratejinin nasıl uygulanacağını, daha geniş anlatımı ile amaçların nasıl gerçekleştirileceğini belirtmektedir. II. Dünya Savaşında müttefikler ve eksenin ikisi de koşulsuz zafer amaçlarını başarmak için büyük ölçüde askerî güç kullanımına güvendiler. Diplomatik görüşmeler ve ekonomik baskı gibi diğer potansiyel yollar nispeten küçük roller oynadılar. Aksine Soğuk Savaş sırasında, bu, Birleşik Devletler ve Sovyetlerin bir diğerinin küresel etkisini azaltma ve nükleer felaketten kaçınmaya yönelik karşılıklı kesin tahrip ve caydırma doktrinlerine bağlı olarak ortaya çıkan güç tehdidi yoluylaydı. Sırası gelmiş iken, savaşan ideolojilerin temsilcilerinin sadece stratejik bir amacı paylaşmakla kalmamaları, fakat diğer birçok askerî, ekonomik ve sosyal cephede açık açık husumete girmeye devam etmelerine rağmen, bu sonuca yönelik olarak işbirliği yapmaları gerçeği, entelektüel esnekliğin stratejik düşüncenin temel özelliği olduğunu ileri süren önermeyi doğruluyor gözükmektedir.

Son olarak, araçlar, arzulanan amaçları gerçekleştirmek üzere seçilen yolu uygulamak için gerekli kaynaklardır. Burada önemli olan ilke, birinin tutkularının diğerinin idrakinin ötesinde bulunmasına izin verilmemesidir. Yani, bir amaca yönelik kaynaklar mevcut değil ise, bu takdirde sonuç gerçekçi değildir. Sonuçları araçlara uydurma kendi içinde bir sanattır. Aşırı tutkulu sonuçlara ilişkin uyarı mevcut olmakla beraber, çok yoksul görünen milletler ve teşkilatların bile muhtemelen geniş miktarda kullanıma hazır araçlara sahip oldukları gerçeği vardır. İntihar bombacılarından güçlü stratejik bir silah olarak zaten bahsedilmişti. Diğer yaygın olarak mevcut önlemler; diplomatik baskı, uluslararası kamuoyunun yönlendirilmesi ve petrol, ke-

reste, coğrafya veya entelektüel sermaye gibi hayati kaynaklardaki nispi avantajın kullanılmasını kapsayabilir.

Çin ve Birleşik Devletler kendilerinin içsel askerî araçlarının oluşturulmasına aydınlatıcı çelişik yaklaşımlar sunmaktadır. II. Dünya Savaşından 1990'lara kadar iktisaden yoksul, fakat nüfus olarak zengin Çin'in kitleler, yakın dövüş ve yıpratıcı özelliklere sahip bir savaşa çekme aracı olarak sonsuz insan gücü havuzuna güvenmeyi planlaması, hiç kimseye sürpriz olmadı. Bunun aksine, Birleşik Devletler Batı türü savaşa örnek teşkil etmektedir. Bu sistem, güçlü bir ekonomi ve yaygın bir alana oturmuş eğitim, ezici teknolojik üstünlük ile belirli bir mesafeden bilgi ve doğruluk ile savaşma yeteneğini kolaylaştıran çok iyi eğitim görmüş bireylere güvenmeyi dayanmaktadır.

On yıl veya biraz daha fazla bir süre kadar önce Çin'in askerî gücünü, büyüyen zenginliğini ve hızla gelişen teknoloji tabanını yansıtacak şekilde yeniden yapılandırmaya başlamış olduğu gerçeği, büyük stratejide olduğu üzere, insanlar, tanklar, gemiler, uçaklar ve bilgisayarlar gibi askerî araçların da değişebileceğini ve değişmesi gerektiğini göstermektedir. Ve araçlar değiştiğinde, er ya da geç stratejistlerin temel kavramları gerçekleştirmek için kullanmayı tasavvur ettikleri araçların da değişeceğini beklemek makul bir durumdur. Çin'in durumunda, bu eski moda yıpratma savaşına vurgu yapılmasından Birleşik Devletler'de yapıldığı gibi, daha çağdaş çatışma modeline yönelik geçiş olduğunu anlatmaktadır. Genellikle olduğu üzere, bu geçişin Çin'in yakın tarihlerdeki askerî doktrinine de yansıtıldığı görülmektedir.

Üniformalı askerler ve savaş makineleri herhangi bir askerî araç setinin sadece en çok görülebilen parçalarıdır. Lojistik başarısızlık, bunu yapamayan birçok generale olduğu gibi, savaş alanında başarısızlık getirmiştir. Napoleon Bonaparte'ın bir ordunun midesi üzerinde yürüdüğüne ilişkin önemli sözü hala

geçerlidir. Ancak, bugün sonsuz ve karmaşık silah sistemleri için gerekli yakıt, petrol, cephane ve yedek parçalardan da bahsetmemiz gerekecektir. Taktik bakımdan seçkin Alman Generali Erwin Rommel bile mekanize birimlerinin yakıt yetersizliğine çözüm bulamadı. Sonunda müttefiklerin çabaları olduğu kadar, yakıt yetersizliği 1941'den 1943'e kadar süren Kuzey Afrika çölündeki nihai yenilgisine katkıda bulunmuştur. Ve daha çağdaş bir örnek verecek olursak, milletlerin büyük çoğunluğunun etkin hava kuvvetlerini geliştirme ve devam ettirmede yetersiz kalmış olmaları tesadüf değildir: Araçların temel teknolojik ve bilimsel araştırma unsurlarının başarılması çok zor ve devam ettirilmesi çok pahallıdır.

***

Keşfe harcanan zamanın asla israf sayılamayacağı, kabul gören askerî bir yargıdır. Bu kural stratejistler için yeniden ifade edilebilir. Başkandan komuta kademesindeki generale ve bir askere kadar herhangi bir karar verici tarafından iki stratejik hususa harcanan zaman asla israf olmayacaktır. İlk olarak, mevcut şartlarda kazanma demekle neyin kastedildiği açık bir şekilde anlaşılmalıdır. Ve ikinci olarak, arzulanan sonuçların gerçekçi olduğundan, açık olarak tanımlandığından ve siyasi amaçlarla tutarlı olmasından; bu amaca ulaşmak için seçilen yolların uygulanabilir olmasından ve mevcut araçların uygun ve devam ettirilebilir olduğundan emin olmalıdırlar. Kazanma ve sonuçlar, yollar ve araçlar arasında mantıki bir ilişki kurulmasının ve sürdürülmesinin önemi abartılamaz.

2 Soba Borusu Stratejisi

Stratejik Düşünce Okulları

Geleneksel olarak stratejik düşünce çalışmaları, birçok düşünce okulunca en yaygın olanları kıta, deniz, hava, nükleer, gerilla ve terörist olmak üzere, konuları çevre veya doğaya bölerek yürütülmüştür. Stratejinin kara, deniz ve havanın karşılıklı özel soba boruları içinde gelişmeye eğilim göstermesi bunun bir sonucu olmuştur. Ancak, halihazırda gelişmiş milletlerin hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin savaşı -ve bu nedenle stratejilerin geliştirilmesini ve harekâtların planlanmasını- kendine has üç çevre kimliği yerine, birleşik bir bütün olarak fonksiyon icra eden birleşik kuvvetlerle yürütmesinden dolayı, bu yaklaşım bir bakıma yapay hale gelmiştir. Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin faaliyet gösterdikleri farklı ortamlar, liderlerini ayrı taktikler geliştirmeye ve kendilerine has kültürler geliştirmeye ikna edebilirler, fakat nihai olarak tüm bu araçlar arzulanan sonucu başarmak için ortak bir strateji aracılığıyla uygulanmalıdır.

Bununla beraber, strateji kadar karmaşık bir konunun etrafına sınırlar koymak, malzemeleri kontrol altında tutma ve anlamaya yardım etmenin faydalı bir yoludur. Üstelik hava kuvvetlerinin yirminci yüzyılın başlarında ortaya çıkmaya başlamasına kadar, kara ve deniz kuvvetlerinin kendi harekâtlarını genellikle ayrı ayrı yaptıkları, yani gerçek anlamda birleşik savaşın

çok ender olarak mevcut olduğu bir gerçektir. Ve terörizmin tercih edilen bir baskı yöntemi olarak yükselişi, biri uluslararası hukukta ifade bulmakla beraber, altı düşünce okulunun tamamınca, en azından bunun hala bir süreklilik arz etmeyen operasyon yöntemi olduğu anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, bunları çağdaş strateji uygulamasını daha iyi yansıtan bütünleştirilmiş bir bakış açısını esas alarak tartışmadan önce, değişik düşünce okullarının temel unsurlarını ayrı ayrı incelemek, hem faydalı ve hem de tarihi bakımdan geçerlidir.

ANAKARA STRATEJİSİ

Kara harekâtlarının hâkim savaş şekli olmasından dolayı, en büyük askerî tarihçi Atinalı General Thukydides M.Ö. beşinci yüzyılda büyük bir çatışmanın, *Pelopones Savaşı*, orijinal kayıtlarını yazdığı tarihten bu yana, ana kara strateji okulu dikkat merkezi olmuştur.[1] Thukydides'in Atinalılar ile Spartalılar arasındaki müthiş çatışmanın ustalıklı ilk elden raporu, 2500 yıl önce olduğu gibi bu gün için de önemli dersler içermektedir. Onun kahramanları uzaya dayalı sistemler ve elektronikten ziyade kılıç ve mızraklarla savaşmış olabilirler, ancak onun, savaşın doğa ve ahlakiliği ile güç siyaseti hakkındaki gözlemleri geçilememiştir.

Thukydides esas itibariyle insan çatışmasının doğası ile ilgilenmiş iken, diğer birçok ana kara stratejistleri işlerin *şeklini* konuşmuşlardır. Özellikle de, uzun uzadıya iki esas zihni ve pratik sorunu incelemişlerdir: Mevcut güçlerin düşmana karşı en iyi şekilde nasıl kullanılacağı ve azami avantaj sağlayabilme için düşmanın ateş menziline nasıl alınacağı veya herhangi birinin güçlerini hareket kabiliyeti ile fiziki düzendeki kalıtsal de-

---

[1] Thucydides, *The Peloponnesian War* (Harmondsworth: Penguin Books, 1975).

zavantajların en iyi şekilde nasıl asgariye indirileceği. Bu yaklaşım 'ateş gücü ve manevra' özdeyişiyle hap gibi verilmektedir. Thukydides'in gözlemleri gibi, ateş gücü ve manevranın -veya daha doğru olarak ateş gücünün ve güçlerin yönlendirilmesininönemi hiç azalmamıştır. Sözde stratejik düşünce okulunun tümü için bu esastır. Bir intihar bombacısı bile pozisyon için manevra yapmak ve daha sonra ateş gücünü ne zaman kullanacağına karar vermek zorundadır.

Ateş gücü ve manevra denkleminin ana sorunlarının çözümünün büyük bir bölümü çok iyi bilinen klişe sözcükler haline gelmişlerdir, fakat bu, ne onların devam edegelen ilişkisini, ne de genel çözümleri ilk önce bir araya getirenlerin başarılarını azaltmamaktadır. Örneğin, manevra yapma veya pozisyona girme söz konusu olduğunda, aldatma, kamuflaj, sürpriz, zamanında hareket vb gibi uygulamaların hepsi gözü kapalı yapılacak kadar açık gözükebilir, ancak bu her zaman böyle değildir. 1999'da Kuzey Atlantik Paktı Teşkilatı (NATO) ile eski Yugoslavya Cumhuriyeti arasındaki savaşta dikkatsizce açık arazide toplanan ve NATO saldırı uçaklarınca yüzde doksanı yok edilen büyük Sırp kara kuvvetlerinin felaketimsi deneyiminde de görüldüğü üzere, bunlar modern çağda hiç bir farklılık olmaksızın uyulan kendiliğinden açık uygulamalar değillerdir. Benzer şekilde, normal olarak ateş gücünün kullanımı muharebeye giren güçlerin büyüklüğüne bağlı olmaksızın yerleşik örnekleri takip etmektedir. Silahların hedeflere uygun olması, genellikle düşman hatlarının bir tarafından diğer tarafı yerine düşman hattı boyunca ateş edilmesinin tercih edilmesi, yaylım ateşi miktarının tehdidin düzeyine karşılık gelmesi, ateş gücünün manevra gücünü arttırmak üzere kullanılabilmesi vb. Tanınmış ana kara stratejistlerinden bazıları belirli ateş gücü ve manevra modellerini savunarak isim yapmışlardır. Bazı yorumcuların bu kişilere ilişkin olarak stratejistten ziyade taktisyen oldukları yolunda

eğilim göstermeleri, sadece 'strateji' kelimesine ilişkin anlam bilimini teyit etmektedir ve bunun dikkati başka yöne çekmesine izin verilmemelidir. Yüzbaşı Basil Liddell Hart savaş hakkında çok sayıdaki çalışmanın yazarıdır, ancak O genellikle ilk önce blitzkreig ve ikinci olarak da dolaylı yaklaşımın derleyicisi olarak bilinir. Blitzkrieg'in çıkışının ne kadarının Liddell Hart'a atfedilebileceği tartışmalıdır. Ancak burada konumuz bu değildir. Önemli olan husus, zırhlı, piyade ve saldırı uçaklarının bireysel yeteneklerinin çok yakından koordine edilerek dinamik ve hareket eden zırhlı bir güce dönüştürülmesi tekniklerini savunarak, blitzkrieg'in yazarlarının, tümü parçalarının toplamından daha büyük olan ateş gücü ve manevranın yeni ve güçlü bir şeklini geliştirdikleridir. Doğru koşullarda, II. Dünya Savaşının başında Polonya, alçak ülkeler* ve Fransa'nın açık alanları gibi genel bir savaş uygulaması olarak blitzkrieg, yıllarca direnilemez olarak gözüktü.

Blitzkrieg'in kaynağı hakkında sorular var ise, dolaylı yaklaşımla ilgili olarak hiç bir yanıt yoktur. Liddell Hart hiç bir zaman bir kavram yarattığını iddia etmedi, ancak belki de onun en iyi kitabı olan sadece *Strategy*[2] başlıklı kitabı nedeniyle bunun önde gelen savunucularından oldu. -dikkate sunulur sunulmaz- dolaylı yaklaşım çok basit görüldü. Fikir, mümkün olduğu takdirde düşmana daima beklenmeyen bir istikamet ve beklenmeyen bir şekilde yaklaşmaktır. Bazen düşman oluşumuna dar açı yaklaşan, sonra aniden düşmanlarını sarmak veya ona zayıf olduğu noktadan saldırmak için kendi kuvvetlerinin hatlarını değiştiren Büyük İskender kavramın ilk bilinen uygulayıcıların-

---

* Alçak ülkeler ile burada deniz seviyesinin altında olan Hollanda, Belçika ve Lüksemburg kastedilmektedir. (ç.n.)

2 B. H. Liddell Hart, *Strategy* (New York: Frederick A. Praeger, 1954), esp. chapter 10.

dan biridir.[3] Günümüzde dolaylı yaklaşımın en çarpıcı örneklerinden birini Kore Savaşının başında ABD komutanı General Douglas MacArthur vermişti. Ana kuvvetlerinin saldıran komünist birlikler tarafından hemen hemen Kore yarımadasının güney ucuna sürülmesi ile MacArthur, batı sahilinde Kuzey Korelilerin yaklaşık 240 kilometre gerisine Inchon'a macerapeRest bir amfibik çıkartma harekâtı başlattı. Sarılan ve tedarik hatları kesilen düşman, hemen hemen ilerlediği hızda yarımadadan geriye çekilmeye zorlandı.

Bir diğer ana kara ateş gücü ve manevra örnek olayı, strateji fikrine kattığı öngörü bakımından dikkat çekmektedir. Bu kez konu manevradır ve incelediğimiz komutan I. Dünya Savaşının başlangıcında Almaya'nın seferberlik planının mimarı olan Kont Alfred von Schlieffen'dir. 1891'den 1906'ya kadar Alman Genel Kurmay Başkanı olan von Schlieffen 1913'de öldü, ancak biraz değiştirilmekle birlikte planı selefi genç General Helmuth von Moltke tarafından uygulandı. Schlieffen/Molte'nin amacı, dönemi için oldukça kısa bir sürede yüz binlerce insanla onların malzemelerini Batı Almaya cephesine taşımayı kapsayan bir planı uygulayarak, Fransız kuvvetlerine karşı Belçika ve Hollanda'dan kanatlardan saldırmaktı. Almanya'da sadece potansiyel hasımları, doğudaki Rusları, karşılayabilecek küçük bir ordu bırakılacaktı. Schlieffen'in planı kurumsal hassas doğruluğun önemli bir yapıtı idi ve bunu hazırlayan kişi de yaygın olarak önde gelen bir ana kara stratejisti olarak kabul edilmiştir. Ancak, bu genel kabul belki de sorgulanabilir temellere dayanmaktadır.

Alman ordusunun genel seferberliği, Fransa'ya savaş ilanından iki gün önceye rast gelen 1 Ağustos 1914 tarihinde

---

[3] Arrian, *Annabasis Alexandria* Vol. 1 (Cambridge: Harvard University Press, 1989), pp. 57-67; Plutarch, *The Age of Alexander* (Harmondsworth: Penguin Books, 1977), pp. 268-9.

Kayzer Wilhelm tarafından emredildi. Genelkurmay, Schlieffen ve daha sonra Moltke'nin emri altında bunu planlamak için yıllar harcamıştı. Örgütlenmeleri şaşırtıcı idi. İki milyon insan seferber edildi ve teçhizatlandırıldı, birlikler oluşturuldu ve muazzam bir güç yüzlerce trenle olağanüstü karmaşık ve hassas bir demiryolu hareket tarifesine göre Fransız-Belçika sınırına hareket etti. General Moltke'yi üzücü bir biçimde, seferberlik emrini verdikten ama savaş ilan etmezden önce Kayzer içindeki fikrini değiştirdi ve ordularının Batı'da Fransa yerine Doğu'da Rusya'yı istila etmelerine karar verdi. Planının karmaşıklığı ve iç hareketliliğinin bir kez uygulamaya konulduğunda geri dönülemeyeceği anlamına geldiğini Kayzer'e de anlatan, karardan şaşırmış olan Moltke'ye göre, bu olamazdı. Bu nedenle, bir bakıma, Alman askerî komutanları kendi güçlerinin manevralarını kontrol edemeyecek veya etmeyecek olmalarından dolayı, I. Dünya Savaşı Rusya yerine Fransa'da başladı.

Alman ordusunun başlangıçtaki konuşlandırılması, sadece Kayzer için değil fakat Fransız ordusu için de karşı konulamaz olduğunu kanıtladı. Kayda değer bir başarıyla, Schlieffen planının önceden planlanan ilk safhası on yedi gün içinde hemen hemen 1,5 milyon Alman askerînin Belçika ve Fransa'ya karşı cepheye taşındığını gördü. Ancak daha sonra Moltke askerlerini yönetmekten aciz olduğunu gösterdi. Haberleşme zordu ve cepheden uzakta olan Moltke'in güçlerinin nerede olduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Temastan uzak ve kafası karışık olarak, Fransız ordularını kanatlarından kuşatacak tamamlayıcı manevraları tam olarak uygulamağa muktedir değildi. Onun araçları (iletişimi) ile yönteminin hayati parçası (harekât planı) arasında ölümcül kopukluk ortaya çıkmıştı. Savaştan sadece altı hafta sonra Moltke görevden alındı.

Schlieffen ve Moltke'nin stratejist mi, taktisyen mi, yoksa sadece şerefli demiryolu tarifesi hazırlayan memurlar mı oldu-

ğunu sorabiliriz. Ve bu sorular gerçekten önemli mi? En azından son soruya olan cevap evet, onlar önemlidir.

Onların niteliklerini daha iyi anlayabilme bakımından, Schiefflen ve Moltke'nin düşüncesindeki sonuçlar, yollar ve araçlar arasındaki bariz kopukluk, en iyimser şekilde onların, idrak yeteneklerini aşan taktisyenler -düşünürden ziyade eylem adamları- olduğunu telkin etmektedir. Herhangi birinin, küçük bir gerilla grubunun pususuna alelacele anında karşılık vermeyi hesaplayıp hesaplamadığı veya çok büyük bir istila planı hazırlayıp hazırlamadığına bakılmasızın, sadece onun nasıl kazanılacağı fikrinin sonuçlar-yollar-araçlar ilişkisi mantığına uyması halinde, O kişi strateji ile uğraşacaktır.

Von Moltke'nin mutsuz deneyimi en azından kısmen onun amaç pahasına (bunları *niye* yapıyoruz) süreç (bunları *nasıl* yapacağız) ile uğraşmasına neden olması akla bir diğer ünlü ana kara stratejisti, ondokuzuncu yüzyıl İsviçre Generali Antoine-Henri Jomini'yi getirmektedir.[4] Jomini'nin düşüncesi onun ilk elden deneyimi olan Napolyon savaşlarından büyük ölçüde etkilendi ve mutlaka evrensel olarak uygulanabilir olmamakla beraber, birçok gözlem sunmaktadır. Jomini'nin gözlemlediği insan gücü yoğun Napolyonvari seferlerin anlaşılır bir şekilde onun üstün sayıdaki kitleleri oluşturma, saldırıya geçme, düşmanın zayıf taraflarına saldırma ve sayısız küçük muharebeye karşın bir kesin muharebe ile zafer aramaya vurgu yapmasına yol açtı. Ayrıca, örgütlenme ve 'harekât hatları' olarak adlandırdığı lojistik üzerine büyük vurgu yaptı. Jomini bir iç harekât hattında -yani düşman güçlerinden ayrılmış bir pozisyondaolan bir ordunun büyük bir avantaja sahip olduğuna inandı. Bu inancı o kadar güçlüydü ki, bu kavramdan ihlal edilemeyecek ilkeler ileri sürmeye gitti.

---

4 Antoine-Henri de Jomini, *The Art of War* (London: Greenhill Books, 1996).

Bu amaçtan ziyade şekille olan meşguliyetin Moltke ile paralellik arz ettiği açıktır. Jomini'nin askerî örgütlenmenin ilkelerinin en büyük teknolojik gelişmelerden bile bağışık olduğu yolundaki dogmatik ısrarı, zamanla onun bir stratejist olarak öneminin azalmaya devam etmesinin en önemli nedenidir.

DENİZ STRATEJİSİ

Deniz gücü konusundaki en iyi bilinen yazarlar, Amerikalı Alfred Thayer Mahan ve İngiliz Sir Julian Corbertt, Mahan tam yüzyılın bitiminden önce ve Corbertt ilk on yıllarında olmak üzere, stratejik düşünce konusunda, zamanlarında para gibi geçerli olan çok güçlü bir etkide bulundular.

İmparatorlukların imparatorluk güçleri arasındaki rekabetin ve sömürgelerin sömürülmesinden gelen refahın zirvede olduğu dönemlerde yazan ve temel rehber olarak tek İngiltere örneğini kullanan Mahan, deniz gücünün uluslar arası hâkimiyette ve bu nedenle de ekonomik zenginlikte anahtar olduğunu belirli bir geçerlilik ile savundu. Denizin kontrolünü devam ettirme gereksinimi ve yoğunlaşmış güçten çıkan orantısız etki ve kesin bir savaşta kazanma gibi tamamlayıcı kavramlar onun ana tartışmasının makul uzantıları olarak görülebilirler.

Mahan'ın durumu o zaman için savunulabilirdi ve bu gün de deniz ticaretinin en gelişmiş ekonomilere temel katkı unsuru olduğu doğruluğunu korumaktadır. Ancak, -deniz gücü ile ulusal güç arasında zaruri bir bağlantının olduğu- onun önemli stratejik düşüncesi, açık emperyalizm düşmanlığının terkine, yüksek hızda uluslararası iletişim ve para transferleri ile hava ulaşımı gibi teknolojilerin gelişi, fikri mülkiyet gibi anında transfer edilen malların diğerlerinin yerini alan bir rol oynamaya başladığı yeni ekonominin çıkışı ve (bir bakıma emperyalizmin bitmesinin bir sonucu olan) ekonomilerin gittikçe küreselleşme-

sine direnememiştir. Kısaca, genel bir stratejik kavram olarak ekonomik savaşının süregelen ilintisine rağmen, zaman Mahan'ın fikirlerinin aşırı şekilde dar görüşlü olduğunu ortaya koymuştur.

I. Dünya Savaşının kanıtlarına rağmen hava gücüne kayıtsız kalması büyük bir başarısızlığı göstermekle beraber, Corbett'in çatışma siyasetine ilişkin düşüncesi selefinden daha uyumluydu ve diğer konular meydanında, askerî gücün bireysel çevre şekillerinin birbirlerine olan bağımlılıklarını çok iyi şekilde anladığını gösterdi. En azından kara ve deniz kuvvetleri olmak üzere, gerçekten ortak harekâtların ortaya çıkışını nispeten ilk anlayanlardan olduğunu göstermesinin yanı sıra, Corbett daha soyut baskı uygulamalarının bazılarına ilişkin olarak çok dikkatli yorumlarda bulundu. Bunların arasında en önde geleni, birinin donmasını korumak için kesin eylemlerden kaçınması lehinde münakaşa geliştirdiği bir kavram olan 'geriye kalan donanma' konusunda yaptığı vurgudur. İlk bakışta bir bakıma garip bir önermede olan fikir, gerçekte özellikle donanması açık bir şekilde düşmanınkinden zayıf olan deniz kuvvetleri için mahircedir. Mahan tarafından desteklediği üzere, tümünü bir kesin savaşta riske etmekten ziyade, Corbett, donanmanın bütünlüğünü koruyarak ve belki de onun konumu ve tam gücü hakkında belirsizlik yaratarak, bir komutanın klasik stratejik caydırma etkisini yaratabileceğini, bu durumda büyük ölçüde nispeten yavaş hareket eden ordularda olmayan manevrada belirli ölçüde esnekliği arttırabileceğini tartışmıştı.

HAVA GÜCÜ TEORİSİ

Geleneksel stratejik düşünce okulları arasında tek hava gücü teorisi'nin, daha baştan beri amacı bir stratejik etkinin başarılması olmuştur. İtalyan ordusu Generali Giulio Douhet, hiç ge-

çerlilikleri yok denemeyecek bir şekilde, birçok kişinin onu bir stratejistten ziyade bir havari veya bir peygamber görmelerine yol açacak kadar hava kuvvetlerinin en şiddetli savunucusu olmuştur.[5] Bununla beraber, Douhet kazanmanın en çabuk ve en etkin yolunun çarpışmaların daha tam başında, stratejik bir etki yaratmak olduğu inancında haklı idi. Douhet için, bu sonuca giden yol yönetici elit, nüfus ve hükümet organları olarak tanımlanan düşmanın gerçek çekim merkezine yıkıcı bir darbe vurulmasından geçmekteydi. Bu yola gidebilmek için kullanılacak araçlar, yüksek patlayıcılar, yangın bombaları ve gazla bunaltıcı saldırılar yapmak için düşmanın vatanına giderken stratejik bakımdan sözde önemli olmayan düşman orduları ve deniz kuvvetlerinin yanından geçecek olan hava kuvvetleriydi. Sonuç, araçları haklı çıkaracaktı. Zira, zafer çabuk ve tam olacak, böylece Douhet'in I. Dünya Savaşı'nda gözlediği, siperlerin korkutucu kilitlenmesi ve kırımından kaçınılacaktı.

Douhet uz görüşü için itibarı hak etmektedir, ancak bir taraftan teknolojiye körü körüne olan inancına yönelik eleştiriler ve diğer taraftan bunları dikkate almaması söz konusudur. Olağanüstü bir biçimde, bilim ve mühendislik mezunu olan birisi için, Douhet'in teorilerinin temeli olarak teknolojiyi kullanması, ona uygun olduğunda aşırı şekilde olumlu, ancak kullanmadığında yapay idi. Örneğin, bombardıman uçağının hiç farklılık göstermeksizin hedefine ulaşacağı ve daha sonra silahlarını istisnai bir doğruluk ile bırakacağı iddiaları, II. Dünya Savaşının ilk yıllarının da gösterdiği gibi, çok nadiren bundan daha çok yanlış olabilirdi. Teorisi için temel olan hava bombardımanının varsayılan korkunç sonuçlarının olası tüm psikolojik etkilerine de, herhangi bir şekilde yanına yaklaşacak kadar bile dikkat sarf

---

5 Giulio Douhet, *The Command of the Air* (Washington DC: Office of Air Force History, 1983).

etmedi. Daima bilimin gidişatına uyum göstermek zorunda, ancak nihai olarak bir sanat olan savaşın doğası ile kavgalı düşüncelerinde bir determinizm unsuru vardır.

Pasifik'te savaşı sona erdiren 1945'te Hiroşima ve Nagazaki'ye yapılan nükleer saldırıyı müteakiben, birçok politikacı ve analist ulusal güvenliğin doğasının tamamen değiştiğini; atom bombasının 'askerî sanatın devamlılığını kırdığı'na ve 'hiçbir stratejinin üzerine yazıldığı kâğıt kadar bile değeri olmadığı'na inanmaktaydılar. Olaylar bunun böyle olmadığını gösterecekti ve bunu izleyen on yıllarda, bu kitapta tartışılan stratejik düşüncenin temel bilgilerinden birçoğunu büyük ölçüde aynen öyle kaldı. Aynı zamanda , 'bomba'nın eşsiz değerde bir tahrip imkânına sahip olmasından dolayı, kavramların tamamının boyutları büyük ölçüde artmıştır.

NÜKLEER TEORİ

Güzide stratejist Bernard Brodie'ye göre, Birleşik Devletler'in Japonya'ya karşı atom bombası kullanımı, Douhet'in havadan yıkıcı darbe vurulmasına ilişkin savunmasını haklı çıkardı.[6] Ancak, Douhet'in yıkıcı darbe yorumu Hiroşima ve Nagazaki üzerine bırakılan silahların neden olduğu şok edici ölüm ve yıkım boyutlarını asla öngöremedi ve 'bomba'nın gelişimi ile sonuçlanan nükleer stratejilerin evrimi, özellikle 1949'da SSCB'nin kendi atom bombasını başarılı bir şekilde denedikten ve süreç Birleşik Devletler ile Sovyetler arasında karşılıklı etkileşimli bir hal aldıktan sonra, Brodie'nin ilk düşüncelerinde belirtildiğinden çok daha karmaşık olduğunu kanıtladı. Sorun, daha

---

6 Bernard Brodie, *Strategy in the Missile Age* (Princeton: Princeron University Press, 1991), p. 73.

önce hayal bile edilemeyen yıkıcı düzeydeki gücün akılcı stratejik yapıya yerleştirilmesiydi.

Kitlesel misilleme ilk nükleer stratejilerden biriydi. Ancak, onun bariz esneksizliği ve zımni kıyamete benzer sonraki durumu, rahatlıktan ziyade stratejik alarmın nedenleriydi. ABD akademisyenlerinin daha az aşırı uç bir politika planlanmasına yönelik çabaları; kademeli caydırma, esnek karşılık ve daha sonraları küçük küçük arttırma veya risk stratejisi olarak bilinen, tedrici hızlandırma gibi fikirlerin geliştirilmesine yol açtı. Buradaki düşünce, nükleer gücün sınırsıza karşın, ince ayarlarla uygulanacağı idi.

Fakat kitlesel bir misilleme uygulanamaz ise, kademeli caydırma, esnek karşılık ve tedrici hızlandırma entelektüel olarak savunulamazdı. Bu üç kavramın hepsi nükleer silahların kullanımının kontrol yeteneğini ima etmekteydi, zira nükleer savaşın kontrol edilip edilemeyeceği buradaki temel soru haline geldi ve birçok analistin yanıtı 'hayır' idi.[7] Liderlerin bir nükleer saldırıya, ölçülü, dikkatlice ayarlanmış bir şekilde karşılık vereceği basit anlamıyla savunulamaz bir iddiaydı. Olası ulusal imha ile karşı karşıya kalan bu liderler önceden kendi muazzam saldırılarını gerçekleştirerek kendi kayıplarını önleme arzusuna direnmeyi güç bulabilirlerdi. Soğuk Savaş boyunca bunu bir tek muazzam tercihen önleyici nükleer saldırı kavramına bağlayan son derece duygusal şüpheci ve bu nedenle asabi Sovyet liderliğinin, SSCB'de görünürde çok gelişmiş bu kavramlara çok az verilmiş gibi gözüktüğü kayda değerdir.

En güvenilir nükleer strateji, sonunda karşılıklı garantili yıkım'ın kısaltılmış haline uygun MAD olarak bilinen bir kavram-

---

7 See Desmond Ball, 'Can Nuclear War be Controlled?', in *Adelphi Papers,* No. 169 (London: International Institute for Strategic Studies, 1981); and Martin van Creveld, *The Transformation of War* (New Yotk: The Free Press, 1991), pp. 1-32.

la ifade edilen, karşılıklı caydırmaya döndü. Nükleer stratejinin gerçek üstü dünyasında, MAD gerçekte nükleer tehdide karşı savunmanın yetersiz olduğunu ve bu türden tek caydırmanın karşı saldırı olabileceğini kabul ederek değişik mantıkları temsil etti. MAD kavramının, entelektüel bakımdan güvenilebilir olduğu ve iki süper güç devamlı olarak değişik müşteri devletler vasıtasıyla dolaylı konvansiyonel askerî çatışmalarda karşı karşıya gelseler bile, kırk yıldır Birleşik Devletler ve SSCB arasında mevcut olan nispi stratejik çıkmazın temelini oluşturduğu söylenerek adil davranılabilir.

Herhangi bir başarılı caydırmanın uygulamasının özünde, her iki liderin de mantıklı olduğu varsayımı vardır. Bu varsayım, konvansiyonel modellerden çok daha büyük ölçekte nükleer model için geçerlidir. Böylece açık bir şekilde, ilk olarak Birleşik Devletler'in SSCB'ne karşı ve müteakiben Hindistan'ın Pakistan'a karşı olduğu gibi, duruma göre akılcı davranan liderlerinin işe karışmalarından dolayı, MAD'ın sonuç verdiği kayda değerdir. Bundan önceki diğer stratejiler gibi, akılcı olmayan devlet veya kurumlar nükleer silahlara sahip olduklarında ki olacaktır, MAD'a artık gereksinim duyulmayabilir.

Son iki stratejik düşünce okulunu; gerilla ve terörizm, tartışmadan önce, politika olarak dilin kullanımını göstermek için, nükleer stratejiyle birlikte ortaya çıkan terminolojinin bir kısmından özetle bahsedilmelidir. Özellikle, askerî oluşumlar ile tesislere karşı yapılan nükleer saldırıları tanımlayan 'karşı güç' ve şehir ve sivillere saldırılar için kullanılan 'karşı değer' yumuşatılmış ifadeleri, bazen savaşın entelektüel boyutlarını nitelendiren tuhaf standartlarla bile endişe vericidir. Aynı gözlem, askerî güçlere yapıla saldırı 'itiraz', şehirlere yapılan saldırılar 'cezalandırma' ve düşman liderlerini öldürme 'boyun vurma-kafa koparma'lar için de yapılabilir. Aynı anlamı veren hafif bir söz kullanma bir dilin zenginliği olabilir, ama stratejistler, ne kadar gerekli olsa da, böyle

zalim eylemler için böyle gayri şahsi terimler kullanıldığında ne dediklerini tam olarak anlamalıdırlar.

GERİLLA SAVAŞI

Gerilla, partizan veya düzensiz harekâtlar binlerce yıldır zayıfın güçlüye karşı tercih ettiği bir savaş yöntemi olmuştur. Uygulama, Çinli General Sun Tzu'nun fikirlerini sürdürmektedir ve aldatma ve sürpriz ile düşmanın güvenlik açığı olan noktalarına kısa, keskin saldırılar müteakiben de hızlı bir geriye kaçış gibi taktikleri vurgulamaktadır. Gerilla savaşının önde gelen örneklerinden, yirminci yüzyıl Çinli devrimcisi Mao Tse-tung, un yazdığı özdeyiş yöntemi özetlemektedir; 'Düşman ilerler, biz geri çekiliriz; düşman kamp yapar, biz aralıksız saldırılarla rahat vermeyiz; düşman yorulur, biz saldırırız; düşman geri çekilir, biz takip ederiz.' Böylece klasik gerilla taktiği çıkmıştır. Mao'nun orduları harekât ne kadar uzun sürerse kazanmalarının o kadar daha olası olduğuna inanarak, kendilerine zaman kazanmak için Çin'in büyük arazisini kullandılar. Zaman ve arazi, genellikle asilerin lehine çalışan silahlar olmuşlardır.

Mao, 1920'lerden 1949'da ana karada komünistlerin nihai zaferine kadar onun komünistleri ile Chiang Kai-shek'in milliyetçileri arasında Çin'deki iç savaş sırasında teori uygulamaya geçirdi. Daha sonra diğer devrimciler tarafından özenle kopya edilen Mao'nun harekâtının bir özelliği üç belirgin aşamaya; kırsal kesimin kontrolünü kazanmaya (stratejik savunma), şehirleri izole etmeye (stratejik kilitleme) ve nihayet şehirleri fethetmeye (stratejik saldırı), dikkatlice riayet edilmesi idi. Bu aşamalardan geçme sürecinde, üçüncü ve son aşama için devrim ordusu tedricen gerilla savaşından konvasiyonel savaşa doğru kayacaktı. Bu değişimin savaşan güçlerin yapısı için önemli çıkarımları olacaktı. Küçük, hareketli, esnek birimler tedricen konvansiyonel taktikler ve zırhlı

araçlar ve ağır silahlarla ve hatta hava kuvvetleri ile desteklenmiş kitlesel piyade gücü yapısı ile değişecekti.

Mao'nun uyguladığı üzere, daha doğru bir şekilde 'halk savaşı' olarak bilinen gerilla savaşında fark, yirminci yüzyılın ilk yarısında Çin'deki mevcut koşullardan çıkmaktaydı. Herhangi bir silahlı kuvvetler gerilla taktikleri uygulayabilir ve bunların taktikleri, amacı sadece, diyelim ki, aynı hükümet şeklini tutmakla beraber yönetici eliti değiştirmek isteyen daha büyük bir harekâtın parçası olabilir. Bunun aksine, halk savaşı devletin politik, ideolojik ve ekonomik düzeninde devrimci değişikliği başarmaya çalışmaktadır. Belki de ironik olarak, özgür Amerikan yerleşimcilerin İngiliz yönetimine karşı başarılı şekilde ayaklandıkları 1775'den 1783' e kadar olan Amerikan Bağımsızlık Savaşı, ikinci tanıma uymaktadır. Halk savaşı kullanıldığı Çin tarihi dönemine özellikle uygundur. 1946 ile 1954 arasında Fransızlara ve daha sonra 1962'den 1975'e kadar Birleşik Devletler ve müttefiklerine karşı Vietnamlı devrimcilerin kazandığı zaferler modelin dikkate değer tek başarısıdır.

Bir stratejik modelin zaman ve yere özgü olabileceği gözlemi önemli bir gözlemdir. Bağlam her şeydir ve strateji istisna değildir. Örneğin 1956 ila 1959'da Küba'da Fidel Castro ve Che Guevara için sonuç veren küçük ölçekli devrim yaklaşımı, sadece dokuz yıl sonra Bolivya'da sahte romantik kişilik Che'nin yerel yetkililer tarafından rezil bir ortamda idam edilmesiyle biterek kederli bir şekilde başarısızlığa uğradı. Aynı sebeple, genel uygulanabilir özellikler belirli örnek olay çalışmalarında belirlenebilir. Böylece, Kuba ve Çin'de kritik olan Mao'nun modelinin geciktirilmiş ve psikolojik yönleri çağdaş savaşta, aynı derecede önemle işgal edilmiş topraklarda İsraillilere karşı Filistinliler ve küresel olarak çok sayıda İslami cihat hareketleri tarafından kullanılan asimetrik stratejiler olarak adlandırılanlar kapsamında belirgin olarak durmaktadır.

TERÖRİZM

Terörizm bir baskı aracı olarak sistematik bir şekilde korku yaratılmasını içermektedir. Bunun kullanımı, bilgi toplanması veya belirli gruplar veya bireylerin cezalandırılması veya genel bir düzeyde korku yaratılması ve bu nedenle isteksizlerin işbirliğine zorlanması gibi belirli bir amacı başarmayı tasarlayabilir. Tanımı gereği, terörizm hem silahlı çatışma kurallarını ve hem de medeni hukuku ihlal etmektedir. Bu sıklıkla gerilla savaşı ile bağlantılıdır ve genellikle düzensiz kuvvetler tarafından kontrolü sağlamanın temel yolu olarak kullanılmaktadır. Örneğin, belirli amacı desteklemeyen toplum liderlerinin düzenli olarak suikastlarla katli yüzyıllardır alışılagelmiş bir uygulamadır. Ancak, terörizmin ana kara, deniz ve hava dâhil, her tür stratejinin parçası olduğuna işaret edilmelidir. Bazı yorumcular terörizmi Japon ordusunun sivillere yaptığı zalimce muamele, müttefiklerin Alman ve İtalyan şehirlerini bombalaması ve Alman ve Japon denizaltı mürettebatı tarafından sivil gemilerin batırılması gibi, II. Dünya Savaşı'ndan meydana gelen askerî eylemler olarak sınıflandırmaktadır. En azından, cevabın bir nedeni var gibi gözükmektedir.

Bununla beraber, son yıllarda uygulama marjinal gruplar tarafından stratejik bir etkiyi başarmak için bir yöntem olarak artan biçimde kullanılarak, kendine özgü bir hale getirilmiştir. Küresel seyahat ve haberleşmenin rahatlığı ve hızı, gittikçe artan açık toplumlara kolayca giriş ve kitle iletişiminin zorlayıcı psikolojik etkisi tarafından kolaylaştırılan terörizm, zayıflara güçlü düşmanlarının kalpleri vurma yolunu göstermektedir.

Terörizm, stratejik düşünce okulları arasında eşsizdir, zira doğrudan sivilleri hedeflemektedir. Yani, aralarında korku ve belirsizlik yaratmayı tasarladığı savaşmayanlara karşıdır. Bu tanım sonucu, gerekçesi teknik olarak operasyon görevinde olan bir savunma kuvvetinin bir üyesine karşı yapılan herhangi bir

eylem terörizm olarak sınıflandırılamaz. Açıktır ki, bu anlam çok katı uygulandığı takdirde, gözle görülür çelişkilerin olduğu alanlar olacaktır. Örneğin, sistematik işkence, sakatlama veya ele geçirilen askerlere aşırı şekilde kötü muamele yapıldığında terörizmden ziyade savaş suçları olarak tanımladığımızda kelime bilimine mi giriyoruz? Veya aksi durumu kullanırsak, şehirlerin üniformalı mürettebat tarafından bombalanması yasal bir harekât mı veya bir savaş suçu mu yoksa bir terörizm mi?

Bir kişinin teröristi diğer kişinin özgürlük savaşçısıdır klişesi, çok küçük bir gerçeği ifade etmektedir. En çok dikkati çekenlerden bazıları, 1949'de İsrail'in ilk hükümeti, 1994'te Güney Afrika'da Afrika Ulusal Kongresi ve 2006'da Filistin'de Hamas olmak üzere, çok sayıda seçilmiş hükümetin kökü, rejimi değiştirmek üzere bir yöntem olarak terörizmi açık olarak onaylayan veya yarı açık yarı gizli uygulayan teşkilatlardadır. Bu soruna yol açan ek bir ahlaki karmaşa da, yakın on yıllarda seçilmiş İsrail ve Birleşik Devletler hükümetlerinin gerçekleştirdiği askerî harekâtlarda binlerce sivili öldürmüş olmaları ve bu rakamın muhtemelen 11 Eylül 2001, Bali 2002, Madrid 2004 ve Londra ile Amman 2005 ve özellikle Batı hedeflerine karşı bireysel intihar bombacıların tamamınca gerçekleştirilen değişik terörist saldırıların tamamının toplamından daha çok olduğu gerçeğinden çıkmaktadır.

Kaçırılan uçak, alış veriş merkezlerine makineli tüfek ile saldırılar, intihar bombacıları, araba bombaları ve benzeri failler tarafından yapılan nispeten ucuz harcamalar karşılığında yoğun propaganda yaratmada ve bazen ciddi ekonomik ve sosyal hasara neden olmada acımasız bir şekilde etkili olduklarını kanıtlamışlardır. El Kaide'nin 11 Eylül 2001'de New York'ta Dünya Ticaret Merkezine terörist saldırısı stratejik etki konusundaki kitabı yeniden yazdı.

Ayrıca, yöneten elitin kendi nüfusunu bir kontrol yöntemi olarak sistematik bir şekilde korku yaydığı kurumsal veya dev-

let terörizminin örnekleri de vardır. Örneğin, en şiddetlisi Sovyet tarihinde 'Büyük Terör' olarak bilinen 1930'ların sonunda SSCB'de Joseph Stalin tarafından bilinçli olarak uygulanan baskıdır. Devletler ayrıca failleri barındırarak, para, eğitim ve silah sağlayarak dolaylı olarak uluslar arası terörizme yön verme yolunu da seçebilirler.

STRATEJİK DÂHİLER: SUN-TZU, CLAUSEWITZ VE MAKYAVELLİ

Belirli bir çevre düşünce okulu ile özdeşleşmiş olan stratejistlerin büyük çoğunluğu belirli bir derecede dar kafalılık gösterir. Yani, onların düşünceleri anlaşılabilir bir şekilde onların çağ ve deneyimlerine sıkı sıkı yerleşme eğilimi gösterir. Ana kara stratejisin en büyük iki âlimine; filozof generaller Sun Tzu ve Carl von Clausewitz'e böyle bir eleştiri getirilemez. Strateji konusunda yazı yazan hemen hemen tüm diğer yazarlardan farklı olarak, Sun Tzu ve Clausewitz genel geçerliliğe sahip koşullarda nasıl kazanılacağı sorununu analiz ettiler, zira büyük ölçüde odaklandıkları konu makine ve taktiklerden ziyade savaşın niteliği -insanın isteği ve strateji- idi. Sun Tzu'nun konumu, daha en başından onun kalıcı klasiğinin, *Savaş Sanatı*'nın, başlığından açıktır. Buna karşın Clausewitz'in onun kadar usta yapıtının, *Savaş Hakkında,* temel özelliği büyük komutan, bir 'savaş dâhisi' olan stratejist hakkındadır.

Sun Tzu, Çin'de yaklaşık M.Ö. 403 ila 221 arasında yaşadı.[8] Savaş teorisyeni olduğu kadar uygulamacı olan birinden beklendiği üzere, Onun bu konudaki düşünceleri arazi yapısı, hava koşulları, lojistik, ekonomi, manevra ve güç kullanımı gibi pratik konularda büyük miktarda tavsiye içermiş, hiçbir şekilde

---

8 Sun Tzu, *The Art of War* (Oxford: The Clarendon Press, 1963).

soyut konularla sınırlandırılmamıştır. Aldatma, ne zaman ilerleneceği ve ne zaman geriye çekileceği, ne zaman saldırılacağı ve ne zaman savunulacağı, kuvvetlerin düzeni, disiplin ve zekâ dâhil, bugün her tür çatışmanın kuralı olarak kabul edilen birçok operasyonel uygulama ilk kez *Savaş Sanatı*'nda tespit edildi ve derlendi.

Bu tür öngörülerin seçkin bir açıklıkla sunulması Sun Tzu'nun çalışmasını bu alanın ön planına koymaktadır. Ancak, bu kalitedeki yorum bile savaşın *niteliği* konusundaki gözlemleriyle karşılaştırıldığında solgun kalmaktadır - bu konularda, gerçek bir stratejist kazanmaya ne zaman karar vereceğini düşünmelidir. Sun Tzu'nun kitabı boyunca, çatışmanın siyasi ve psikolojik boyutlarının temel önemine en yüksek öncelik verilmektedir. Clausewitz'in çalışmasının strateji ve savaşın insan boyutu konusunda temel bir kaynak olarak yaygın kabulünü başarmasından 2000 yıldan çok daha uzun bir süre önce, Sun Tzu her ikisinin de birçok temel unsurunu açığa çıkarmıştı. Onun birçok zorlayıcı gözleminin arasında iki tanesinin düzeyinde olan yoktur: 'düşmanı tanı ve kendini tanı'; ve ' savaşmadan düşmana boyun eğdirmek becerinin zirvesidir.' Herhangi bir çatışma yoğunluğunda sonuçlar-yollar-araçlar yapısı tasarlayan stratejistler daha fazla aydınlatıcı bir akıl istemeyebilirler.

Ayrıntı ustalığı, hem kurum içinde ve hem de savaş stresi altındaki insan davranışlarını anlaması ve emsalsiz mantık sahibi Prusyalı Clausewitz'in (1780–1831) katkılarının değerinin hiçbir şekilde azalmaması, onu tüm zamanların en etkili stratejisti yapmıştır.[9] Clausewitz' in analizinde, Napolyon savaşlarını anlattığı özel koşullarda bir katılımcı olduğunu yansıtan unsurlar vardır. Başlıcaları, 'saldırı zaferi' coşkusu, savunmanın saldırıdan daha güçlü olduğu inancı (bununla beraber, herkesin

---

9 Clausewitz, *On War*.

eninde sonunda düşmanı yenmek için saldırması gerektiğine de not düşerek) ve kitlesel ve büyük veya nihai savaşı savunmasıdır. Teknolojik ilerlemeler o zamandan bu yana olsa olsa bu gözlemleri sorgulanabilir hale getirmiştir. Ancak, diğer yargıları ışıltılarını korumuşlardır.

Özellikle üç husus Clausewitz'i stratejik deha olarak tanımlamaktadır. İlki, savaşın netice itibariyle düşmanın fiziki cesaretini değil, fakat moral cesaretini yok etme amacına yönelik bir iradelerin çatışması olduğu anlayışıdır. İkincisi, çekim merkezi kavramını, kendisine kesin güç uygulanması veya kendi merkezlerimiz olması durumunda azimle savunulması gerekecek kan damarları olarak formüle etmesidir. Ve üçüncüsü, savaşın yapılmasının ayrım gözetmeksizin 'sis' ve 'ihtilaf'tan etkileneceği, ilkinin ne olduğu hakkında karışıklık, ikincisinin ise ne kadar iyi hazırlanırsak hazırlanalım işlerin kötü gideceği anlamına geldiği uyarısıdır. Her iki öngörü çağdaş planlamada, hiçbir harekât planı düşmanla ilk temasta sağ kalmaz vecizesi ile kabul görmüştür.

Diğer konular meyanında, ihtilaf kavramı, bizim bilerek yaptığımız eylemlerin tasarlanmamış veya istenmeyen sonuçlar doğurabileceği, bunların daha sona bizim daha önce karşılaştığımız durumdan daha kötü bir duruma yol açabileceği olasılığını kapsamaktadır. Bu gözlem sadece savaş için değil, insan çabasının bulunduğu herhangi bir alan için de geçerlidir. Örneğin, Sovyet Başkanı Mikhail Gorbachev 1987'de durağan SSCB'ni *perestroika* olarak bilinen ılımlı bir siyasi, ekonomik ve kültürel yeniden yapılandırma programı ile canlandırmağa çabaladığında, onun niyeti sosyalist sisteme ince ayar yaparak Sovyetler Birliği'ni muhafaza etmekti. Bunun yerine, reformları, altı yıl içinde onu tahrip edecek olan kapatılmış korkular, enerjiler ve fikirlerin kapısını açtı. Tasarlanmamış sonuçlar bundan çok daha büyük olarak gelmezler ve ciddi baskı eksikliğinde,

Gorbachev ve meslektaşlarının istemeden başlattıklarını nasıl durduramamış olmalarını anlamak çok zordur. Daha az ciddi durumlarda, arzulanmayan sonuçları doğuran etkiler sürekli olarak kontrol etmeli ve gerekli olduğu takdirde, eylem ve belki, beklentilerimizde de buna göre yeniden değişiklik yapmalıyız. Strateji, hiçbir farklılık göstermeksizin rekabetçi ve karşılıklı etkileşim içindedir.

Çekim merkezi ile sis ve ihtilaf stratejik düşünceye yapılan çok büyük katkılardır. Ancak, Clausewitz'in bir sanat olarak savaş hakkındaki tavsiyeleri bundan çok öteye gitmektedir. Zaten birinci bölümde onun en meşhur kabul edilmiş kuralına atıfta bulunulmuştu; savaş politika veya siyasetin diğer araçlarla devamıdır. Savaşın doğası hakkındaki iki diğer gözlemi de öne çıkmaktadır. İlki, onun hayatın herhangi bir özel mesleğinin başarılı uygulayıcılarının 'özel anlama ve ruh niteliğine' gereksinim duydukları inancıdır. Muhtemelen Clausewitz'in psikolojik ve entelektüel isteminin yan ürünü olmakla beraber, sadece teknik ehliyet asla yeterli olmayacaktır; gerekli olan bir 'savaş dehası'dır. Diğer hususlar arasında, başarılı askerî stratejist fiziki ve moral cesaret, 'iyi ve kesin bir zekâ', azim ve baskı adlına sakin kalma özellikleri sahip olacaktır. Birçok kişi bu yeteneklerden bazılarını gösterebilirler, ancak savaş sadece insafsız bir yargıç değil, fakat ayrıca hiç farklılık göstermeksizin hiç bir meslek zekânın tüm unsurlarının bu kadar çok zaruri olduğu bir 'şans alanı'na tabi değildir.

İkinci gözlem, her şeyin üzerinde savaş bir iradeler çarpışmasıdır. Nihai olarak düşmanın iradesini kırmaya yol açmadıkça, düşmanı öldürmek ve silahları, binaları sivil altyapıyı vb.. tahrip etmek kendi başlarına anlamsız şiddet hareketleridir. Clausewitz'in sözleriyle, şiddet araçtır ve düşmanı irademizi kabul etmeye zorlanması amaçtır. Eğer Sun Tzu'nun Clausewitz'i okuma şansı olmuş olsaydı, birçok durumda şiddet *tehdidi*nin hasım üzerinde baskıda bulunmak ve bu nedenle de onun davranışlarını değiştir-

mek için kendi başına yeterli olabileceğine işaret ederek önde gelen halefini uyarabilirdi. Uyarı geçerli olmakla beraber, bu Prusya'nın çatışma ve stratejinin temel doğası hakkındaki açıklamalarının gücünü azaltmamaktadır.

İradelerin çatışması ve stratejistlerin doğası konusundaki hiçbir yorum, politik davranışın mükemmel gözlemcisi, onbeşinci-onaltıncı- yüzyıl Floransa'lı diplomat ve yönetici Niccolo Makyavelli'ye atıf da bulunmadan tam olmayacaktır. Diğerlerinin yanı sıra Medici ve Borgia'lara danışmanlık yapan Makyavelli, güç siyasetinin rakipsiz yorumcusu olarak dim dik durmaktadır.[10] Küçük kitabı *Prens'*de geleceğin yönetici ve komutanlarına verdiği tavsiye onu basmakalıp bir şekilde, tarihin en üst düzeyde insafsız fırsatçısı, sonuçların daima araçları haklı kılacağını söyleyen 'kurnaz ve ahlaksız faydacısı' olarak görmüştür. Bu yargı adil değildir. Makyevelli dünyayı gördüğü gibi anlattı ve sonuçlarını da buna göre çıkardı. Onun uygulamalı politika (realpolitik) ile, diyelim ki, kurtarmadan daha fazla ilgilenmesi onun kişisel olarak ahlaksız olmasını gerektirmez; bu sadece onun neden bazı insanların ve diğerlerinin kaybettikleri hususundaki tarafsız ilgisini göstermektedir.

Makyevelli, birçok kişi nesneleri onların olmaları istedikleri gibi görürler, onların oldukları gibi değil 've böylece yıkılırlar' diye yazdı. Prens olacak kişi (bu ayrıca başkan, general, kaptan olarak da okunabilir) gerçekçi olmalıdır. Hayatın bu gerçeği Makyevelli'nin çok meşhur gözlemlerinden birinde seslendirilmektedir; "Korkulmak, sevilmekten çok daha güvenlidir…. (kazanmak isteyen prens) onun ve diğerlerinin kontrol edemediklerine güvenmelidir….sadece nefret edilmekten kaçınmaya gayret etmelidir".[11] Gerekli olduğu takdirde, aldatmak da dâhil,

---

10 Niccolo Machiavelli, *The Prince* (New York: Bantam Classic, 2003).

11 Machiavelli, *The Prince,* p. 67.

psikolojik tahakküm başarı için esastır: '(Bir prens) için merhametli, vefalı, insaniyetli, samimi ve inançlı görünmesi ve gerçekte de olması iyi olacaktır. Ancak, o gereksinim olması halinde, davranışlarının tersini yapmasını mümkün kılacak bir durumu muhafaza etmelidir.' Sun Tzu'un "tüm savaş aldatmaya dayalıdır" inancını yansıtarak, Makyevelli generaller ve stratejistler için esnek bir zekânın özellikle önemli olduğunu, zira genellikle hayatta sahtekârlık yapmanın 'nahoş' olmakla beraber, savaşın yürütümünde, bunun 'övgüye layık ve şerefli' olduğunu ileri sürdü. Birkaç yüz yıl sonra, onun tavsiyeleri strateji felsefesi "daima düşmanı şaşırt, yanlış yönlendir ve sürpriz yap" olan parlak ve tahmin edilemez Konfederasyon komutanı General T. J. 'Stonewall' Jackson tarafından daha uygulamalı olarak ifade edilmiştir.

Herhangi birinin konuyu atlaması ihtimaline karşı, Makyevelli okuyucularına 'tüm silahlı peygamberler fethetti ve silahsızlar başarısızlığa uğradı' diyerek hatırlatmada bulunmak suretiyle 'hak kuvvetlinindir' psikolojisini fiziki hükümranlık alanına taşıdı. Bu iç karartan sonuç, dört yüz yıl sonra tüm siyasi gücün silah fıçılarından geldiğini meşhur bir şekilde teyit eden Mao Tse-tung'da yankılandı.

Biz Makyevelli ile aynı fikirde olmak veya onun liderlik hakkındaki gözlemlerine katılmak zorunda değiliz, ancak nasıl kazanılacağını anlama konusuyla ilgilenen herhangi bir stratejist Floransa'nın güç siyaseti, rekabet ve insan doğasının ebedi analizini kendisine tehlikeye atma pahasına ihmal edebilir.

BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ STRATEJİ

Yirmi birinci yüzyılın başında, çağdaş savunma hizmetleri, tek hava kuvvetleri, ordu, deniz kuvvetleri veya deniz piyadeleri hizmetleri yerine, gerektiği gibi ortak kuvvetlerin uygulaması

ile meşgul olmaktadır. Farklı çevre unsurlarını kullanarak birbirlerini tamamlama fikri çok yenidir. Bu, en azından, kara güçlerinin deniz piyadeleri gibi hareket etmeleri için gemilere bindirilmesinden beri mevcuttur. Ancak, denizciler binlerce yıldır deniz gücünün önemli bir parçası olmakla birlikte, şimdi sahip olunan üstünlüğü başarmak üzere ortak savaşın başladığı I. Dünya Savaşı sırasında hava gücünün çıkışına kadar bu olamamıştı. Bugün, ileri savunma gücünün belli bir ölçüde hava gücüne dayanmaksızın ağırlıklı olarak karaya - veya denizedayalı harekât düzenlemesi olduk çok ihtimal dışıdır. II. Dünya Savaşında Almanya'ya karşı yapılan birleşik bombardıman saldırıları veya 1999'da eski Yugoslav Cumhuriyeti'ne karşı Müttefik Kuvvetler Operasyonu'nda olduğu gibi, büyük ölçüde bir hava harekâtı da karacı ve denizcilerden belli bir ölçüde yardım alınmadan yürütülemez. Gerçektende, 2003'teki Irak Özgürlük Operasyonu, eşgüdüm sağlansa bile hava, kara ve deniz unsurlarının birbirlerini tamamladıkları, ancak hala ayrı ayrı savaşmaya devam ettikleri sadece ortak bir savaştan ziyade, ileri savunma kuvvetlerinin artan şekilde çevre unsurlarının tek bir oluşumu halinde birleştirildiği *bütünleştirilmiş* harekâtlarda savaşacaklarını gösterdi.

Buradaki ana konu, bir araç olarak ortak veya bütünleştirilmiş askerî gücün devamlı artışının, stratejinin algılanma şeklini etkileyecek olmasıdır. Şimdiye kadar bizim kara kuvvetleri, hava kuvvetleri ve deniz kuvvetleri olarak bildiğimiz kurumların artan şekilde birlikte daha yakın çalışmaları ve onları güçlü kılan teknolojilerin benzer şekilde araçlarını daha yakına getirmesinden dolayı (örneğin, kara kuvvetlerinde hâlihazırda manevra ve ateş gücü için helikopterlere, dolaylı ateş desteği için çok değişik menzillerdeki roketlere ve bilgi toplama için insansız hava taşıtlarına vurgu yapıldığını işaret ederek) , geleneksel stratejik düşünce okulları muhtemelen çok daha geniş bir ortak

zemini paylaşacaklardır. Özellikle de, eğer jeo-stratejik koşullar olumlu ise, üçünün tümü de muhtemelen ilk tercih amaçları olarak süratli bir stratejik etkiyi dikkate alacaklardır. Bu sonuç, daha önce sadece Douhet'in hava gücü yapısı içinde gerçekçi idi ve kara kuvvetleri ve deniz kuvvetleri için teknolojik olarak uygulanabilir değildi. Bu sınırlama, Jomini, Schlieffen ve Mahan'ın bir bakıma ardışık ve bu nedenle de dar stratejik perspektiflerini açıklamaya yardımcı olabilir. Buna karşın, büyük düşünürlerin, Sun Tzu ve Clausewitz, kara savaşı konusundaki öngörüleri, muhtemelen evrim geçiren bütünleştirilmiş stratejik ortamda gelişecektir.

Koşullar ne olursa olsun, gerçek stratejist daima bir durumu analiz ederken ve hareket tarzına karar vermezden önce, dört unsuru dikkate alacaktır. İlki, stratejinin nasıl kazanılacağı ile ilgili olduğudur; İkincisi, kazanmanın göreceli bir kavram olduğudur; Üçüncüsü, stratejinin çevre sınırları ile kısıtlanmamasının gerektiğidir ve Dördüncüsü, amaç yasal, ahlaki ve gerçekçi ise ve araçlar da sonuçlara uygun ise, stratejinin kendi kendine sahip çıkacağıdır.

3 Geleneksel Savaş Kavramları ve Uygulamaları

Strateji Ne Oldu?

SEÇKİN ASKERİ TARİHÇİ Sir Michael Howard vaktiyle 'teorinin sürekli olarak gerçek testini geçmesi gerektiğine' işaret etmişti. Howard'ın bilgece uyarısı aynı şekilde strateji için de geçerlidir. Uygulanmamış ve çatışmada denenmemiş bir strateji teorik, operasyon göstergesine karşı kanıtlanmamış olarak kabul edilebilir. Bu bölüm, teoriyi uygulamaya karşı ölçerek gerçek sınavının uygulanmasına ilişkindir ve bunu askerî güçlerin geleneksel olarak kazanmaya hangi yöntemlerle gayret ettiğini - yani stratejinin ne olduğunu- inceleyerek yapacaktır.

Temel bilgilerine indirgendiğinde, savaş iki unsuru kapsar; güç sınaması ve iradelerin çatışması. Ölçeği ne olursa olsun herhangi bir askerî çatışmanın nihai amacı, düşmanın savaşma arzusunu kırmak; onun düşüncesi üzerinde süregelen direnişin maliyetinin teslimin maliyetini aşacağına karar vermesi gibi, üstünlük ölçütünü başarmak veya sadece direnme gücünü kaybetmektir. İdeal olarak bu sonuç; fiziki aşağılanma, ekonomik tedbirler, diplomatik baskı ve karşı propaganda dâhil birçok şekilde olabilen baskı psikolojisi uygulayarak, tek bir kurşun atılmadan kazanılabilecektir. Sayısız olası kan dökülmesi, caydırmanın dinamiği ile önlenmiştir.

Bununla beraber, ideal bir dünyada yaşamadığımızdan dolayı, psikolojik baskı liderlerden biri veya her ikisi içinde her zaman kabul edilebilir bir seçenek olmayabilir. Veya bazen diğerlerine etkide bulunmaması nedenlerinden dolayı, bir taraf koşullar ne olursa olsun askerî harekât uygulamada kararlı olabilir. Örneğin 1982'de Falkland Adaları üzerinde, İngiltere ile Arjantin arasındaki savaşta, iki kel adamın bir tarak için kavga etmelerine benzetilmesi gibi, çatışmanın böyle sorgulanabilir bir çatışma mantığı vardı. Bununla beraber, adanın Arjantin tarafından işgalinin öğrenilmesiyle, İngiliz Başbakanı Margaret Thatcher'in işgalcileri çıkarmak için hangi askerî tedbir gerekiyorsa alacağı hemen açık hale geldi.

Savaş başladıktan sonra, er veya geç bir tarafın çatışma devam ettiği takdirde kazanacağından daha fazlasını kaybetmesi olası olduğunu anlayacağı muhtemeldir. Falkland'da Arjantinlilere olan aynen budur. Bu aşamada, kaybeden tarafın karar vericileri mantıklı iseler, açık husumetin durması için talepte bulunmaya başlayacaklardır. Doğal olarak, tüm karar vericiler mantıklı değildirler ve en basit haliyle amacı için ölesiye kadar savaşmaya kararlı, diyelim ki, fanatik rakibin 'kafasının içine girmek' mümkün olmayabilir. II. Dünya Savaşında Pasifik sahasındaki müttefik askerleri çok sayıdaki Japon düşmanları için teslim olmanın bir seçenek olmadığını keşfettiklerinde şok oldular. Veya büyük bir stratejik örnek verelim, 1944 sonunda, Almanya'nın II. Dünya Savaşını kaybedeceği ve Hitler'in teslim olmayı reddetmesinin, zaten fiziki ve moral olarak harap olmuş ulusu sadece daha büyük yıkıma yol açacağı açıktı. Tam olarak aynen bu oldu.

Alternatif olarak, diğer düşünceler ne olursa olsun, hatta belki de insan doğasının zayıflatıcı unsurunu yansıtan, ancak davranışlarımızın nitelikleri ile tutarlılık arz eden bir bakış açısıyla, hasımlarının açık dilekleri husumeti sona erdirmek bile

olsa, bir tarafın niyeti diğerini yok etmek olabilir. Yalın olarak koyulacak olursa, öldürdüğümüz kişinin zihnine ebedi olarak gireceğimizi biliyoruz. Savaş tarihi, eğer var ise, birkaç ırk, kültür veya dinin istisna olduğunu iddia edebileceği acımasız kafa yapısı, esir almama yaklaşımının örnekleri ile doludur.

ZORLAMA VE BASKI

Askerî stratejinin gelişmesi için saik oluşturmuş düşünceyi ve bu nedenle başkalarının davranışlarını etkileme zorunluluk olarak kabul edilmektedir.

Stratejinin tasarlandığı koşullar ne olursa olsun, amacını başarmak istediği takdirde, ya *zorlayacak* ya da *baskı* uygulayacak veya da her ikisini birlikte yürürlüğe koyacaktır. Genel olarak ifade edilecek olursa, zorlama açık güç *kullanımı* ve baskı fiziki şiddet veya bazı diğer kabule dilemeyecek baskı *tehdidi* ile birliktedir. * Çok sayıda ortak kavram bu tanımların her birini büyük ölçüde açıklamaktadır. Zorlamada kesin savaş, yıkıcı darbe, koşulsuz zafer, bir araziyi ele geçirme ve tutmaya varsayılan gereksinim ve saldırı ile savunma arasındaki dengeyi kapsar; baskıda caydırma ('savaşmaksızın kazanmak') ve risk, bunların arasında da tedrici artışın alt unsurları, küçük küçük artışlar ve karşılıklı garantili yıkımı kapsamaktadır. Zorlama veya baskı veya her ikisinin bileşiminden hangisi vurgulanırsa vurgulansın, her stratejinin temelinde bulunan husus belki de herhangi bir stratejik kararlılıkta en hayati düşünce çekim merkezi kavramıdır.

---

* Stratejik çalışmalar disiplini içinde 'zorlama' ve 'baskı' kelimelerinin kullanımlarının bazen açık olmadığını söylemek konuyu olduğundan hafif göstermektir. Farkı inceleyen (ve bu kitaptan farklılık arz eden) bir ilk çalışma Thomas C. Schelling, Arms and Influence (New Haven: Yale University Pres, 1966)

Bir eylemde bir gözlemcinin zorlama olarak ve bir diğerinin de baskı olarak göreceği çok ince bir ayırıcı çizgi vardır. Çakışan nitelikleri ve konunun bir bakıma soyut doğası, en iyi ihtimalle adlandırmayı yanlış bir iş yapmaktadır. Ancak, özellikle bu nitelikler sınıflandırma uygulamasını faydalı kılmaktadır, çünkü bunlar olmaksızın bu konuyu yönetme ve önemli sorunları anlama çabalarımız karmaşık hale gelebilir. Sırlarını anladığımız müddetçe, adlandırma anlamaya yararlı bir yardım olabilir. Bu uyarıyı aklıda tutarak, bu bölümün geri kalan kısmı zorlama ve baskıya ilişkin her zaman açıklanan insan arzularından türeyen anahtar kavramları tartışmaktadır.

KESİN MUHAREBE

Kesin veya büyük muharebe kavramı, zorlama tartışması için başlangıç noktasını oluşturmaktadır, zira ilk olarak, bu çok uzun süredir var olan stratejik bir kanaati temsil etmektedir ve ikinci olarak, içinde daha geniş bir tartışmanın yapılabileceği ortak savaş kural ve uygulamalarının faydalı bir çerçevesini oluşturmaktadır. Tanımı gereği stratejinin kesin bir muharebeyi nasıl kazanılacağına dair bir sanat olmasından dolayı, onun liderleri doğrudan amaçlarına ulaştırması gerekmektedir: Muzaffer olanın çok kısa bir süre içinde ani askerî sonuçlarını başarması olasıdır. Hatta kazanan için daha da iyi olarak, hemen hemen on dokuzuncu yüzyıla kadar, kesin muharebe genellikle askerî olduğu kadar siyasi zafer de vaat etmekteydi. Zira sıklıkla devletin başı aynı zamanda ordunun başıydı. Clausewitz düşmanın ordusunun tahribinin 'savaşın önde gelen ilkesi' olduğuna ve sadece 'büyük ve genel muharebelerin' çok ciddi sonuçlar doğurabileceğine inanarak büyük muharebenin güçlü bir savunucusu idi.[1] Bir büyük ezici zafer başarmanın, birçok küçük ve belki de

---

1 Clausewitz, *On War,* p. 342.

stratejik olarak sonuç üretmeyen başarıları planlamaktan sonsuz derecede tercih edileceğini ileri sürdü. Bu bakış açısı deniz savaşına ilişkin deniz gücü karşılığı Alfred Taylo Mahan tarafından hemen tasdik edildi.

Çağdaş ulus devlet sisteminin çıkmasından önce; firavunlar, krallar, imparatorlar, çarlar ve aşiret liderlerinin kendi benliklerinde kara orduları, denizciler, hazineler, din ve hukuk gibi ulusal güç araçlarını şekillendirmeğe eğilimliydiler. Bunun sonucu olarak, devletin başının muhtemelen ordunun da komutanı olmasından dolayı, bu ordunun yenilgisi krallığın da çökmesi demekti. Napolyon'un 1815'te Waterloo'da Wellington'a yenilgisi belki de klasik bir örnek oluşturmaktadır. O kadar ki, Waterloo'su ile karşılaşan herhangi bir kişi diyerek, herhangi bir alanda kaybedilmiş bir davayı anlatmak için bir vecize haline geldiği söylenebilir. Eş zamanlı olarak, savaşların gidişatını ve ulusların kaderini değiştirmiş olarak görülen diğer muharebelerin temsil edici örnekleri; M.Ö. 485'te Salamis körfezinde Yunan donanmasının Xerxes'in Perslerini yenmesi, Normandiyalı William'ın 1066'da Hastings'te Britanya'yı istilası, Japon Birleşik İmparatorluk Donanmasının 1905'te Tsushima yakınında Rusya Batlık Filosunu tahrip etmesi ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin 1940 ortalarında Luftwaffe'ye zafer kazanmasını kapsamaktadır. Açık olarak kesin muharebenin diğer birçok örneği vardır.

Bir lider, gerçekleşmesi yakın potansiyel olarak kesin bir muharebede zaferin olası olduğundan emin ise ve böyle bir zafer onun kazanma tanımına karşılık gelecekse, bu takdirde eylem onun stratejik amaçları ile tutarlı olacaktır. Bununla beraber, onun ilk tutkuları daha mütevazı bir düzeyde, belki de kaybetme kadar düşük bir düzeyde belirlenmiş ise, bu takdirde bir kesin muharebe yapma olasılığı stratejik olarak geçersiz olacaktır. Yetkisi büyük ölçüde ordusuna dayanan bir yönetici genellikle, bu ordu varlığını sürdürmeyi bıraktığı takdirde ortaya

çıkacak olası dehşetli sonuçların dikkatlice farkındadır. Üstelik büyük savaş kavramı, eski çağlardan hemen hemen Napolyon savaşlarına kadar önemli bir güç olmuş olmakla beraber, daha yakın zamanlarda sorunlu gibi gözükmektedir. Sorun politiktir ve sonuçlar, yollar ve araçlar arasındaki temel bağlantıdır.

Devlet güçlerinin yönetici kişiden tedrici olarak ayrılması, asi İngiliz asillerinin Kral John'u belirli mutlak monarşi haklarından feragat etmeye zorladıkları, Manga Carta'da imtiyazların resmileştirildiği, 1215'den beri dünya işlerinin bir özelliği olmuştur. Süreç yavaş olmuştur ve yirmi ve yirmi birinci yüzyılda iktidarı eline bulunduran Joseph Stalin, Adolf Hitler, İran Şahı, Fidel Castro, Nikolai Ceaucesco, Saddam Hüseyin Ferdinand Marcos, Robert Mugabe ve benzeri birçok diktatör tarafından kanıtlandığı gibi tamamlanmaktan uzaktır. Bununla beraber, eğilim açıktır ve bilinen ismi ile kesin muharebenin Clausewitz'in yaşadığı dönemde mümkün olabilen, ancak hiç bir şekilde kesin olmayan kati bir siyasi zafere yol açacağı olasılığı gittikçe uzak bir ihtimal haline gelmektedir.

İşaret edildiği üzere, Clausewitz'in büyük muharebesinin bir anahtar stratejik kavram olarak kabulü, büyük ölçüde ordunun ulusal iradeyi temsil etmesinden dolayı düşman ordusunun tahribinin savaşın en önemli ilkesi olduğu sonucuna varmasında yatmaktadır. Çağdaş dünyaya uygulandığına, bu genelleştirmenin yanılgısının güçlü örneklerinden hiç biri 1968 başında Vietnam komünist ordularının başlattığı Tet saldırısından daha güçlü olamaz. Vietnam yeni yıl döneminden ismini alan saldırıda Kuzey Vietnam ve Vietkong güçlerince önemli Güney Vietnam şehirlerinden büyük çoğunluğuna muazzam sayıda eşgüdümlü saldırılar yapıldı. Başlangıçta hazırlıksız yakalandıktan sonra, ABD önderliğindeki muhalefet karşılık verdi ve düşmanlarına müthiş kayıp verdirdiler. Özellikle Vietkong, bazı yorumcuların yedi yıl sonra savaşın sona ermesine kadar onların tekrar

asla toparlanamayacaklarına inanmaları derecesinde, gücünün yüzde doksanını kaybetti.

Tam askerî tanımı ile Birleşik Devletler ve müttefikleri her türlü şüpheden uzak önemli bir zafer kazandılar. Bununla beraber, komünistlerin stratejilerinin hızla yön değiştirmesi ve utanmazlığı -etkileri her gece milyonlarca Amerikalı tarafında televizyonlarda izlenen- Birleşik Devletler'e şok dalgaları gönderdi. Muharebede vahşileşmiş ve ordusunun büyük bir bölümü tahrip edilmiş komünistler, bunlara rağmen ABD'nin Çinhindi politikasının bir daha asla kendine gelemeyeceği parlak bir siyasi zafer kazandılar.

Mart 2003'te Başkan George W. Bush'un Irak'ı işgali, anlatılan kesin muharebe ile sonuçların siyasi öğesi arasındaki ilişkiye daha az aydınlatıcı olmayan bir bakış açısı teşkil etmektedir. Saddam Hüseyin'in ordusunun ABD liderliğindeki koalisyon tarafından altı hafta içinde hezimete uğratılmasından daha fazla ancak birkaç ezici askerî harekât vardır. Tüm kasıt ve amacı, bir tek muharebe olarak görülebilen koalisyonun kara ve hava kuvvetleri tarafından Basra'dan Bağdat'a etkileyici bir koşuşturmaya merkezlenmiş çok kısa ve tek taraflı bir çarpışma idi. Askerî anlatımla, Başkan Bush'u Mayıs'ta 'Irak'taki ana muharebe harekâtlarının sona erdiğini' iddia etmeye tahrik edecek kadar tamamen kesindi. Ancak bunu izleyen ayların sonunda Irak'taki güvenlik durumu, asilerin Bush'un iddiasını alay konusu yapan gerilla taktilerine dönmeleriyle alarm verdirecek kadar kötüleşti. Tet saldırısı durumunda olduğu gibi, askerî kesin muharebe ile arzulanan siyasi sonuçlar arasındaki bağlantısızlık kapsamlıydı.

1968'de Vietnam'da ve 2003'de Irak'ta, en azından 1870'ten 1871'e kadarki Fransız-Prusya Savaşından beri aşikâr olan derin bir askerî ve siyasi dinamik tekrar etti. Ve yani, bir ulusun silahlı kuvvetlerini yenmek, bundan böyle mutlaka bir siyasi zaferi başarma değildir. Michael Howard'ın işaret ettiği gibi, tüm

Fransız düzenli ordusunun Ekim 1870'deki kuşatmadan sonra Metz'i ele geçirdiğinde bile, çatışma bir halk veya gerilla savaşı olarak bir beş ay daha devam etti.[2] Diğer bir anlatımla, sözde kesin muharebenin herhangi birinin sonucu ne olursa olsun, bir ulus sadece halkı teslim olduğunda yenilir.

Son olarak, olası bir çatışmanın kesin olup olmayacağının önceden tespit edilmesinde de uygulamada güçlük vardır. Konu ciddi olmayan bir konu değildir. M.Ö. 331'de Guagamela'da Darius'u ezen ve böylece onun krallığının kontrolünü üstlenen İskender için; 1066'da Hasting'de Harold'u yenen ve aynısını yapan William için; 1815'te Waterloo'da Napolyon'u yenen ve Fransız diktatörün ilk imparatorluğunu etkin bir biçimde sona erdiren Wellington için; 1905'te Tsushima'da Rusları hezimete uğratan ve ilk kez Asyalıların Avrupalılara üstünlüğünü doğrulayan Japonlar ve bunun gibiler için bunların tümü oldukça geçerlidir. Gerçek, bu tür örneklerin kuraldan ziyade istisna olduğudur. Üstelik komutanlar yapılan birçok savaşın önceden kesin olacağına inanmışlar veya tarihçiler başlangıçta kesin olarak tanımlamışlar, ancak aynen zamanında kesin savaş olarak nitelenmeyen fakat daha sonraları böyle olduğu kabul edilen birçok savaşta olduğu gibi, daha sonraları bunların çok az stratejik veya hatta askerî yararı olduğu ortaya çıkmıştır.

Hatta çatışma başlamadan önce, 1940 Kuzeyinin sonbaharında İngiltere Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin kahramanca savunması Britanya Muharebesi olarak nitelendiriliyordu ve ondan sonraki yıllardan beri de, bu, hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin Nazilerin İngiltere'nin istilasını önleyen ve böylelikle de Avrupa'daki liberal demokrasiyi kurtaran tarihin kesin askerî çatışmalarından biri, RAF tarafından kendisine verilen az şansa rağmen ve çok az bir farkla kazanılan destanımsı bir

---

[2] Michael Howard, *The Franco-Prussian* War (London: Routledge, 2001), p. x.

zafer olarak tanımlanmıştır. Buna karşın dikkatli akademisyenler, şansın o kadar az olmadığını ve RAF'ın muharebenin sonunda başında olduğundan daha güçlü olduğunu göstermişlerdir.[3] Üstelik RAF tereddüt etmiş olsaydı bile, nispeten daha mütevazı imkânlara sahip olan *Kriegsmarine*'i aşan bir meydan okuma olan, Manş Denizini geçmeyi deneselerdi, Naziler şimdi de hiç hasar görmemiş olan Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin gücüyle karşılaşmak zorunda kalacaklardı.

Paranın diğer yüzünde, 1942 ortalarındaki Koral Denizi ve Midway muharebelerinin sonuçları uzun bir süre tam olarak anlaşılamadı. Etkin olarak aynı şekilde ama bir ay boyunca ve yaklaşık 4000 kilometre uzakta yapılan bu muharebeler, Japon deniz hava kuvvetlerini ezdi. Ondan sonra, Japonya'nın Pasifik'te toprak fethi büyük stratejisi başarılamazdı ve onun nihai yenilgisi olasıydı. Ancak, bunun müttefikler için açık bir olması aylar aldı. Diğer bir ifade ile ABD deniz kuvvetleri tam olarak fark etmeksizin önemli siyasi sonuçları olan bir kesin muharebe kazanmıştı.

Yukarıda bahsedilenlerin hiç biri kesin muharebe diye bir şey olmadığını veya bu kavramın stratejik düşüncede yeri olmadığını telkin etmemelidir. Ancak, kavram ile arzulanan siyasi sonuçlar arasındaki bağın inanıldığından daha karmaşık ve bağlantılı olduğunu önermektedir. Buna ek olarak, kesin olarak algılanan olası bir çatışmanın kazanmamız için ne yapmamız gerektiğinin değerlendirilmesine nasıl katkıda bulunacağını önceden tam olarak belirlemek oldukça zordur.

Kesin muharebe kavramı çok sayıda ortak savaş teorileri ile kurallarını çıkarmıştır. Özellikle üçü kayda değerdir: strateji olarak teknoloji çıkarımı ile yıkıcı darbe; - en azından orduların içinde- algılanan araziyi ele geçirme ve tutma zorunluluğu ve koşulsuz zafer amacı.

---

3 Richatd Overy, *The Battie* (London: Penguin Books, 2001).

İskender, William ve Wellington tarafından başarılmış olan düşmanın yönetim yapısını etkin bir şekilde tasfiye eden kesin zafer türleri mantıken yıkıcı darbe olarak tanımlanabilir. Tam terminoloji olmasa bile fikir daima geçerli olmuştur. Klasik tarih, muzaffer orduların askerî zaferlerini hemen siyasi şekle döndürdükleri örneklerini sıradan olarak kaydetmektedir. Bu şekilde, Thukydides M.Ö. 416'da Melia hükümet rejiminin yıkılmasını kaydetmektedir. Hasımları ile arasında büyük ölçüde fark bulunan (Atinalılar "bu adil olmayan savaş (olacak)" diye hasımlarını uyarmışlardı.) Melialılar kayıtsız şartsız teslim olmaya mecbur bırakıldı. Atinalılar, daha sonra askerlik yaşına gelmiş tüm erkekleri öldürdüler ve kadın ve çocukları köle olarak sattılar.[4] Her halükârda, bu insafsız oranda bir yıkıcı darbeydi.

Bu kavramın merkezi, çok uzun menzilli harekât yürütme yeteneğini ima eden yönetim yapısı, ana nüfus merkezleri ve yiyecek ve refah kaynakları gibi, bir düşmanın algılanan çekim merkezlerine karşı hızlı darbe vurma kapasitesi olmuştur. Uygun ulaşım ve hareketli vurucu güçler anahtar olmuştur. Bu, ana üslerinden çok uzaklarda beklenmeyen bir şekilde ortaya çıkan güçlü deniz kuvvetlerinin neden yüzyıllardır yıkıcı darbenin en güçlü ifadesi olduğunu anlatmaktadır. M.Ö. beşinci yüzyıldaki Pelopones Savaşı sırasında Atinalıların en büyük varlığının kuşatma ve beklemeyen şekilde darbe indirme özelliği ile onların güçlü donanması olduğu makul bir örnek olarak belirtilebilir. Ve gemi yapımı teknolojisinin gelişmesiyle, büyük imparatorluklar -Portekiz, Hollanda, İspanyol, İngiliz- bazen dünyanın çok uzak taraflarında, büyük ölçüde donanmalarının doğru yerde doğrudan güç uygulama yeteneğine dayanmaktaydılar.

---

4 Thucydides, *The Peloponnesian War*, pp. 400-8.

İmkânsız kılmamakla beraber, coğrafyanın sınırlamaları orduların yıkıcı bir darbe gerçekleştirmesini daima daha da güçleştirmektedir. Müttefiklerce Nisan 1915'te Gelibolu'da ve Kasım 1942'de Kuzey Afrika'daki girişimler gibi, büyük kuşatma harekâtlarına, mutlaka savaşı çabuk bitirme sonucu doğurmasa bile can alıcı bir hamle yapma ümidiyle girişilmiştir. Ancak, bu gibi harekâtlar her zaman olduğu üzere, tanımı gereği harekât süratini reddeden muazzam bir lojistik destek -Kuzey Afrika çıkartmasına hemen hemen 436 gemi katılmıştı- gerektirmektedir.

Bazı yorumcular, 1930'larda Kızıl Ordu'yu düzeltmeye ve modernize etmeye çalışırken Sovyet Mareşali M. N. Tukhachevsky tarafından geliştirilen derin muharebe doktrinin yapısındaki, bir alternatif kara modelini ileri sürmektedirler. Çağdaşı V. Triandilifilov'un çalışmalarını kullanan Tukhachevsky'nin öğretisi; eşgüdümlü piyade, süvari, hava ve mekanize birlik oluşumlarının düşman savunmasının en içlerine eş zamanlı olarak saldırmalarını öngörmekteydi. Düşmanın savaşan güçlerine ve onun destek üsleri ile iletişim hatlarına karşı derinliğine hızla bir biri ardınca gelen harekâtlar düşmana tekrar bir araya gelme ve toparlanma fırsatı vermeyecekti. Tukhachevsky parlak bir yenilikçiydi, ancak amacı birleşmiş birim (piyade, zırhlı, topçu, hava) taktiğinde hâkim unsur olarak bir saldırı savaş manevrasını yeniden düzenlemenin bir aracı olarak yeni düşünceyi, tanklar ve alıcı-verici telsizler gibi yeni çıkan teknolojilerle donatmak değildi. Bu meyanda Tukhachevsky, Amerikan İç Savaşından beri savaş alanlarında olan top ve makineli tüfekler gibi siper savaş araçları ile kitlesel öldürme silahlarının nispi hareketsizliğinin üstesinden gelmeyi arıyordu.

Tukhachevsky'nin fikirlerini yakından inceleyen çok sayıdaki Alman subayın daha sonraları blitzkrieg'in mimarları arasında olmaları tesadüf değildi. Naziler bu öğretiyi II. Dünya Savaşının ilk aylarında ezici bir etki ile Polonya'da alçak ülkeler ve Fransa'da uyguladıklarında, sonuç bir yıkıcı darbe değil fakat

nihayetinde arzulanan sona götüren yarma muharebeleri dizisiydi. Blitzkrieg'in ilk başarılarından dolayı, bu, daha sonraları herhangi bir yıkıcı darbenin muhtemelen coğrafyanın rehinesi olabileceğini ima eden bir doğrusal süreç olarak kaldı. Gerçekleştiği üzere, Alman yüksek komutanlığı bir yıl sonra 1941 ortasında SSCB'de aynı süreci tekrarlamayı denediğinde aynen bu durum gerçekleşmiştir. Algılanan Sovyet çekim merkezine doğru başlangıçta hayret verici zaferler ile nefes kesen ilerleme dizilerine ve Hitler'in tasarlanan yıkıcı darbeye odaklanmasına rağmen, Alman kuvvetleri sonunda, onları sınırına sadece yaklaşık altmış kilometre kalan Sovyet başkentine kadar olan yol boyunca götürecek kadar ihtiyaçları olan ivmeyi devam ettiremediler. Ve Naziler durdurulduktan sonra, Kızıl Ordu'nun sayıca bariz fazlalığı, zayiatın insafsızca kabulü ve Rusya'nın zalim kışı, 1812'de Fransız diktatör Napolyon'u tahrip etmiş olan ezici savunma gücünü tekrarladı.

Uzun tarihine bakılmaksızın yıkıcı darbe kavramı en güçlü ifadesini yaşamak için yirminci yüzyılda hava kuvvetlerinin yükselişine kadar beklemesi gerekti İki unsur eşit şekilde öğretinin geliştirilmiş geçerliliğine katkıda bulundu; ilk olarak, devlet adamları, siviller ve askerlerce paylaşılan I. Dünya Savaşını niteleyen siperlerin kırımını bir daha asla denememek arzusu ve ikinci olarak, öğretiye teknolojik güvenilir olma niteliğini bahşetmiş görünen, özellikle yüksek hız yeteneği, uzun menzil manevrası gibi uçağın eşsiz nitelikleri. Uçuş teknolojisi savaş alanını düşmanın daha önce bağışık durumda olan anavatanının içinin derinliklerindeki hayati hedefleri kapsayarak, Clausewitz ve ondan önceki stratejistlerin asla öngöremedikleri bir mesafeye genişletmiştir. Top yekûn savaş, ulusal iradenin hızla tahribi amacıyla derhal tüm ulusa karşı yürütülebilir. Bitişik kara kuvvetleri ile deniz kuvvetleri çok basit bir şekilde yollarındaki

gerçek stratejik hedeflere saldırmak için üzerlerinden uçan bombardıman uçakları tarafından ihmal edilecektir.

Çok basitleştirmenin riskini göze alarak, devlet adamları, stratejistler ve askerî liderlerin hava güç teorilerinden çıkardıkları temel husus, havadan yapılan dayanılmaz saldırılar yüzünden sivillerin moralinin kırılgan ve ulusal altyapının savunmasız olacağına inandıklarıdır. I. Dünya Savaşı ile II. Dünya Savaşı arasındaki yıllar sırasında, hava gücü fikri uluslararası ilişkilerde hâkim bir rol oynadı ve potansiyel bir savaş kazanan güç olarak özellikle stratejik bombardımana karşı İngiltere ve Birleşik Devletler'deki politikacıları ve havacıları taraftarı haline getirdi. Bunun da ötesinde, havadan yapılan hızlı bir yıkıcı darbenin siperlerdeki rezil kırıma bir alternatif sunduğu inancı, savaşın kendine has mantığı içinde nispeten daha insancıldı.

Teoriyi uygulamaya geçirme çabalarında, hava kuvvetleri planlayıcıları, ABD Ordusu Hava Birlikleri Taktik Okulu kurmay üyeleri ile örneğin düşman arazisi derinliklerinde belirli bir yapıda uçarak 'ulusal organik sistemler''e karşı yıkıcı darbe yapmak üzere büyük, hızlı, kendi kendini savunan bombardıman uçakları fikrini yaygınlaştırma gibi, ileri harekât teknikleri ve hedefleme teorileri geliştirdiler. Hedefler 'düşmanın tüm ekonomik yapısının dayandığı kilit sanayiler olarak dikkatlice seçilmiş' olacaklardı.[5]

Olaydan yıllarca sonra, müttefiklerin Almanya ve Japonya'ya karşı bombardıman saldırılarının amacını ne ölçüde başardığı tartışmalıdır. Saldırılar, sonunda eksen savaş ekonomilerini dizleri üstüne çöktürmekle beraber, bunu hızlı bir yıkıcı darbe ile değil fakat ironik olarak artık gerek duyulmayacağı tasavvur edilen siper savaşının hava uyarlamasına çok benze-

---

[5] Haywood S. Hansell, Jr, *The Air Plan that Defeated Hitler* (New York: Arno Press, 1980); *The Strategic Air War Against Germany, 1939-1945: Report of the British Bomb-ingSurvey Unit* (London: Frank Cass, 1998).

yen yıpranma seferleri yapmıştır. Ve saldırıların hedef ülkelerdeki siviller için günlük hayatı sefil bir hale getirmesine rağmen, ulusal moral asla bozulmadı. Yirminci yüzyılın önde gelen stratejik düşünürlerinden biri, Amerikalı Bernard Brodie tarafından savunulduğu gibi, savaşın en sonunda Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının yıkıcı darbe kavramını tam idrak ettiği iddia edilebilir.[6] Belki, yine de bu saldırıların neden olduğu korkunç ölüm ve tahribat, kitlesel kırıma bir alternatif olarak çıkan yıkıcı darbenin kavramsal kaynakları ile tutarlı değildi ve çağdaş silahlı çatışma hukukuyla çatışmalıdır.

Çinhindi'nde 1965'ten 1972'ye kadar Birleşik Devletler tarafından yürütülen hava saldırısı içinde en son zar atışı olmasına rağmen tarihteki en ağır bombardıman saldırısı, Aralık 1972'deki Linebacker Harekâtı da kısa ve merhametsizce etkili olmasına karşın çabuk, açık seçik bir sonuç başaramadı. Irak (1991 ve 2003), eski Yugoslav Cumhuriyeti (1995 ve 1999) ve Afganistan'daki (2001 ve 2002) savaşlarda ABD önderliğindeki güçler tarafından yürütülen hava saldırılarında daha çabuk daha odaklanmış sonuçlar başarılmıştır, ancak bunlardan hiç biri yıkıcı darbe tanımına layık değildir.

Bu ve diğer hava saldırılar sırasında, planlamacıların birçok karmaşık unsuru dikkate alması gerekmektedir, ancak hiç biri hedeflemeden daha zorlu olmamıştır. I. Dünya Savaşı ve ondan sonra temel soru hiç farklılık arz etmeyecek şekilde, arzulanan stratejik etkiyi yaratmak için hangi hedeflere ve nasıl saldırılmalı olmuştur. Saldırıların bir olayda hemen hemen altı yıl, diğerinde ise daha uzun devam etmesine rağmen, II. Dünya Savaşı ve Vietnam'ın tarihleri bu çatışmalarda sorunun asla tam olarak çözülemediğini ortaya koymaktadır.

---

6 Brodie, *Strategy in the Missile Age*, p. 73.

Bu farazi yıkıcı darbe saldırılarının mimarlarının hasımlarına zorlamayı mı yoksa baskı yapmayı mı istediklerini, farkı tam olarak anlayabilip bilmediklerini, araçlar ve yollarını arzulanan sonuçlara uydurup uydurmadıklarını merak edebiliriz. Açık olarak Japonya'ya karşı yapılan atom saldırıları yaptıkları gibi, zorlamayı niyet etmişti, ancak daha önce kaydedildiği üzere, bu gelecek planlamasına bir model olarak nadiren hizmet eder. İlk odaklandığı noktası ile Alman nüfusun morali üzerinde baskı oluşturulmasını tasarlayan ancak, bununla sonunda şehir ve sanayilerin tahrip edilmesini zorlama olarak sınıflandırılabileceği 1943'ten 1945'e kadarki Birleşik Bombardıman Saldırısı'nın gösterdiği gibi, baskı kampanyaları daha bile az kesindir. 1965'ten 1972'ye Vietnam' da ve 2003'te Irak'ta bir birini izleyen ABD harekâtları baskı yoluyla yıkıcı darbenin başarılmasının fazlasıyla karmaşık ve zor olabileceğini, tamamen farklı şekillerde göstermiştir.

ABD'nin Kuzey Vietnam'a karşı bombardıman saldırısı sırasında, ABD'li planlamacıların kendilerinin birinci dünya değerlerini düşmanın üçüncü dünya sosyal ve ekonomik sistemine kabul ettirmeye yönelmeleriyle, hedefleme kargaşası kültürel kargaşa tarafından daha da kötüye itildi. Tanımı gereği herhangi bir teşebbüs edilmiş yıkıcı darbe yüksek değerli hedefleri amaçlamalıdır ve açık olarak burada konu bu değildir. Sorun, stratejik kavramların tuhaf aktarımı sırasında, alternatifler arayan harekât planlamacılarının konvasiyonel silahların kullanımına tedrici nükleer tırmandırma stratejisini uyarlamaya kalkıştıklarında daha arttı.

Ayrıca risk stratejisi olarak da bilinen tedrici tırmandırma Kuzey Vietnam'a karşı denendiği üzere, nükleer silahlar yerine yüksek patlayıcı bombalar kullandı ve hiçbir şekilde aynı türde karşılık verme yeteneği olamayan bir hasma karşı uygulandı. Amaç Kuzey Vietnam'ı dikkatlice yönetilen, tedricen artan risk

düzeylerine tabi tutmaktı. Burada risk, saldırıların yoğunluğu ve Kuzey Vietnam'ın kabul etmeye hazır olduğu acı miktarı ile tanımlanmaktaydı. Belirli bir saldırı dizisi Kuzey Vietnam liderlerini kabul edilmez davranışlarını değiştirmeye zorlamada başarısızlığa uğradığı takdirde, acı düzeyi arttırılacaktı ve böyle devam edecekti.

Bu teorinin arkasındaki mantık, etkin olmak için baskı şiddetinin önceden tahmin edilmesi gerektiğini (terörizmle paralelliği kayda değer.) ileri süren Amerikan Nükleer Stratejisti Thomas Schelling tarafından farklı bir bağlamda açıklanmıştır.[7] Böylece, strateji mantığına göre belirli bir düzeyde komünistler çekecekleri acının düzeyinin, -risk- olabilecek herhangi bir kazançlarını aşacağını öngöreceklerdir. Zaten bu, bir teori idi. Uygulamada, Kuzey Vietnam'a karşı denenen ek/risk stratejisi karışık sonuçlar çıkardı ve daha öncekiler gibi, bombalama harekâtları da çekişmeli bir konu olarak durmaktadır.

Üç on yıl sonra, 2003'te ABD önderliğindeki Irak'ın istilasının askerî bakımdan başarılı bir parçası olan hava harekâtı Irak liderliğine karşı farklı kafa kopartma saldırı programı ile yıkıcı darbe için gerçekleştirmek üzere için yeni bir yaklaşımı resmileştirdi.

En yaygın olarak muhalefet liderleri ve yakın çevresini öldürmeye teşebbüslerde ifade edildiği üzere, değişik şekillerde kafa koparma daima savaşın bir özelliği olmuştur. İradelerin çarpışmasının çabuk ve daimî bir çözümünün gözdağı içermesinden dolayı, yapay çekici siyasi suikast gerçekte tartışmalı bir öneridir. Örneğin, ondokuzuncu yüzyılda Rusya'da, bir sürü Çar yanlısı görevliye çok az etki yaratacak şekilde toy öğrencilere dayalı devrimci hareket, Narodnikler tarafından suikast ya-

---

[7] Thomas C. Schelling, *Arms and Influence* (New Haven: Yale University Press, 1966), p. 3.

pıldı, zira onların yerine yenileri çabukça bulundu ve devlet güdümlü baskı yoğunlaştı. Benzer şekilde 2005'e kadar, New York şehri ve Pentagon'a yapılan terörist saldırılardan dört yıl sonra, söylendiğine göre El Kaide'nin operasyon yapıldığı tarihteki üst liderliğinin yüzde 75'i yakalanmış veya öldürülmüştü. Oysa terörizm artmaya devam etti. Görünüşte, otuzdan fazla yeni terörist grup çıktı ve 100 000 yeni savaşçı cihatçıların davasına katıldı.

Meydan okumayı yeniden tanımlama son yıllarda biraz sınırlı bir başarı ile sonuçlanmıştır. Liderlik tanımı iki amaçla, komuta ve kontrol sistemleri ile destek grupları ve kişisel refahı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bunlar; ilk olarak, liderlerin silahlı birliklerini yönetmesini ve vatandaşları ile iletişimini durdurmak ve ikinci olarak da onların iradelerini kırmaktır. Bu modeli kullanarak 1991 ve 2003'te Saddam'a ve 1999'da Slobodan Miliseviç'e karşı yürütülen kafa koparma operasyonları daha büyük harekâtların başarısına katkıda bulundu. Ancak kafa koparma, rejimin kendi kendine çöküşünü hızlandırmakta yetersizdi. Operasyon liderleri genellikle sürekli yer değiştiren liderleri bulmak ve öldürmek için gerekli operasyonel sürprizi başarmanın zor olduğunu anlatılar; düşman iletişim sistemleri yedeklenerek gömme olarak yapılmıştı ve engellemek zordu; ikincil hasara ilişkin düşünceler bazı hedefleme stratejilerini sınırladı ve yönetici elite karşı yapılacak saldırıların herhangi bir psikolojik etkisi yavaş yavaş ortaya çıkıyor gibi göründü ve değerlendirmek zordu. Kısaca, kafa koparma, yıkıcı darbe çıkarmadı.

Bir kaç ulusun sahip olduğu ileri teknolojilere güvenerek, yıkıcı darbe kavramı teknolojik determinizmin ipucundan fazlasını içerir. Batılı güçlerin, özellikle Birleşik Devletler ve İngiltere, yıkıcı darbeyi takip etmelerinin, onun kavramsal olarak güvenilir olduğuna inandıklarından dolayı değil, fakat sadece bunu

yapabileceklerinden dolayı olduğu yönünde sonuç çıkarmak çekici gelmektedir. Diğer bir ifade ile, onlar stratejiyi teknoloji ile ikame etmektedirler. Bunlardan hiç biri, kavramın açık teorik çekiciliğini ve açık potansiyelini inkâr etmemektedir, ancak silahı entelektüel olarak sürdürülebilir bir stratejiye dönüştürmek için gerekli teknoloji ile fikirlerin doyurucu bir açıklaması arasında mevcut olan ilişkiyi sorgulamaktadır.

Teknolojiyi fikirlerle ikame etmek cazip olabilir. Başlangıç olarak, süreç bazen can sıkıcı düşünme görevinin kararsız planlamacılarını serbest bırakabilir. Ve her şey eşit olmak kaydıyla, savaş araç gerecinde üstün olan taraf başarılı olacaktır. Attan oka, baruta, makineli tüfeğe, gece görüş gözlüğüne vb.. bir tarafın sahip olduğu ve diğerinin sahip olmadığı savaş kazanan teknolojilerin çok sayıda örneği vardır. İnsan ruhu, bir savaşçının temel silahı olabilir, fakat diyelim ki, tüfekle bir makineli fırtınasına doğru cepheden saldırının başarılı olması olasılık dışıdır. Buna ilaveten, toplar, uçaklar, gemiler, bilgisayarlar ve bunun gibileri satın almak, bireysel yetenekler geliştirmek ve üstün fikirler üretmekten çok daha kolaydır. Ancak, teknoloji kendi başına yeterli olamaz. Örneğin, tarih 1970'lerde İran Şahı'nın ve 1990'larda Saddam Hüseyin'in askerî güçlerinden daha iyi donanıma sahip, ama bunlardan daha beceriksiz çok az askerî güç görmüştür. Şekli ne olursa olsun -ateş gücü, bilgi, rampa, başka herhangi bir şey- tek başına teknoloji, asla stratejinin meydan okumasını yanıtlayamaz.

Teknoloji ve fikirlerin dikkatlice uyumlu hale getirilmiş bir bileşimi son on yıllarda, kesin etkinin hassas, sınırları açıkça belirlenmiş, süre sınırlı operasyonunun yapıldığı sözde stratejik baskınlar şeklinde yıkıcı darbenin yumuşatılmış bir uyarlamasına neden olmuştur. Örnekler, İsrail'in 1976 Entebbe baskını ve 1981 Osirak'taki Irak nükleer santraline darbe, Birleşik Devletlerin Libya Başkanı Muammer Kaddafi'ye karşı 1986 saldırısı ve

El Kaide'nin New York ve Washington'a 2001 hava saldırısını kapsar.

Yukarıda bahsedilen hususlarla beraber, stratejik baskın kavramı, Birleşik devletlerin 2003'te Irak Özgürlük Harekâtı sırasında Saddam Hüseyin, oğulları ve Baas Partisi yönetiminin diğer üyelerine suikast yapma girişimleriyle belki de ilk örnek oluşturarak, kafa koparma operasyonları için de bir yer alabilir. En önde gelen örneklerinden, Hamas lideri Şeyh Ahmet Yasin'in Mart 2004'te bir savaş helikopteri tarafından öldürülmesiyle, İsrailliler kesinlikle kavramı tüm güçleriyle takip etmektedirler. Yasin'in ölümü en azından kısa dönemde İsrail'in çıkarlarına hizmet etmiş görünmektedir, zira söylendiğine göre bu, diğer Hamas üst yöneticilerini saklanmaya ve cep telefonları gibi takip edilebilir iletişimleri bırakmalarına zorlamış, böylece de terörist faaliyetlerin yönetimini sınırlamıştır. Ayrıca klasik savaştan belirli bir zaman dönemi içinde liderliğin yüzde 25 veya daha yukarısının kaybeden birimlerin etkisiz olacağını gösteren kanıt vardır.

Kafa koparmanın lehinde ve aleyhinde görüşler vardır. Bir taraftan İsrailli görevliler düşman liderlerine suikast yapılmasının terörist teşkilatın etkisini azalttığını ve kendi vatandaşlarını intihar bombacıları tarafından hava uçurulma ihtimalini azalttığını ileri sürmektedirler. Üstelik az sayıda hassas silahın kullanımı ve belirli kişileri hedeflemenin hem saldırı eyleminden esas sorumlu olduklarına inandıkları kişileri cezalandırmakta ve hem de büyük hasarı asgariye indirmektedir. Ve hedef Saddam Hüseyin gibi birisi olduğunda, kafa koparma stratejik bir sonuç vaadi teklif ediyor gibi görünmektedir. Diğer taraftan, liderler arasında özellikle resmi bir savaş durumu olmadığında, suikastın ciddi hukuki ve ahlaki sonuçları vardır. Şeyh Yasin gibi insanları öldürmek kısa dönemde teşkilatın programlarını yolundan çıkarabilir, ancak genellikle yeni liderler çıkar ve halefleri

kadar veya onlardan daha kötü olabilirler. Buraya kadar, kafa koparmanın uzun dönemli sonuçlara yol açtığını gösteren çok az kanıt vardır.

Münih'teki 1972 Olimpiyat Oyunlarında on bir İsrailli atletin İslamcı aşırı uçlar tarafından kaçırılması ve öldürülmesini müteakiben, İsrail gizli servisi, Mossad, tarafından bir intikam kampanyası yürütüldü. Birkaç yıl içinde, suça ortak olmuş olduğuna inanılan kişiler takip edildi ve tarafsız yerlerde suikast yapıldı. O zamanda bir Mossad üyesine, İsrail'in gelecekteki Başbakanı Ehud Barak'a göre (kendisi de bazı suikastlara katıldı.), İsrail'in niyeti "teröre vurmak … canlı kalmak isteyenlerin isteklerini kırmaktır". Bu amaca ve o zamandan beri İsrail karşıtı terörizmin sayılarına dayanarak, Mossad'ın kampanyası sadece başarısızlık olarak yargılanabilir.

Kafa koparmanın teknolojinin getirdiği fikirlerin bir örneği olup olmadığı -bir şeyleri yapabildiğimiz için yapmamız, yapmamız çünkü yapmamalıyız- veya onun meşru ve tutarlı operasyonel kavram olup olmadığı açık değildir. Bununla beraber, dikkatin süratli stratejik etkiler başarmak için hukuken belirlenmiş düşman çekim merkezlerine hassas baskınlar yapma potansiyelinden çekilmesine izin verilmemelidir.

ARAZİYİ ELE GEÇİRME VE TUTMA

Hızlı, kesin ve nispeten insancıl sonuç vaadiyle yıkıcı darbe teorisi, kesin muharebenin ideal bir anlatımını temsil etmektedir. Kesin muharebe kavramından -zamanın haklı çıkardığı ordunun araziyi ele geçirme ve tutma mecburiyeti- çıkan ikinci dikkate değer savaş öğretisine karşıtlık nadiren bundan daha belirgin olabilir. Taktik bir savaş gerçeği ve belirli bir strateji olarak araziyi ele geçirme ve tutma dürtüsünün kendisi de savaş kadar eskidir. Gerçekten de kara kuvvetleri için, bu, görünüşte

mantığı hiçbir açıklama gerektirmeyecek kadar açık olan imanın önkoşulu ayet hükmündeki bir öğreti olacak kadar olmamıştır.

Bir asker için bir kaç taktik unsur arazinin durumundan daha önemlidir. Yüksek arazi alçak araziden daha iyidir; gözleme kapalı arazi, açık araziden daha güvenlidir; sadece araziyi kontrol ederek nüfus kontrol edilebilir ve iletişim hatları açık tutulabilir; belirli bir mevkiin doğru şekilde ele geçirilmesi kendi başına stratejik bir etki yaratabilir ve benzeri. Ve insanların varlıkları için tamamen araziye bağımlı oldukları apaçık bir gerçektir. Bununla beraber, çok sayıdaki görünüşte kutsal stratejik inançların durumunda olduğu gibi, tutkuları sonuçlara dönüştürmek üzere yapılan çabaların bir dizi beklenmeyen ve aldatıcı şekilde karmaşık sorunlar yaratabileceğini anlamamız gerekmektedir. Bu durumda, en önemli olan stratejik amaç, hacim ve yıpranmaya ilişkindir.

Orduların iki boyutlu yüzeyde hareket etmelerinden dolayı, bunlar, geleneksel olarak bazılarının hiçbir stratejik değeri olmayan amaçların doğrusal bir dizisi boyunca faaliyet göstererek harekâtta bulunmuşlardır. Doğal olarak, araziyi ele geçirmek ve tutmak için yapılan her çabanın hiç farklılık göstermeksizin üstün bir stratejik mantığa dayalı olarak yapıldığını ileri sürmek çok basite indirgenmiş olacaktır. Kendi başına tüm harekâtın amaçlarıyla alakalı olmayan, ama gelecek manevranın başlatılmasına yönelik daha iyi bir pozisyon sağlama veya sığınma ve yiyeceğe ulaşma gibi kısa dönemli avantajlar vadeden, belirli bir arazi parçasını işgal etmek istemede çok geniş fırsatçı ancak bunun yanı sıra zorlayıcı nedenler olabilir. Ana kara operasyonlarının, hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin, herhangi bir düşünceye bakılmaksızın coğrafyanın gerçeklerine yanıt vermesi gerektiği hayatın bir gerçeğidir. Basit olarak koyacak olursak, bunun, diyelim ki, nihai amaç ‘D’’ye varmak için, deniz ve havadan farklı olarak, kara kuvvetlerinin önce kısa süreli olsa bile

'A', 'B' ve 'C' noktalarını işgal etmesi gerektiği demek olduğudur. Bu noktalar ve aradaki arazi boyunca ilerleme genel olarak büyük manevralar ve sayısız çatışmayı kapsayan genişlemiş harekâtlarla nitelendirilir ve sonunda da koşullara uygun bir finalle -görünen bir kesin muharebe ile- bitebilir.

M.Ö. 334'te Büyük İskender imparatorluğunu büyütmek için yola çıktığında, çok mantıklı olarak, baştan anavatanı Makedonya sınırından başladı ve yolunda Doğu'ya; Anadolu, İran ve Hindistan'a doğru ilerledi. Benzer şekilde, müttefikler 1944'de Avrupa'nın özgürleştirilmesine başladıklarında, İngiltere'deki üslerinden en yakın karaya çıkma notası olan Normandiya'da karaya çıktılar ve nihai hedef Almanya'ya kadar, yolları üzerindeki Fransa ve alçak ülkeler boyunca savaştılar. Hava ve deniz kuvvetlerinden farklı olarak, müttefik kara ordularının aşama aşama ilerlemekten başka seçenekleri yoktu.

Genellikle hava paraşüt indirmeleri veya amfibik saldırılar ile mevcut düşman cephesinin gerisine hızla güç yerleştirmek veya yeni bir cephe oluşturmak için kuşatma harekâtlarına teşebbüs edildiğinde istisnalar görülmektedir. Douglas MacArthur'un Eylül 1950'de Inchon yakınında Kuzey Kore Ordusu'nun gerisine yaptığı indirme, ilkine harikulade bir örnek teşkil etmektedir, buna karşın onun Avustralya'dan Japonya'ya ilerleme hattı boyunca duran bazı güçlü düşman istihkâmlarının sadece yanından geçtiği, II. Dünya Savaşında Güneybatı Pasifik Sahasındaki 'adada sıçrama' harekâtı, ikincisinin aynı değerde etkili örneğini oluşturmaktadır. Bununla beraber, böyle örnekler kuraldan ziyade istisnadır. Kara harekâtları tarihi, çoğunlukla sıralı harekâtlardan biridir.

Aynı zamanda diğer her stratejik kavram gibi, algılanan araziyi alma ve tutma gereksinimi sadece kolayca kabul edilmemeli, sorgulanmalıdır. Bir harekât başlamadan önce sonuçlar-yollar-araçlar ilişkisi kurulduğunda, bu harekâtın büyük bir

sefer veya potansiyel olarak kesin bir muharebe veya yalıtılmış bir müsademe olup olmayacağına bakılmaksızın savaşın temel doğası asla unutulmamalıdır. Nihai olarak, savaş bir iradeler çatışmasıdır ve diğer askerî harekâtlar gibi, sadece araziyi almak, mutlaka düşmanın morali bozmayacağı gibi, kendi başına bir son veya bir arzulanan etkiyi temsil etmeyecektir.

Çağdaş orduların araziyi ele geçirme ve tutmayı kendi içinde bir son olarak vurgu yapmaya devam etmeleri, belki Clasewitz'e gereksiz bir itaate atfedilebilir. Ancak, Prusyalının yapıtını oluşturmasından bu yana koşullar değişmiştir. Ondokuzuncu yüzyıl başında Clausewitz stratejiyi tahlil ettiğinde, Onun da yaptığı gibi, düşmanın ordusunun tahribinin savaşın en büyük amacının olduğunu iddia etmek makuldü, zira bu çağda ordu genellikle ulusal iradeyi temsil etmekteydi. Bundan dolayı, en etkin muharebe modelinin askerlerin ve onların makinelerinin imhasını öngören modelin olacağı sonucuna varılıyordu. Bu, düşmanın irademize etkiden (baskı- kabul etme seçeneği var) ziyade gönülsüz (zorlama- başka seçeneği yok) boyun eğmesini ve ağır hasarı ima eden kesin muharebelere götüren sıralı operasyonların yapılmasını tercih eden bir modeldi.

Napolyon zamanında, Amerikan İç Savaşında, I, Dünya Savaşında, Rus İç Savaşında, İspanya İç Savaşında, II. Dünya Savaşında, Kore Savaşında ve İran-Irak Savaşında büyüklük temel düşünceydi. Bununla beraber, hızlı uzun menzilli manevra ve hassas silahların günümüz çağında, ez azından müteakip bakımlardan büyüklüğün doğası değişmiştir; büyük vasat bir ordunun küçük yüksek kaliteli ordu tarafından yenilmesi olasıdır; gereksinim duyulduğunda gereksinim duyulan yerde olamayan büyük sayıda bir ordu tutmanın anlamı yoktur ve doğru koşullarda, düşmana uygulanan ağır toplardan hassas uzun menzilli ateş gücü, karadan karaya atılan füzeler ve havadan karaya

silahlarda olduğu üzere, teknoloji, büyüklüğün üstesinden gelebilir. Uzun menzilli hassasiyet ve hızlı manevra büyüklüğün anlamını yeniden tanımlamıştır.

Ve bu bizi yıpratma konusuna götürmektedir. Hemen hemen hiç farklılık arz etmeden ancak araziyi ele geçirme ve tutma ile savaşla tamamen alakalı olmayan yüksek düzeyde yıpratma, amaçları başarmanın kabul edilemez bir yöntemi haline gelmiştir. 1962'den 1975'e kadarki ABD öncülüğündeki savaş bir dönüm noktasıydı.

Vietnam, stratejik kargaşada tarafsız bir ders olarak durmaktadır. ABD'nin davası belirsizdi ve genellikle sorunlar da açık değildi. ABD askerî gücünün desteklediği birbiri ardınca iktidara gelen Güney Vietnam hükümetleri; istismarcı, kırılgan ve meşruiyeti şüpheliydi ve birçok yerli askerî birimler yeteneksiz ve savaşmaya isteksizdi. ABD'nin işe karışmasının boyutlarının artmaya başladığı 1960'ların başındaki dönemde, bazı üst düzey ABD subayları büyük ölçüde ülkenin; adetleri, kültürü değerleri, tarihi hatta onun yerleşiminden habersizdi.[8] 1965 gibi geç bir tarihe kadar, Başkan Lyndon B. Johnson hala artma sürecinde olan çatışmaya yönelik tutarlı bir strateji belirtmemişti. Hayret verici olmayan bir şekilde, muharebe harekâtları bu politik istikametin eksikliğini yansıttı. Sonuç, şeklin stratejinin yerini aldığı bir başka örnekti.

General William C. Westmoreland' ın yayan liderliğinde, ABD ve müttefik güçler nihayet Güney Vietnam'daki (Vietkong ve Kuzey Vietnamlı askerlerden oluşan) komünist orduyu yenmeye yönelik kapsamlı bir yaklaşım olarak ara ve yok et stratejisini benimsediler. Ara ve yok et; büyük, güvenli -ve bu nedenle

---

[8] See Robert S. McNamara, *in Retrospect* (New York: Random House, 1995, p. 32); Neil Sheehan, *A Bright Shining Lie* (London: Jonathan Cape, 1989); Stanley Karnow, *Vietnam* (New Yotk: Penguin, 1991); and David Halberstam, *The Best and the Brightest* (New York: Bailamme Books, 1993).

kültürel bakımdan tecrit edilmiş– ABD üs kamplarından komünistlerin hâkim olduğu topraklara girişilen bir dizi sınırlı süreli büyük ölçekli operasyonlara ulaştı. Amaç, düşman müstahkem mevkilerini yok etmek, levazımını ele geçirmek, iletişim hatlarını kesmek, teslim olmayı teşvik etmek ve askerleri ve destekleyicilerini öldürmekti.

Yıpratmanın bu özel uyarlaması Vietnam'daki objektif koşullarla ve önceliği olan stratejik amaçla -bazı açıkça tanımlanmış, arzulanan, güvenilirliği yüksek politik etkiyle- ilişkilendirilmiş olsaydı, bu daha uygun olabilirdi. Uygulamada, ara ve yok et; işlevsel bakımdan sorgulanabilir, kültürel bakımdan duyarsız ve stratejik olarak gayri mantıkiydi. Westmoreland'ın çok yüksek sayıdaki Vietnamlı kayıplar hakkında bir basın sorusuna kötü şöhretli 'Onlar, Asyalılar ve gerçekte ölüm hakkında büzüm düşündüğümüz gibi düşünmüyorlar.' yanıtıyla, kaynağı belli olmayan garip bir düşünce olan, 'bu köyü kurtarmak için onu yok etmeliyiz' sözde yorumu, savaşa ABD yaklaşımını tanımlar hale gelmiştir. Ara ve yok et'in en çok anlatılan etkisi düşünceleri sözde hizmet etmek olan Güney Vietnamlı sivilleri yabancılaştırmaktı.

Üstelik o zamanlarda Pentagon'da revaçta olan ve doğrudan Savunma Bakanı Robert McNamara ve 'başarılı çocuklar' lakaplı yakın personeli tarafından yönetilen, operasyonel faaliyetlerin tüm yaygın sayısal analizine tepkiyle cephedeki ABD komutanları, ilk olarak başarının kriteri ve ikinci olarak, fiili strateji olarak istatistikleri kullanmaya başladılar. Birçok köprü tahrip edildi, birçok gizli yiyecek ve silah deposu ele geçirildi, birçok köyde barış sağlandı ve en kötüsü çatışmalarda birçok düşman askerî öldürüldü gibi. Saygon'dan Washington'a günlük 'başarılar' listesi gönderildikçe, rakamlar kendi içinde sonuç olmaya başladırlar.

Hükümetin en üst düzeyindeki boşluk ve McNamara'nın savaşı rakamlara dökme yönetsel tutkusu gerçeği yüzünden, hırslı cephe komutanlarının raporlarında rakamları şişirmeye başlayacakları hemen hemen kaçınılmazdı. Bu rakamlar için daha da kötüsü, özellikle çatışmada öldürülmüş olan komünistlerin günlük raporları bir ilerleme göstergesi olarak görülmeye başlandı. Aynen II. Dünya Savaşında müttefiklerin bombardıman saldırıları sırasında teknolojinin stratejinin yerini alması gibi, ceset torbalarını saymak Vietnam'da stratejinin yerini aldı. Çinhindi'ndeki ABD deneyimi stratejik karmaşanın bir örnek olayı olarak bulunmaktadır.

Araziyi ele geçirme ve tutma kavramı ile onun şimdiye kadarki büyüklük ve yıpratmanın tanımlayıcı nitelikleri tartışmasını bitirmeden önce, son iki görüş açıklanmalıdır; ilki kara harekâtlarının alternatif modelleri, ikincisi koşulsuz zafer kavramı.

Ana kara stratejisi, yüz yıllardır dinamik çalışma alanı olmuştur. Bundan dolayı, askerî profesyoneller bir dizi bir biri ardına gelen harekâtla, sadece bir araziyi ele geçirme ve tutmaya uzun süredir var olan eğilime karşı alternatifler aramaya devam etmeleri şaşırtıcı olmamalıdır. Örneğin, ABD ordusu subayı Robert Scales; orduların 'kilit araziyi işgal etmesini veya düşman kitlesi ile karşı karşıya kalmasını gerektirmeyecek' bir bileşik ordu yöntemi önermiştir.[9] Scales'in kavramında zımni olan husus; birçok koşulda olağan bir şekilde düşmanın topraklarını işgal edip ele geçirme yerine, ya onun varlıklarını tahrip etme veya kısa süreli ancak kararlı bir şekilde bir hayati noktaya darbe vurmanın tercih edileceği hususunun tespitidir. Scales'in modelinde, teorik ve teknolojik bakımdan ileri kara kuvvetleri, temel niteliklerinin biriyle hızlı ve beklenmeyen manevralar

---

9 Robert L. Scales, 'Checkmate by Operarional Maneuver', in *Armed Forces journal International* (October 2001).

yapabilmek için hızlı hareket eden hava ve kara araçlarını kullanacaktır. Herhangi bir zamanda harekete geçirme unsuruna düşmanın yerleşimine göre karar verilmek suretiyle, vurucu hava kuvvetleriyle tam bir bütün olarak çalışacaklardır. Düşman toplandığı takdirde, bu belirlenecek ve menzil dışında faaliyet gösteren hava rampalarından atılan hassas silahlarla saldırılacaktır. Dağıldığında ve sipere girdiğinde, sadece gücünü toplama yeteneğini kaybetmeyecek, ancak ayrıca kendini hızlı manevra yeteneğini kullanan, nicelik ve nitelik bakımından üstün kara kuvvetlerinin saldırılarına karşı korumasız bırakacaktır. Bu tür harekâtın ilk türleri, 2001'den 2002'ye Afganistan'ın ve 2003'te Irak'ın ABD önderliğindeki istilaları sırasındaki olaylarda görüldü.

Tesadüfen, geleneksel akla meydan okumaya ilave olarak, General Scales'in kavramı çağdaş savaşın hızla gelişen bir niteliğine, dağınık veya doğrusal olmayan savaş alanına, bir yanıt teşkil etmekteydi.

I. Dünya Savaşı da dâhil, bu savaşa kadar kara kuvvetleri ile deniz kuvvetleri hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin ön cephede savaşmadan önce birbirlerinin karşılarına sıralanıyorlardı; gerçekten de, bir büyük komutanın kalitesini belirten işaretlerden biri, azami yoğunluğu sağlayabilmek için kalıtsal olarak yavaş hareket eden tüm kitleleri aynı zamanda aynı yere getirebilme yeteneğiydi. Savaş alanları her bir tarafında rekabet eden orduların yer aldığı ve boyunca en çok çatışmanın meydana geldiği cephe ile tanımlanmaktaydı. I. Dünya Savaşı'nın Batı Cephesi belki de en iyi bilinen örnektir. Doğal olarak, kuşatma manevraları bu tür savaşın bir özelliğiydi, fakat genellikle bunlar savaşı dağıtmak için değil, ancak daha ziyade düşmanın mevcut cephesini kuşatarak bir savaş avantajı kazanmak için yapılmaktaydı. Manevra yeteneğinin bu tarihe kadar büyük ölçüde arttığı II. Dünya Savaşında bile, savaş alanları Avrupa'da

Batı Cephesi ve SSCB'de Doğu Cephesi gibi hatlarla tanımlanma eğilimi gösterdi. Düşmanla çatışmada doğrusal yaklaşım 1950'lerin başında Kore'de ve eylemsel olarak da, 1980'lerde İran ve Irak'ın beceriksiz güçleri tarafından büyük ölçüde uygulandı.

Ancak, 1960'lar ve 1970'lerdeki Çinhindi'ndeki ABD savaşı sırasında, Güney Vietnam'da savaş, dağıtılmış güç yoğunlaşmaları ve dolayısıyla dağıtılmış savaş alanlarınca nitelendirilebilir. Vietkong ve Kuzey Vietnam askerleri, pirinç tarlalarından ormanlara, şehirlere, ülkenin enine boyuna herhangi bir yerinden çıkabilirlerdi ve çıktılar da; hasımları ise belirlenmiş hatlar yerine buldukları yerde onlarla savaşmak için aramalıydı ve aradılar. Eskiden düşman hatları gerisinde darbe vurma ve kuşatma manevraları istisna iken, şimdi onlar kural haline geldiler. Ortadoğu, Balkanlar ve Orta Asya'daki müteakip harekâtlarda doğrusal olmayan model, kara kuvvetleri yerleşim ve manevrasının hâkim modeliydi.

Araziyi ele geçirme ve tutma mantığı ve (önemsiz) kara harekâtlarına doğrusal yaklaşıma köklü bir alternatif, Ağustos 1992'den Mart 2003'e kadar Irak'ta yürütülen geniş büyük ölçüde bilinmeyen ancak olağanüstü bir harekât olan Güney Gözetleme Operasyonu sırasında gösterilmiştir. Güney Gözetleme, Birleşmiş Milletler kararlarının Saddam Hüseyin'in hükümeti tarafından ihlallerine yanıt olarak ona karşı yapıldı ve esas itibariyle çok büyük bir alanı kapsayan, Türkiye'den ve Basra Körfezi'ndeki uçak gemilerinden kalkan NATO hava kuvvetleri tarafından kapatılan 33° Kuzey enleminin güneyindeki alanlardaki tüm Irak uçaklarına başarılı uçma yasağı uygulamasını içermektedir. Gerekli olduğu takdirde bu hava karantinasının büyük kara taşıtları hareketlerine de getirileceğine hiç şüphe yoktur. Gerçekte, üslerinden kalkan uçaklar Irak'ın ülke yüzeyinin yaklaşık üçte birini kapsadılar.

General Scales'in operasyon kavramı ve Güney Gözetleme Operasyonu'nun, ilk durumda tartışmalı alana hızla havadan taşınabilecek olan kara kuvvetlerinin sınırlı büyüklüğü ve diğer durumda yerde personel olmamasının taktik yetersizliklerinden çıkan kavramsal ve pratik sınırlamaları vardır. Ancak, her ikisi de, geleneksel akla her türlü sürekli meydan okumalar olabileceğine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda, gerçek savunma kuvvetlerinin araziyi ele geçirme ve tutma yeteneğini elinde tutmalarını talep edecektir. Ancak, bu yetenek sadece arzulanan sonuçlara ilişkin olduğunda kullanılmalıdır.

Avustralya Görev Gücü tarafından II. Dünya Savaşından bu yana 1966'dan 1971'e Vietnam'da Phuoc Tuy vilayetini işgalden başka, çok az profesyonel askerî operasyon yapılmıştır. Fakat AFT'nin çekildiği günler içinde Vietkong ilin tüm kontrolünü almıştır. Zira sonuçlar savaşı yöneten ABD'li stratejistler tarafından hatalı olarak tanımlanmıştı, yöntem de -bu olayda arazi hakimiyeti- hatalıydı. Her bir stratejik düşüncede olduğu gibi, arazinin fiziki işgalinin değişmez stratejik makamı yoktur.

KOŞULSUZ ZAFER?

Koşulsuz zafer bazen sınırlı savaşa karşın, kesin muharebelerin veya genel savaşın otomatik bir sonucu olduğu varsayılmaktadır. Terimin hiçbir özelliği yoktur: ne diyorsa o demektir; yani, galipler mağluplara seçtikleri tüm koşulları telkin edebilirler. Yenilmiş uluslar için eski zamanlarda, tüm erkeklerin öldürülmesi ve devletin yıkılması; II. Dünya Savaşı'nda, Almanya ve Japonya'nın işgali ile köklü siyasi ve sosyal reformlar demekti. Ancak, belki yapay olarak cezp edici olmasına karşın, koşulsuz zafer kavramı gittikçe sorunlu hale gelmiştir.

Geçmişte, koşulsuz zaferler nispeten azdır; çağdaş dünyada hukuki bir sonuç olarak hemen hemen düşünülemez. Onları

başarmak olağanüstü zor, başarması sınırlayıcı şekilde pahalı ve haklı çıkarmak adeta olanaksızdır. II. Dünya Savaşı ender bir örnekti ve buna rağmen koşulsuz zafer sadece Nazi rejiminin tüm kötülükleri ortaya çıktığı savaşın yarısında müttefiklerin açıklanmış siyasi amacı oldu. Alman değerlerinin tamamen ortadan kaldırılması ve yeniden yapılandırılmasından daha azı kabul edilemezdi.

Kore, Vietnam ve İran-Irak'taki ana çatışmaların liderlerinden hiç biri, kesin kadar uzak bir arzulanan son durumu ifade edemedi. Bunun yerine savaş öncesi duruma dönme veya vaziyeti kurtarma gibi çok daha mütevazı ve gerçekçi sonuçlarda anlaştılar. Açık zorluk ve çağdaş savaşın maliyeti ile gittikçe küreselleşen ekonomik ve politik sistemden gelen baskılar, diğer daha aşırı amaçları engelledi. Hatta belki de tarihteki en yoğun ideolojik çekişme, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği arasındaki Soğuk Savaş, sırasında bile, Birleşik Devletler'in açıklanan politikası, asla koşulsuz zafer değil ama çevreleme politikası olmuştur. Birleşik Devletler'in 2003 başında Saddam Hüseyin'in ordusunun tam anlamıyla yenilgisini müteakip Irak halkına siyasi tercihlerini uygulamada açık olarak başarısızlığını gördüğü gibi, ezici bir askerî başarı, muzafferin uygun nitelikleri olmayan değişiklikleri zorla kabul ettirmeye muktedir olacağına dair herhangi bir garanti veremez.

Kısaca, modern çağda koşulsuz bir zaferi başarmak fikri sadece sorgulanabilir değil, fakat ayrıca kabul edilemez derecede tehlikelidir.

CAYDIRMA VE RİSK

Buraya kadar bu bölüm stratejik eylemin iki önemli deyiminden biri olan zorlama üzerinde odaklanmıştır. Şimdi, fiziki şiddet veya diğer bazı uygun görülmeyen baskıların uygulanmasına

karşın, muhtemelen zorlamadan daha çok tehdidi kapsayan ikinciye, baskıya, geliyoruz. Baskı ile ortak temel kavramlar, aralarında tedrici artış, küçük küçük artma ve karşılıklı garantili yıkım alt gruplarını da içeren, caydırma ve risktir. Tekrarlarsak, kavramların ayrılmasının bir bakıma yapay olduğu ve sınıflandırmalar arası çakışmanın kaçınılmaz olduğu bilincinde olmakla beraber, teknik konuyu sınırlamaya yardımcı ve böylelikle anlamaya yararlı olmaktadır.

Zorlamaya dayalı olan bir strateji, rakibe planlamış olduğu feragatin doğasını veya sonuçlarını etkileme fırsatı vermemektedir. Değişim, galip tarafından zorla kabul ettirilecek ve mağlup tarafından da gönülsüz olarak kabul edilecek ve bu değişimin, galip'in çatışma öncesi planlamasında tanımlanmış olan arzulanan etkilere uyması gerekecektir. Bunun aksine, baskıya dayalı bir strateji, daha fazla direnmenin maliyetinin muhtemelen yararlarını aşacağına ikna ederek ve hasma kendi kaderi hakkında belirli bir etkiye sahip olacağını kabul ettirerek, değişiklikleri kabul ettirmeye çabalayacaktır. Zorlamadan farklı olarak, baskı kararı oluşturma, anlaşmazlığın nasıl ve ne zaman sona ereceğine karar verirken her iki liderin de söz hakkına sahip olmasıyla iki yönlü bir süreçtir.

Bazı baskı ölçütleri, liderlerin savaş alanından borsaya her çeşit forumda rekabet her zaman etmeleriyle açıktır. Belki de baskıcı şiddet kendileri için seçilen bir silah olan teröristlerden özellikle bahsedilmelidir. Zayıfın güçlüye karşı klasik aracı ve doğrudan sivillere yönelmesinden dolayı, açık siyasi etkileri olan terörizm; özellikle komünist ayaklanmalar, sömürgeciliğin sonu ve birçok çeşit dini ve milliyetçi hareketlerle çakışan bir dönem olan II. Dünya Savaşının sonundan beri yaygın hale gelmiştir.

Baskıcı şiddetinin kendi içindeki etkileşimli doğası, İsrail'in gelecekteki Başbakanı Menachim Begin'in üyesi olduğu Yahudi

yer altı hareketi Irgun Zvai Leumi tarafından yapılan terörist bir harekette, 1946'da Kudüs'te King David otelinin bombalanmasında, açıktı. O zamanlar, Irgun, İngiliz yönetiminde olan Filistin'de bir İsrail devletinin kurulmasına çabalıyordu. King David oteline yapılan saldırı doksan bir kişiyi öldürdü ve sonunda İngiliz hükümeti, bilahare Filistin'den çekilme ve 1948'de bağımsız bir İsrail devletinin kurulmasını destekleme kararını harekete geçiren, ortaya çıkan maliyetlerin mevcut yararları aştığına karar vermesine yol açtı. Bununla beraber, diğer terör kampanyalarının daha az başarılı olduğu kayda değer bir husustur.

Becerili bir şekilde uygulandığı takdirde, baskı, açık çatışmaya gitmeden çatışmanın çözümünü kolaylaştırabilir. Bu arzulanan stratejik denge; askerî, ekonomik, diplomatik, sosyal ve kültürel araç ve yollar gibi birçok araç ve yol vasıtasıyla başarılabilir. Hiçbir şey caydırmadan daha önemli değildir.

Yaklaşık 2500 yıl önce yazarak, Sun Tzu en büyük stratejik mükemmelliğin savaş alanındaki zaferde değil, fakat 'savaşmadan düşmanın direncine kırma''da yattığını savundu.[10] Bu, daha yaygın olarak savaşmadan kazanmak olarak ifade edildi. Sun Tzu'nun ebedi vecizesi caydırıcılığın klasik bir ifadesidir. Caydırma etkisi korkutucu bir saldırı yeteneği ile saldırı bakımından yaratılabilir veya bir saldırının algılanan maliyetini kabul edilemez yapacak savunma yeteneklerine sahip olmayla, bu savunma bakımından yaratılabilir. Kavram ince ve seçkindir. Bu, bütün liderlere tüm stratejik yapı içinde belirli bir manevra fırsatı verebilir ve kazanma kavramlarına bağlı olarak belirli bir derecede tatmine ulaşabilir.

Caydırıcılığın daima ince olduğunu kaydediniz. Muhtemelen askerî süper gücün isteklerini daha zayıf bir devlet üzerinde

---

[10] Sun Tzu, *The Art of War,* pp. 77, 84.

zorlaması olayında olduğu gibi, en ham düzeyinde, ağır açık bir şiddet tehdidinden daha az bir şey içermeyecektir. Ve sırasıyla, caydırıcılığın devingenliği, daha zayıf devletlerin caymazlarsa, şiddete maruz kalacaklarına inanmalarını gerektirir. M.Ö. 416'da güçlü Atinalıların güçsüz Melos'a, Melialıların Atinalıların belirli siyasi taleplerine uyma emri hatasız sonuçlar çıkardı. Eğer savaş gerekli olursa, bu sadece tek taraflı olmayacak, fakat çatışma sonrası cezalandırma ciddi olacaktır. Daha önce işaret edildiği üzere, olayda Melialılar caydırılmayı seçmediklerinde, sonuçlar bundan daha kötü olamazdı. Tesadüfen, durumlarının ahlaken ve hukuken doğru olduğuna inandıklarından dolayı, Atina'ya direnmeğe karar verdiler. Muhtemelen onlar haklıydılar, ancak belki de tamamen kontrolleri dışında olan mevcut koşullardaki kazanma tanımlarını daha dikkatlice düşünmeliydiler.

Kısmen caydırıcılığı geniş bir şekilde eski dünyada yerleştirme amacıyla bir liderin iradesinin diğerinin üzerine aynı şekilde acımasızca uygulanması, tekrar Roma'nın üçüncü ve son Fön Savaşında Kartaca'yı yenmesini müteakip, yaklaşık üç yüz yıl sonra görüldü. Yaklaşık M.Ö. üçüncü yüzyılın ortalarında, Roma İtalya'da ve Kartaca da Akdeniz'de egemen güçtü ve çıkarları çatışmaya başlıyordu. Böylece, Fön Savaşları (isim Kartacalılar için kullanılan Roma kelimesinden türemiştir) klasik stratejik gerilimin, yani güçlü devletlerin etki alanı oluşturma arzularının, sonucuydu.

Sonunda Roma'nın kazandığı ilk Pön Savaşı M.Ö. 264'ten 241'e kadar; diğerleri meyanında, başlangıçta bazı tersliklere rağmen Roma'nın tekrar muzaffer olarak çıkmasına engel olamamakla beraber, parlak bir manevra ile Kartaca Lideri Hannibal'in Alpleri geçmek için filleri kullandığı ve İtalya'yı istila ettiği ikinci Fön Savaşı M.Ö. 218'den 202'ye ve üç yıllık Kartaca kuşatmasının genç Scipio Africanus tarafından şehre

şiddetli bir saldırı ile sona erdirilen üçüncü Fön savaşı M.Ö. 149'dan 146'ya kadar sürdü. Kartaca'nın meydan okumasını tamamen bitirmek ve diğer olası rakipler Roma'yı sorgulamaktan caydırmak için, Scipio, tüm binalar, duvarlar ve liman dâhil tüm şehri sistematik olarak tahrip etmek üzere iki hafta daha orada kaldı. Yaşayan her bir Kartaca vatandaşı -belki 50.000 kişiköle olarak satıldı ve Scipio etraftaki kırsal alana yıllarca hiç bir şey yetiştirilmemesi için tuz bile ekti.

Bir katliam gösterisi ile caydırıcılığı uygulamak hiçbir şekilde eski dünya ile sınırlı değildir. Marcus Antonius'u savaş sonunda savaşçılarını 'haykır 'hasar' ve savaşın vahşeti savrulsun' diye yüksek sesle bağırttıran Shakespeare, M.S. onaltıncı yüzyılda yazdığı *Julius Caesar* oyununda tüyler ürpertici duygu yakaladı. Antoius'un acımasız emri; diğer devletleri gelecekteki olası direnmelerden bir caydırma aracı olarak, muzaffer askerlerin bir boğazlama, talan, tecavüz ve tahrip safahatında şımartılmasına izin vermeye ilişkin genel uygulamayı yansıttı. Çok yakın tarihlerde, yirmi ve yirmi birinci yüzyıllar dünyanın birçok bölgesinden çok sayıda örnek sunmaktadır. Çok azı, Nanjing'teki Çin vatandaşlarına işgalci Japon askerleri tarafından kasıtlı bir katliam ve tecavüzün yapıldığı Aralık 1937 ile Mart 1938 arasında Nanjing tecavüzünden daha fazla iğrençtir. Yaklaşık 400.000 sivilin ve savaş esirinin kafası kesildi, süngülendi, yakıldı, canlı canlı gömüldü veya bağırsakları çıkarıldı ve 80.000 dolayında kadın ve kıza sistematik olarak tecavüz edildi ve bunlar, genellikle sakatlandı veya öldürüldü. Çünkü Japon ordusu bununla, Çin'in geri kalanına herhangi bir direnişin en vahşi sonuçlarla karşılaşacağı mesajını veriyordu.

Caydırma, yoğunluklar sürekliliği boyunca olabilir. 'Güç' nispi bir kavramdır ve koşullara bağlı olarak, örneğin küçük bir silahsız grup ile karşılaştığında tek başına tüfekli bir kişi etkin bir caydırma yeteneği oluşturabilir. Ancak, vurgulayacak olursak, herhangi bir büyüklükteki herhangi bir caydırma yeteneği

gibi, tüfekli bir kişi (veya savaş gemisi veya hava filosu veya nükleer başlıklı füze) sadece buna muhatap olan, gerektiğinde silahın kullanılabileceğine inandığı takdirde, caydırıcı bir etki yaracaktır. Güvenilirlik, caydırıcılığın esasıdır.

Bu gözlem üç kritik noktaya götürür. Birincisi, caydırmak için kullanılan askerî gücün şekli koşullara uygun olmalıdır. Diyelim ki, küçük uluslararası suçları destekleyen bir devleti nükleer silah kullanımı ile tehdit ne uygun ne de inanılır olacaktır.

İkincisi, caydırıcı etki yaratmak isteyen herhangi bir kurumun, yukarıda anlatılan Atinalılar, Romalılar ve Japonların uyguladığı cezalandırma örneklerinin yapılma nedeninde olduğu gibi, kaslarını bunu kullanma iradesiyle tamamlandığını göstermek için zaman zaman güç uygulamasına gereksinim vardır. Çok yakın tarihlerde, 1990'lardaki ABD Başkanı Bill Clinton Yönetiminin, ABD çıkarlarına yapılan saldırılara verilen askerî karşılıklarının zayıflığından dolayı, teröristlerce istismara açık olarak görüldüğü savunulmaktadır. Bu tür akıl yürütmenin bir devamı El Kaide'nin Amerika'nın algılanan moral zayıflığından 11 Eylül 2001'de New York ve Washington'a karşı saldırmaya cesaret bulduğudur. Yani, Birleşik Devletlerin çok büyük askerî gücüne rağmen, teröristler caydırılamamıştı.

Son olarak, caydırıcılığın kurmayı tasarladığı stratejik dengenin mutlaka eşdeğer olması gerekmez. Örneğin, farklı kültürler farklı zayiat düzeylerini -hatta çılgınlık derecesinde farklı- kabule hazır olabilirler. Her iki liderin bir diğerinin kabul düzeyi hakkında açık bir fikri olmadıkça, söz konusu olan caydırıcılık unsurlarının karşılıklı mantıklı bir yorumu ile tesis edilecek olan, algılanan bir stratejik denge durumunun bunla hiç ilgisi olamaz. Herhangi bir bu tür yanlış anlama, açıkça potansiyel olarak tehlikelidir.

Caydırıcılık, insanlar bir diğeri üzerinde avantaj istedikleri sürece açık veya zımni olarak var olmuştur ve büyük birçoğunlukla geleneksel gücün kullanımı ile başarılmıştır.[11] Halihazırda klasik dönemlerden örnekler verilmiştir; benzer şekilde modern çağda birkaç yüzyıldan beri Kraliyet donanması ile temsil edilen küresel güç İngiliz İmparatorluğunun anahtarıydı, akabinde hemen II. Dünya Savaşının başladığı uluslar arası gerilim döneminde, Luftwaffe'nin yarattığı caydırıcı etki korkak Fransız ve İngiliz politikacılarının Nazi rejimi ile karşılaşmaktan ziyade, susmalarına neden oldu. Bununla beraber, bunlara ve benzeri bir sürü olaya rağmen, caydırıcılık en yaygın olarak nükleer silahlar ve bunla dayalı stratejilerle bağlantılıdır.

İlk nükleer kitlesel misilleme stratejisi en ilkel şekliyle caydırıcılığı temsil etti. Burada karmaşıklık yoktu: Bize saldırıldığı veya nükleer silahlarla saldırılacağına inandığımız takdirde, elimizdeki tüm güçle karşılık vereceğiz. Toplam savunma harcamalarını kesmeyi ve hava gücüne vurgu yaparak, Birleşik Devletler'in temel askerî karşılaştırmalı üstünlüğünü kullanmayı planlayan 1950'lerin başındaki ABD Başkanı'nın, Dwight D. Eisenhower'in, 'Yeni Bakış' ulusal güvenlik politikasından kısmen harekete geçen, kitlesel misillemenin ya hep ya hiç yaklaşımı uygulanamayacak kadar aşırıydı. Bu nedenle yapılacak makul iş çatışmadan kaçınmaydı.- karşılıklı caydırılma.

İkinci bölümde kaydedildiği üzere, nükleer strateji sonunda caydırıcılığın en uzak noktasını gösteren bir kavram olan karşılıklı garantili yıkım'a (MAD) evrim geçirdi. MAD açık olarak nükleere karşı savunmanın yetersiz olduğunu ve bu türde tek caydırıcılığın karşılık vermek olabileceği kabul etti. MAD esas itibariyle, her iki oyuncu için de garantili ikinci bir saldırı yete-

---

11 George H. Quester, *Deterrence Before Hiroshima* (New Brunswick: Transaction Books, 1986).

neğine sahip olma gereksinimi aracılığıyla, genellikle caydırıcılığın anahtarı olan hassas dengenin sağlanabileceğini mükemmel bir şekilde gösterdi. Buradaki mantık, her bir taraf ilk saldırıya dayanabileceğine ve daima misilleme yapabileceğine güven duymadıkça, MAD'ın 'karşılıklı' bileşeni geçersiz olacak ve gerilimin yükseldiği bir dönemde önleyici saldırıyı başlatma arzusu dayanılmaz olabilecekti. Korunmuş misilleme yapma yeteneği, aksi halde çok çabuk tehlikeli bir biçimde dengesiz hale gelecek bir durumu, istikrara kavuştururdu. Bunun mantığı, liderlerden herhangi biri güç yapısını diğerinin ikinci darbe yeteneğini tehlikeye atacak şekilde -örneğin etkin bir füze savunma sistemine sahip olarak- geliştirdiği takdirde, MAD'ın dayandığı caydırıcı etkisinin tüm esaslarının içi boşaltılacaktı.

MAD denklemindeki 'garantili' unsurunun önemi, garantili bir düzeyde ikinci saldırı tahribatını sağlamak amacıyla, SSCB ve Birleşik Devletler'in çok çeşitli saldırı sistemlerine sahip olma için hasredilen çaba ve harcamalarında açıktır. Başlangıçta tek gönderme rampası olarak insanlı uçaklara güvendikten sonra, her iki ülke de kıtalararası balistik füzeler ve daha sonra da füze fırlatan denizaltılar geliştirdi. Herhangi bir önleyici darbenin bu kadar farklı rampaları aynı anda yok etme ihtimali, bunu mantık dışı yapacak düzeydeydi; yani ikinci darbe yeteneği garantiliydi ve böylece MAD geçerli oldu.

Diğer nükleer stratejilerden farklı olarak, MAD entelektüel bakımdan güvenilirdi ve elli yıldan bu yana, Birleşik Devletler ve SSCB arasındaki doğrudan askerî çatışmayı caydırarak nispi stratejik açmazı sağlama aldı.

Ancak, bazılarının parasının dahi ödenmiş olmasına rağmen, Birleşik Devletlerin 1990'da çok sayıda F–16 taktik/avcı uçağının teslimini durdurma kararıyla özellikle Pakistan'ın ikinci darbe yeteneği tehlikeye atıldığından, Pakistan ve Hindistan arasında nükleer dengeye güvenmek için daha az neden vardır.

Pakistan'ın sorunu, her iki liderin de bir nükleer silah yollama tercihi balistik füzeler olmasına rağmen, Hindistan'ın daha büyük olan taktik/avcı filosunun daha güçlü bir alternatif sistem oluşturmasıdır. İlave F-16'lar, Pakistan'ın nükleer savaş hesaplarının kritik bir bileşeniydi ve onlar olmaksızın gerilimin arttığı herhangi bir dönemde önleyici eylemde bulunma arzusu kontrol edilemez olabilirdi. Bazı yorumcuların sonunda F-16'lar üzerindeki ABD ambargosunun kalkmasının, bir silahlanma yarışını yol açacağını savunmakla beraber, diğerleri bunun Pakistan'ın korkularını gidereceğine ve bölgesel 'terör dengesi''nde istikrarı arttıracağına inandılar.

MAD'ın önemli bir türevi, çatışma içinde caydırma kavramı olmuştur. Genellikle 1960'ların tartışmalı ABD Savunma Bakanı, bazen akademisyen ve bazen işadamı Robert McNamara ile ilişkilendirilen fikir, nükleer silahlı güçlerin hala birbirleriyle vekilleri vasıtasıyla çatışabilirlerdi, ancak kendi kendine koydukları sınırlamalara riayet edeceklerdi. Bu sınırlar tanımlanabilir veya tanımlanmayabilirdi ve belirli silahlar ve hedefler, uygulanacak güç düzeyine üst sınır getirme ile kesin coğrafik sınırların yasaklanmasını kapsayabilirdi. Bu kavram büyük ölçüde McNamara tarafından yönetilen özellikle Çinhindi'nde ABD savaşı sırasında Soğuk Savaş boyunca açıkça yürürlükteydi.

ÇEKİM MERKEZİ

Clausewitz'in çekim merkezi fikrini resmileştirdiği tanım, 'her şeyin bağlı olduğu…… güç ve hareket merkezi' idi.[12] Zorlama, baskı veya caydırma yapıp yapmamak istediğimize bakılmaksızın, stratejik düşüncede bundan daha önemli kavram yoktur. Doğrudan Sun Tzu'nun ebedi tavsiyesi 'düşmanını tanı ve ken-

12 Clausewitz, *On War,* p. 389.

dini tanı' ve sonuçlar-yollar-araçlar yapısı ile alakalı olarak, her liderin bir veya daha çok çekim merkezi olacağı önermesi, çatışmanın düzeyi ne olursa olsun, her stratejik analiz ve eylem için temel mihrak olduğunu ima etmektedir. Bazı yazarlar arasındaki yeni çekim merkezi analizi sürecini bir 'duyarlılık analizi' olarak tanımlama modası, stratejik tartışmada 'çabanın odağı' veya 'tüm çabaların desteklemesi gereken ana sorun'u tanımlamak için kullanılan *schwerpunkt* kavramıyla da paralellikler oluşturmakla beraber, kavramın mantığını etkilemeksizin bir diğer tanım sunmaktadır.[13]

Ortaya çıktıktan sonra, çekim merkezi fikri mükemmellik derecesinde basit ve güçlüdür. Hasımlarımızın her şeyin üstünde değerlendirdiği veya gereksinim duyduğu veya sürekli gücünün, avantajının ve refahının esas itibariyle dayandığı, varlık veya sorunlarını teşhis edebildiğimiz takdirde, arzuladığımız sonucu başarmanın en etkin yolu olarak tüm enerjimiz bu merkezlere yöneltilmelidir. Bunun aksine, hasmımızın başarılı bir darbesinin bizi yıkmaması için kendi çekim merkezlerimizi azimle savunmaya hazır olmalıyız. Bu kavram; spordan iş hayatına, satranca, savaşa kadar, geniş bir alanda herhangi bir rekabet çabasıyla alakalıdır.

Hiç farklılık göstermeksizin durum bu olmakla beraber, teorinin uygulamaya konulması zordur. Çekim merkezi analizlerinin daha açık örneklerinden biri totaliter liderlerininki olarak görünmektedir. Tüm kurumsal yetkinin bu kişinin elinde olmasından dolayı, tüm gayretlerimizin ona karşı hedeflenmesi mantıklı gibi görülmektedir. Bir diktatörü, diyelim ki, suikastla veya savaşta ele geçirerek veya öldürerek değiştirme açık çözümler üretebilir. Darius, Julius Sezar, Napolyon Bonaparte, Nikolai

---

13 William S. Lind, *Maneuver Warfare Handbook* (Boulder: Westview Press, 1985), pp. 17-18.

Ceaucescu ve daha birçoklarının kaderlerinden de görüldüğü gibi, tarih boyunca her iki yaklaşım da revaçta olmuştur.

Diktatörlerin bulunmasının, aynen öldürülmesinde olduğu kadar, zor olduğuna dair kötü bir şöhretleri olduğu gerçeği hala geçerlidir. Örneğin, Adolf Hitler, İdi Amin, Saddam Hüseyin ve Fidel Castro ülkelerinde yıllarca hakimiyet kurmak için sayısız suikast girişimlerinden canlı kurtuldular. Ve daha genel ifadelerle, Narodnik ihtilalcilerinin 1870'lerde Rusya'nın yönetici elitine ve yirminci yüzyılın sonu ile 21. yüzyılın başlarında değişik Arap gruplara İsrail Savunma Gücü tarafından yapılanlar gibi, süreklilik arz eden suikast kampanyalarının etkinliği oldukça sorgulanabilir görülmektedir. Üstelik, bir müstebit için ölümünü müteakip zalim bir müstebitin bir diğeri ile değişmesini garantileyen, esnek bir devlet düzeni kurması yaygındır. 1920'lerde SSCB'de sonunda Lenin'in yerine Stalin'in ve 1994'te Kuzey Kore'de Kim Il-sung'un yerine Kim Jong-il'in geçmesi, daha liberal rejimler ümit edenlere bir rahatlama sağlamadı.

Clausewitz'in düşman ordusunun onun çekim merkezi olduğuna dair şimdi modası geçmiş olan inancının da bir faydası olmaz. Clausewitz haklı olsaydı, ne yapılacağına karar verme basit olacak, ancak mutlaka açık şekilde belirgin olmayacaktı. Farklı orduların farklı çekim merkezleri olabilir; üstelik herhangi bir sözde çekim merkezinin içinde, kesinlikle kritik kilit noktaların alt kümeleri olacaktır. Büyük bir güç ve zafiyet düzenlemeleri ile bir ordu aşırı şekilde karmaşık bir kurum olabilir. Onun kritik kırılganlığı tam olarak neredeydi? Liderliği mi, levazımı mı, özellikle savaş unsuru mu, askerlerin geride kalan ailelerinin morali mi? Sayısız analist, çağdaş kitle iletişim araçlarının bazen şok edici savaş haberlerini neredeyse gerçek zamana yakın bir şekilde milyonlarca taşradaki eve hızla iletme yeteneğinden dolayı, zayiata olan hassasiyetin Batı toplumları ile onların savunma güçlerinin hepsini aşan kırılganlığı haline geldiğine

inanmaktadırlar. Bu karşın Vietnam'daki komünistler 1968 Tet saldırısı sırasında, siyasi amaçlarını başarmak için çok kötü kayıplara hazırlardı; müteakiben El Kaide, Hamas, Hizbullah ve İslami Cemaat gibi terörist grupların birçoğunun üyeleri davaları için sadece ölmeye hazır değil, fakat gerçekte bir şehidin ölümünü arıyorlardı.

Çekim merkezi analizi karmaşıklığına, harekât araştırma ekiplerinin II. Dünya Savaşı sırasında Almanya ve İtalya'ya karşı müttefiklerin birleşik bombardıman saldırısı için bir hedefleme stratejisi belirlemesi girişimlerinden daha iyi çok az örnek vardır. Savaş kazanan bir yıkıcı darbe öngörüsü ile coşan Londra ve Washington'daki planlamacılar, kaynaklarını düşmanlarının savaş ekonomisinin analizine döktüler. Daima yok edildiği takdirde düşmanın çöküşünü hızlandıracak olan tek unsuru belirleme amacıyla, sözde sanayi ağları, hayati noktalar, sıkıştırma noktaları, stratejik kavşaklar ve benzeri yerlerin ayrıntılı çalışmaları yapıldı. Konunun karmaşıklığı yüzünden, farklı analistlerin farklı çekim merkezleri belirlemeleri şaşırtıcı olmamalıdır; biri için bu ulaşım sistemi; diğeri için bilye yatağı fabrikaları; diğerleri için petrol, veya fabrika işçilerinin morali veya denizaltı sığınağı idi. İddia edilen yıkıcı darbe, İngiliz ağır bombardıman filosu sorumlusu Hava Komutanı Mareşal Sir Arthur Harris'e öyle bir düzende sunuldu ki, hedeflemede her derde deva bir yaklaşım olarak adlandırarak bunu hor gördü.

Hala bu özel örnek olayın değişmelerinden olmakla beraber, genel bir gözlem olarak çekim merkezi analizi konusunda onun iki önemli başarısına işaret etmek önem taşımaktadır. İlki, 6 Haziran 1994'te D-Day'da Normandiya'da müttefiklerin amfibi çıkartmayı yapmasından önce, RAF ve USAAF ağır bombardıman filolarına, Nazi'lerin hayati alanlara destek ve erzak gönderme yeteneğini zayıflatmak amacıyla çabalarını, Fransa'daki ulaşım sistemine karşı yoğunlaştırma talimatı verildi. Basil

Liddell Hart daha sonra hava kuvvetlerinin ulaşım sistemini felç etmesinin, Normandiya işgalinin başarısına tek en önemli katkı olduğu sonucuna vardı.[14] İkincisi, savaşın son yılında, bombardıman saldırılarının Alman petrol tedarik üretim ve dağıtımı üzerine odaklanması, tanklar, kamyonlar ve uçakların büyük ölçüde durdurma seviyesine getirmesi gibi, hayat kanlarını kurutmaya benzer şekilde Nazi savaş makinesi üzerinde yıkıcı bir etki yaptı. Çekim merkezi analizi zor olabilir, ancak işe yaradığında ödülleri muazzamdır.

Çekim merkezi analizi ile sonuçlar-yollar-araçlar yapısı arasında doğal bir ilişki vardır. Çatışmanın düzeyine bakılmaksızın ve görevli kişinin harekâtı yürüten bir general veya bir piyade mangasına önderlik eden onbaşı olup olmadığına bakılmaksızın, herhangi bir tür düşman bir güç ile karşılaşıldığında ve koşullar izin veriyorsa, o kişi, büyük arzulanan amaçlarla, meydana gelecek herhangi bir çatışmanın olası sonuçlarını ilişkilendirerek değerlendirmelidir. Bu değerlendirmeyi yaptıktan sonra; zorlama, baskı veya caydırma veya çatışmadan kaçınma ve benzerlerine girişip girişmeyeceğine karar vermelidir. Aynı şekilde düşünerek en iyi şekilde onla nasıl mücadele edileceğine karar verebilmek için, düşman çekim merkezi analizine tabi tutulmalıdır; Hayati öneme sahip tek kişi veya silah veya harici bir kırılganlık var mıdır?

Doğal olarak, örneğin ani ve beklenmeyen bir çatışma olayı veya onlardan birinde ne pahasına olursa olsun, belirli bir hareket tarzını takip etme konusunda değiştirilemez bir kararlılık olmasında durumunda olduğu gibi, koşulların liderlerden birine veya her ikisine iyice üzerinde durularak karar verilmesi fırsatını vermeyebileceği durumlar da ortaya çıkabilir. Özellikle

---

[14] B. H. Liddell Hart, *History of the Second World War* (London: Pan Books, 1973), p. 636.

bir şansın ani bir tepki vermesi gerektiği zamanda, içgüdüsel kararın genellikle en iyi şekilde yürüdüğünü kabul etmemiz gerekir. Bununla beraber, mantık, mümkün olan her durumda ihtimamlı bir çekim merkezi analizi yapılmasını gerektiğinde ısrar etmektedir.

Savaşın nihai olarak bir iradelerin çekişmesi olduğu herkesçe bilinen gerçeğini yansıtarak, son yıllarda çekim merkezi analizi en azından stratejik rekabetin üst düzeylerinde, fiziki kırılganlıklardan, zihin ve duygulara doğru kayma eğilimi göstermiştir. Hedeflemede akla yakın önerme veya değerlere dayalı yaklaşım, düşman liderliğinin en fazla değer verdiği şeyleri belirlemeğe gayret etmekte ve nüfus veya silahlı kuvvetler veya ulusal altyapıdan ziyade doğrudan eliti hedeflemektedir. Bunun mantığı açıktır. Naziler, İmparatorluk Japon Ordusu, Iraklı Bas'lılar ve aynı gruptan olanlar gibi, müstebitlerin kendileri ve yakın çevreleri güvenlikte olduğu müddetçe, vatandaşlarının ölmelerine ve ülkelerinin tahrip edilmesine izin vermeye hazırlıklı olduğu görülmüştür. Bu nedenle, baskının sonuç vermesi için yönetici elit; servetleri, gayrimenkulleri, ticarethaneleri, hobileri, arkadaşları, aileleri ve hatta değerlerine yapılan saldırılarla, şahsen hedef alınmalıdır.

Bu arada, değer bilimsel hedefleme, daha sonra kavramın kalıtsal karmaşıklığını ortaya çıkaran, düşmanın kültürünün çok iyi anlaşılmasını ima etmektedir. Örneğin, derin dini inançları hem hukuken ve hem de ahlaki nedenlerle sınırın ötesinde olan, ancak aksi takdirde inkârcı olarak kolayca belirlenebilecek değerlerden yoksun görünen Taliban gibi bir grubun değerlerine nasıl saldırılır? Ve bireyler, aileler ve özel mülkiyete karşı saldırıların hukuki sonuçları nedir? Hala, koşullardan dolayı ilk sorumluları cezalandırma fikrini, biz fark göstermeyen bir şekilde, daha ulaşılabilir olan seviyelere karşı vurma fikriyle değiştirmek isteriz ve dosya sezgisel bir şekilde caziptir ve yaklaşımın başa-

rılı olduğu olaylar vardır. 1999'da Slobodan Milosevic ve samimi dostlarına karşı NATO güçlerince uygulanan değer hedefleme eski uzlaşmaz Yugoslav müstebitin teslim olma kararını etkiledi. Ve İsrail Savunma Gücü'nün, İslamcı Şii Hizbullah güçlerinin Lübnan'dan yaptığı saldırılara geçmişte genellikle yaptıkları gibi, onların üslerine saldırarak değil fakat onun yerine Hizbullah'ın temel destekçilerinden biri Suriye'ye karşı cezalandırmada bulunarak karşılık verdiği 2004'te, bunun değişik bir şekli vardı.

Çekim merkezi kavramı stratejik çalışmaların bir özelliği olan farklı yorumlarla gelmektedir. Bazı yorumcular, fizikte olduğu gibi sadece bir çekim merkezinin olabileceğinde ısrar etmekte, diğerleri daha esnek bir yorumun insan zihninin çalışmasına daha uygun olduğuna inanmaktadırlar. Strateji tanımının kendisinin durumunda olduğu üzere, bu çeşitliliklerin farkında olmak önemlidir, ancak daha önemli olan bunların entelektüel olarak sınırlayıcı boyutlara üstlenmesine izin vermemektedir. -stratejinin ne olduğunu anlamak için- faydalı bir başlangıç noktası, geleneksel savaş kavram ve uygulamalarını çalışmak ve bu anlayışı, mevcut şartlara yerleştirme yeteneğine sahip olmaktır.

4 Manevra ve Güç Kullanımı

Stratejiyi Uygulama

'EN ÇOK ADAMINLA ÖNCE oraya git' yanıtını verdi, kendine has kişiliği olan Konfederasyon süvari komutanı Nathan Bedford Forrest. Bunu kendisine Amerikan İç Savaşında zafer için stratejisini açıklaması sorulduğunda söyledi. General Forrest tuhaf bir adam olabilir, ancak zamanının sezgisel bir askerî dehasıydı ve her zamanki gibi doğrudan işin esasına girerdi. Esas itibariyle manevra ve güç kullanımından bahsediyordu. Bir kez savaş ya başlamak üzere olduğunda ya da başladığında, bir askerî komutan aldığı her kararda, ortadan kaldırdığı manevra ve ateş gücünün önemi bilinmelidir. Tüm iyi stratejik düşüncede olduğu gibi, uygulamada her ikisinin de yürütülmesi olağanüstü derecede karmaşık olmasına rağmen, 'manevra' ve 'ateş gücü''nün kuralları mükemmel derecesinde basittir.

Herhangi bir sözde stratejik kuralın etkinliğini test etmek için faydalı bir gösterge, onun teknolojik gelişmeden ne kadar etkilenip veya etkilenmediğini incelemektir. Bu durumda, uygulanacak gücün tek bir piyade erinden veya uyum içinde çalışan kitlesel kara, deniz ve hava gücünden gelip gelmeyeceğine bakılmaksızın, avantajlı bir durumu başarmanın ve eğer gerekli ise, daha sonra kesin ateş gücü uygulamanın ilkesi, İskender,

Cengiz Han, Napolyon ve savaş alanında bir hasımla karşılaşmış başka herhangi biri için olduğu gibi, bu gün de esastır. Yirmi birinci yüzyıl jet avcı uçağı pilotu için önce hasmını bulmak ve tespit etmek (manevra) ve daha sonra, öldürülmeye karşı, bir öldürmeyi başarmak için önce füzesini ateşlemek (ateş gücü) için doğru konumda bulunma zorunluluğu, Yahudi çoban çocuk Davut'un yaklaşık 3000 yıl önce sapanla atılan çakıl taşı ile öldürmek için Filistin'li dev savaşçı Calut'a yeterli mesafede yaklaşmayı başardığında yaptığıyla, tam anlamıyla aynısıdır.

Ateş gücünde vurgunun, 'istinasız''a karşın 'gerekli olduğu takdirde''ye yapıldığına ve 'daha ağır''a veya 'sürekli''ye veya 'yoğunlaştırılmış''a karşın 'kesin''e yapıldığına dikkat edilmelidir. Üstün manevranın liderlerden birinin, dezavantajlı bir konumla eylemin burada sona ermesi gerektiğine karar vereceği bir durum olabilir ve çatışmadan kaçınacaktır; yani caydırıcılık şeklindeki baskı oyuna dâhil olacaktır. Buna ilaveten, bir tek atış, faraza, I. Dünya Savaşının çok büyük, ancak bazen sonuçsuz topçu bombardımanlarından daha büyük stratejik etki yaratabilir. Ateş gücü ve manevranın birbirlerini tamamlayıcı ve etkileşimli olduklarına ve koşullara bağlı olarak, ateş gücünün hareketi kolaylaştırmak için kullanılabileceğine ayrıca işaret edilmelidir.

Güçleri avantajlı olacak şekilde manevra ettirme yeteneği, stratejistin en başta gelen becerilerinin biridir; bu, savaş sanatının temelidir. Stratejinin tanımı durumunda olduğu gibi, manevranın en yardımcı olabilecek tanımı, anlam bilimini sağ duyunun üzerine çıkarmayan bir tanımdır. Bir kavram olarak manevra, sadece ister bir ordu veya bölük, veya bir uçağın uçuşu veya deniz filosu veya bir intihar bombacısı olsun, birini veya bir şeyi koşullar izin verdiği ölçüde en iyi zamanda en iyi konuma getirmeye yönelik bir fikir veya plan olarak kabul edildiği takdirde, en iyi şekilde anlaşılabilir. Bu süreçte, bizim düşmanın

öldürme teknolojisine maruz kalmamız asgariye indirilmeli ve ateş gücümüzün etkinliği azamiye çıkarılmalıdır.

ÜÇ BOYUTTA ATEŞ GÜCÜ VE MANEVRA

Manevranın ölçek ve türleri hemen hemen sonsuz sayıda değişebilir olduğundan, örnek seçimi onun doğa ve önemini saptamak bakımından yararlı olabilir. Seçilen parçalar, konunun sürekli olan özelliklerini vurgulayabilmek için farklı çağlardan ve farklı kapsamlardan gelmektedir. Bununla beraber öncelikle 'hız' kavramı kısaca tartışılmalıdır.

Hız tanımı itibariyle görecelidir ve manevranın tamamlayıcı parçası olarak ne söylesek önemini abartmamış olmayız. Konuşlandırma, ilerleme, geri çekilme veya kuşatmada hızlı karar alan ve güçleri harekete geçiren stratejist, en yüksek düzeyde avantaj kazanacaktır. Böylece ölçeğin bir tarafında, 1862'de Shenandoah Vadisi harekâtı sırasında, General 'Stonewall' Jackson'ın ordusunun bazen günde 30 veya o civarda kilometre yol yürümesi tam ifadesiyle hızlı olmamış olabilir, ancak göreceli ifadesiyle Birlik karşıtlarını bocalatan bir durumda bırakmıştır. Ordusunun sayısal azlığını telafi etmek için hızı ve arazinin maharetli bir şekilde okumasını kullanan parlak taktisyen Jackson, bir beş haftalık dönemde, hatta muharebe ve çatışma yapmak için durduğu anlara rağmen, tümenini yaklaşık 560 kilometre yürüttü.

Çağdaş avcı uçağı hız ölçeğinin diğer tarafını temsil etmektedir. Zaten kendi başına bile kaygı yaratan, Saddam Hüseyin'in bir de Ağustos 1990'da Kuveyt'i istilası, ordusunun petrol sahalarını ele geçirmek için Suudi Arabistan içlerine devam edebileceği ek kaygılarını da yarattı. Bölgede gücü olmayan ABD Başkanı George H. Bush, yirmi dört F-15C savaş uçaklık bir filonun Birleşik Devletler ana karasından Ortadoğu'ya konuşlandırılma-

sını emretti. Saatte yaklaşık 800 kilometre uçarak, uçaklar on beş saat, durmaksızın 12 000 kilometre uçuşla tam teçhizatlı olarak vardı. Bu hızlı manevranın Saddam'ın güçlerini Kuveyt-Suudi sınırında durdurma sonucuna götürüp götürmediği bilinmemektedir; bilinen Birleşik Devletlerin niyet mesajının açık olduğu ve Irak ordusunun gerçekten de durduğudur. Hem Jackson ve hem de F–15 komutanları için, hız onların manevralarını tanımlayan özellikleriydi.

Daha geniş örneklere gelecek olursak, yaklaşık 2300 yıl önce hem stratejik ve hem de taktik düzeyde manevranın değerini harika bir şekilde gösteren Büyük İskender'den çok az sayıda daha güzel örnek vardır. İskender'in M.Ö. 334 ila 323 arasında Doğu Akdeniz, Anadolu ve Güney Asya'nın fethi sırasındaki büyük stratejisi, diğer konular meyanında, yaratıcı bir şekilde ordusunun konuşlandırılması ile tanımlandı. Makedonyalı kral, sadece büyük bir muharebe sahası komutanı ve savaşçı değil fakat hasımları için her zaman net olmayan hayati noktaları belirleyen, ender yetenekli parlak bir askerî düşünürdü. Güçleri, zaman ve yer bakımından beklenmeyen bir şekilde ortaya çıkma eğilimindeydiler, bunun sonucunda da siyasi ve askerî olayları büyük ölçüde zorla kabul ettirebildi. Başka bir deyişle, O sadece fiziki değil, fakat ayrıca entelektüel bakımdan da avantajlı olmak için manevra yaptı. İskender'in, hasımlarının kafa yapılarını, söz konusu güçlerin kuvvet ve zaaflarını anlamasına ve ender araziyi okuma yeteneğine dayalı büyük stratejik manevra yöntemi, Basil Liddell Hart tarafında dolaylı yaklaşım olarak nitelendirilmiştir.[1]

Nükleer çağdan çelişkili bir örnek, önemli ölçüde farklı bir ortamda dolaylı yaklaşımın ebedi geçerliliğini teyit etmektedir. 1948 Haziranında SSCB, savaş zamanındaki müttefikleri ile yap-

---

1 Liddell Hart, *Strategy,* esp. pp. 39—42, and chapter 10.

tığı anlaşmaları kullanarak, o tarihte İngiliz, Fransız ve Amerikalılar ile Sovyetlerin kendilerinin de kontrol ettiği dört bölgeye bölünen Berlin şehrine karadan geçişlerin tümünü kapatarak, Almanya'yı işgal etmişti. Eğer karşı koyulmadan bırakılsaydı, komünistlerin tahrik edici eylemi onlara sadece önemli bir psikolojik zafer kazandırmayacak, fakat ayrıca Berlin'in daimî kontrolünü de verecekti. Blokajı zorlamak üzere karadan bir girişimde bulunmanın III. Dünya Savaşı'nı hızlandıracağından endişe ederek, müttefikler bunun yerine Berlin'e bir *Luftbrücke* - hava köprüsü- 'kurdu''lar. *Luftbrücke*'nin 277 569 uçuşta 2.33 milyon ton erzak uçurmasıyla, müteakip on beş ayda Berlin'in Batı bölümünün 2,2 milyon yaşayanı sadece hava gücü ile desteklendi. SSCB'nin sonunda kara blokajını bırakması ve kaldırması, tek bir kurşun atılmadan Soğuk Savaş'ın mecrasını ve Avrupa'nın çehresini değiştirdi.

Dolaylı bir çözümün çarpıcı bir örneği olarak Berlin hava ikmalinin kendisi de, SSCB'ne karşı ezici gücün uygulamasını tehdit eden, aynı şekilde çarpıcı dolaylı bir kanat manevrası uygulamasıyla desteklendi. Haziran 1948'de, Birleşik Devletler SSCB'nin dikkat etmeden yapamayacağı, hesaplanmış hızlı küresel manevra gösterisiyle İngiltere'ye çok sayıda nükleer yeteneği bilinen B–29 bombardıman uçaklarını konuşlandırdı. Gerçekte B-29'lar nükleer silahlarla teçhiz edilmemişti, ancak Sovyetler bunu bilmiyordu ve onların kendi başlarına operasyonel nükleer savaş yeteneği olmamasından dolayı, Berlin'de karşı karşıya geldikleri çatışmanın yönetiminde daha tedbirli oldular. Manevra yolu ile hız ve baskı, SSCB'ni caydırdı.

İskender'in seferlerine bakış, bu kez bir birini izleyen eşgüdümlü manevraları kapsayan taktik düzeyde dolaylı yaklaşımın en eski kayıtlı örneklerini sunmaktadır. M.Ö. 334'te Grancius Nehrinde sayısal bakımdan üstün Pers güçleriyle savaşırken İskender, Pers komutanların kafasını karıştırmak için piyadesi-

nin eğik bir ilerleme hattıyla süvarilerinin aldatıcı bir saldırısını birleştirdi.[2] Kesinlikle kafaları karıştı, zira bu beklenmeyen yaklaşıma telaşlı tepkileri, daha önce hiç olmayan bir zafiyeti yaratarak diğer hatlarını zayıflatma pahasına, hatlarının o kısımlarını güçlendirmekti. İskender daha sonra Perslerin kendi kendilerine oluşturdukları savunma boşluklarını kullandı ve düşmanını kılıçtan geçirdi.

Anahtar konumda olan süvarisi ile mızrak ve kalkanlı yaya askerleri arasında konumsal ilişki olmakla beraber, İskender'in taktikleri şaşmaz zamanlamaya dayanmaktaydı. Süvariler, Persleri beklenmeyen bir şekilde tehdit edilen kanatlarına düşüncesizce koşturmaya teşvik ederek, onları tuzağa çekmek için mızraklı ve kalkanlı piyadelerin yeterince ilerisinde, ancak piyadelerin Pers safları arasında bırakılan boşlukları zamanında kullanamayacakları veya sayıca büyük oranda azınlıkta olmalarından dolayı ezilmelerinin önlenebilmesi için piyadelerin zamanında varamayacakları kadar uzaklıktaki bir mesafede, ileride bulunmak zorundaydılar.

Napolyon Bonaparte'ın onsekizinci yüzyılın sonunda komuta ettiği büyük Fransız ordularının doğal yavaşlığının üstesinden gelmek için denediği, zaman ve hız yönetimi de taktiksel deha olarak nitelendirildi. Napolyon, zamanın mevcut teknolojilerinden dolayı, büyük orduların potansiyel olarak bir savaş kazanan güç olduğunu takdir eden ilk stratejistlerin arasındaydı. 1793'deki devrimci Fransa'nın geniş tabanlı bir ulusal zorunlu askerlik sistemi'ne (*levée en masse*) geçişi, ona, askere alabileceği savaşacak insanların büyük ölçüde arttırmak için gerekli yetkiyi veriyordu; sorun daha sonra ilkel ulaştırma sistemleri çağında bu insan ve malzeme kitlesini avantaja manevrası oldu.

---

[2] Arrian, *Annabasis Alexandri* Vol. 1, pp. 57-67; Plutatch, *The Age of Alexander*, pp. 268-9.

Napolyon bu sorunu; örgüt, manevra, zamanlama ve toplanmanın dâhice bileşimi ile çözdü. Ordularını nispeten bağımsız kolordulara bölerek, onlara yetki ve bağımsızlık ve böylece de daha hızlı, ancak hala onun genel sefer planına göre hareket etme, yeteneği verdi. Daha sonra tüm güç bir yerde düşmana karşı toplanabilsin diye, kritik zamanlarda değişik kolorduları bir araya getirmek Napolyon'un görevi oldu. Takdire şayan bir şekilde kavramda basit, taktik uygulamada ustaca komuta ve kontrolü gerektirdi.

Herhangi bir çatışma düzeyinde zamanlama ve aldatmanın manevranın esası olduğunu söylemek yeterlidir. Örneğin 6 Haziran 1944'te müttefiklerin Avrupa'yı istilası herkesçe bilinen gerçeği, İskender'in göreceli olarak basit uygulamasının ölçeğin öbür ucunda olduğunu göstermektedir. Normandiya sahilinde büyük amfibi çıkarmaya kadar olan aylar boyunca müttefikler planladıkları köprübaşı ile ilgili olarak çok gelişmiş bir aldatma kampanyası yürüttüler. Tamamen aldatılmış Almanlar on binlerce asker ve onları desteleyecek silahları, nihayet D-Day geldiğinde hemen kullanmak için gerçekten çıkılacak sahillerden çok uzaklara konuşlandırdılar.

Hava muharebesi, uygulamadaki manevraların bir diğer örneğini sunmaktadır. Bu manevralar 2200 yıldan fazla bir süre sonra çıkmış olsa bile, şaşırtıcı bir şekilde İskender'in manevralarından daha az karmaşıktır. Sistemli bir şekilde hava muharebelerinin ilk görüldüğü I. Dünya Savaşındaki zamandan bu yana, kendilerini hasımlarının üzerinde ve arkalarındaki güneşle konumlandırmaya muktedir olan pilotlar, büyük bir taktik avantajdan yararlanmaktadırlar. Uzun menzil füzeler ve radarlar ile diğer bilgi sistemlerinin daha iyi bilgi sağlayarak daha çabuk, gözün görme mesafesini aşan karar vermeyi kolaylaştırarak hava muharebesinin yapılma yöntemini tanımlamış olduğu son yıllarda bile, pilotlar hala kendilerini yakın menzilli bir sa-

vaş içinde bulabilirler. Ve bu çevrede, düşmanı gören ve tespit eden ilk olma zorunluluğu, yüksekliğe konumun göreceliği olduğu ve güneşin hala yaşam ve ölüm arasında bir fark yaratabileceği demektir. Yeri gelmişken, yüksek araziyi tutmanın hemen hemen hiç farklılık arz etmeksizin önemli bir avantaj olduğuna dair kara ordusu kuralı ile paralellik olduğuna dikkat ediniz. Gerçekten de, bu ilke o kadar geniş kullanılmıştır ki, 'yüksek araziyi alma' İngilizce dilinde herhangi bir çabada avantaj sağlama için mecaz olmuştur.

General Helmuth von Moltke'nin I. Dünya Savaşında von Schlieffen'in planı ile mutsuz deneyimi, manevranın bir diğer önemli özelliğini göstermektedir. Hiç bir plan düşmanla ilk temasta hayatta kalamaz, askerî kurmay çalışmasının eski bir deyimidir. Bu durumu abartmakla beraber -bir planın koşullar göz önüne serildikçe değiştirilmesi gerekeceği olasılığı, mutlaka onun temel gerekçelerinin yanlış olduğu anlamına gelmemektedir- yine de acil durum planları ile esnekliğin altını çizmektedir. İkinci bölümün tasvir ettiği üzere, von Moltke için, manevra kendi içinde bir son haline geldi ve onun için sonuçları ciddiydi.

Moltke'nin sorunları, I. Dünya Savaşının başlarındaki dönemdeki harekâtların çoğuna örnek oluşturdu. Manevra konusunun esası, gerekli olduğunda daha sonra kesin güç uygulamak için kullanılabilecek avantajlı bir konum kazanmaktır. Bu gücün kaynağı önemli değildir; bu piyadeden, topçudan, deniz topçusundan, saldırı uçaklarından veya herhangi bir diğer silah sisteminden gelebilir. Önemli olan, onun kesin olduğudur. I. Dünya Savaşı'nın büyük birçoğunluğu boyunca generaller, manevra ve ateş gücü arasındaki doğru dengeyi bulmaya çabaladılar. Karayolları, demiryolları ve gemilerin mevcut ulaşım teknolojileri kuşatarak, yararak veya düşmanı çevirerek kesin bir konumsal avantaja sahip olabilmek üzere gerekli güçlerin hızlı manevrasını kolaylaştırmak için, ne yeterince esnek ne de yete-

rince hızlıydı. Bunun aksine, top ve makineli tüfekler gibi dönemin öldürme teknolojileri, genellikle yavaş hareket eden hedeflerden daha fazlası olmayan kitlesel ordulara karşı öldürücüydü. I. Dünya Savaşı'nın on binlerce sıkışmış askerîn birkaç yüz metre yüksekliğindeki çamurda aylarca vahşi muharebeleri zahmetle sürdürdüğü siperlerin bir bataklık haline gelmesi korkutmalı, ama şaşırtmamalıdır.

Bu şartlarda generaller, ateş gücünü manevraya ortak yapma yerine, onun yerine ikame etmeye başladılar. Tekrarlayacak olursak, I. Dünya Savaşı sırasında zayiatın yüzde altmışına topçu ateşinin neden olduğu bizim için şaşırtıcı olmamalıdır. Bu rakam, manevra ve ateş gücü arasındaki dengesizliği ortaya koymaktadır. Yaratıcı komutanların hâkim durağan kafa yapısından kurtulmak için yeni çıkan teknolojileri kullanmaya başladıkları, ancak savaşın sonunda biraz denge görünümü sağlandı. Örneğin, Temmuz 1918'de Hamel'de parlak Avustralyalı General John Monash, daha sonra kesin zafere götüren geliştirilmiş bir manevra şeklini başarmak için hareketli, eşgüdümlü piyade gücü, topçu ve uçak kullandı.

Ve savaşın son yüz gününde -Alman direnişinin hem Batı ve hem de vatan cephelerine olağanüstü bir şekilde aniden çökmesinin göze çarptığı dönem- diğer müttefik liderler mevcut teknolojileri kullanmalarında şimdiye kadar nadiren görülen derecede bir hayal gücü sergilemeye başladılar. Diğer konular meyanında, daha iyi hedef analizi, daha fazla top, yavaş ilerleyen topçu barajı, yüksek patlayıcıların zeki bir ilavesi ve piyadenin ilerlemesini hem kolaylaştırmak ve hem de saklamak için sis bombaları, düşman topçusuna karşı geliştirilmiş karşı top atışı, havan topu ateşi, daha iyi tanklar ve düşmanca hareketleri durdurmak ve taramak için çok daha fazla uçak kullanımının tümü, askerlerin eskiden olduğundan çok daha etkin manevra yapmasına yardım etmiştir.

Manevra ve ateş gücünün yaratıcı bir uygulaması, belki de İngiliz tarihinin en çok bilinen deniz savaşının, Amiral Lord Horatio Nelson'ın 1805'te Trafalgar'da birleşik Fransız ve İspanyol donanmasına karşı kazandığı zaferin anahtarıydı. Ancak, örnegin Monash'ın mevcut kafa yapısını değiştirmek için hem teknoloji ve hem de fikirleri kullanmasına karşın, Nelson İngiliz filosunu kazanan avantaja sahip olacak manevra yapmak için sadece taktik beceriye güveniyordu.

Trafalgar'dan önce, deniz komutanları düşmanı imha etmelerine olanak verecek taktikler geliştirmeye çok az bir eğilim gösterdiler. Donanmalar genel olarak, her bir geminin kaptanı bordodan ateş edebilmek için tek bir hasımla bordo bordoya gelmeye çabalayarak iki zıt hat boyunca muharebeye gittiler. Bununla beraber, çoğu kez çatışma bir rüzgâra dayalı rekabete indirgendi, zira iki hat daha sonra her birinin (mevcut rüzgâra bağlı olunmasından dolayı) tahmin edilebilen manevrasına ters yöndeydi. Trafalgar'da, Nelson donanmasını iki ayrı gruba bölerek bu mutat hale gelmiş yapıyı bozdu. Biri, geleneksel borda savaşından kaçınıp bunun yerine hem düşmanın gücünü bölen ve hem de kaçış yollarını kapan beklenmeyen bir manevrayla, Fransız ve İspanyol kolunu doğru açıda keserken, diğeri düşman hatlarının bölümlerine saldırdı, böylece onların savunma bütünlüğünü bozdu. Nelson'un zaferi Kraliyet Deniz Kuvvetlerinin yüzyıllık deniz hâkimiyetine sahneyi hazırladı.

Düşman filosunu dik açı ile geçme taktiği, yelken ve ahşabın buhar ve çelik ile değiştiği tam yüz yıl sonra Tsushima'da zirvesine ulaştı. Julian Corbett tarafından 'tarihteki -en çoktamamlanmış deniz zaferi' olarak tanımlanan Mayıs 1905'de Japonya'nın Rusya'yı ezici bir şekilde yenmesi, büyük ölçüde üstün hız ile mümkün olan üstün manevraya dayanmaktadır.

Ancak, düşman hattı boyuna seyretme yerine, Nelson yapmış olduğu üzere, şimdi amaç dönemin taktisyenlerince ' T çap-

razlamak' olarak açıklandığı üzere, T harfinin üst çizgisini oluşturarak onların arkasından veya önünden geçmekti. T çaprazlayan bir savaş gemisi hattı, düşman tarafına doğruydu ve bu nedenle de tüm ağır silahlarını aynı anda ateşleme yeteneğine sahipti; buna karşın düşmanın baraj ateşi hattın hangi tarafından geçildiğine ve kendi kollarında geçen diğer gemileri gören topçulara bağlı olarak, ileri veya geri ateş edebilen toplarla sınırlıydı.

Rus filosu Batlık denizinden uzun bir yolculuğu müteakip Tsushima'ya ulaştığında, gemilerin gövdeleri deniz yıpranmasına maruz kaldığından saatte ancak 15 kilometre yapıyorlardı. Bunun aksine Japon donanması, komutanı Amiral Heihachiro Togo'nun T geçişi bir değil iki kez yapmasına imkân veren muazzam bir taktik avantajla, saate 30 kilometre ile manevra yapabiliyordu. Togo, hem Rusların kaçmasını engelleyen ve hem de onları şaşırtıcı bir çapraz ateşe alan beklenmeyen bir şekilde bir taraftan ikinci bir gemi sırasını getirerek, taktiği daha da saf hale getirdi. İki gün içinde, Togo yirmi beş büyük savaş gemisinden yirmi birini ele geçirdi veya yok etti ve hiçbir gemisini kaybetmedi.

Uzun menzilli silahlar, uçak gemileri ve nihayet çok uzun menzilli füzelerin gelişimi sonucu göz görme mesafesinin ötesindeki çarpışmaların bir standart haline gelmesiyle, deniz taktiklerini değiştirdi. Göz mesafesi, taktik içinde T geçme son olarak Amerikan ve Japon filoları arasında çağdaş tarihteki en büyük deniz muharebesin yapıldığı Ekim1944'de Filipinler'de Leyte Körfezi'nde yapılmıştır. Bu, hatırlamaya layık bir çatışmaydı. Sıra halinde dar Suriago Boğazından körfeze girmeğe çabalayan Japon komutanlar, kendilerini klasik deniz manevralarına açık bıraktılar ve güçleri yoğun bir baraj ateşine maruz kaldığında, ağır bir fiyat ödediler. İki savaş gemisi ve üç destroyer battı veya hareketsiz bırakıldı, bir ağır kruvazör kötü hasar

aldı ve bir destroyer zarar gördü. Sadece bir ABD gemisi vuruldu.

Manevra son örnekler gösterdiği üzere, güzellik gibi, bakanın gözündedir. Bir zamanlar General Ulysses S. Grant "Asla manevra yapmam" diye beyan etti.[3] Grant, Amerikan İç Savaşında Birlik güçlerine komuta ettiğinde ve General Robert E. Lee önderliğindeki Amerika Konfederasyon Devletleri ordularıyla vahşice çekişmeli, inişli çıkışlı mücadeleye girdiğinde, konumun önemini bu şekilde özlü bir şekilde reddetti. Aksine Lee, büyük ölçüde güçlerini avantajlı duruma getirecek manevra becerisiyle, Birliğe karşı bir dizi beklenmeyen başarılı harekâtlar düzenledi.

Nisan 1861'deki savaşın başlangıcını takip eden üç yıl boyunca, Lee coğrafya ve lojistiğin ustaca bir değerlendirmesiyle stratejik amaçların açık ve kesin bir yaklaşımını birleştirerek, Birlik komutanlarının birbirlerinin yerini almasını tutarlılıkla belirledi. Sonuç olarak, bazen iki buçuğa bir kadar olmak üzere hemen hemen hiç farklılık göstermeden daha az sayıda ve silah, giyecek ve beslenme bakımından daima dahi kötü durumda olan Konfederasyon ordusu, daha sonraları düzenli olarak bir dizi hiç beklenmeyen savaş başarısına katkıda bulunan, konumsal üstünlükten yararlandı. Birlik Başkanı Abraham Lincoln büyük miktardaki üstün sayı ve malzeme gücünü kesin bir savaş avantajına dönüştürmekte yeteneksizliğini kanıtlamış generallerine çok kötü sinirlendi.

Grant'in kendini küçümseyen yorumuna bakmasızın, 1864 başında Doğuda Birlik ordularının komutanlığını üstlendiğinde, klasik davranışta olmasa bile gerçekte, derhal Lee'ye becerikli bir manevra ile üstün gelmeye başladı. Seleflerinden farklı olarak, Grant'ın büyük meziyeti ondokuzuncu yüzyıl ortalarındaki

---

[3] Quoted in Douglas Southall Freeman, *Lee* (New York: Touchstone Books, 1997), p. 423.

savaşın doğası ile Birlik ve Konfederasyon arasındaki stratejik ilişkinin duygusal olmayan bir değerlendirmesine sahip olmasıydı. Sonuç olarak, Onun çekim merkezi analizi, kesin olduğunu kanıtladı.

O dönemde manevra ve ateş gücü arasındaki denge, ilkinin yönetilmesi son derece zor ve ikincisi yıkıcı olabilecek bir durumda olması şeklindeydi. Bu koşullar altında Grant'in kabul ettiği acı gerçek olan zayiatın muhtemelen çok yüksek olacağı, kitlelerin kitlelere çatışması standarttı. Kuzey'in çok büyük mali, malzeme ve insan gücü üstünlüğü nedeniyle, Grant doğru bir şekilde savaşın en iyi şekilde Güney'i bitirerek kazanılabileceğine karar verdi. Düşmana yakın oldukça, onlara tekrar toplanmak, kendine gelmek ve tekrar güç toplamak için çok az fırsat verdikçe, Güney'in direnme kabiliyetinin eninde sonunda dibe vuracağı ihtimali vardı. Grant matematiği yapmıştı ve bir tarihçinin sözleriyle, Lincoln'ün aradığı 'katil aritmetikçi' olmaya hazırdı.[4]

Grant'in yaklaşımını eleştirmiş olan yorumcular konuyu atlamışlardır. Onun manevra uygulaması kanlı olmuş olabilir, ancak mevcut koşullarda bu mantıklıydı. Grant farklılık göstermeksizin bir çatışmaya gireceği en iyi coğrafik konumu aramakla beraber, bu mutlaka onun ilk önceliği değildi ve ne de daha az sayıda asker ve silaha sahip Lee için olduğu kadar kritikti. Grant için, ağır basan konumsal zorunluluk, kimin nerede olduğuna, tam olarak ne yaptığına bakılmaksızın, düşmana sürekli olarak ve acımasızca saldırmaktı. Kendi ifadeleriyle, 1864'te savaş sanatı yeterince basitti; 'Neredeyse düşmanı bul. Olabildiğince çabuk ona yetiş. Olabildiğince sert darbe indir ve harekete devam et.' Güçlerini ders kitabı mahareti ile manevra ettirmemiş

---

4 Shelby Foote, *The Civil War: A Narrative, Fredericksburg to Meridian,* Volume II (New York: Vintage Books, 1986), p. 963.

olabilir, ancak stratejik zorunlulukların açık bir kavrayışı ile ve savaş kazanma sonucunda, onlara tartışılmaz bir şekilde manevra yaptırdı.

KİTLEYİ YENİDEN TANIMLAMA

Grant'ın manevranın acımasız pragmatik yorumu büyük oranda İç Savaş sırasında hakim olan nitelik ve nicelik arasındaki açık anlayışı şekillendirilmiştir. Örnek olay aydınlatıcıdır, çünkü kitlesel güçler tarafından temsil edildiği üzere, savaşta niceliğin doğasındaki genel değişimi örneklemeye yardım etmektedir.

Birlik ve Konfederasyon'un savaşan adamlarının standartlarında çok az bir fark vardı, ancak, Kuzeylilerin destek hizmetleri büyük miktarda üstündü. Güney için daha da kötüsü, lojistik olarak daha kötü durumda olmaları, sadece doğru strateji uygulanmasını gerektiren hemen hemen üstesinden gelinemez hale gelmiş olan bir sayısal dengesizlikle daha da kötüye gitmişti. Stalin'in farklı bir zamanda gözlemlediği ve niceliğin kendi başına bir niteliği olduğunu belirlediği gibi, Grant'ın ne pahasına olursa olsuna bitirmeye ilişkin beklentisiz kararlılığı, Lee'nin daha önceki ilham veren manevralarını reddetmeğe başladı, kitle muhtemelen zafer kazanmak üzereydi, kazandı da.

Bununla beraber, o dönemden beri kitlenin doğası tedricen yeniden tanımlanmıştır. Teknoloji özellikle hassas silahların evrimiyle, sürecin esası olmuştur. İlk defa yirminci yüzyılın ortasında görülen kendinden tahrikli deniz torpidosu bu süreci göstermektedir. Devriye botu büyüklüğündeki araçlar ve denizaltılar tarafından taşınabilecek kadar küçük, fakat büyük gemileri batırabilecek kapasitede torpido, bir aşamada çağdaş savaş gemileri, çağını hemen hemen başlamadan önce bitirmek için tehdit etti. Yirminci yüzyılın ilk yarısı boyunca kitle kavramına karşı diğer meydan okumaların ortaya çıkması devam etti, fakat

bunlar sadece 1960'ların sonunda önemli sonuçlar yaratmaya başladırlar. Üç katalizör özellikle önemliydi.

İlk olarak, Varşova paktı ve Kuzey Atlantik İttifakı Teşkilatı güçleri Soğuk Savaş sırasında birbirleriyle Almanya ovalarında karşı karşıya gelmeye başladıklarında, SSCB'nin sayı ve geleneksel silahlardaki endişe verici üstünlüğü (kitle) Birleşik Devletler ile müttefiklerinin ordularını havadan gönderilen taktik nükleer silahlarla ikame etme gibi, (bir tür hassasiyet) üstün teknoloji ve taktiklerle bunu telafi etmeyi aramaya yönlendirdi. İkinci olarak, bu yaklaşımın lehindeki iddialar, daha geniş bir şekilde, savaş sonrası analizlerin strateji ve güç kullanımının esaslı bir başarısızlığı olduğunu gösterdiği Birleşik Devletler'in Çinhindi'ndeki yenilgisince desteklenmiştir. Sonuç olarak ABD askerî liderleri hassasiyet, hızlı harekât, bilgi hakimiyeti, ileri teknoloji ve sadece büyüklük pahasına üstün karar vermeyi vurgulamaya başlayan savaş öğretilerini yeniden şekillendirmeye adım attılar. Ve son olarak, 1967 ve 1973'te Orta Doğu'da sayıca çok az olan ancak yüksek kaliteli İsrail güçlerinin kazandığı çarpıcı zaferler, uygulamada yeni modelin bir gösterisini sundu.

Bu eğilim, bugün sayıca az ancak zihnen güçlü, teknolojik olarak ileri, hızlı hareket eden savunma güçlerinin normal olarak daha büyük, ancak zihnen ve fiziken daha az atik olan hasımlarından daha iyi düşünüp ve manevra yapacağı nihai sonucuna kadar devam etti.

SALDIRI VE SAVUNMA

Ateş gücü ve manevranın birbirlerine bağımlı bir ilişkiyi paylaşmaları gibi, onların uygulanmasının iki temel ifadesi olan 'saldırı' ve 'savunma''da aynı ilişkiyi paylaşmaktadır.

Clausewitz, yaşadığı Napolyon dönemi ve ayrıca ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı, I. ve II. Dünya Savaşları ile İran-Irak Savaşı'nın (1980 ila 1988) kitleler arası savaş açısından yeterince doğruluğu kanıtlanan bir yargıya vararak, savunmanın genel olarak savaşın daha güçlü bir şekli olduğuna inandı. Bu çatışmaların tarihleri, genellikle ölümcül siper savunma ateşinin dişleri arasına giden moral bozucu başarısız kitle hücumlarıyla doludur. Çoğu zaman savunmanın doğal, hatta ahlaki üstünlüğü hususunda neredeyse ilahi bir inanca sahip ve manevraları yeterince yapamayacak veya yapmayacak olan generaller tarafından planlanmış olan bu harekâtlar, çoğu zaman saldırılar arasında en korkunç kırımlarla sonuçlanan bir dogmayı yansıttı.

Clausewitz'in düşüncesi, saldıran bir gücün hasmına karşı üçe birlik bir sayısal avantajı olması gerektiğine dair eskiden beri varolan pratik ordu kuralında görülen, arazinin güçlü bir savunma avantajı sunduğundan etkilendi. Ve bu, yüksek araziler, nehirler, ormanlar ve sıra dağlar gibi doğal özelliklerin savunmacıların dengesini bozmak; hasımlarına saldırıya geçmesinin, değerlendirilen maliyetlerinin onun faydalarını aşabileceği, çok iyi siper alınmış konuşlanmaya karşı belki de sadece cepheden bir saldırı gibi birkaç saldırı seçeneği bırakacak bir durum yaratmak için kullanılması durumudur.

Saldırı ve savunma arasındaki bu karşılıklı etkileşimli ilişki, geçmişte belirgin bir savaş şeklinin, yani kuşatmanın çıkmasına neden olmuştur. Ayrıca, manevra ve ateş gücü arasındaki dengenin geçmişten beri gelen tanımı, kuşatma, stratejinin nasıl uygulanmış olduğuna aydınlatıcı bir model sunar ve ayrıntılı tartışmaya olanak sağlar.

Kuşatmalar genellikle hasımlarını şehir surları, kaleler, ormanlar, dağlar ve mağaralar gibi savunma direnç noktalarına, ancak kabul edilemez kayıpları veya hatta yenilgiyi riske atma-

yacak kadar az güçlük derecesindeki savunma direnç noktalarına geriye çekilmeye zorlayacak kadar güçlü kuvvetler tarafından yapılmıştır. Saldırganlar için sonuç, girişimlerini uygulamaya devam ettikleri, ancak bunu dikkatlice tanımlanmış olası kayıp sınırlarını içinde gerçekleştirdikleri, bir tür savunma-saldırı harekâtıdır. Saldırganlar sadece kuşatılan savunmacıların mahrumiyet, sürekli bombardıman, hastalık ve benzeri nedenlerle yeterince zayıf düştüklerine karar verdiklerinde, tüm saldırılarına kaldığı yerden devam ederler.

Yunan ozan Homeros'un İlyada destanına göre, M.Ö. 1200'deki Truva kuşatması on yıl sürdü ve sonunda sadece aldatmayla başarıya ulaştı. Görünürde vazgeçmiş ve yelken açıp uzaklaşmış Yunanlar, arkalarında Truvalıların muzaffer bir edayla tekerlerinden iterek şehirlerinin içine aldıkları büyük tahta bir at bıraktılar; daha sonra o gece atın içinde saklanan askerler, Truva'ya girmek ve yağmalamak için sessizce dönmüş olan Yunan ordusunun içeri girmesini sağlamak için şehir kapılarını açtılar. Truva savaşına ilişkin kaynaklar muğlâk olabilir, fakat Yunan kuşatmasının kavramın ima ettiği kadar çok titizlikle yapılmış olmayabileceği ve Truva vatandaşlarının, genellikle saldıran gücün dolaylı bir anahtar silah olan hastalıklardan ve açlıktan korunması için müttefiklerince, Truva'ya gizliden gizliye destek sağlanmış gibi görünmektedir. Üç bin yıl sonra, 1863 ortasında Vicksburg'un altı haftalık kuşatması sırasında, Konfederasyon askerleri ve vatandaşları böyle bir yardım olmadan şehir içinde mahsur kaldılar ve sonunda kuşatan Birlik Komutanı General Ulysses S. Grant'a teslim olmaktan başka seçenekleri kalmadı.

Doğal olarak Grant, Truva'da Yunanların sahip olmadığı teknoloji ve baskı şekli olan top ateşi ile Vicksburg sakinlerini bombardıman etme imkânından yararlandı. Barutun icadından ve topların veya 'bombalar'ın icadından önce, güçlü bir düş-

manla karşılaşan bir ordu için en iyi seçenek, güçlü engellerin arkasına çekilmekti. Böyle yaparak, geriye çekilen ordu manevra yapma yeteneğini güçlendirirken, savunma pozisyonunun gücü, dezavantajlarından da daha önemli olabilirdi. Ancak, en dikkate değer olarak M.S. 1453'te muazzam surlu Konstantinopolis şehrinin Müslüman güçlerine düşmesiyle bağlantılı bir savaş devrimi olan savunmaları yıkabilen toplar bunun hepsini değiştirdi.

Coğrafya, hava durumu ve iletişim hatlarına erişim, kuşatmadaki her iki tarafı da son derece, aşırı durumlarda avcıyı ava dönüştürecek derecede, etkileyebilir. Leningrad'ın Alman güçleri tarafından 1941'den 1944'e kadarki 900 günlük ablukası her iki tarafın da açlık, soğuk ve hastalıktan çok kötü şekilde ıstırap çektiğini gördü. Ancak, Leningrad mukimleri Alman'lardan kaçabilen destek konvoylarından ara sıra yardım aldı. Bunun aksine, Almanların arkasından manevra yapan Sovyet orduları ile hava kuvvetleri Almanların tedarik hatlarını ve olası takviyelerini sonunda kesti. Kuşatanlar şimdi kuşatılanlar oldu ve nihayet Naziler teslim olmak zorunda kaldı.

Bir diğer kayda değer kuşatmanın -daha geniş anlamda, saldırı ve savunma arasındaki karşılıklı etkileşimin- çeşitlemesi, bazı tarihçilerin müttefiklerin nihai zaferindeki en önemli etken olduğuna inanmalarına kadar etkili bir eylem olan, I. Dünya Savaşında Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin Almanya'yı ablukasıydı. Diğer konuların yanı sıra, savaşın sonuna doğru Almanya'da patlak veren sosyal devrim kısmen vatandaşlarının dört yıl boyunca muzdarip oldukları artan mahrumiyet nedeniyleydi. Ablukanın bir özelliği, bunun Almanya'yı destekleyen diğer düşman veya hatta tarafsız ulusların üçüncü taraf gemilerine geçiş izninin verilmemesi veya mallarına el koyulmasıydı.

Yirminci yüzyıl ortalarından bu yana, manevra ve havadan güç uygulaması kuşatmayı, artan şekilde belirsiz bir strateji

yapmıştır. Manevranın yenilikçi bir kullanımı ile güç tehdidinin bir kara ablukasını yarmak ve zorlamak için kullanıldığı 1948 ve 1949 Berlin Hava İkmali bir bölüm halinde anlatılmıştı. Üç müteakip kuşatma; saldırı ve savuma arasındaki dengenin dinamik doğasını yansıttı.

İlki Kasım 1953'te Kuzey Vietnam ve Laos sınırında uzak Fransız kalesi Dien Bien Phu'da başladı. Viet Minh düşmanlarını gerilla faaliyetlerinden kendi avantajlarına olacaklarına inandıkları büyük bir savaşa çekmeye teşebbüs ederek Fransız komutanlar Dien Bien Phu'ya 13 000 askerlik bir 'yem' ve destekleyici silahlarını konuşlandırdılar. Fransız planının temel varsayımı, hava ulaşımının levazım ve takviyeyi kalenin içindeki uçuş pistine uçurabileceğiydi.

1954 başına varıldığında tuzak tutmuş gibi gözüktü, zira Dien Bien Phu normal olarak Viet Minh olarak bilinen Vietnam Halk Ordusu'nun hemen hemen 50 000 askerî tarafından sarılmıştı. Ancak, General Vo Nguyen Giap tarafından yönetilen Vietnam saldırısı 13 Mart'ta ciddi bir şekilde başladığında, Fransızlar sürekli top ateşi altına şok oldular, Tüm tahminlere rağmen Giap'ın askerleri nehirler, ormanlar ve dağlardan geçerek Dien Bien Phu'ya yukarıdan bakan tepenin zirvelerine tamamen bedensel güç kullanarak gelmişlerdi. Top ateşi barikatı, hem Fransız tahkimatlarını ateşe maruz bırakarak ve hem de hava pistini etkin bir şekilde kapatarak saldırı-savunmaya-karşı denklemini önemli ölçüde değiştirdi. 7 Mayıs'ta Dien Bien Phu'nun teslim olması Çinhindi'ndeki Fransız yönetiminin sonunun işaretini verdi.

On dört sene sonra Çinhindi'ndeki ABD savaşı sırasında, yine Vietnam-Laos sınırı yakınında ancak Dien Bien Phu'nun güneyinde olan Khe Sanh'daki güçlü müstahkem ABD üssü tekrar General Giap komutası altında komünist güçler tarafından kuşatıldığında, benzeri bir durum gözler önüne serildi.

Bununla beraber, bu kez muazzam hava taşıma ve indirme yetenekleri Fransızlara olduğunun aksine, Amerikalıların levazım hatlarının asla kesilemeyeceği demekti. Belki daha da önemlisi, Khe Sanh's savunmacıları büyük hava saldırılarını yardıma çağırabilirlerdi. Kalenin içinden yapılan saldırgan muharebe devriyeleriyle birlikte bu komünistlerin konumlarını savunulamaz yaptı. Genral Diap'ın çekilmeye karar verdiği Mart 1968 ortalarına kadar, ABD'nin 200 kaybına karşın Diap, yaklaşık 12 000 kayba maruz kaldı.

Son örnek, yeni bağımsız devlet Bosna'dan ayrılmak isteyen Sırp militanların en iyi askerî seçeneğin tartışmalı Sarayova şehrini kuşatmak olduğuna karar verdiği 1992'den gelmektedir. Sırp paramiliter güçler Sarayova civarındaki tepeleri ele geçirdiler, tüm kara geçişlerini kapattılar ve Dien Bien Phu'daki General Giap'ın ordusu gibi, bu olayda top, roket ve havan olmak üzere hedeflerini acımasızca bombardıman etmeye başladılar. Başlangıçta, kuşatma askerî bakımdan başarılıydı, zira Sarayova'nın vatandaşları ağır kayıplar verdi ve şehrin alt yapısı ciddi şekilde hasar gördü. Fakat 1993 ortasına kadar levazımın içeri girmesine ve halkın dışarı çıkmasına olanak veren bir tünel kazıldı ve BM tarafından himaye edilen hava ikmali, düzenli insancıl yardım tedarikini sağlıyordu. Bu aşamada, en katı askerî tanımıyla, harekât taraflardan hiç birinin yardım almaksızın bu açmazı kırmaya muktedir olmamış gibi gözüktüğü, her iki taraf için de bir başarısızlık olarak kabul edilebilir. Bir bakıma, ateş gücü (Sırp bombardımanı) ve manevra (Sarayova'nın tüneli ve hava ikmali) arasındaki orantı bir dengeye ulaşmıştır. Bu açmaz, 1996'da siyasi çözüme ulaşılıncaya kadar devam etti. Bu zamana kadar da Sarayova kuşatması çağdaş tarihteki en uzun kuşatma haline geldi.

Kuşatma, saldırı ve savunma arasındaki içsel gerilimin aydınlatıcı bir modelini sunmaktadır, çünkü bunlar iki aşırı uç

arasında grinin birçok tonu olduğunu göstermektedir. Örneğin, kuşatma büyük ölçüde statik olmakla beraber, yukarıda belirtilen üç örneğin de gösterdiği gibi, bunlar bazı durumlarda yenilikçi ve yoğun manevrayı niteleyebilirler. Kuşatmalar ayrıca tanımı itibariyle manevra, savaşının zıttı olan kara harekâtlarının, konumsal savaşın bir diğer temel şeklinin faydalı bir modelidir.

Açık olarak, belirli bir arazi parçasını muhafaza etmeyi tüm stratejik seçeneklerin üstünde tutan herhangi bir asker, neticesi nihai olarak bulunduğu konumunun muhafazası tarafından belirlenecek bir çatışma türünü, bir konum savaşını üstlenmiştir. Sığ bir hendekten bir tepenin zirvesine, bir donanma ile abluka edilmiş bir limandan, bir adadaki üsse kadar değişen herhangi bir coğrafik özellik veya yapı, savunulacak bir konum olarak işlev görür. Buna karşın, saldırganların tepkisi cepheden saldırıdan bir seri karmaşık kanat manevralarına, uzun süreli bir kuşatmaya veya II. Dünya Savaşında Pasifik'te 'ada sıçrama' seferinde Douglas MacArthur tarafından gösterildiği gibi, sadece savunulan mahallerin yanından geçmeye kadar değişebilir.

I. Dünya Savaşı ve 1980 ila 1988 arasındaki İran-Irak Savaşı liderlerin savaştığı ön cephenin nispeten durağan kalmasından dolayı, bir bakıma kuşatmadan sadece bir adım geride olan konumsal savaşın örnekleridir. Benzer şekilde, Kore Savaşı başlangıçta hızlı, uzun menzilli manevradan sonra, muharebe cephesinin savaş öncesi sınırlarda sabitleşmesiyle son 2 1/2 yılı konumsal bir çıkmazla yozlaştı. Doğal olarak, belirli koşullarda, en yaygınları zayıf kuvvetler için kendini savunmak üzere araziyi kullanmanın güçlü bir zorunluluk olması ve üstün kuvvetlerin ilerlemesini durdurma gereksinimini kapsamak üzere, konumsal taktikleri benimsemede önemli nedenler olabilir. M.Ö. beşinci yüzyılda çeyrek milyon Persliye karşı bin dolayında Tebli ve Tezpiyanlı tarafından desteklenen 300 Spartalının

Thermopylae'deki dar geçidi kahramanca savunması, Spartalıların nihai yenilgisinin Yunan müttefiklerine değerli zaman kazandırmasıyla sonrakinin ebedi bir örneğidir.

Clausewitz ile saldırı ve savunma arasındaki dengeye dönecek olursak, hepimiz olduğumuz gibi, Prusyalı da zamanının bir adamıydı. Onun durumunda, sadece bu tarihi olarak savunmanın organize edilmesi ve uygulanması bakımından daha kolay olduğu ordular arasındaki savaş hakkında yazmak demekti. Clausewitz'in çağında savunmada olan orduların, çok daha yakın tarihlerde normal olarak hem saldırı ve savunma arasındaki dengeyi ve hem de çok sık olarak kara savaşının gidişatını değiştirmiş bir yetenek olan uçaklardan veya gemilerden destek ateşi isteme imkânları da yoktu. Gerçekten de, Deniz ve karada savaşın doğası, geçmişte savunmayı destekleyen genelleştirmeleri yanılmaktadır. Deniz çevresindeki coğrafik niteliklerin azaltılmış etkisi, belirli bir savunma vaziyeti sorununun ölçülmesini en iyi deniz kuvvetleri için yapar. Buna karşın, gökyüzünü kontrol mücadelesinin tarihi göstermiş olduğu üzere, gökyüzünden coğrafik niteliklerin tamamen yokluğu bu ölçmeyi hava kuvvetleri için tehlikeli bir şekilde yanıltıcı yapmaktadır.

Geleneksel olarak, hava üstünlüğünün nasıl kazanılacağına dair iki düşünce okulu olmuştur. Gulio Douhet tarafından resmileştirilen klasik model hızlı kesin bir sonuç vaat eden bir saldırı genel görünüşü ile düşmanın hava kuvvetlerini yerdeyken tahrip etmenin tercih edilebileceğini iddia etmektedir.[5] Alternatif model, genellikle bir yıpratma savaşını içeren ve ilk yandaşının Amerikalı William 'Billy' Mitchell'in olduğu, bir savunma genel görünüşü ile hasım savaş uçakları arasında hava muhare-

---

5 Douhet, *The Command of the Air*.

besini savunur. Gerçekte hiçbir önerinin kalıcı üstünlük sağladığını iddia edemez.

1990'a kadar, genel olarak havanın kontrolünü kazanma, Douhet'in saldırı formülünü takip etmedi, ancak savunmayla başarıldı. Örneğin, 1941 ortasında Kızıl Hava Kuvvetleri'nin Luftwaffe ve Haziran 1967'de Arap hava kuvvetlerinin İsraillilerin tarafında yerde tahribi tarihi sapmalardır. Hava kuvvetlerinin büyük birçoğunluğu kendilerini savunma karşı-hava rolü için yapılandırmayı tercih etmişlerdir, zira düzenlemek ve planlamak kolaydır, siyasi olarak daha az ihtilaf yaratıcı niteliktedir ve liderlik, alt yapı ve kara ordusu gibi hayati ulusal değerlerin etrafında yoğunlaştırılabilir. Savunma karşı-hava modelinin üstünlüğü I. Dünya Savaşında Batı Cephesinde, Britanya Savaşlarında (1940), 1944-45'te Almanya üzerinde Luftwaffe'nin tahribi sırasında ve Kore (1950–1953), Vietnam(1965-72), Falklands (1982) ve Bekaa Vadisi'nde (1982) açık olarak ortaya çıkmıştır. *

Ancak, Irak'a karşı 1991 Körfez Savaşı ile başlarsak, teknoloji saldırganlara kesin bir üstünlük veren uzun menzilli radar, elektronik yayın bozma, hayalet rampalar, uzun menzilli silahlar ve yüksek hızlı anti-radar füzeler gibi güçlü silah sistemleri ile sarkacı öbür tarafa sallamış görülmektedir. Balkanlar (1995 ve 1999), Afganistan (2001–2) ve Irak'ta (1991 ve 2003) ABD önderliğindeki harekâtlar -en azından havada ve şimdilik- saldırının, savunmaya üstünlüğünün ezici kanıtlarıydı.

---

* 1944-45'te Almanya üzerinde Luftwaffe'nin tahribi 'savuma karşı-hava harekâtları' olarak tanımlanabilir, zira bu müttefiklerin savaş uçaklarının bombardıman uçaklarının akımını korumasıyla başarıldı. Bombardıman uçaklarının akımı uzayda hareket etmiş olabilir, ancak, uygulamada bu refakat eden savaş uçaklarının etrafında DCA uçtukları tek bir 'hayati nokta''ydı. Luftwaffe bombardıman uçaklarına saldırmaya teşebbüs etti ve bir yıpranma savaşı içinde tedricen tahrip edildi.

Clausewitz'e adil olmak için, Onun bir saldırı harekâtı olmadığı takdirde zaferin olası olmadığını belirterek, savunmanın durumunu kesinlikle ortaya koyduğunu kabul etmeliyiz.[6] Hayati uyarı, kazanma ile neyi kast ettiğimizi bilme konusu bir kez daha tekrar ortaya gelmektedir ve bu, ayrıca komutanlara savunmanın içsel gücünün üstesinden gelebilecek bir saldırı harekâtı hazırlayarak savaş sanatı ustalıklarını göstermeleri için meydan okumaktadır.

Doğru öğreti ve ehil liderlikten birlikte olmayan teknolojinin kendi başına bir yanıt sağlamasının olası olmadığına işaret edilmekle beraber, manevra araçları ve öldürücü güç şekillerindeki teknoloji, tüm çağlardaki meydan okumayı karşılamada esas olmuştur. Örneğin, On altıncı yüzyılda İspanyollar tarafından atın Kuzey Amerika'ya bir manevra aracı olarak getirilmesiyle yeni buldukları hareketlilik, yerli Amerikalıların inisiyatif alma yeteneklerini büyük ölçüde arttırmak suretiyle -saldırıya gitme- onların savaşma yöntemlerini tamamen değiştirdi. Daha önce bahsedildiği üzere, General Monash'ın, şimdiye kadar büyük orduların topçuların ve siperlerdeki makineli tüfeklerin yıkıcı ölümcül gücünün üstesinde gelme aracı olarak yeni manevra araçları ile yenilikçi taktikleri kullandığı Hamel'de, 400 yıl sonra tamamen aynı sonuç başarılmıştır.

SÜREKSİZLİKLERİN ARANMASI

Her düzeydeki strateji daima süreksizliğin aranmasını kapsamıştır.- Bu her zaman hasmımızın zayıf tarafına yöneltilecek güçlerimizde uyumsuzluk yaratacak bir mücadele olmuştur. Dolaylı yaklaşım ile hız, arazi ve teknolojinin kullanımı gibi inisiyatifler daimî konumsal üstünlüğün mücadelesinde bir

---

[6] Clausewitz, *On War,* pp. 113-14, 130-4.

avantaj sağlanması için tasarlanmaktadırlar. Anlam bilimi riskine rağmen, bu tür kumarlar manevra ve ateş gücünün taktik uygulaması olarak kabul edilebilirler. 21. yüzyılın başlangıcında stratejik tartışmada farazi önemi olan diğer iki girişim, daha çok kendi başlarına stratejiler olarak kabul edilebilirler. Bunlar asimetrik savaş ve önleme öğretisi olarak adlandırılır. Hiç biri orijinal değildir, ancak her birinin profili Eylül 2001'de El Kaide personeli tarafından Birleşik Devletler'e yapılan saldırının peşinden hızla arttı. Asimetrik savaş, güçlüye karşı zayıf tarafından güç uygulamada tercih edilen bir yöntem olmuştur: Bu, konvasiyonel askerî düzeni olan bir hasma meydan okuyabilmek için hem kaynak ve hem de siyasi güçten yoksun olan bir lider için tercih edilen yoldur. Bunun tersine ve kısmen kendilerine karşı asimetrik araç ve yöntemlerin artan kullanımına tepki olarak, Birleşik Devletler ve İsrail gibi askerî bakımdan güçlü uluslar, açık olarak asimetrik saldırılar yapılmazdan önce hareket etme amacıyla, gittikçe artan bir biçimde önceden davranmayı bu yeni tehditle bir mücadele aracı olarak kullanmışlardır. 11 Eylül sonrası slogan olduğu üzere, onlar önceden davranma ile bunu önlemeye çalışmışlardır.

Asimetrik savaş kavramının başlangıç noktası, doğal mevcut ve olası rakiplerimize karşı sahip olduğumuz herhangi bir karşılaştırmalı üstünlüğü en üst düzeye çıkarma eğilimidir. İngiltere'nin onaltıncı ve onyedinci yüzyıllar arasında Kraliyet Donanmasını temel bir güç aracı olarak geliştirmesi buna bir örnektir. Alfred Thauer Mahan'ın deniz stratejisi hakkındaki tezi, bir ulusun refahını doğrudan denizlerin kontrol ve kullanımıyla ilişkilendirdi ve bunu büyük ölçüde bir kaç yüzyıl boyunca Dünya'nın egemen saldırı, savunma ve caydırıcı gücü olan Kraliyet Donanması'nın durumunun analizinden çıkarmıştı.

Bir kaç ulus denizle çevrili olmanın güvenliğinden yararlanmaktadır. Bu konumsal ve asimetrik avantaj İngiliz yöneticilerini, deniz çevrelerinin büyük birçoğunluğunu keşif, ticaret, sömürgeleştirme, imparatorluk kurma ve en az bunlar kadar önemlisi olarak, savunmada kullanmaya yöneltti. Bu coğrafya kazasını bir noktaya kadar iyi şanstan başka bir şey görmeyebiliriz, ancak İngiltere'nin daha sonraları İngiliz deniz hâkimiyeti ile garanti altına alınan ve devam ettirilen çok erken tarihlerde merkantilizm ve sanayileşmeyi gerçekleştirmesini mümkün kılan bir seri siyasi, sosyal, dini ve ekonomik reformun yapılmasında hiçbir şans unsuru yoktur. 'Britanya dalgaları yönetir' manisi kaba bir propagandadan çok daha fazlasıydı: bu karşılaştırmalı üstünlüğün en iyi şekliyle popülist bir anlatımıydı.

İngiltere'nin Avrupalı rakipleri İspanya, Fransa, Rusya ve Almanya'nın hepsi önemli büyüklükte donanma inşa ettiler, ancak bunlardan hiç biri hiç bir zaman istikrarlı bir biçimde onunla yarışma olanağına sahip olamadı. Buradaki anahtar unsur, karşılaştırmalı bir deniz üstünlüğünün daha çok olup olmadığı değil, fakat bunun hiç olmamasıydı. Ana kara güçlerinin diğer güçlerle kara sınırlarını paylaşmalarından dolayı, bu devletler onlara en büyük askerî tehdidin işgalci ordulardan geldiğini bilmekteydiler. Bu nedenle beklendiği üzere söz konusu dönemde anavatanlarını savunmak için güçlü kara orduları kurmaya öncelik verdiler. Avrupa siyasetinin doğası öyle bir durumdaydı ki, olağan bir şekilde bu ordular yediği ekmeği hak etmeye davet ediliyorlardı. Sonunda, I. Dünya Savaşı'nın kitlesel kırımı, bu güçlerin ne kadar eşit bir şekilde birbirlerine denk olduklarını gösterecekti. Diğer bir anlatımla, liderlerden hiç biri, kesin bir ulusal askerî karşılıklaştırmalı üstünlüğü tanımlama ve kullanmaya muktedir değildi. Belki de mevcut koşullarda olanaklı değildi, ancak genel gözlemler aydınlatıcı olarak durmaktadır.

Teknoloji, sosyal unsurlar ve demografi muhtemelen büyük ölçüde ulusal karşılaştırmalı üstünlük geliştirmeye yönelik değişik çabalarda, coğrafyadan daha fazla kullanılmışlardır. Örneğin, yirminci yüzyılın sonunda Fransa, denizaltıların geliştirilmesinde ilk öncülerdendi, zira görevliler o zamanki rakiplerinin, İngiltere'nin, deniz üstünlüğüne bir teknolojik asimetrik karşılık aradılar; o zamanlar farklı nedenlerden dolayı girişim başarısızdı. 1950'lerde Kore üzerinde Çin ve Birleşik Devletler arasındaki soğukluk sırasında, iktisaden yoksul fakat, nüfus olarak zengin Çin savaş planlarını kitlesel saldırı, yakın dövüş ve yıpratma üzerine bina etti, buna karşın Birleşik Devletler güçlü ekonomisini ve birleştiklerinde belirli bir mesafeden küçük sayılarla, bilgi ve hassasiyet ile savaşmayı olanaklı kılan iyi eğitim görmüş nüfusunu ve büyük teknolojik üstünlüğünü bir levye gibi kullanmayı araştırıyordu. Yirminci yüzyılın daha sonraki yıllarında hızlı büyüyen ekonomisi Çin'in artan şekilde askerî teknolojisini iyileştirmeye odaklanmasını olanaklı kılmıştır, ancak araziye ezici sayıları yığma kapasitesi, askerî gücünün tanımlayıcı niteliği olmaya devam etmektedir.

Birkaç ülke, manevra ve güç kullanımının belirgin şekillerinden olan asimetrik gerilla savaşı ve terörizm uygulamalarına yol açan Çin'in kitlesine veya Birleşik Devletler'in teknolojisine ulaşmayı ümit edebilir.

Gerilla harekâtları, aksi halde hasımlarının askerî karşılaştırmalı üstünlüklerine karşı koyacak araçları olmayan örgütlerin geleneksel yanıtı olmuştur. Konuyu yansıtacak küçük ölçekli örnekler 1949'da Hollanda'dan özgürlüğünü kazanan Sukarno ve Muhammed Hatta önderliğindeki Endonezya bağımsızlık hareketini, 1950'lerde Küba'da Başkan Fulgencio Batista rejimini deviren, böylece de bir diktatörü diğeriyle değiştiren Fidel Castro'nun harekâtını kapsar. Büyük ölçekli örnekler arasında Mao Tse-tung'un en sonunda 1949'da başarılı olan, Çin'deki

devlet gücünü ele geçirmeye yönelik uzatmalı harekâtı en çok kayda değer olanıdır.

Gerilla veya çete taktikleri, bazen sadece devlet dışı aktörleri kapsayan çatışmalara dönebilirler, ancak bunlar şöyle veya böyle, birçok devlet veya askerî örgütlerin büyük çoğunluğu tarafından kullanılmıştır. II. Dünya Savaşında SSCB'in ordusundan daha büyük birkaç ülkenin ordusu vardı, ancak Sovyetler Birliği'nin 1941 ortasındaki Nazi istilasından önce bocalamasından dolayı, başlangıçta komutanları durumu dengelemek üzere çaresizce savaştıklarından -geri çekilme, taciz etme, geciktirme, pusu kurma, yiyecek ikmali ve altyapıyı tahrip etme- gerilla taktiklerini benimsemekten başka çok az bir seçenekleri vardı. Kızıl Ordu'nun en büyük meydan muharebesi komutanı, Mareşal G. K. Zhukov sonunda Almanları Rusya'nın zalim kışında tuzağa düşüren bir yaklaşımla, Nazilerin ilerlemesini yavaşlatan ve onların iletişim hatlarını zorlayan taktikleri kullanarak en önemli karşılaştırmalı üstünlüklerinden ikisini, sert hava koşulları ile SSCB'nin stratejik derinliğini, becerili bir şekilde kullandı. Zhukov, klasik zaman kazanmak için araziyi kullanma gerilla taktiğini benimsedi. Batı Cephesinin her şeyi küçücük bırakan ölçekteki ve tüm niyet ve amaçlarıyla Wehrmacht'ı kesin bir biçimde tahrip etmiş olan kitlesel muharebelerin tarihte gölgede bıraktığı Zhukov'ın ani gerilla savaşı, onun tüm stratejisinin hayati bir bileşenidir.

Daha genel olarak, hâlihazırda profesyonel orduların birçoğunda mevcut olan komando ve özel kuvvetler gibi elit birimler gerillaların niteliklerinden birçoğunu yansıtmaktadır. Gerçekten de, bu tür birimler, bazen gerilla savaşını terörizmden ayıran genellikle çok ince bir hat boyunca belirsizlikle yürümektedirler. Örneğin, Birleşik Devletlerin 1960'lar ile 1970'lerde Güney Vietnam'daki saldırgan Phoenix hareketinin amacı resmen uygulanan siyasi suikastlar için kullanılan mecazi anlamlarıyla 'siyasi

araçlarını ortadan kaldırarak' 'Vietkong'u nötralize etmek'ti. Buna karşın ABD yönetimi işbirliği yapmayan Güney Vietnamlı yöneticilere karşı Vietkong tarafından yürütülen benzeri bir harekâtı suçladı.

Phoenix harekâtı eşsiz değildi. Devlet tarafından uygulanan terörizm daima siyasi-askerî rekabetin bir niteliği olmuştur. Bu, kronolojik olarak eski Yunan ve Romalılar tarafından bir şekilde teslim olmuş vatandaş ve kölelere olağan olarak uygulanan idam, işkence, esaret ve toplumdan dışlama gibi ciddi yaptırımlardan İngiliz, İspanyol, Hollanda, Fransa ve Portekiz gibi sömürgeci güçlerin sistematik zulmüne, Stalin ve politbüro işbirlikçileri tarafından Sovyet toplumu üzerine uygulanan hemen hemen anlaşılmaz ölçekteki teröre ve Çin'de Mao'ya kadar gider. Ve II. Dünya Savaşından bu yana Castro, Güney Afrika'daki ırk ayırımcılığı, İdi Amin, Saddam Hüseyin, Robert Mugabe ve bunun gibi rejimlerin kurumsal baskıları olmuştur.

Bu ve benzeri rejimler, terörizmi bir hükümet politikasının aracı olarak kullanmışlardır, yöntem genellikle daha çok devlet aygıtının dışında faaliyet gösteren radikal gruplarla ilişkilidir. Suçlu faillerin listesi binlercesine uzanır ve Zealot'lar, suikastçılar, Narodnik'ler, Irgun Zvai Leumi, Kızıl Tugaylar, Bader-Meinhof grubu, Hizbullah, Hamas, İslami Cemeat ve benzerlerinin tarihi kayıtlarını kapsar. Bu tür hareketler hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin, genellikle daha geniş siyasi hareketlere dayalı olarak arzulanandan açık bir şekilde, daha ideolojik olan belirli bir neden veya sonucun başarılmasıyla bağlantılıdır.

Hiçbir terörist/asimetrik eylem, 11 Eylül 2001'de El Kaide'nin Amerika'daki şaşırtıcı saldırısından daha başarılı olmamıştır. Tam bir etki ve ustalık için saldırı, terörizmin el kitabını yeniden yazdı. Sadece siyasi etkisi çok büyük olmakla kalmamış, fakat ekonomik ve sosyal sonuçları da çok büyüktü olmuştu. Havayolları ve yan sanayileri aylarca işlerini kaybettiler,

Birleşik Devletler neredeyse savaşın eşiğine geldi, birçok kişi seyahat etmekten korktu, aşırı uç hareketler genellikle büyük bir moral patlaması yaşadı. Şaşırtıcı bir şekilde, kısmen Birleşik Devletler'in saldırının tekrarını önlemek için gayret etmeye yönelik ani tepkisi nedeniyle, büyük şehirlerin üzerinde hava savunması devriyelerinde bulunması emredilen ABD savaş pilotlarına, ABD vatandaşları ile dolu kaçırılan ABD uçaklarını vurma yetkisi verildi. Bundan daha olağanüstü stratejik etkiyi görmek zordur. Saldırının tam etkisi hala açık değildir, zira müteakip ABD askerî tepkisinin sonuçlarının -2001'de Afganistan'ın ve 2003'de Irak'ın işgallerinin- tam olarak değerlendirilmesi yıllar alacaktır.

Her terörizm eylemi gibi, 11 Eylül cezalandırmayı hak etmektedir. Bununla beraber, bu ayrıca karşılaştırmalı üstünlüğün nasıl kullanılacağının ve asimetrik savaşın nasıl yürütüleceğinin bir ders kitabı anlatımıydı. Bir bakıma, bu, geçen otuz dört yılın askerî olaylarına yozlaşmış yanıt olup olmadığı mantığını gösterdi. Haziran 1967'de İsrail'in Mısır, Suriye ve Ürdün'e ezici zaferi geleneksel yapı içinde, yani tiyatro düzeyindeki harekâtlarda konvasiyonel silahlar kullanıldığında ve esas itibariyle Silahlı Çatışma Hukuku'na uyulduğunda, Birleşik Devletler ve müttefiklerinin savaş yeteneklerinin hemen hemen tartışılmaz bir hale gelmiş gibi göründüğü bir dönemin başlangıcını haber verdi. Çinhindi'ndeki aşağılanmayı müteakiben, ABD savunma teşkilatı değişik müttefikleriyle birlikte 1991 ile 2003 arasında entelektüel olarak kendisini yeniden icat etti, görünürde zorlu hasımlarını Irak'ta ve Balkanlarda iki kez ve Afganistan'da bir kez ezici bir şekilde tamamen yendi. Herhangi bir aklı başında düşman Birleşik Devletler'e silahlı bir meydan okumanın sadece konvensiyonel olmayan araçlarla yapılması gerektiğine karar verecektir.

İsrail'in ve Birleşik Devletler'in muharebe meydanlarındaki başarıları, onlara istihbarat toplama, asker hareketleri ve ikmal ile kara kuvvetlerini desteklemek ve ani stratejik amaçlar için gökyüzünü kullanma olanağı veren ezici hava güçlerince sağlanmıştır. Bu boyuttaki hava gücünü tek sürdürebilenler, hiç farklılık göstermeksizin konvansiyonel olarak organize olmuş bir hava kuvvetlerinin gelişmesi için elzem olan refah, teknoloji ve eğitim tabanına sahip bir avuç devlettir. Bunun doğal sonucu, daha az gelişmiş olan devletlerin ve devlet dışı örgütlerin etkin bir hava gücü oluşturamayacağı ve bunu sürdüremeyeceği varsayımı olmuştur. Kapsamlı bir düşünce yöntemiyle, gene de 11 Eylül'de iki saat içinde El Kaide tarihteki en öldürücü hava kuvvetlerine sahip oldu ve kullandı. Pilotları dünyadaki en gelişmiş bütünleştirilmiş hava savunma sistemini yenme sürecinde aldatarak hava kontrolünü kazandı ve daha sonra ABD hava, deniz ve kara kuvvetlerinin birleşik muhteşem hava savunmasından karşılık görmeksizin New York ve Washington'a karşı gün ışığında darbe indirdi.

El Kaide özellikle iki karşılaştırmalı üstünlüğü kullandı. İlk olarak, Birleşik Devletler'in göreceli olarak açık toplumu teröristlerin Amerika'ya girmelerine, toplumla bütünleşmelerine, yerel uçuş okullarında eğitim almalarına ve daha sonra kaçıracakları ticari uçaklarda yer ayırtmalarına ve tam anlamıyla olmasa bile bunları hava gücüne dönüştürmelerine olanak sağladı. ABD hava savunma sistemi içinde hiçbir sorumlu kişi çok geç olasıya kadar ne olduğunu anlayamadı. Ve ikinci olarak, El Kaide'nin militanları davaları için ölmeye istekli, gerçekte tutkuluydular. Stratejiye ilişkin tüm ABD savunma aygıtı ve yaklaşımı, yüzyıllardır nihai olarak savaşçılardan büyük birçoğunluğunun muharebe deneyimi yaşamak istedikleri varsayımı üzerine bina edilmiştir. El Kaide, acımasız, kapalı toplum zihin yapısını Birleşik Devletler'in açıklığına uydurmuş ve kazanan

olarak çıkmıştı. Her ne şekilde olursa olsun, saldırı çok zekice tasarlandı ve asimetrik harekât uygulandı.

Önceden davranma, ABD yönetiminin başlangıçtaki stratejik tepkisiydi. Asimetrik savaş gibi, önceden davranma daima insan çatışmasının bir niteliği olmuştur. Aralık 1941'de Pearl Harbor'a karşı Japonya'nın tahripkâr darbesi belki de bu güne kadarki en başarılı örnek olmuştur: diğer kayda değer örnekler Almanya'nın 1941'de SSCB'ni işgali ve İsrail'in 1967'de Altı Gün Savaşı'ndaki zaferi ile Haziran 1981'de Bağdat yakınındaki nükleer reaktöre hassas saldırısını kapsamaktadır. Ancak tekrar asimetrik savaş gibi önceden davranma kavramı esas itibariyle 11 Eylül nedeniyle 21. yüzyılın başlangıcında çok ender bir şekilde yüksek profili başarmıştır.

Haziran 2002'deki bir söylev sırasında, ABD Başkanı George W. Bush açıklanan temel savunma politikası olarak caydırmaya güvenme yerine Birleşik Devletlerin şimdi önce harekete geçeceğini ve daha sonra açıklayacağını -'muharebeyi düşmana taşıyacak (ve) en büyük tehditlerle onlar ortaya çıkmadan karşı durulacak'- ifade etti. Önceden davranma, politik olmuştur. Bush, 11 Eylül'ün esas itibariyle bir savunma görünümüne dayanan bir ulusal güvenlik stratejisinin, ABD'ni askerî bakımdan kırılgan ve ülkeyi moral olarak zayıf gösterdiğini ileri sürdü. Bir savunma durumu saldırgana sadece inisiyatif vermedi, ancak ayrıca ona zaman içinde hazırlanma ve büyüme olanağı da sağladı. Büyük ölçekli terörist saldırılara, sözde açık bir dünyada bir şeyin olmasını beklemenin bundan böyle bir seçenek olmaması gerektiğinden dolayı, 'önceden davranarak önleme' mantıki bir tepkiydi. (en azından Bush yönetimine)

Politikanın belirlenmesi sırasında iki endişe daha önemli gözüktü. İlki, zaman zaman gerçekten aşırı güç uygulayarak caydırıcılığın güvenilirliğini desteklemek için -ABD askerî gücünün bir kâğıttan kaplan olmadığı fakat gerekli olduğunda

bunu aktif bir biçimde kullanma iradesiyle desteklendiğini göstererek- öngörülen gereksinimdi. Bunda zımni olan eski yönetimlerin terörizme askerî karşılık vermede zayıf olmuş oldukları ve bu nedenle genel olarak Birleşik Devletler'in düşmanlarını cesaretlendirmiş olduğu inancıydı. Ve ikinci olarak, gelecekteki terörist saldırıların, sonuçları en güçlü önleyici eylemleri gerektirecek kadar, korkutucu kitle imha silahlarının (nükleer, kimyasal, biyolojik) kullanımını içerebilmesi tehlikesiydi. Afganistan ve Irak'ın müteakip işgalleri, bu politikayı uygulama geçirtti.

SİLAHLI ÇATIŞMA HUKUKU

Manevra yapma ve güç kullanımının temel ilkeleri yüzyıllardır çok az değişti. Fakat ne kadar ve ne tür bir güç uygulanacağına karar verme -yani bu ilkeleri başarılı bir şekilde yorumlama- genellikle olağanüstü karmaşık ve zor bir iş olmuştur. Silahlı Çatışma Hukuku bu karmaşıklığı çözmek için bir başlangıç noktası olmuştur.

Kişisel çıkar savaşı düzenleme, dürtünün ilk kaynağı oldu ve öyle de kaldı. M.Ö. yaklaşık beşinci yüzyılda Yunanlar ve daha sonra Romalıların ikisi de, genellikle zafer sonrası davranışlarla alakalı olan ve zafer kazananların şimdi kendilerinin faydalanmak isteyecekleri mülklere yağmacı askerlerin verebilecekleri zararları azaltmayı amaçlayan, güç kullanımını sınırlayan resmi ve gayri resmi uygulamalar geliştirdiler. Yaklaşık iki bin yıl sonra 1648'de Westphalia anlaşması ulus devletlerin doğuşunu resmileştirdi ve her ne kadar biri tekrar kişisel çıkarla nitelendirilebilse de, eş zamanlı olarak bir uluslararası hukuk sistemine ilgiyi yarattı. Bu gün, ondokuzuncu yüzyılın ortasında ortaya çıkmaya başlayan Uluslararası İnsani Hukuk ve Silahlı Çatışma Hukuku savaşları düzenleme çabalarının temelini oluşturmaktadır.

Diğer konuların yanı sıra, kanunların bütünü 'ne kadar' ve 'ne tür' güç uygulanmalıyla alakalı olan savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve soykırımı düzenlemektedirler. Örneğin soykırım, muhtemelen -en yüksek kurullarda alınan bir kararın sonucu olmasından dolayı- sadece bir büyük strateji konusu olarak uygulanmaktadır. II. Dünya Savaşındaki katliam, 1970'lerden 1990'lara Ruanda, Burundi ve Kongo'daki Hutular ile Tutsiler arasındaki savaş ve 1990'larda Bosna'daki Müslümanlara karşı tüm liderler ancak en çok olarak Sırplar tarafından yürütülen etnik temizlik, soykırımın çağdaş dünyadaki bazı liderler için kabul edilebilir bir strateji olduğunu göstermektedir. Irk, din ve aşiret farklılıklarına dayalı nefret bu en karanlık insan duygusu için ortak bir dürtüdür.

Çağdaş Silahlı Çatışma Hukuku'nun temeli olan üç kavram vardır: askerî gereklilik, insaniyet ve oransallık. Bu kavramlardan her biri savaşanlar ile siviller arasında açık farklılıklar gösterir ve her biri, var ise, mevcut koşullar altında ne kadar ve ne tür gücün haklı görülebileceği sorularıyla ayrı ayrı alakalıdır. Esas itibariyle, güç kullanımına sınırlamalar getirilmektedir. Sadece meşru askerî amaç olan hedeflere saldırılabilir; siviller hariçtir (terörizmin otomatik olarak bir savaş suçu kabul edildiğine dair uyarı) ve kullanılan güç belirli bir amaç için askerî gereksinimle göreceli olmalıdır. İnsani olma sorunu sekizinci bölümde geniş 'adil' savaşlar başlığı altında inceleneceğine işaret edilerek, bu bölümün geriye kalanı güç kullanımıyla alakalı olmasından dolayı askerî gereksinim ve oransallık kavramına ilişkindir.

Bu kavramlardaki kalıtsal öznellik sadece gerçeği yansıtmaktadır. Açık deniz kaynakları konusunda aralarında anlaşmazlık olan iki taraf sorunu ilk olarak, diyelim ki, o alanda gemilerini konuşlandırarak sadece güç gösterisi ile çözebilirler; bunun aksine ölüm kalım savaşına girdiklerine inanan devletler

ve örgütlerin soykırım ve kitle imha silahları kullanımı da dâhil azami güç kullanımına karar vermeleri, göreceli bir tepkiyi temsil etmektedir.

Mevcut koşullara uygun güç kullanımının ustaca sergilenmesi, Çin'in 1979 başında Vietnam'daki kısa saldırısında gerçekleştirilmiştir. Bir seri saldırı ile iddia olunan yasa dışı davranışlardan sinirlenen Çin'in liderleri 17 Şubat'ta 'cezalandırıcı askerî harekât' yürütmek üzere ortak sınırın öbür tarafına 120 000 asker gönderdi. Çin askerlerinin Vietnam'ın içinde yaklaşık kırk kilometre gitmesiyle, nüfus merkezleri işgal edildi ve mal varlıkları ele geçirildi. Bilahare bundan sadece üç hafta sonra geri çekildiler. Savaşın genellikle yoğun olmasına rağmen, saldırının boyutu dikkatlice kontrol edilmişti ve Çinliler kendi ifadeleriyle 'Vietnam'a bir ders vermiş olma'larından dolayı tatmin olmuşlardı.

Bununla beraber, böyle dikkatlice hesaplanmış eylemlerin daha şiddetli koşullar altında tasarlanmasının olası olmadığı gerçeği ortada durmaktadır. Örneğin, 5 Temmuz 1943'te Kursk'taki Sovyet diktatör Joseph Stalin yenilginin Nazi yönetimi altında bir devlet haline gelecek olan SSCB'nin sonunu getireceği kehanetine inandı. II. Dünya Savaşı'nın kesin muharebesinde Sovyetlerin 1.3 milyon askerî, 3600 tankı ve 2400 uçağı Almanların 900 000 askerî, 2700 tankı ve 2000 uçağı ile çarpıştığında Kızıl Ordu elindeki tüm imkanları kullanacağına ve gerekirse her askerîn ölümüne savaşmasının beklendiğine hiç şüphe yoktu. Sovyetlerin bir yok olma savaşına hazırlanmasıyla Kursk güç kullanımı sürecinin bir uç noktasını temsil etti.

Değişik türlerin kıyaslaması, 1970'te kabul tarihinden bu yana yaklaşık 190 ülke tarafından onaylanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması ile yapılabilir. Sözde Uluslararası ilişkilerin realist okulunun savunucuları tarafından, devletlerden birçoğunun anlaşmayı sadece kendileri nükleer silahlarla tehdit

edilmedikleri ve ulusal varlıkları tehlikede olmadığı için imzalamış olduklarını iddia etmektedirler. Bu iddia, devamla, durum değiştiğinde bomba yapma yeteneğine sahip etkilenmiş ülkelerin hemen bunu yapacaklarını söylemektedir. Hindistan, Pakistan, İsrail ve Kuzey Kore gibi buna uymayan ülke örnekleri bu düşünce sistemini haklı çıkarmaktadır. Buradaki ana fikir, uç koşullar altındaki herhangi bir güç kullanımının muhtemelen oransallıktan ziyade zorunlulukların zorlaması ile belirleneceğidir.

Bu, Silahlı Çatışa Hukuku'nun pratik olmadığı ve sadece sözde olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine, hukuk, gayri medeni savaş faaliyeti içinde belirli bir derecede medeni davranışları muhafaza etme çabalarımız için bir temeldir. Bununla beraber, bu, gücün nispi olduğu ve oransallık ile askerî gerekliliğin öznel olduğu demektir. Müttefiklerin II. Savaşında Almanya'ya karşı bombardıman saldırıları bu konuyu örneklemektedir.

Almanya savaşı kazanmış olsaydı, RAF'ın bombardıman saldırısı komutanı Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Sir Arthur Harris'in bir savaş suçlusu olarak yargılanacağına ve idam edileceğine hiç şüphe yoktur. Harris'in harekâtının büyük birçoğunluğu, doğrudan Nazilerin savaş ekonomisini hedef aldığına dair hiçbir bahane üretmedi, bunun yerine fabrikalarda çalışmakta olan sivil kadın ve erkekleri 'evsiz bırakma''ya yoğunlaştı. Dört yıl boyunca birçok gece Harris'in uçak filoları Alman şehirlerine yaklaşık 500.000 sivili öldüren ve daha milyonlarcasını da yerinden eden yoğun bombardıman yaptılar. Kursk'ta Stalin'in olduğu gibi, -Churchill, Roosevelt ve diğer müttefik liderler tarafından desteklenen- Haris vahim önlemleri haklı gösteren çaresiz bir durumda ulusal var olma savaşını yürüttüğüne inandı. Yeri gelmişken, hukuk uzmanları arasında o dönemde mevcut olan Silahlı Çatışma Hukuku çerçevesinde Harris'in yanlış hareket etmediğine dair bir genel mutabakat olduğuna işaret edilmelidir. Bu gün durum bu olmayacaktır.

Oransallık kavramının kendine özgü bir uygulaması Colin Powell'ın, 1991'de Körfez Savaşı'nı da kapsayan 1989'dan 1993'e kadar Genel Kurmay Başkanı olduğu görev süresi sırasında Birleşik Devletler'de ortaya çıktı. Powell, ABD stratejisinin siyasi, kültürel ve askerî düzene uygunsuzluğu ile simgelenmiş olan Çinhindi'ndeki Birleşik Devletler'in savaşında eski bir muharip askerdi. Bir asker olarak Powell'ın bakış açısından savaşın sonuçlarından biri, sonuçta siyasi beceriksizliğin bedelini genellikle savaşan insanların ödemeleriydi. Müteakiben, genelkurmay başkanı olarak Powell savaşacak erkek ve kadın askerlerine sorumluluğundan dolayı diğer konuların yanı sıra '(Birleşik Devletler tarafından) kullanılacak güç'ün düşman tarafından kullanılacak gücü ezici ve oransal olmayan büyüklükte olması gerektiğini' ilan ettiği öğretide açık olarak ifade etti. İlk bakışta öğreti, Silahlı Çatışma Hukuku'na aykırı gibi görülebilir. Ancak, Powell makul bir şekilde göreceli olarak daha az zayiat ve bu nedenle daha iyi insancıl bir sonuç demek olan hızlı, kesin zaferi başarmak niyetini belirtmiş olabilir.

Benzer bir tartışma, teori ve uygulama arasındaki farklılığın dehşet verici şekilde büyük olduğu kanıtlanan II. Dünya Savaşında Alman ve Japon şehirlerinin yoğun bir şekilde ve yangın bombalarıyla bombardımanını haklı göstermek için kavramları kullanılan, bazı hava güç teorisyenlerince yapılmıştır. Aynı nedenle, bazı analistler Japonya'nın karadan işgali gerekli olduğu takdirde, ABD güçlerinin 500 000 dolayında kayıp vereceğini tahmin ettiler. Bu, olması durumunda, bir tek müttefik askerînin Japon anavatanına ayak basmadan Japonya'yı teslim olmaya ikna edecek atom bombası kullanılmasının askerî gerekliliği ve oransallığını düşündüklerinde, Washington'daki karar vericilerin ihmal edemeyecekleri bir rakamdı.

6 Ağustos 1945'te Hiroşima'ya atom bombasını bırakan Amerikan B-29 uçan kalesi (görev komutanının anasının adıyla

adlandırılan) *Enola Gay*'in mürettebatı İskender'den Nathan Bedford Forrest'e, El Kaide'ye stratejist ve savaşçıların nesillerdir aşina olmuş oldukları manevra ve güç kullanımının ilkelerine uydular. Doğal olarak, İskender ve Forrest'in Hiroşima ve bilahare üç gün sonra Nagazaki'ye ilişkin olarak 'ne kadar' ve 'ne tür' güç sorularını akla uygun yanıtlayıp yanıtlayamacakları tamamen bir başka konudur.

STRATEJİ OLARAK AHLAK

Herhangi bir güç kullanımı, bir bireyin vicdanından (resmi destekli bir savaşta bile öldürmek ahlaki midir?) ulusal isteğe (belirli bir davranış biçimi 'adil' mi? vb) değişen ahlaki endişeler uyandıracaktır. Bu ahlaki boyutuna dikkat çeken 'güç kullanımı''nın eşsiz bir yorumu, yirminci yüzyılın ilk yarısında ulusunun İngiltere'den bağımsızlık mücadelesine önderlik eden Hindistan devrimcisi, Mohandas Karamchand Gandhi tarafından geliştirilmiştir.

Gandhi'nin stratejisi, genellikle daha sonraları 1950'lerde ve 1960'larda Birleşik Devletler'de Martin Luther King, 1970'lerde ve 1980'lerde Polonya'da Lech Walesa dâhil diğer devrimci liderler tarafında farklı çevrelere başarıyla adapte edilen teknikleri içeren, işbirliği yapmama (vergi, resim ve diğer resmi harçları ödemeyi reddetme; vb..), grevler, açlık grevleri, protesto yürüyüşleri, oturma grevleri, ve benzeri eylemlerle açığa vurulan şiddete dayalı olmayan pasif direniş kampanyaları olarak bir sivil itaatsizlik şeklinde tanımlanmaktadır. Bununla beraber, Gandhi'nin durumunda 'sivil itaatsizlik'' tanımı sadece kısmen doğrudur, zira onun stratejik kavramı, sadece itaatsizlikten veya karşı gelmekten çok daha derindir.

Hindistan'daki İngiliz hâkimiyetine son vermek için geliştirmiş olduğu tekniğe Gandhi'nin verdiği isim 'gerçeği aramak'

olarak tercüme edilebilen Sanskrit isimlerinin bileşik sözcüğünden gelen *'satyagraha"*ydı.[7] Satyagraha yukarıda bahsedilen türdeki protesto eylemlerini kapsadı, ancak bundan daha önemli olarak, şiddeti reddeden bir felsefi ve ahlaki duruşu da ifade etti. İngiliz zalimlerin sistematik siyasi, sosyal ve fiziki saldırılarına tepki göstermeyi reddederek Gandi, satyagrahanın İngiliz yönetiminin gayri meşruiyetini ve ahlaksızlığını ortaya çıkaracak, böylece de onun yenilgisine yol açacak olan bir ahlaki otorite durumunu başaracağına inanmaktaydı.

Tarihi olarak, stratejik amacı başarmaya yönelik olarak güç kullanımı, hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin tam olarak acı, varlıkların yok edilmesi ve ölüm gibi fiziki bedellere zorlamak için organize şiddet uygulamak olmuştur. Gandi kafasındaki bu yöntemi, pasif direnişi, güçlü bir psikolojik silaha dönüştürdü. Bu gerçekte, askerî kahramanlık kavramını geçersiz kılarak ve yasal insanlık, oransallık ve adil savaş kavramlarıyla şiddeti suç işleyenlere karşı döndürdü. Pasif protestocuları döven veya öldüren bir asker kendi kendinden iğrenir olduğunda, bazen olduğu üzere, çelişkili bir biçimde protestocuların pasif direnişi baskıcı bir silah haline gelmişti. Satyagraha ahlaken türemiş, pasif asimetrik bir stratejiydi.

İkinci bölümde, daha sonra tüm siyasi gücün barut fıçılarından geldiğini teyit eden Mao Tse-tung ve Katolik kilisesinin etkisi veya bunun aksi hakkındaki bir tartışma sırasında 'Papa'nın kaç tümeni var' sorusunu soran Stalin tarafından fikirleri paylaşılan Makyevelli'nin 'tüm silahlı peygamberler fethetti ve (tüm) silahsızlar başarısızlığa uğradı' düşüncesine atıfta bulunulmuştu. Fakat diğer her stratejik kavram gibi, satyagraha

---

[7] See Joan V. Bondurant, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1965), esp. pp. 8, 11-12, 17, 19.

kendi zamanı ve bağlamının bir yaratığı idi. Gandhi ve taraftarları İngilizlerden daha az medeni sömürgecilerle karşılaşmış olsalardı, gerçeğin hiçbir felsefi araştırmasının baş edemeyeceği derecede bir zulme tabi olabilecekleri ihtimali vardır.

* * *

Manevra yapmanın ve güç uygulamanın araçları yüzyıllar boyunca tanınmayacak derecede değişmiştir. Sapanın ok ve yaylarla, bombalar, makineli tüfekler, hassas füzelerle değiştiği ve yakında uzaydaki silahlarla ile değişeceği gibi, yürüyüş de diğerleri meyanında atlar, gemiler, mekanize kara vasıtaları, uçaklar ve uzay araçları tarafından ya değiştirilmiş ya da bunlar tarafından tamamlanmıştır. Ancak, manevra ve ateş gücünü kullanmanın ilkeleri büyük ölçüde aynı kalmıştır. Göreceli konuşlanma ve doğru silaha sahip olma saatte beş kilometre ile giden Tevrat'taki Davut için olduğu kadar, saatte 1000 kilometre ile hareket eden günümüzün savaş pilotu için de aynı derecede önemdir. Ve tarihten bir çapraz kesit alacak olursak, İskender, Cengiz Han, Lee ve Giap'ın hepsi aldatma, sürpriz ve konumun kullanımı ile El Kaide'nin New York ve Washington'a saldırısında kanıtlandığı üzere gücün amaca denk hale getirilmesine aşina olmuşlardır ve belki de profesyonel olarak etkilenmişlerdir. 'Manevra ve güç kullanımı' bir taktik slogan olan; stratejiyi uygulamanın esasıdır'ın daha da ötesindedir.

5 Stratejiyi Şekillendirme

Stratejiyi İşletmek

SİLAHLI ÇATIŞMAYA HER HANGİ BAŞVURU muhtemelen bir tür politika başarısızlığını göstermektedir, zira ideal olarak büyük stratejik faaliyetlerimizin güç kullanmaksızın amacımızı başarmamızı olanaklı kılması gerekmektedir. Her zaman olduğu gibi, örneğin bir liderin başka hiçbir şeye bakmaksızın organize suçu ilk tercih ettiği yöntem olarak kullanmaya karar verdiğinde istisnalar olacaktır. Örnekler Hitler'in Yahudi ırkını yok etme ve Slav uluslara köle olarak boyun eğdirme politikaları ile 1990'larda Balkanlarda açık savaşla etnik temizlik uygulamasını kapsamaktadır. Ancak, genellikle çıkar grupları politika amaçlarını stratejik çevreyi şekillendirerek: bakış açılarını ve olayları kendi amaçları lehine etkileyerek, başarmayı tercih etmektedirler.

ŞEKİLLENDİR-CAYDIR-TEPKİ GÖSTER

Bizim için stratejiyi işletmeye çalışma fikri öncelik sırası; ilk olarak içinde faaliyette bulunduğumuz -politik, diplomatik, ekonomik, sosyal, kültürel, askeri, coğrafik- çevreyi çıkarlarımız doğrultusunda etkilemek; ikinci olarak, şekillendirme tamamen başarılı olamamışsa, bu çıkarlara ters olan davranışları caydır-

mak ve son olarak caydırma başarısızlığa uğradığı takdirde, diyelim ki bir uçta yumuşak yaptırımlardan diğer uçta savaşmaya kadar giden etki yelpazesi boyunca gerekli herhangi bir yerde tepki göstermek olan, "şekillendir-caydır-tepki göster" klasik strateji hiyerarşini yansıtmaktadır. Stratejiyi şekillendirme bizim kendi gücümüz ile tercihlere doğru yönelecektir ve genellikle diplomasi, ittifaklar, ticari ve ekonomik anlaşmalar, askeri tatbikatlar ve kültürel değişimleri kapsayacaktır.

Diplomasi ve ittifaklar en yoğun olarak kullanılan alışıla gelmiş stratejik şekillendirme mekanizmalarıdır. Dış ilişkilerde ebedi dostluklar yok, sadece ebedi çıkarlar vardır özdeyişiyle tutarlı olarak, ittifakların tarihi birçok garip arkadaşlıklar görmüştür. Birkaç tanesi II. Dünya Savaşının başlangıcından sadece günler önce Ağustos 1939'da bir saldırmazlık anlaşması imzalayan Sovyet dışişleri bakanı V. M. Molotov ile onun Alman karşıtı Joachim von Ribbentrop'unkinden daha uyumsuz olmuştur. Acımasız ideolojik hasımlar olan komünist Sovyetler ve faşist Naziler er veya geç aralarındaki bir savaşın hemen hemen kaçınılmaz olduğunu bilmekteydiler. Ancak 1939 ortalarında Sovyet diktatör Stalin'in böyle bir çatışmadan önce askeri kuvvetlerini güçlendirmek için zamana gereksinimi vardı ve çok yakında Polonya, Alçak Ülkeler ve Fransa'yı işgale hazırlanmasından dolayı Alman diktatör Hitler'in doğu cephesinde (Rusya) savaş yapma olasılığını geçici olarak ortadan kaldırması gerekiyordu.

Yazılı haliyle on yıl sonra sona erecek olan saldırmazlık paktı 1941 Haziranında Alman güçlerinin SSCB'ni işgal etmesiyle iki yıldan az bir süre içinde bitti. Fakat bu sürede güç politikasının fırsatçı etki alanının tipik bir örneği olarak, pakt her iki akit taraf için çevrelerini kendi lehlerine şekillendirmelerine yardım etmişti. Gerçekte Stalin çaresiz bir şekilde düzenlemenin Sovyetlere en az bir yıl daha bir nefes alma süresi vereceğini ümit etmekteydi ve ilerideki aylarda bir Nazi işgalinin kesin

olduğuna dair istihbarat kaynaklarından aksi iddia edilemeyecek kanıtlar gelmesine rağmen, bu gerçekleştiğinde şok oldu. Bununla beraber, eğer Almanlar iki yıl önce saldırmış olsalardı, SSCB'nin yaşayamaması olasıdır.

Molotov-Ribentrop Paktı ulusal düzeyde çift yönlü stratejik şekillendirmeyi örneklemektedir: Yani bu rekabet eden stratejilerin kalıtsal kendi içinde etkileşimli doğasının temsilcisidir. Dramatik olmakla beraber, bu olası şekillendirme modellerinden sadece birisidir. Belki de günümüzdeki tarihlerden en karmaşık örnek Soğuk Savaşın elli yılı sırasında Birleşik Devletler ve SSCB tarafından yapılan küresel şekillendirmeydi. Birleşik Devletler'in gerçekte bir birine ters olan ve her ikisi de bazı başarılara ulaşan iki kendine özgü yaklaşımı özellikle kayda değerdir.

Her iki yaklaşım ünlü ABD dış ilişkiler görevlisi George Kennan tarafından 1947'de yayımlanan şimdi çok meşhur olan makalesinde açıkça belirtilen, yeni çıkan Sovyet gücüyle mücadele etmeye yönelik bir öneriden alınan tüm çevreleme stratejisi içinde birleştirildi.[1] Tekrar strateji kelimesinin anlaşılması zor doğasını örnekleyerek, Kennan tarafından tanımlandığı üzere çevreleme hem strateji ve hem de bir amaçtı. Buradaki önemli tanımsal sorun her yerde her şekilde kullanılan isim olarak "strateji"'nin herhangi bir kullanımına iliştirilen veya iliştirilemeyen anlamı değil, fakat daha ziyade arzulanan amacımızın ne olduğunu, buna nasıl ulaşmayı tasarladığımızı ve bunun bizim imkanlarımız dahilinde olup olmadığını açık olarak anlamamızdır.

Kennan SSCB'ye karşı Birleşik Devletlerin eylemi esas itibariyle Sovyetlerin muhtemelen ne yapacakları ile belirlenecek ve

---

1 George Kennan ('X'), 'The Sources of Soviet Conflict', in *Foreign Affairs* (July 1947).

ne yapabilecekleri ihtimali ile belirlenmeyecek olan kararlı ancak hassas politikayı savundu. Esas itibariyle bu ABD politikalarının SSCB'nin olası askeri, politik ve ekonomik davranışlarının en kötü durum analizlerinden ziyade en iyi durum analizleri tarafından şekillendirilmesi demekti. Birleşik Devletler tarafından algılanan Sovyet yayılmacılığına hala karşı çıkılacaktı, ancak bu karşı çıkma askeri cepheleşmeden ziyade ilk aşamada diplomasi ve görüşmeler yoluyla belli edilecekti. Kennan çevrelemenin Batı Avrupa ve Japonya'nın kilit coğrafik alanlarında, birinde dost Avrupa devletlerini Sovyet baskısından korumaya ve liberal demokrasinin ana dayanak noktası ve bu nedenle Kuzey Asya'da komünizme karşı bir kale olarak savaş sonrası Japonya'yı güçlendirmeye odaklanması gerektiğini ileri sürdü.

Kennan'ın çevrelemenin temel araçları olarak diplomasi ve görüşmelere vurgusu bazen belki de Soğuk Savaşın belirleyici niteliği haline gelen baskın nükleer mesafe bırakma profili nedeniyle tam olarak anlaşılamamıştır. Şu işe bakın ki, Kennan'ın çevreleme uyarlaması onun dünyanın ilk iki nükleer gücü arasındaki silah yarışını arttırmasından korktuğu potansiyel olarak vahiysel askeri rekabetten kısmen kaçınmaya gayret etmek için tasarlandı. Stratejik çevreyi bir şekillendirme aracı olarak askeri gücün kullanımı onun vizyonunun bir parçası değildi ve tarih onun yanlış olmaktan ziyade çok haklı olduğunu söylemektedir. Birleşik Devletler ve SSCB'inin ya doğrudan ya da fiili katılımcı oldukları Soğuk Savaşın iki önemli silahlı çatışmasından ikisinden 1950'den 1953'e kadar Kore Birleşik Devletler için askeri bakımdan sonuçsuz ve politik bakımdan asap bozucuydu ve 1962'den 1975'e kadar Vietnam bir yüzyıl önceki iç savaştan bu yana Birleşik Devletler'de belki de en büyük ihtilafa neden oldu.

Aynı anda, Kennan'ın çevreleme uyarlamasının tartışılmakta iken, ABD resmi çevrelerinin içindeki ideolojik rakipleri 68 sayılı Ulusal Güvenlik Konseyi belgesinde belirtilen alternatif

bir stratejinin destekliyorlardı. 1950'de Kennan'ın çağdaşı Paul Nitze tarafından hazırlanan NSC-68 demokratik değerlerin ve kurumların küresel teşvikinin en üst düzeyde Birleşik Devletleri'n çıkarına olduğunu belirtmekteydi. Ancak Kennan'dan farklı olarak, Nitze Birleşik Devletler'in bu amacı esas itibariyle askeri güç kullanarak, tercihan baskı ancak kabul edilebilir bir alternatif olarak zorlama yoluyla, takip etmesi gerektiğine inandı. NSC-68 hem araçlar ve hem de komünizmin yayılmasını önlemeye yönelik bir strateji olarak askeri çevreleme için bir gerekçe oluşturdu ve diğer hususlarla birlikte, bu müteakiben Vietnam'daki savaş için entelektüel gerekçeyi sağladı.

Hiç şüphesiz genel olarak Güneydoğu Asya'da ve özellikle de Vietnam'da komünizmi çevrelemek Birleşik Devletler'in amacıydı, ancak sorulması gereken soru farklı araç ve yöntemlerin kullanılanılıp kullanılamayacağıdır. Başlıcaları Singapur'un önde gelen siyasi şahsiyeti Lee Kuan ve eski ABD Devlet Bakanı Dean Rusk olmak üzere çok sayıda önde gelen yorumcular Batı'nın Vietnam'a müdahalesinin bir başarı olduğunu ve 1975'te Saigon'un Komünistlere düşmesine rağmen müdahale yıllarının diğer Güneydoğu Asya devletlerine aynı kaderden kaçınabilmeleri için kendilerini yeterince güçlendirebilmek üzere zaman kazandırdığını ileri sürdüler. Bu belki öyleydi, ancak bu Kamboçya, Laos, Tayland, Malezya ve Singapur'un hiçbir surette kesin olmayan bir şekilde ilave on yıllar içinde düşeceğini varsayan bir iddiadır ve Batı'nın Vietnam'daki savaşının 1975'te Pol Pot'un soykırımcı rejiminin iktidara gelmesini mümkün kıldığı örnek olayının gerçekleştiği Kamboçya'ya olan sonuçlarını göz ardı etmektedir. Üstelik ABD müdahalesi zayiatlar, sosyal yer değiştirme ve ekonomik parçalanma bakımından Vietnam için tam anlamıyla felaket oldu.

Kültür konusu nedeniyle ABD hükümetinin Vietnam tarihinin iç karartıcı cehaletine üçüncü bölümde işaret edildi. Kuzey Vietnam'ın lideri Ho Chi Minh ve onun kıdemli meslektaşları

komünist olmuş olabilirler, ancak onlar her şeyden önce Kennan tarafından desteklenen diplomatik ve ekonomik şekillendirme türüne açık olabilecek milliyetçilerdi. Birleşik Devletler'in seçtiği bir askeri strateji özellikle araçların kolay yanıt sağlıyormuş gibi gözüktüğü durumlarda harekât tarzını araçların belirlemesine izin vermeye yönelik yaygın eğilimdeki kalıtsal tehlikelere de örnek oldu. Bu durumda Birleşik Devletler belki de silahlı kuvvetlerine çok çabuk döndü; ilk olarak çünkü silahlı kuvvetleri ezici bir şekilde üstün göründü ve bu nedenle de çabuk bir çözüm vaat etti ve ikinci olarak çünkü savaşa girme tercihi aksi halde aşırı derecede zor ve karmaşık olacak siyasi kararı basite indirgedi. Karar vermeyi yönetmenin yolunun bu olmadığı kendiliğinden açık olarak görülmektedir, ancak çok sık olarak uygulanan bir yaklaşımın göstergesidir.

Güneydoğu Asya'da zorlama yoluyla çevreleme, vizyonu olan Marshall Planı'nın Kennan'ın politikasını uygulamaya geçirdiği II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'sındaki yumuşak güçle çevrelemenin tersiydi. 1947'de ABD Devlet Bakanı George C. Marshall tarafından başlatılan plan Marshall'ın Sovyet tartışmalarıyla rekabeti durdurmaya inandığı bu süreçle tahrip olmuş Avrupa ekonomileri ile sosyal sistemlerini yeniden yapılandırmak için yaklaşık 20 milyar Dolar yardım sağladı. Planın bir özelliği katılımcı devletlerin ortak çıkarları geliştirmeye zorlayacak olan bir düzenlemeyle tek bir ekonomik birim gibi hareket etmeleri zorunluluğuydu. Bu girişim o kadar başarılıydı ki, 1958'de Avrupa Ekonomik Topluluğu ve 1993'te Avrupa Birliğinin oluşumu ile genel olarak Avrupa'nın gelişen bütünlüğünün gerekli ilk işaretleri olarak görülebilir.

Batı Almanya'nın dahil olması en azından kıtanın en büyük etkili uluslarından birinin yarısının Batı Avrupa'ya yeniden katılımını sağlamasından dolayı Marshall Planı'nın ilham veren girişimlerinin bir diğeriydi. Bu olayda, diğer şeylerde olduğu

kadar, Batı'nın ekonomik ve politik sisteminin SSCB'nin ekonomik ve politik sisteminden üstün olduğunu ortaya koyan ve 1991'de SSCB'nin çökmesine katkıda bulunan Almanya'nın savaş sonrası on yıllardaki çarpıcı ekonomik ilerlemesiydi.

Kennan'ın politikası küresel politikanın zorunluluğuyla itilen Kuzey Asya'da da uygulandı, Batı'lı güçler başarılı bir stratejik şekillendirme bölümünü uyguladılar. Ana merkez Japonya'ydı.

2 Eylül 1945'te Tokyo Körfezinde USS *Missouri*'de yapılan resmi teslimiyet töreninde müttefikler tarafından verilen belge ve beyanatlar en acımaz ve en zalim düşmana karşı kazanılan koşulsuz zafer sonrasından beklenildiği üzere ciddi ve tavizsizdi. Onlara karşı savaşan müttefik askerlerinin büyük birçoğunluğu tarafından paylaşılan bir duyguyla, Japon savaşçılara ne şerefli ne de kahraman düşmanlar olmadıkları ancak daha çok kalleşlikleri ve zulümleri ile hatırlanacakları anlatıldı. Bununla beraber duygular gerçek politikada çok az kaale alındı. *Missouri*'deki törenden çok önce Amerikalı ve İngiliz politikacılar güçlü ıslah edilmiş bir Japonya'nın Sovyetler Birliği'ne ve daha büyük olasılıkla Mao Tse-tung'un komünistlerinin Chiang Kai-shek'in milliyetçilerine karşı iç savaşta güç kazanmalarının olası görüldüğü Çin'e karşı gerekli bir kale olabileceğine karar vermişlerdi.

1945 Haziran'ında Potsdam Konferansında Başbakan Churcill, Başkan Truman ve Mareşal Stalin Japonya'nın askeri kuvvetlerinin tamamı silahsızlandırılmakla ve tüm savaş suçlularına en katı adalet uygulanmakla beraber, Japonlar bir ırk veya bir ulus olarak yok edilmemelerinde anlaştılar. Potsdam Bildirisi Japon hükümetine, doğrudan müttefik işgal gücünün gözetiminde uygulanacak bir amaç olan, Japon halkı arasındaki demokratik eğilimlerin yeniden canlandırılması ve güçlendirilmesindeki tüm engellerin ortadan kaldırılması sorumluluğunu

verdi. General Douglas MacArthur ifa edeceği otoriter zeka ve beceri özellikli görevdeki ilk rehabilitasyon dönemi sırasında gerçekte ülkenin genel valisi olarak Japonya'daki Müttefik Güçlerin Baş Komutanlığına atandı.

Olaylar dünyanın öteki tarafında tekrarlayarak, Japonya'nın müteakip ekonomik ve sosyal "mucizesi" Batı Almanya'nınkinden daha az dikkate değer olmadı. Komünist güçlerin Coğrafik olarak doğusunda ve batısında bulunan iki yeni demokratik, çağdaşlaşan, ekonomik bakımdan dinamik devletler uluslararası ilişkilerde büyük etkide bulundular.

Soğuk Savaş sırasında Sovyet şekillendirme stratejileri bir bakıma daha ileriydi, ancak uygulamada gelişmemiş olduğunu kanıtladı. İkili kisvesine rağmen, çevreleme en azından Birleşik Devletler'in Sovyet ve komünist etkisine her defasında aktif olarak karşı çıkma kararlılığı gibi belirli bir tutarlılığı yansıttı. Birleşik Devletler'in muazzam ekonomisi ile desteklenen politika hem diplomatik ve hem de askeri olarak aşırı bir şekilde uygulanabilirdi. Bu gerçekten de yapıldı.

Buna karşın Sovyetler'in tepkisi kendi kendine yapılan baskılarla sınırlandırıldı. İddia edildiği üzere SSCB'nin kalkınmasına rehberlik eden Marksist-Leninist öğretiye göre, kapitalizm kendi imhasının tohumlarını kendi içinde taşımaktaydı. Bu nedenle teorik olarak tüm Sovyet liderliğinin yapması gereken Batı'daki ideolojik hasımlarının kendi kendilerini tahrip etmelerine kadar sabretmeleriydi. Doğal olarak teori ve uygulama arasına nadiren 1917 ve 1991 arasındaki Sovyet deneyiminden daha büyük ikili bir karşıtlık vardı. Özellikle, Lenin, Stalin ve onların haleflerinin SSCB'de bir ülkede sosyalizmi kurma çabaları Marx'ın sınıf savaşının ve sosyo-ekonomik gelişmesinin evrensel doğasının "ilmi" analiziyle tamamen aynı düzeydeydi.

SSCB liderlerinin ya inkâr ettikleri ya da bahane buldukları bu ikili karşıtlık nedeniyle, Stalin ulusal üretkenliğin kötüleş-

tirmesine ve bu nedenle harcama gücünü ideolojik hasımlarınınkinin daha gerisine düşmesine yol açan sürece bir müdahale niteliğindeki sosyalist ekonomi kurmaya çalışmalarının sadece kendi vatandaşlarına karşı sistematik olarak vahşice güç uygulanmasıyla yapabileceğinin kendisine sürekli hatırlatmalar yüzünden zihni sürekli olarak bu konuyla meşguldu. Şimdi SSCB'nin sadece kendi vatandaşları üzerinde değil fakat Doğu Avrupa'da yeni kazandığı uydu devletler üzerinde de güce dayalı kontrolü devam ettirmesi zorunluluğu nedeniyle sorun II. Dünya Savaşından sonra şiddetini daha da arttırdı. Ve ek bir karmaşıklık Mao Tse-tung'un iktidarı almasının komünist önceliğin kaynağı olma rekabetini getiren Çin'den çıkmaya başladı.

Bu arada Sovyetlerin bir ülkede sosyalizmi kurma çabası stratejik aldanmanın çarpıcı bir örneği olarak kalmaktadır. Sunulan bu gözlem hiç bir şekilde Sovyet deneyiminin parlak bir şekilde sonradan anlama veya karşılıksız reddi değildir. Stalin ve meslekdaşları hakkında söylenecek son şey onların aptal olduklarıdır; aksine en azından Stalin'in kendi olmasa bile birçoğu zirvedeki aydınlardı. Belki de onlar hakkında söylenebilecek en iyi ve en köyü şeyler onların en uçta misyoner azmine izin vermeğe geldikleri ve daha sonra aşırı gururlarının stratejik karar ve ahlaklarını ölümcül şekilde örttüğü idealistler olduklarıdır.

Bununla beraber, Kremlin'in manevi derinliğindekilerin çoğunluğunun tarihi misyona ve komünizmin kaçınılmaz zaferine inanmaya devam ettikleri; yani Marx ve Lenin tarafından tanımlanan gelecek vizyonuna sıkı sıkıya sarıldıkları gibi gelmektedir. Onların büyük ve affedilemez hatası bu ideal sonuca ulaşma yöntemi olarak devlet terörizmini onaylamalarıydı.

SSCB'nin sınırları dışında Stalin ve haleflerinin şekillendirme politikaları bilinçli strateji olduğu kadar fırsatçı olma eğilimi göstermekteydi. Stalin'in Mao Tse-tung ve Kuzey Kore Diktatörü Kim Il-sung'u Haziran 1950'de Güney Kore'yi işgale cesaret-

lendirmesi böylece de Kore Savaşı'nı tetiklemesi, bu yaşlanan başkomutanın Kremlin içinde kendisine meydan okuması olası kişilerin düzenlerini bozmaya yönelik bir eylemi olarak görülebilirse de, bunu yapmak için hazır fırsat çıkmışken yapalım gerçeğinden daha fazla bir dürtü yokmuş gibi görünmektedir. Böyle bir devasa ölçekte kendi çıkarlarının iyi olduğuna inanma bir strateji olamaz, bu ne de stratejik karar vermenin az bulunur bir özelliği de değildir.

Komünizm için uluslar arası düzeyde tutarlı bir program şekillendirmenin geliştirilmesine yönelik Sovyet çabaları 1943'te sessizce kapatılan Uluslararası Komünist (Komüntern)'in ve onun belirsiz halefi 1956'da Komünist Enformasyon Bürosu'yla eşit derecede kuşkucuydu.* Komintern'in batmasının arkasındaki koşullar gerçekçi politikaya örnek oluşturdu. Stalin'in hangi amaca hizmet etmişse her halükârda 1943'e kadar uzun bile yaşamış olan örgüte asla fazla bir ilgisi olmadı, ancak onun tasfiyesini Batılı savaş dönemi müttefiklerine bir iyi niyet jesti olarak tasvir etti. Daha önce işaret edildiği gibi, hayatı Birleşik Devletler için zorlaştıracak herhangi bir fırsat çıktığında bunu kullanmaktan mutlu olmakla beraber, savaştan sonra Stalin'in temel şekillendirme ilgisi yeni işgal edilmiş, yeni uydu devletler şeklinde SSCB etrafında kurduğu etki alanındaki kontrolünü devam ettirmek olmuştu.

Stratejik şekillendirme mekanizması olarak "etki alanı" kavramı daha fazla izah gerektirmektedir.

---

* Enternasyonel Komunist (Komintern) küresel ölçekte Sovyet yönetim sisteminin yaymak üzere 1919'da kurulan şekilsiz bir örgüttü. Uygulamada genellikle SSCB liderlerinin diğer komünistler üzerindeki çıkarlarına ve hakimiyet kurmalarına hizmet etmek üzere kullanıldı ve faaliyetleri nadiren koordine edildi.

ETKİ ALANLARI

1. KISIM

Genellikle güçlü devletler tarafından refahlarını arttırmak için kurulan etki alanları strateji kadar eskidir. Bir ulus diğerleri üzerinde bir tür etkiyi başardığında, olayları şekillendirme veya kontrol yeteneğini arttırmaktadır. Roma İmparatorluğu (örneğin üçüncü bölümde farklı bir bağlamda ele alınan etki alanları konusunda Roma'nın Kartaca'yla yaptığı acımasız rekabet), İspanyol İmparatorluğu, İngiliz İmparatorluğu, Sovyet Birliği'nin Doğu Avrupa uydularındaki hakimiyeti, Pax Amerikana ve benzeri örneklerde olduğu gibi sonuç en yaygın olarak askeri kontrolle ilişkilidir. Bu ve benzeri örneklerde, askeri kuvvetlerin belirli bir yere veya alana konuşlandırılması, etkilemek isteyen merkezi gücün arzuladığı sonuçları nasıl başarılacağını göstermektedir. İstenen ve başarılan etkileme derecesi büyüklüklere göre değişebilir. Örneğin Soğuk savaş sırasında Sovyetler Birliği'nin uydu devletlerdeki askeri varlığının tartışmasız büyüklüğü SSCB'nin isteğini kesinlikle uygulatacağını ve ABD silahlı kuvvetlerinin Batı Avrupa'da daha küçük ölçekli varlığı ise daha çok bir niyet mesajını göstermektedir.

Bir etki alanı ilgi alanına asker konuşlandırmaksızın da tesis edilebilir. Koşullara bağlı olarak, uzakta konuşlanmış ancak her an hazır inandırıcı caydırma veya zorlama yeteneği ile desteklenen bir niyet beyanı amacı başarmak için yeterli olabilir. Monroe öğretisi bu yaklaşımın iyi bilinen örneklerinden birisidir. 1823'de ABD Başkanı John Monroe bundan böyle, geniş olarak Kuzey ve Güney Amerika tanımlanan Yeni Dünya ile Avrupa Eski Dünyasının ayrı stratejik etki alanları olarak kabul edileceklerini ve özellikle Latin Amerika'nın sömürgeleştirilmesinin derhal sona erdirilmesi gerektiğini açıkladı. Montroe devamla, Amerikalılara gelecekteki herhangi bir Avrupa müdahalesinin

Birleşik Devletler'e bir husumet olarak görüleceğini ifade etti. Bunun doğal sonucu olarak Monroe Birleşik Devletler'in Avrupa'nın sorunlarına karışmayacağını ilan etti. Monroe öğretisi Birleşik Devletler ile hükümeti bu politikayı destekleyen İngiltere'nin deniz kuvvetlerinin gücüyle sağlama alınmıştı.

Doğal olarak belirli bir etki alanının "iyi" veya "kötü" bir şey olup olmadığına karar vermek tamamen özneldir. Böylece yaklaşık seksen yıl ve yirmi bir başkandan sonra saldırgan ve maceraperest Başkan Theodore Roosevelt'in, Monroe öğretisini etkisini resmen Filipinler ile Latin Amerika'ya genişleterek kendi "yeni" emperyalizmini takip etmek için Birleşik Devletler'e izin belgesi olarak yorumlamayı seçmesi şaşırtıcı olmamalıdır. Kayıtların hızlı bir araştırılması açık olarak ifade edildikleri çağda amaçlarına hizmet eden ve genellikle belirli bir zamanla sınırlı olan çok sayıda etki alanı öğretisini -Truman, Brezhnev, Nixon, Carter- ortaya çıkaracaktır.

Askeri güç, etki alanı kurmanın temel aracı olmakla beraber, değişiklik yaratma bakımından daha yavaş olsalar bile diğer güç araçları genellikle daha etkin olmuştur. Örneğin, iktisadi teşvik veya engeller yoluyla ikna diplomasinin tercih ettiği bir araçtır. Bu yaklaşımın cazibesi kendiliğinden açıktır ve ilkelerin işyerinden spor klüplerinden, aile etkinliklerine hemen hemen her tür sosyal etkileşime uygulandığını gözönünde bulundurarak, kullanılan tekniklere aşina olunması gerekmektedir. Bu hususu örneklemek için iki örnek olay çalışması seçilmiştir. Iran, Avrupa ve Birleşik Devletler'i kapsayan ilkinde etkileşim politikalarının karmaşıklığı ve beklenmeyen sonuçları kayda değerdir; Çin ve Japonya'yı kapsayan ikincisi duygu, kültür, tarih ve faydacılığın karışımı ile bir karşıtlığı sunmaktadır.

2004 başında Birleşik Devletler İran'ın uluslararası terörizmin ana destekçisi olduğu yönündeki uzun süredir süre gelen iddiasını yineledi; eş zamanlı olarak BM, İran'ın dünya kurulu-

şunun protokollerinin ihlaline yol açacak olan nükleer silahlara sahip olma tutkusunu gütmesine ilişkin kaygılarını ifade etti. Ülkenin yöneticilerini terörizmi destekleme ve nükleer silahlar geliştirmekten uzaklaşmalarını ikna etmeye yönelik bir girişimle, bir grup Avrupa devleti İran'ın ekonomisini güçlendirmeyi ve işgücünün becerilerini çağdaşlaştırmayı amaçlayan bir yabancı yatırım programını sağlamayı teklif ettiler. Bununla beraber, o dönemlerde İran'ın petrol üretiminden gelen ihracat gelirleri liderlerinin bu teklifleri titizlikle seçebilmelerine imkan verecek kadar çoktu; gerçekten de onların muhtemelen birçok birinci dünya ülkesinden daha çok mali baskı yapabilmeye imkanı vardı. Bu koşullar altında Avrupa'nın İran'ın davranışlarını kalkınma yardımı ve mali transferlerle şekillendirme çabası hiç cazip gelmedi ve girişimin reddedilmesi şaşırtıcı olmamalıydı.

Bu tür çift taraflı dinamikle ilgili bir tehlike, bir rakibinin davranışını değiştirmek isteyen liderin, önce koşullara en uygun unsurların neler olduğunu belirlemeksizin ulusal gücünün en önemli unsuruna çok çabuk başvurmasıdır. Genellikle verilen örnek, iddia edildiği üzere, Birleşik Devletler'in mutlaka yapılması gerektiğinden dolayı değil sadece yapabilme gücü olduğu için askeri gücü kullanma veya askeri güç tehdidine başvurmada çok aceleci olabildiğidir. Ve gerçekten de, sanki bu olayda bir ipucu gibi, ABD siyasi liderleri İran hükümetine karşı ince imalarla askeri tehditler yapmağa başladılar. Bu amaçlanmayan sonuçlara yol açmıştır: yani -Tahran'da "büyük şeytan" olarak nitelenen bir ulus- Birleşik Devletler'in gereksiz baskısı İran'ın kitle imha silahlarına sahip olma çabalarını hızlandırmış olabilir.

Çin'in her vesileyle Japonya ile olan herkesin bildiği derinden sarsıcı tarihini kullanması daha az hasmane olmamıştır. Bazı raporlarda "vahşi, zalim ve tarihi hata" olarak tanımlama taktiğini kullanarak Eylül 2004'te Çin'in liderleri, iddia edildiği üzere Japonya'nın Nanjing Tecavüzleri gibi savaş suçlarının

kabulünü sürekli olarak reddetmesine duyulan öfkeyi dile getirmek üzere birçok şehirde Japonya aleyhtarı gösteri yapılmasına yetki verdi. Suçlama meşruydu, ancak bazen protestonun şiddetli doğası meşru değildi. Her halükârda, Pekin'in kabul ettiğinden çok daha fazla olay vardı.

Çin'in liderleri tarihi bir takım önemli Japon politikalarına dolaylı olarak saldırmak için uygun bir ortam olarak kullanıyorlardı. Çin'in amaçları; Japonya'nın BM Güvenlik Konseyi'nde daimi üyelik kazanma çabalarını boşa çıkartmak, tartışmalı açık deniz petrol alanlarına ilişkin gözdağı vermek ve ona Çin'in Tayvan'la olan anlaşmazlığına karışmamasını hatırlatmaktı. 1979'da "Vietnam'a ders verdi"'ği güçlü ancak iyi hesaplanmış yöntemi hatırlatarak, Çin şimdi Kuzey Asya'daki esas rakibini yerine yerleştiriyordu; yani stratejik çevreyi şekillendirmeğe teşebbüs ediyordu.

Askeriyenin "kaba güç" sınıflandırmasına girmesine karşılık ekonomik ve diplomatik şekillendirme "ince güç" sınıfına girmektedir. Uzun vadede en olası tüm şekillendirme mekanizmalarının kapsayan kültür de bunda rol oynamaktadır. Filimler, pop müzik, moda, konuşma, dans, yiyecek ve benzeri şekillerindeki sözde Amerikan kültür emperyalizmi belki de en çok bilinenidir. Örneğin Joseph Nye'nin ince güç çalışması ("dünya politikasında başarının araçları") Birleşik Devletler'in göreceli olarak dünyanın en büyük film ve televizyon gösterileri ihracatçısı, daha sonra amerikan değerlerine maruz kalan büyük bir yabancı üniversite öğrencisi nüfusu ile daha çok kitap yayımı, daha çok müzik satışları ve herhangi bir ülkeden çok daha fazla internet web sayfalarına sahip olduğuna işaret etmektedir.[2] Benzer şekilde Sovyetler Birliği spor başarılarını desteklemek ve

[2] Joseph S. Nye, Jr, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004), pp. 33-4.

barış hareketleri ile gençlik gruplarına mali destek sağlamak, bale müzik ve edebiyat gibi "yüksek kültür"'ünü duyurmak için "milyarlar harcadı"; Fransa ve İspanya Fransızca konuşanların ve İberik yarımadasının değerlerini yaymak için yatırımlar yaptılar ve benzerleri.

Herhangi bir rejimin stratejik çevrenin şekillendirilmesine sadece kültürünün yayılmasıyla çalışacağını ileri sürmek sadece anlamsız olmayacak, fakat yabancı adetleri mutlu bir şekilde benimseyecek yüz milyonlarca kişiyi küçümsemek olacaktır. Bununla beraber, stratejik bir araç olarak kültürün uzun vadeli etkisini inkâr etmek açık olanı görmemezlikten gelme olacaktır.

GÜÇ DENGESİ

"Güç dengesi" kavramı bir bakıma "etki alanı"'na benzeşmektedir. Uluslar arası ilişkilerin teori ve uygulamasının temel kavramlarından biri olan güç dengesi tam olarak ne söylüyorsa onu anlatmaktadır. Rekabet eden devletler ve ittifaklar, stratejik sonuçların ilerlemesinde hepsinin bir dizi araçlar ve yollar boyunca rahat edecekleri bir dengeyi devam ettirmeyi aramaktadırlar. Askeri güç bu araçların en kolayca belirlenebilenidir, ancak diyelim ki, hayati bir kaynağın kontrolünden çıkan ekonomik güç ve siyasi etki gibi diğerleri de önemli olabilirler. Rakiplerden herhangi birisinin kabul edilemez bir dengesizliğin geliştiğini algıladığı takdirde, muhtemelen ittifaklarını güçlendirme veya yeniden silahlanma yolunu araması olasıdır. Güç dengesi mücadeleleri I. Dünya Savaşından önce Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf, II. Dünya Savaşından önce eksen ve ittifakı ve Soğuk Savaş sırasında SSCB ve Birleşik Devletler arasındaki ittifakları kapsamaktadır. 21. yüzyılda, Çin, Hindistan, Brezilya ve belki Japonya ile Avrupa Birliği'nin denkleme küresel düzeyde önemli oyuncular olarak katılması büyük olasılıktır.

Askeri güçte algılanan bir dengesizliğe ilişkin korku Sovyet Başbakanı Nikita Khrushchev'in Dünya'yı nükleer savaşın eşiğine getiren bir eylemi olan 1962'de Küba'ya nükleer yetenekli füzeleri konuşlandırması kararının gerisindeki itici unsurlardan biriydi. Khruschev Birleşik Devletler'in nükleer savaş başlıklarla silahlandırılmış kıtalar arası balistik füzelerde önemli bir sayısal üstünlüğü sahip olduğunu; üstelik Birleşik Devletler'in Avrupa'ya kısa menzilli füzeler yerleştirdiğini, bunların SSCB'ne yakın mesafede olmalarının herhangi bir saldırının uçuş süresini büyük ölçüde azaltmasından dolayı Sovyet'lerin ikinci darbesini tehlikeye attığını bilmekteydi. Daha sonra gelen Ekim 1962 tarihli Küba füze krizi başlı başına stratejik karar vermede bir çalışmadır; bu konu bakımından sonunda Khrushchev'in füzeleri geri çektiğine kaydetmek ve güç dengesi düşüncelerinin orijinal kararına döndüğüne işaret etmek yeterlidir.

Soğuk Savaş ortamıyla devam edersek, her iki önemli liderin etkilerini genişleterek güçlerini arttırmak için birbirlerine karşı coğrafik olarak tanımlanmış ittifaklar kurmaya çabaladıkları 1950'ler ve 1960'larda cepheleşmenin zirvede olduğu dönemde etki alanı ve güç dengesi şekillendirme araçları kesişti. Birleşik Devletler bakımından bu engeller sonunda SSCB'ni coğrafik olarak Batı Avrupa'dan Orta Asya'ya, Uzak Doğu'ya saran NATO, CENTO ve SEATO 'nun iç güvenlik ittifakıyla oluşturuldu, buna karşın Sovyetler daha az kapsamlı etki yaratsa bile, Doğu Avrupa ve Varşova Paktı ile bir benzerini başardı.

Bundan önceki tartışmaların gösterdiği gibi, Soğuk Savaş sırasındaki büyük strateji düzeyinde şekillendirme, esas itibariyle dünya'nın iki süper gücü arasındaki karşılıklı etkileşimli bir rekabetti. Bununla beraber, bu rekabetin zirvede olduğu dönemde, bir stratejik oyuncu olarak haklarından mahrum edildiklerine inan çok sayıda ulus kendilerini hesaba dahil ettirmeye gayret gösterdiler. Bunun fonu Endonezya'daki Bandung şehri

ve vesilesi ise ekonomik ve kültürel bağları geliştirmek ve sömürgecilikle savaşmak için yirmi dokuz Afrika ve Asya devleti arasında 1955'de yapılan toplantıydı. Toplantıdan çıkan bir ikincil sonuç stratejik şekillendirmede bir diğer eğitici içgörü sağladı.

Bandung Konferansı'ndaki daha etkili kişilikler arasında karizmatik Hindistan Başbakanı Jawaharlal Nehru vardı. Özellikle Endonezya'nın çabuk değişen Başkanı Sukarno, Yugoslavya'nın güçlü (Sovyetler egemenliğinden) bağımsız Başkanı Josip Tito ve bir süreliğine Çin'li yetkililer tarafından desteklenen Nehru nispeten gösterişten uzak Bandung deneyimini kamuoyunca çok iyi bilinen Bağlantısızlar Hareketi'ne dönüştürmede kilit rol oynadı. Sonunda yüzden devletin fazla üyeliğine ulaşarak, Bağlantısızlar Hareketi resmen ilk kez 1961'de Belgrad'da toplandı.

Bağlantısızlar Hareketi'nin tanımlayıcı ilkesi Doğu-Batı cepheleşmesi ile sömürgeciliğin reddiydi. Diğer bir anlatımla, katılımcıların gayri resmi ve tamamen makul olan amacı kendi toplu etki alanlarını kurmaktı. Ancak hareketin bu ilkelerine hakkıyla uymada ne kadar başarılı olup olmadığı sorulara açıktır. Kesinlikle ifade edilebilecek olan husus hemen hemen kaçınılmaz olarak gerçek politikanın devreye girdiğidir. Bandung'ta bile çok sayıda ülke bağlantısızlık statüsünden taviz vererek zaten süper güçlerden birisiyle bağlantılıydı; Çin ve Hindistan gibi diğerleri ise kısa süre içinde görünüşte hareket'in değerler sistemine aykırı bir tutkuyla kendileri süper güç konumunun peşine düşmeye başladılar.

Bağlantısız ulus olduğunu iddia eden bu ikisi 1962'de Belgrad toplantısından sadece bir yıl sonra birbirleriyle savaşa girdiler. Çin'in ilk nükleer denemesi 1964'te Hindistan'ınki ise 1974'te gerçekleştirildi. O zamana kadar her iki ulus da egemenlik olmasa bile açıktan açığa bölgesel etki arıyorlardı ve 21. yüz-

yıla girilmesine kadar ise ikisi de zaten etkileyici olan askeri güçlerinin modernizasyonunu finanse etmek için hızla büyüyen ekonomilerinden yararlanıyorlardı. Çin Kuzey Asya'da, Hindistan da Güney Asya'da bir etki alanı kurdu. Her biri kabul edilemez bir güç dengesizliğinin gelişme göstermemesini sağlamak üzere hala bir diğerinin askeri gelişmelerini yakından takip etmeye devam etmektedir ve ortak sınırları boyunca arada sırada meydana gelen çatışmalar onların bitişik etki alanları üzerindeki sürekli itişip kakışmanın hatırlanmasına hizmet etmektedir.

Bu bölümü bitirmeden önce, şekillendirme faaliyetlerinin karşılıklı etkileşimli ve dinamik doğası hakkında son bir açıklama gereklidir. George Kennan'ın çevreleme politikası aydınlatıcı bir örnek sağlamaktadır.

1991'de SSCB'nin yıkılmasında bu yana çevrelemenin gittikçe artan bir şekilde büyük bir başarı olarak addedilmesine karar kılınmıştır ve doğal olarak sonradan anladıklarımız bunun böyle olduğunu göstermektedir. Politika uygun olduğu yerlerde hassas çarpışma, karşılıklı caydırma ve ölçülü saldırganlık dahil son derece karmaşık bazen çelişik bir dizi talepler bütününde hassas bir dengeyi bulmayı başardı. Yaklaşık elli yıldır çevreleme, içinde binlerce ABD politikacısı, diplomatı, generali, ekonomisti, iş adamı ve benzerlerince tanınabilir ortak bir sonuca yönelik olarak çalışabilecekleri inandırıcı bir çerçeveyi sağladı. Bununla beraber, çevrelemenin amacının entelektüel olarak hayranlık derecesinde açık olmasına karşın, liderlerin üzerinde manevra yaptıkları zeminin sürekli olarak kaygan olduğunu anlamak zorunludur.

SSCB'nin liderleri sadece geriye oturup kendilerinin çevrelenmesine izin vermediler. Aksine, Onlar sürekli olarak tepki koyan, fikirlerini değiştiren, kararlar ve inisiyatifler alan dinamik uyum sağlayabilen hasımlardı. Sık sık ne onlar ne de onların Amerikan hasımları özellikle Washington ve Moskova ara-

sındaki zayıf iletişimin 1948'de Berlin ablukası, 1950'de Kore Savaşı'nın başlangıcı, 1957'de Sovyetler tarafından dünya'nın ilk yapay uzay uydusunun atılması, 1960'da SSCB üzerinde Amerikan U-2 casus uçağının düşürülmesi ve 1962'de Küba füze krizi gibi aşırı gerilim dönemlerini daha da kötüleştirdiğinde yapmış oldukları bir şeyin nasıl yorumlanacağını bilmemekteydiler. ABD karar vericilerinin yok denecek kadar az çevreleme strateji mülahazasıyla hareket ettiği, bunun yerine bulunulan zamanın zorunluluklarına karşılık verilebilecek birçok olay olmuştu.

Fırsatçı güç politikları dünyasında, hatta süper güç dünyasında, bunlardan hiç biri özellikle dikkate değer değildir. Buradaki ana fikir, hemen hemen yarım asır süresince birçok parlama noktasının herhangi birinde çevrelemenin başarısız olduğunun algılanmış olabileceği veya onun köklü bir biçimde değiştirilmiş ve hatta terk edildiği hususudur. Ve 1991'de SSCB çöktüğünde -tarihten silindiğinde- bunu o kadar hızla yaptı ki, bu Batılı karar vericiler tarafından hiçbir şekilde öngörülemedi. Yani Bizim bugünkü Kennan ile çevreleme değerlendirmelerimiz daha çok liderlerin Soğuk Savaş sırasında ne yaptıkları ve ne yapmadıklarının olayların gerçekleşmesinden sonraki anlayışımıza ve Sovyetler Birliği'nin gerçekten de nihai olarak çevrelendiği hususundaki bilgilerimize dayanmaktadır. Bu Kenan ve onun uzak görüşlü politikasını küçümsememektedir; aksine olaylar onun tarihteki yerini sağlama almıştır. Bununla beraber, bu stratejinin kalıtsal etkileşimine olası en büyük vurguyu yapmaktadır.

DÜŞMANI TANIMAK

Stratejik koşullarımızı şekillendirebileceğimiz inancı, içinde faaliyet gösterdiğimiz çevrenin gelişmiş bir anlayışını ima etmektedir. Böyle bir anlayışın merkezi kendimiz, düşmanlarımız

-ve dostlarımız hakkındaki bilgidir. Ordu özdeyişinde olduğu gibi keşfe, bilgi toplamaya, harcanan zaman asla boşa gitmez.

Bu nedenden dolayıdır ki, Yahudi Tevrat'ınca desteklenen bir tanımlama da dahil casusluk genellikle (ayrıca siyaset için de iddia edilmekte olan) ikinci en eski meslek olarak adlandırılmaktadır. Yaklaşık 3200 yıl önce Jericho muharebesi öncesi İsrail lideri Joshua "arazi ve özellikle Jericho hakkında" ne yapabilirlerdi bulmaları talimatıyla iki casusu gönderdi. Tarihi özdeyişlerin hoş bir bileşiminde Joshua'nın casusları görevlerinin ilk gecesini Rahap isimli bir hayat kadının hanında geçirdiler. Doğal olarak hayat kadınlığı en eski meslek olarak kabul edilmekteydi. İki casusun şöhretlerine adil olmak bakımından, esas itibariyle ilk elden bilgi toplanmak istendiğinde o zamanlarda dinlemek ve bilgi toplamak için bir han iyi bir yer olmuş olmalıydı.

Joshua'nın kaygısı, olması yakın ve muhakkak olan muharebede ona üstünlük sağlayacak yeterince iyi istihbarat elde etmeyle, kısa dönemli idi. Rakibin mevcut savaş yeteneklerini ortaya koyan asker sayısı, güç yerleştirilmesi, savunma çalışmaları, yedekler, ikmal, moral ve benzeri ayrıntılar böyle durumlarda son derece alakalıdır. Zaman izin verdiği takdirde, bu tür istihbarattan elde edilen yetenek, uzun vadeli manevra ve muhtemelen tek muharebe amacına karşılık tüm harekât kararlarımızı canlandırmak üzere düşmanın olası niyetlerini dikkate alan bir değerlendirmeyle birleştirilebilir. Örneğin, hasmımız hakkında ne öğrendiğimize bağlı olarak, saldırı planımızı değiştirmek ve güç konumunu yeniden düzenlemek veya hatta belirli bir zaman için çatışmadan kaçınmak için bile zamanımız olabilir. Ve stratejik düzeyde, olağanüstü kalitedeki istihbarat tüm harekâtın yönünü şekillendirmek için kullanılabilir. Müttefiklerin II. Dünya Savaşı'nda Alman şifre makinelerinin çözülmesindeki başarıları bir stratejik silah olacak kadar değerli bilgilerle önemli bir örnektir.

Soğuk Savaş sırasındaki SSCB ve Birleşik Devletler arasındaki cepheleşme, istihbarat ve stratejik şekillendirme arasındaki bağlantının çok çarpıcı örneklerinden birini sunmaktadır. Stratejik rekabetlerin en etkileşimli olduğundaki büyük tehlike bir liderin diğerinin yetenekleri bilmemesi, eylemsizliğin olası temelsiz korkusundan dolayı, önceden davranılan bir nükleer saldırıyı hızlandırabileceğiydi.

Hassas algılama-tepki dinamiğine kısa bir bakış Başkan Dwight D. Eisenhower'an rapor sunan hem ABD Hava Kuvvetleri ve hem de bir komitenin Sovyet Birliği'nin nükleer başlıklı kıtalar arası balistik füzelere (ICBM'lere) sahip olduğuna karar ayrı ayrı karar verdikleri 1950'ler sonu ve 1960'lar başında sağlanmıştır. Sözde "füze boşluğu" Birleşik Devlerler'de ciddi endişelere neden oldu ve süper güçler arasında tansiyonu arttırdı. Gerçekte, boşluk yoktu; aksine Birleşik Devletler rakibinden çok daha fazla ICBM'lere sahipti. Önemini sonradan anlamanın yararıyla, ABD liderlerinin böyle tehlikeli şekilde yanlış bilgiye dayanarak olası nükleer savaşa ilişkin kararlar almasından ciddi şekilde kaygı duymalıyız.

Yüksek kalitede istihbarat her koşulda karar vericilerin diktatörce harekete geçmelerini önleyen anahtardır. Hasımlar her zaman bir diğerinin niyetini anlayamamakla beraber, en azından birbirlerinin yeteneklerini anlayabilirler. Bu olayda, bu yetenekler sayılabilen ve niteliksel olarak değerlendirilebilen nükleer yetenekli füzeleri kapsamaktaydı. Eğer, her iki tarafta diğerinin güç ve zayıflıklarını anladıklarından emin iseler ve eğer her iki taraf kabul edilebilir bir güç dengesi var olduğunu biliyorlarsa, bu takdirde büyük ihtimalle tatminkâr düzeyde bir güvence sağlanabilecektir.

Olması durumunda, "güvence" terimi bilginin yaratacağı sakinleştirici etkiyi kapsamaya anlamına ve kavram, SSCB ve Birleşik Devletler arasındaki nükleer terör dengesinin temelle-

rinden biri haline geldi. Hava ve uzaya dayalı algılayıcılar şeklindeki teknoloji belisizlik sisini kaldırmada ve güvenceyi inşa etmede önemli rol oynadı. 1940 sonlarından başlayarak, Birleşik Devletler özellikle SSCB'nin nükleer savaş yetenekleri hakkında casusluk yapmak üzere artan sayıda çeşitli etkin uçaklar kullandı. Ancak, kameraların temel algılayıcılar olmasından dolayı, uçaklar hedeflerin üstünde uçmaktaydı ve faaliyet gösterdikleri aşırı yüksekliklere rağmen birçoğunun, vurularak düşürülme riski daimi endişe kaynağıydı. II. Dünya Savaşı'nın sonu ile 1980 arasında komünist ülkelerin üzerindeki uçuşlarda 180 mürettebatın öldü, yaklaşık kırk casus uçağı kaybedildi.[3]

Tam anlamıyla güvenlik ve aşırı derecede yükseklik nedeniyle her geçişte daha büyük alanın kapsanması imkanı sağlayan fotoğraf keşif uyduları yanıt oldu. Her iki taraf dikkate değer sonuçları başaran kapsamlı casus uydu programları geliştirdiler. Örneğin 1962'den 1972'ye kadar sürdürülen ABD Corona projesi gayri resmi raporlara göre SSCB içinde her bir nükleer yetenekli ICBM silosu, denizaltı alanı ve bomba üslerini kapsayan hedeflerin yaklaşık 800 000 fotoğraf görüntüsünü aldı. Kazanılan bilgiler sonucunda ABD yetkililerin korkuları büyük ölçüde azaldı; büyük bir ihtimalle uydulardan alınan istihbarat aynı düzeyde bir güvenceyi SSCB'nde de oluşturdu.

1962 sonunda Küba füze krizinin emin bir şekilde görüşülmesiyle Soğuk Savaş yavaş yavaş ısınmağa başladı. Korkudan ziyade bilgi stratejik çevreyi şekillendirmeye başladı. Görünürde itiraz edilebilir casusluk misyonları gerçekte nükleer ayrılığı daha şeffaf yaparak ve aksi halde olağanüstü tehlikeli olabilecek rekabete güvence tesis ederek hayati olmuştur.

---

3 Paul Lashmar, *Spy Flights of the Cold War* (Phoenix Mill: Sutton Publishing, 1996), pp. 21 1-18.

Casusluk ve şekillendirmeye bir dip not ilave edilmelidir. Hasımlarımız hakkında öğrenmeye ilave olarak, dost ve müttefiklerimizi de anlamamız gerekmektedir. Bir krizde ne yapacağımız ve bunu nasıl yapacağımız düşmanlarımızın niyet ve yeteneklerine olduğu kadar müttefiklerimizininkine de bağlıdır. Müttefiklerimiz beklenmeyen olayların tümünde bizi destekleyecekler mi? Onlar gerçekten iddia ettikleri etki ve ateş gücüne sahip mi? Koşullar onların muharip güçlere katılmasını engellediği takdirde, en azından lojistik ve istihbarat desteği sağlayacaklar mı? Bunlar varsayımsal sorular değildir. Örneğin 1982 Falkland Savaşı sırasında iki savaşanın da, Arjantin ve İngiltere, Birleşik Devletler ile güvenlik bağları vardı ve her ikisinin de etkili harekâtlar yürütmek için ABD yardımına gereksinimi vardı. Bu olayda, Birleşik Devletler İngiltere'ye hayati yardım sağlamayı seçti ve Arjantin'e yardım etmedi. Birçok Arjantinli cesurca savaşmakla beraber, onların harekâtlarının genel beceriksizliği, diğer konuların yanı sıra, liderlerinin aceleyle savaşa karar vermezden önce müttefiklerinin durumlarını düşünmediklerini akla getirmektedir.

Tüm rejimler Arjantin'in generalleri kadar aptal değildirler. Bu nedenle, dostlar hakkında casusluk yapma tarihinin düşmanlar hakkında casusluk yapma tarihiyle paralellik arz etmesi şaşırtıcı gelmemelidir. Amerikalılar, İngilizler ve Fransızlar dahil en sadık destekleyicilerinin bazıları tarafından sahip olunan en hassas teknik ve politik bilgilere yasa dışı şekilde ulaşan İsrail belki de örnek oluşturmaktadır. Tüm devletlerin birbirlerine karşı casusluk yaptıklarına ve Israil'in sadece bu konuda çoğundan çok iyi olduğuna işaret ederek, bunun ahlaki yönü üzerinde ne düşünürsek düşünelim, dostlarımızın niyet ve yetenekleri dahil stratejik çevremizin kritik değişkenlerinin tümünü tam olarak anlayamadığımız takdirde, stratejik çevremizi en iyi biçimde şekillendiremeyeceğimizi kabul etmeliyiz.

FİKİRLER VE GERÇEK : KUVVET YAPISI

Bir zamanlar Karl Marx "filozoflar birçok şekilde sadece dünya'yı yorumladılar; bununla beraber konu bunu değiştirmektir." Söylemiyle gözlemde bulundu. Kapsam için gerekli değişikliklerle, Marx'ın yorumu stratejinin teori ve uygulanmasına uygulanabilir. Süreçte belirli bir aşamada, belirli bir biçimde soyut stratejik düşünce somut güç yapısına -fikirleri eyleme döndürmek için gerekli araçlara- dönüştürülmelidir.

Bir güç yapısı insan, teçhizat, komuta ve kontrol sistemleri, öğreti ve daha yakın tarihlerde birleşik halde bir askeri ve milis örgütlerinin temelini oluşturan yazılımı kapsar. Bir güç yapısı çok sayıda hayati tavrı gösterecektir: bir ulus kendini nasıl savunmayı amaçlamaktadır; ulusal gücün bir aracı olarak askeri yeteneklere verdiği öncelik; özellikle şekillendir-caydır-yanıt ver yapısına ilişkin olarak stratejik görünüm ve tercihler ile savunma kuvvetinin kalitesi.

Belirli bir güç yapısı içinde bulunduğu stratejik çevreyi şekillendirebilir, hatta belirleyebilir. Dünya politikaları büyük ölçüde MÖ 500'den MS 500'e kadar Roma ordusunca, onsekizinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar İngiliz donanmasınca ve yirminci yüzyılın ikinci yarısında atom silahlarınca rehin alındı. Belirli bir askeri duruşun olayları şekillendirebileceği deneyimine cevap olarak, ya aksi halde mahrum olacaklarına inandıkları uluslar arası etkinin bir ölçütünün başarılmasının ya da caydırman ve savunma yeteneklerinin güçlendirilmesinin bir aracı olarak "bomba"'ya sahip olmaya istediklerinden dolayı, 21. yüzyılın başlangıcında çok sayıda ulus ve örgüt BM destekli nükleer silahların yaygınlaşmasının önlenmesi anlaşmasını görmemezlikten geliyorlardı.

Savaşın operasyonel düzeyinde, güç yapıları büyük ölçüde bir ulusun nasıl savaşabileceğine ve savaşacağına karar vermek-

tedir. Deniz gücü olmayan bir savunma kuvvetinin denizde savaşması olası değildir; buna karşın güçlü bir kara ordusu olan savunma kuvveti karada savaşmayı tercih edecektir. II, Dünya Savaşı öncesi ana kara güçleri olarak Almanya ve SSCB'nin her ikisinin de geçmişte karadan işgal edilmesi ve her ikisinin de karada büyük zaferler kazanmalarından dolayı, makul bir şekilde kuvvet geliştirme vurgularını güçlü kara orduları geliştirmeye yapmışlardır. Aksine, II. Dünya Savaşı'na yol açan yıllarda bir olayda okyanuslarla ve diğerinde okyanus ve mesafelerle korunmalarından dolayı savaş kavramı olarak İngiltere ve Birleşik Devletler'in stratejik hava bombardımana daha fazla dikkat sarf etmeleri tesadüf değildi.

Roma ordusu, İngiliz donanması ve süper güçlerin nükleer silahları örnekleri kendi zaman ve koşullarına uygun olan güç yapılarını temsil etmektedirler. Aynı derecede, stratejik çevreyi şekillendirmenin ve onların çakıştığı yapılan savaşların ikili gereksinimlerine uygun olmayan güç yapılarının örneklerinin temininde sıkıntı yoktur. Avustralya ve Endonezya tipik örnek olaylar sunmaktadır.

1941 Aralığında Pearl Harbor'a saldırı ve 1942'de Singapur'un düşmesini müteakiben, Avustralya sadece denizden yapılacak olan bir Japon istilası olasılığıyla yüz yüzeydi. Avustralya savunma planlayıcıları tarafından 1920 başlarında belirlenen bu tehdit yeni değildi. Bu nedenle, I. Ve II. Dünya Savaşları döneminde aynı paraya herhangi bir işgalci donanmayı yenebilecek yeterli büyüklükte ve güçte ağırlıklı olarak bir deniz darbe hava gücü oluşturulabilecekken, niçin Avustralya'nın savunma bütçesinin yaklaşık yüzde altmışının küçük, çok pahalı ve etkisiz donanmaya harcandığını sorulabiliriz. Aynı genel eleştiri 1950'ler ve 1960'lar sırasındaki Endonezya güvenlik planı için de yapılabilir. Ulusal güvenliğine esas tehlikenin değişik asi ayaklanmalardan geldiği zamanlarda, Endonezya'nın uzun

menzilli bombardıman uçakları, savaş uçakları ve denizaltılara önemli yatırımlar yapması çok anlam taşımamaktaydı. Hatta bundan da kötüydü zira savunma personeli açık açık bu silah sistemlerini etkin kullanımında yeterli değildi. Her iki örnekte güç yapıları stratejik mantıktan yoksundu; sonuç olarak kendileriyle ilgili stratejik çevrelerine şekillendirici etki yapamadılar.

Güç yapısına rasyonel bir yaklaşım iki geniş yöntemden birini takip edecektir. Birincisine göre, planlama belirli tehdide yöneliktir. İkincisine göre tehdit belirsizdir. İlki nispeten açık olmakla beraber, ikincisi karmaşıktır. Yine de her iki durumda da başlangıç noktası aynı; yani ulusal çıkarlar, güçler, zayıf tarafları, coğrafya, nüfus, alt yapı, ekonomi, iç siyasi unsurlar, ittifaklar ve inandırıcı tehdit değerlendirmeleri dahil, mevcut stratejik koşulların özenli bir analizidir.

Tehdit-belirli güç-yapısı planlamasının az sayıdaki daha iyi örnekleri 1967 Altı Gün Savaşı öncesi İsrail Savunma Kuvvetleri'ninkinde bulunabilir. Silahlı kuvvetler tarafından İsrail ulusunun imhasından farksız olmayan boyuttaki tehdit çok netti ve tehdidin kaynağı da çok açıktı; yani özellikle Mısır ve Suriye olmak üzere çevreleyen Arap devletleri.

Coğrafya ve demografi büyük ölçüde ulusal varlığını devam ettirme için İsrail Savunma Kuvvetleri'nin kendisini nasıl yapılandırcağını belirledi. Kuzeyden güneye sadece 370 kilometre ve boydan boya yanlızca 14 kilometre ölçüme sahip İsrail çok küçük bir ülkedir. 1967'de nüfusu düşmanlarının 52 milyonluk nüfusuna mukayeseyle 2.5 milyondu. Kara sınırlarını Mısır, Suriye, Ürdün ve Lübnan'la paylaşmaktadır. Bir jet savaş uçağı Kahire'den Tel Aviv'e otuz beş dakikada, Süveyş'ten Tel Aviv'e yirmi dakikada ve Şam'dan Hayfa'ya dokuz dakikada uçabilirdi. Benzer şekilde işgal orduları anahtar nüfus ve hükümet merkezlerine saatler içinde ulaşabilirlerdi. Mısır ve Suriye görünüşte güçlü kara ve hava kuvvetlerine sahiptiler ve bir savaş duru-

munda Ürdün ve Irak'tan önemli miktarda takviye almaları beklenmekteydi. Yuvarlak rakamlarla, Arap güçleri yaklaşık 750 savaş uçağına, 1650 tanka ve 300 000 askere ulaşmaktaydı, buna karşın İsrailliler 320 savaş uçağı, 800 tank ve 264 000 asker toplayabilirdi.

Stratejik derinlikten yoksun ve tehlikeli şekilde az sayıdaki İsrailliler iki kritik planlama kararı aldı. Önce, kendi topraklarında değil düşman topraklarında savaşmalarının gerektiği açıktı. Ve ikicisi, inisiyatifi almalı ve diğer Arap devletlerine kendilerine karşı seferber olacak zamanı vermeyecek hızlı bir zafer aramalıydılar. Böylece havaya egemen olma harekât planlarının *olmazsa olmaz*'ı oldu. Tek başına hava gücü, baştan inisiyatifi ele geçirebilen, İsrail nüfus merkezlerine Arap saldırıları tehlikesini yok edebilen, düşman kara kuvvetlerini gökyüzünden darbelere maruz bırakabilen; eylem sürati, stratejik ulaşım ve darbe gücünü, sunabilirdi.

Havanın kontrolünü kazanmak üzere, ya Arapların hava kuvvetlerini bulunduğu yerlerde imha etmek için önceden davranma saldırıları ya da bunda başarısız olunduğu takdirde gökyüzünde "it dalaşı" için kullanılabilecek ağılıklı olarak jet avcı/yer saldırı uçaklarından oluşan İsrail Hava Kuvvetleri tam olarak bu amacı başarmak üzere yapılandırıldı. Esneklik önemli bir düşünceydi, zira uçakların büyük birçoğunluğu muharebenin durumuna bağlı olarak bir rolden diğer bir role -örneğin hava savunmadan yer saldırıya- çok çabuk dönüşebilmeliydi. Sınırlara kısa mesafe ve açık düz arazinin kara kuvvetlerinin çatışma mahallerine kamyon ve zırhlı personel taşıyıcılarla havadan olduğu kadar çabuk taşınabilmesi demek olmasından dolayı, çok sayıdaki saldırı/avcı jet uçağına mukabil İsrail Hava Kuvvetleri göreceli olarak birkaç hava nakil uçağına sahipti. Benzer jeostratejik nedenlerle, İsrail hava Kuvvetleri deniz devriyesi ve pervaneli nakliye gibi diğer hava destek yeteneklerine çok az yatırım yaptı.

Harekât önceliklerinin bu akılcı değerlendirmesi kalite üzerine yapılan vurguyla tamamlandı. İsrail Hava Kuvvetleri çok iyi eğitilmiş, saldırgan ve kendinden emin elit bir örgüttü. Çoğu Fransız malı olan darbe/avcı uçakları en son teknolojiyi temsil ediyordu. İyi teçhiz edilmiş ancak eylemsel ve öğreti bakımından beceriksiz düşmanlarıyla çelişki çok açıktı.

İsrail Savunma Kuvvetlerinin güç yapısının arkasındaki teori uygulamaya koyulduğunda, İsrailli havacılar kendilerine ana tehdidi oluşturan neredeyse tüm Mısır hava kuvvetlerini üç saat içinde yerde imha etti ve daha sonra aynı muameleyi yarım saatten daha az bir sürede Suriye ve Ürdün hava kuvvetlerine uyguladı. İlk amacını başardıktan sonra İsrail hava kuvvetleri geride kalan ikisini uygulamak için özgür kaldı; düşmanın iletişim hatlarını kısıtlamak ve yakın hava saldırısı. Bu iki rolün uygulaması birincisi kadar başarılıydı. Çok sayıda unsur bunun bu güne kadar yapılan en parlak harekâtlardan biri olmasına katkıda bulunmakla beraber, İsrail Savunma Güçleri'nin İsrail ulusuna mevcut tehlikeyle karşı koymak için ideal bir şekilde yapılandırıldığı da açıktır.

Kırk yıl sonra İsrail Savunma Gücü güç yapılandırma kararlılığına aynı belirli tehdide yönelik metodolojiyi uygulamaya devam etmektedir. İsrail'in sadece 1967'deki başarısının değil, ancak ayrıca 1973 Yom Kippur Savaşı'nda ve 1982 Bekea Vadisi çatışmasındaki aynı şekildeki ezici zaferlerinin temelini oluşturan bilgili analizinin planlamaya tam olarak dönüştürüldüğü apaçıktır. Her ne kadar kapsamlı bir şekilde modernize edilse de, İsrail Savunma Gücü az çok aynı kalmıştır. Bununla beraber kayda değer iki ilave vardır.

İlk olarak, 1967'ye kadar İsrail'in iki savaş başlığı imal ettiğine ve yirmi birinci yüzyılın başında bunun 100 ila 200 arasında bir rakama ulaştığına yaygın olarak inanılmaktadır. Bu silahlar ikili bir amaca hizmet etmektedir. İlki, bunlar İsrail'in uzun

zamandan beri bölgesel düşmanlarıyla karşı karşıya geleceği belirli bir tehdide yönelik güç yapısına katkıda bulunmakta ve ikincisi, bunlar herhangi bir olası düşmanda herhangi bir tür tehdide karşı kapsamlı bir caydırma yaratmaktadır. Bunlar stratejik çevreyi şekillendirmek için kullanılmaktadır.

Ve ikinci olarak 1990'lar sonunda İsrailli stratejistler İran'ın orta menzilli karadan karaya füzeleri ile nükleer teknolojiyi geliştirmesinin büyük bir tehlike oluşturmaya başladığına karar verdiler; bundan dolayı bu tehlikeyi karşılamayı amaçlayan yeni silah sistemleri İsrail Savunma Gücü'nün savaş siparişlerinde görülmeye başladı. Bunlar 1981'de Irak'ın Osirak nükleer reaktörüne nazaran çok uzun menzilli saldırı uçaklarını, anti balistik füze savunma sistemini, çok uzun menzilli hassas yüksek hızlı havadan karaya füzeleri, tehdit alanında havada yaklaşık altmış saat kalma yeteneğiyle havada uzun süre kalabilen alçak irtifalı insansız, biri uzun menzilli füze taşıyan ve diğeri bilgi toplama algılayıcılı, iki hava aracı, havadan erken uyarı ve kontrol uçağı ile İsrail'in sahip olduğu ve işlettiği casus uyduları üzerinde yoğunlaşan bir uzay programını kapsamaktadır.

Özet olarak, yarım yüzyıldır, İsrailli planlamacılar ulusal varlığın sürdürülmesinin açıkça belli olan sonunu herhangi bir silahlı tehdidin askeri yenilgisinin onaylanan yöntem ve mevcut araçlar ile net bir şekilde tamamlayan belirli tehdide yönelik güç yapılandırmasının bir ders kitabı modelini sunmuşlardır.

Entelektüel olarak en boyun eğmez güç yapılandırma görevine -yani açık bir tehdit olmayan yere- gelmeden önce, belirli bir tehdit ile belirsiz tehdit modellerinin arasında ortada bir yerde durması nedeniyle Singapur'un deneyimi değerli bir örnek olayı temsil etmektedir. Bir taraftan, Singapur, diyelim ki, İsrail ile komşuları, Yunanistan ile Türkiye, Kuzey Kore ile Güney Kore ve Hindistan ile Pakistan arasında mevcut olan bir tür açık düşmanlığa tabi değildir. Diğer taraftan, doğal kaynaklar

ve büyük bir iç pazardan yoksun olarak refahını büyük ölçüde entelektüel sermaye üzerine bina eden ve küçük ve ağılıklı olarak Çin toplumunun oluşturduğu iktisaden başarılı bir ulus ve her ikisi de göçmen Çin topluluklarına tarihi olarak güvenmeyen çok daha büyük, az gelişmiş Müslüman Endonezya ve Malezya ile sınırları olan olan Singapurlular konumlarına çok hassastırlar. Üstelik İsrail gibi, Singapur'un hemen hemen hiç stratejik derinliği yoktur: bir jet uçağı adayı kuzeyden güneye üç dakikada ve doğudan batıya ise sadece birkaç saniye daha uzun bir sürede geçebilir.

Bu nedenle Singapur'un liderleri herhangi bir olası saldırgana güçlü bir mesaj gönderen bir caydırıcı güç geliştirerek algıladıkları kırılganlıklarını iyileştirmek için ısrarlı bir biçimde çalışmışlardır. Özellikle Singapur Cumhuriyeti Hava Kuvvetleri ilk önce şehir devletinden mümkün olabildiğince uzakta yapılacak önceden davranma saldırılarına göre düzenlenmiştir. Önceden davranma engellendiği takdirde, tekrar Singapur'dan azami uzaklıkta saldırı harekâtları Singapur'un açık olarak tercih edilen seçeneğidir. Singapur savunmasının yarattığı genel tehdit Singapur'un zıt duyguları içeren bir ilişkisi olduğu özellikle Malezya tarafından bölgede çok iyi anlaşılmaktadır ve herhangi bir komşu hükümetin Singapur ordusunun yapılandırılmış olduğu görevi yapmaya muktedir olduğuna şüphesi yoktur. Singapur'un faydacı liderliğine etkin olabilmek için caydırıcı bir gücün bununla neyin caydırılmak istenendiğinin bilinmesi gerektiğini hatırlatmaya gerek yoktur. Özet olarak, Singapur'un silahlı kuvvetleri Güneydoğu Asya'da algıları şekillendirmekte, büyük bir caydırıcı etki yaratmakta ve bir dizi bölgesel savunma sorununa karşılık verebilmektedir.

Uygun bulunan yönteme uyan bir güç yapısını oluşturmanın güçlüğü hiçbir zaman hafife alınmamalıdır. Hatta belirli tehdit koşullarında bile İsrail'in yaklaşımını motive edenler gibi

sayısız karmaşıklık olabilir. Diğer konular meyanında, planlamacıların öncelikleri koymaları, bu önceliklere uyan en uygun yetenekleri belirlemeleri, mevcut güç yapısının ne kadarının yerinde olacağına karar vermeleri, değişik çevresel muharebe bileşenlerini birbirleriyle uyumlaştırmaları, etkili bir komuta ve kontrol merkezi kurmaları ve yeni alımlar için fon bulmaya sahip olmaları gerekmektedir. Ancak en azından belirli tehdide yönelik ortamda başlangıç noktası -tehdit- açıktır.

Tanım gereği, ikinci yaklaşım, tehdidin olmaması veya tehdidin belirsiz olduğu ortam, için aynısı söylenemez. Tekrar Marx'ın felsefe ve eylem konusundaki gözlemine atıfta bulunarak, yorumlayamazsak mecazi olarak dünyayı nasıl değiştirebiliriz? Yirminci yüzyılın sonunda NATO'nun zihinsel karmaşası roller, misyonlar ve güç yapılandırması bakımından soruna kapsamlı bir örnek oluşturmaktadır, oysa aynı yüzyılın son üç on yılı sırasındaki Avustralya deneyimi çok daha ayrıntılı bir örnek olay sunmaktadır.

Elli yıldır NATO'un planlama personeli uluslar arası güvenlikte daha az külfet yükleyen işe sahip olmuşlardı. Örgüt açıkça II. Dünya Savaşı sonrası yeni çıkan Sovyetler Birliği'nden gelecek tehditleri karşılamak üzere kuruldu. Yükleneceği görev ya bir tarafta Amerikan-Fransız-İngiliz nükleer cephaneliği ile diğer tarafta SSCB'ninkilerin vahiysel değişiminin ya da konvansiyonel güçlerin Almanya ovalarında kitlesel bir karşılaşmasıydı. Kararları uygulayacak muhtemel durum planı hazırlamak için muazzam miktarda ayrıntılı analizlere gerek vardı, ancak geniş stratejik saldırı ve onunla ilintili güç yapılandırılması gereksinimleri büyük ölçüde ortadaydı.

Daha sonraları 1991'de diğer hususlarla birlikte Rusya'nın askeri yeteneklerindeki büyük düşüşü hızlandıran siyasi bir deprem olan SSCB'nin bir çöküşüyle uzun süredir devam eden tehdit hemen hemen bir gecede yok oldu. Bu koşullar altında

NATO liderliğinin hızla bir tür siyasi boşluğa düşmesi şaşırtıcı değildi. Göz korkutucu "doğal" düşman ortamı *olmaksızın var olma* nedeni neydi? Üye ülkeler, III. Dünya Savaşı'nda savaşmak için şekillendirilen nükleer silahlar ve muazzam konvasiyonel askeri güçleriyle ne yapacaklardı? 1990'larda karşılaştığı temel güvenlik sorunları istikrar harekâtları ve terörizm olarak çıktığında, NATO'nun entelektüel endişesi derinleşti. Bunlardan hiç biri Soğuk Savaş zihniyetine ve güç yapısına rahat bir şekilde uymuyordu. Ondan sonraki yıllarda NATO kendisini entelektüel ve uygulamalı olarak yeniden tanımlamak için mücadele etti.

Dünyanın diğer tarafında Avustralya bundan daha az kafa karıştırıcı olmayan bir stratejik sorunla yüzleşmekteydi. 1970'lerin başında, II, Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana bölgesel güvenlik tavırlarını şekillendirmiş olan değişik komünist ayaklanmaların ne liberal demokrasilere ne de Güneydoğu Asya'nın yeni kurulan devletlerinin büyük birçoğunluğuna gerçek bir tehdit oluşturmadıkları aşikar olmuştu. On yıllarca askeri güçlerini uzak adalarda Batılı müttefiklerinin yanında bir yurtdışı sefer kuvveti olarak savaşacak şekilde yapılandırdıktan sonra, Avustralyalı stratejistler aniden güç yapılarını kendisine karşı uygun bir şekilde şekillendirebilecekleri acil bir tehdidin olmadığı rahatsız edici gerçegiyle karşılaşmak zorunda kaldılar.

Önemli miktarda bir belirsizlikten sonra, iki kilit planlama kararına varıldı. En önemlisi Avustralya'nın askeri kuvvetlerinin temel işi doğrudan ulusal toprakların savunulması olduğuydu. Bu karar göründüğü kadar açık değildi. Dünyanın birçok bölgesinde, II. Dünya Savaşı istinasıyla özellikle Pasifik isminin de gösterdiği gibi barışçı bir yer olmuştu. Bir devletin egemenliğini yıkma amacıyla diğerine karşı silahlı saldırıda bulunması fikri hemen hemen inanılmazlık ölçüsünde uzaktı. Bununla beraber, küresel stratejik çevre, belirsizlik ve değişimin biri olarak kalmaktadır. İki veya daha fazla onyılda ulusların

büyük birçoğunluğunun toprak bütünlükleri hakkında endişe etmemek için yeterince kendilerinden emin olduklarını hissedebilecekleri bir durum olabilir. Bununla beraber, herhangi bir tek taraflı silahsızlanma tasarlanmadan önce muhtemelen çok yüksek düzeyde özgüvene gereksinim olduğuna işaret edilmelidir. Bununla birlikte ulusal liderlerin büyük birçoğunluğu için ülke güvenliği ağırlıklı bir önem arz etmeğe devam etmektedir.

Bu arada ulusal egemenliği korumanın kendi savunmaların esas işi olmadığı sonucuna varan karar vericiler, askeri bir örgüte olan gereksinimi tekrar düşünmeli ve bunun yerine hala zabıta görevlerini ancak düzenli bir askeri örgütün maliyetinin küsuratına yapabilecek sahil muhafaza, geliştirilmiş polis hizmeti, milisler ve benzerlerini düşünmelidirler.

Savunma kuvvetlerinin asıl işini tanımladıktan sonra, ikinci adım bu işi ulusun stratejik coğrafya, ekonomi, nüfus ve alt yapı özelliklerine karşı test etmektir. Avustralya'nın durumunda ülkenin hava/deniz boşluğuyla sarılı bir ada kıta olduğu, güçlü bir ekonomisinin az bir nüfusunun ve esas yerleşim alanlarının dışında seyrek bir alt yapının bulunduğu açıktır. On yıllardır ülkelerinin sadece İngiliz veya Amerikan yardımıyla savunulabileceğine inanan Avustralyalı stratejistlerin önceki nesilleri tarafından bu özelliklerin stratejik yansımaları henüz açık bir şekilde tam olarak anlaşılamadı. Aksine, II. Dünya Savaşı sırasında sorunu daha az duygusal olarak inceleyen Japon planlamacılar farklı bir sonuca ulaştılar. Tokyo'da İmparatorluk Genel Karargahı'ndaki kurmay subaylar hesaplamalarını yaptıklarında, on iki tümen ile hava/deniz boşluğunu geçebilmek için Japonya'nın "üretebileceğinde daha çok gemiye" ihtiyacı olacaklarını ve Avustralya'da muhalefetle karşılaşan bir çıkartma yapacaklarını anladılar. Diğer bir anlatımla, esas itibariyle hava/deniz boşluğunun mütevazı ölçekte ancak uygun şekilde yapılandırılmış bir güç tarafından nispeten kolayca savunabile-

cek müthiş bir engel olmasından dolayı, Avustralya'yı işgal etmek için gerekli çabaların başarılma olasılığı ile orantısızdı.

Bu aşamada birkaç husus belirtilmelidir. İlk olarak, görünüşte açık olan durumlar daima öyle olmayabilirler. Bu nedenle savunma planlaması sezgilere, yanlılığa, duygulara dayanan korku ve benzerlerine dayanarak yapılmaktan ziyade kesinlik ve sürece dayanarak yapılması gerekmektedir. İkinci olarak, burada ana hatları belirtilen metodoloji özgü değil geneldir. Anahtar, daimi karşılaştırmalı üstünlüğü azami düzeye çıkarma için savunma kuvvetlerini yapılandırmaktır. Ana savunma işini ulusal bütünlüğün savulması olarak tanımlayan İsviçre'nin deneyimi bu gerçeği doğrulamaktadır. Yirmin yüzyılın ikinci yarısı boyunca bir işgal girişimini çok zor ve potansiyel olarak mantık dışı olacak kadar maliyetli yapmak için bunu tam anlamıyla tepelere çekecek vatandaşa dayalı muazzam bir orduyu idame ettirerek karayla kaplı dağlık araziyi kullandı.

Nihayet 1970'lerde aynı mantığı uygulayarak ancak çok daha farklı amaç koşullarından dolayı büyük ölçüde farklı güç yapısı sonuçlarına varan Avustralyalı planlamacılar, hava/su boşluğunda harekâtlar yapmak üzere, yani gözetleme, keşif, hava üstünlüğü ve deniz vurucu gücüne yetenek türlerine önceliklerinde yer vermeğe başladılar. Benzer bir metodolojinin gözlenmesine rağmen, İsviçre ve Avustralya biri savunmacı kara kuvvetlerini, diğeri saldırgan deniz kuvvetlerini destekleyen iki çok farklı stratejiye ulaştılar.

Doğal olarak, diyelim ki, bir ülkenin liderlerinin uluslarının büyük bir dış tehdide karşı yardım almaksızın savunulamayacağına karar verdikleri veya iç baskıların rejimlerine büyük tehdit oluşturduğuna karar verebilecekleri durum olabilir. Mantıklı oldukları takdirde, güçlerini buna göre şekillendireceklerdir. Belki de ilk olayda, ittifaklar yoluyla güvenliklerini desteklemeye çalışacaklar, ikinci olayda da ayaklanma ve terör karşıtı yete-

neklere öncelik vereceklerdir. Bireysel koşullara bakılmaksızın, savunma stratejileri ana iş ve süreklilik gösteren stratejik koşulların değerlendirilmelerine dayalı olmalıdır.

Bir kez bu kararlar yapıldığında, soru tanımlayıcı sistemler, sayılar ve hazırlık durumundan biri olmaktadır. Tekrar Avustralya örneğini kullanacak olursak, Büyük hava/deniz boşluğunu savunmanın en iyi yöntemi nedir? Vatanda güven sağlamak, dışarıdaki potansiyel düşmanları caydırmak ve başarılı harekâtlar yürütebilmek için kaç rampaya, silah sistemine ve insana gereksinimimiz vardır? Çabalarımızın belirtici düzeyinin daha ne kadar devam ettirilmesi gerekecektir? Bu güçlerimizi yerterli bir hazırlık düzeyinde tutabilmek için ne kadar paraya gereksinimimiz olacaktır? Ayrıntı bazında gerekli değişiklikler ile, bu sorular herhangi bir yerdeki güç yapısı planlamasıyla alakalıdır.

DÜRTÜ, NİYET VE YETENEKLER

Stratejistlerin bu tür sorunları inceleme aracı olarak kullanabileceği kavramlar arasında uyarı süresi ile olabilirliği yüksek beklenmedik olayların doğası hassastır. Her ikisi de karmaşıktır ve özellikle uyarı süresi tartışmalı bir planlama aracı olabilir. Daha açık olarak, yeni başlayan bir tehdidin önemli bir şekil almasının olası olduğu varsayıldığında kabul edilebilecek düzeyde güven tesis edebilir miyiz veya belki de daha tedbirli olarak eyleme geçmek için daha önce teşhis edilememiş olan tehditleri zamanında tanımlayabilir miyiz?

Bir tehdidin genellikle üç bileşeni olduğu kabul edilmektedir; dürtü, niyet ve tutkuları eyleme geçirebilmek için gerekli olan askeri yetenekler. Dürtü ve niyeti ölçümlemek zor olabilir, zira her ikisi de özneldir. Bir ülkenin diğerine saldırma dürtüsü açık olabilir veya olmayabilir, oysa Pearl Harbour, Altı Gün Savaşı, Kuveyt'in işgali, ve New York ile Washington'a El Kaide

saldırılarında görüldüğü üzere, saldırı niyetini öngörmek çok daha zor olabilir. Ve düşmanlıktan kaçınıldığında bile, örneğin Stalin'in Haziran 1941'de Hitler'in işgal etmek üzere olduğuna ilişkin tartışılmaz kanıtları kabullenmeyi reddettiğinde olduğu gibi, duygusal tercihler bizi gerçeği reddetmemize zorlayabilir. Diğer taraftan, çok sayıda tehdit açık saldırganlıkla sonuçlanmadan çok önce gayet açıktır. Yukarıda belirtilen örneklerin her birinde, Japonya, İsrail, Irak ve El Kaide tarafından temsil edilen tehlikeler gerçekleşmeden yıllar önce hasımları tarafından biliniyorlardı, buna rağmen saldırılar yapıldığında hiç biri yeterince hazırlanmamıştı.

Yaygın olmamakla beraber, dürtü ve niyeti temel planlama göstergeleri olarak kullanmak için çabaları da karıştırabilen diğer karmaşıklıklar olabilir. Örneğin, beklenmeyen rejim çöküşleri aniden ittifaklar, askeri yetenekler, güç dengesi ve etki alanlarını değiştirebilir. Batılı liderler Şah'ın çağdaşlaşan İran'ının ABD yanlısı hükümetinin bir muhafazakâr, teokratik anti-ABD yönetimiyle değiştirilerek dağılmasının hızıyla afalladılar. Diğer konular meyanında, İran'daki ABD etkisinin sonu Şah'ın büyük ölçüde sübvanse edilen yüksek teknolojili askeri gücünün çok çabuk etkinliğini kaybetmeye başladığı anlamına gelmekteydi. Nitekim, bu daha sonra hemen hemen ani şekilde bölgesel askeri dengeyi değiştirdi. Bir bakıma benzeri durum SSCB'nin 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasını müteakiben beklenmeyen bir şekilde korkunç hızla çözülmeye başladığında ortaya çıktı.

Yukarıdakilerin hiç biri dürtü ve niyeti değerlendirmeye gayret etmememizi veya bunları tartışmalarımızın dışında tutmamızı önermemektedir. Aksine, her ikisi de uygun bir şekilde hassas stratejik planlamanın belirleyicileri olarak kabul edilmektedirler. Bu devletlerin niçin diplomasi uyguladıklarının -birbirlerini anlama- ve casusluk yaptıklarının -birbirine üstün-

lük kazanma- bir nedenidir. Bununla beraber, bu öznel analizle bağlantılı karmaşıklıkların farkında olmamız gerektiğini akla getirmektedir.

Herhangi askeri tehdidin üçüncü bileşenini, güç yeteneklerini, değerlendirmek daha kolay görünmektedir. Olası sır dolu dürtü ve niyetlerden farklı olarak, askeri yeteneklerin teknik boyutları güvenli bir şeklide ölçülebilir. Değişik tanklar, gemiler, uçaklar ve silahların performans özelliklerini bilmekteyiz; rampaların, askerlerin, teknisyenlerin ve bilimsel araştırma personelinin sayılarını sayabiliriz ve lojistik destek hizmetleri ile ulusal ekonomileri değerlendirebiliriz. Bu nedenle güç yapılandırması sürecinin karmaşıklıklarını azaltma girişiminde planlamacılar, bazen sözde rakiplerinin somut yeteneklerinin değerlendirilmesini ve daha sonra kendi güçlerinin teknik bakımdan daha üstün olması için yapılandırılmasını kapsayan yeteneklere dayalı bir yaklaşım kullanmaktadırlar.

Askeri yetenekleri ölçülen ve bir kıyas için kullanılan ülkenin açık bir düşmanlık dürtüsünün veya niyetinin olmadığı gerçeği, bu metodolojiye göre konu dışıdır. Bu göründüğü kadar gayri mantıki değildir. Belirli bir stratejik çıkar bölgesinde, en olası beklenmedik savunma olayları mevcut askeri yeteneklere dayalı olanlardır; yani doğru türdeki yeteneklerle desteklenmeyen bir "tehdit" inanılır değildir. Sadece mevcut yeteneklere yoğunlaşarak planlamacılar hem bu sözde yeteneklere karşı koymak ve hem de kendi savunma stratejilerini uygulamak için gereksinim duyacakları bir tür güç yapısını belirlemeye muktedir olmalıdırlar. Dürtü ve niyetin sorun çıkaran doğasından böylece kaçınılabilir.

Bununla beraber, faydacı mantığına rağmen, yeteneklere dayalı metodoloji tam anlamıyla ikna edici değildir. Başlangıç olarak, dürtü ve niyetin değerlendirilmesi zor olabilir, fakat onların planlama denkleminden çıkarılması sıkıntılara yol açabi-

lir. Sadece bir diğer ülkenin coğrafik yakınlığı ve mevcut askeri yeteneğinden dolayı bir tehdidin icat edilmesi veya en azından abartılması olasılığı da vardır. Uç bir örnek verirsek, sadece Kanada'nın becerikli, çağdaş savunma kuvveti olması ve iki ülkenin bir sınır paylaşmasından dolayı Birleşik Devletler Kanada'yı bir tehdit olarak görmeli midir? Herhangi bir öneri mantıksız olacaktır. Diğer bir anlatımla, dürtü ve niyet tehdit değerlendirme denkleminden tamamen hariç bırakılamaz.

Üstelik bu metodolojinin temel varsayımı, bir sözde ülkenin yeteneklerindeki herhangi bir önemli bir kaymanın buna karşılık olarak yapılacak güç-yapı ayarlamaları için zamanında tespit edileceğidir; yani kötü şöhretli uyarı süresi kavramı doğru oransallıkları varsaymaktadır. Ve gerçek, yeteneklerde tespit edilemeyen büyük artışların olduğu çok sayıda örnek olduğudur. Örneğin 1988'de Suudi Arabistan gizlice Çin'den yaklaşık 50 CSS-2 orta menzilli balistik füze aldı. Herhangi bir standarda göre 3000 kilometre menzilli balistik füzeler mevcut denge ve istikrarı değiştirme potansiyeliyle önemli bir saldırı yeteneğini temsil etmekteydiler. CSS-2'lerin, keşif sistemlerinin aradığı ve genellikle de tespit ettiği ülke içinde geliştirme ve test etmenin hiç birini gerektirmemesinden dolayı, füzeler herhangi bir önleyici eylemin alınması için çok geç olacak şekilde sadece Suudi Arabistan'a vardıktan sonra keşfedildi. Benzer şekilde, Almanya'nın birleşmesini takiben, NATO planlamacıları bazı Doğu Alman ordu birimlerinin silah stoklarının Batılı istihbaratlar tarafından bildirilenden üç kat daha fazla olduğunun keşfettiklerinde irkildiler.

Daha yakın tarihlerde, konvansiyonel askeri güçlerin sınırlı kullanımına karşın, Tokyo metro sistemine sarin gazı verilmesi, Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a giren uçaklar ile Bali, Madrid, Londra ve Amman bombalamaları gibi terörist saldırı olaylarının artması bir güç yapılandırılması aracı olarak uyarı

süresine gereksiz yere güvenmeyle bağlantılı problemleri kızıştırmıştır. Kara, deniz ve hava kuvvetlerindeki önemli değişiklikleri saklamanın zor olmasına karşın, teröristlerin küçük gruplar halindeki faaliyetleri içinde önemli potansiyel yetenek kaymalarını saklamak nispeten kolaydır. Kitle imha silahlarının gittikçe artan bir şekilde bulunabilirliği, gizli yetenek değişikliklerini tespit etmeye çalışmadaki kalıtsal problemleri sadece yoğunlaştıracaktır.

Teröristlerin konvansiyonel askeri güçlere mukayeseyle darbe vurma kolaylığı strateji ve güç yapıları arasındaki ilişki için önemli yansımaları da içermektedir. İleri savunma kuvvetleri içinde yetkiyi merkezden dağıtma ve böylelikle bir stratejik etkiyi başarma fırsatı kendini aniden gösterdiği takdirde, en az tepki süresinde harekete geçebilmeleri için özel kuvvetler, keskin nişancılar ve denizaltılar ile hava araçlarına benzer uzun menzilli hayalet silahlar gibi oldukça ölümcül bileşenlere izin vermeye ilişkin yeni bir eğilim vardır.

Ancak dünyadaki en iyi temennilerle bile tüm karar alma sınırlamalarının ima ettiği gibi, ulusal savunma kuvvetleri esas itibariyle bürokratiktir ve örgütsel düzenlemeleri esas itibariyle hiyerarşiktir. Örneğin egemenliğin kötüye kullanılması, kafa koparma veya kültürel önemi olan nesneleri kapsaması gibi özellikle bir hedefin yerine getirilmesinin hassas hukuki yansımaları olması halinde, hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin gecikmeler olacaktır. Aksine, El Kaide, Hizbullah ve İslami Cemeat gibi örgütler Amerikalıların zorla Suudi Arabistan'dan çıkarılması veya Ortadoğu'dan Güneydoğu Asya'ya bir halifelik kurulması gibi gevşek tanımlanmış amacı paylaşabilen ve bu amacı ortak terörizm yoluyla ancak bunun büyük ölçüde ne zaman ve nasıl olacağını her bir bağımsız hücrelerin seçeceği küresel fail ağının bağımsızlığı özelliğini göstermektedirler.

Buna ek olarak, küresel terörizm olgusu, güç yapılandırılmasının yeteneğe dayalı metodolojisini en az iki nedenle geçersiz kılma eğilimi göstermektedir. İlk olarak, bu metodolojinin amacının sözde bölgesel rakiplere üstün bir güç yapısı kurmak olmasından dolayı, bu sürece açık olarak hiçbir ülke sınırı tanımayan üssü küresel olan bir rakip tarafından -terörizm- meydan okunacaktır. Ve ikinci olarak metodolojinin dayandığı yeteneklerin ölçümlenmesi halihazırda görünür varlığı olmayan, sürekli olarak yeni ve beklenmeyen araçlar arayan ve hukuk kuralı tanımayan teröristlere karşı uygulandığında çok daha az kesin haline gelmektedir.

* * *

Strateji sayısız düzeyde işlemektedir ve kalıtsal olarak da karşılıklı etkileşimlidir. Bir lider tarafından alınan kararlar ve gerçekleştirilen eylemler belki hiçbir şey yapmasa, belki planlarda köklü bir değişiklik yapsa da, diğer liderlerin tepkilerine neden olmalıdır. Stratejiyi içinde olayların vuku bulduğu çevreyi şekillendirmek için kullanarak genellikle bu öngörülemeyen dinamiği kontrol etmeye gayret edebiliriz. Sratejik şekillendirme, muhtemelen fikirlerin ve arzulanan etkilerin ve son çare olarak da eylemlerin mantıki bir gelişimini yansıtan bir yaklaşımla şekillendir-caydırma-karşılık ver yapısında oluşmaktadır. İdeal olarak şekillendirme gücümüzü ve tercihlerimizin lehine ve rakiplerimizin zayıflıklarına karşı stratejik çevreyi hünerle kullanmalıdır.

Etki alanı ve güç dengeleri şekillendir-caydır-karşılık ver metodolojisinin hayati anlatımlarıdır. İttifakların çıkış noktasının genellikle kuşkulu ve uygulamada Makyevellist olabileceğine ve askeri güç yapılarının mevcut koşullarla bağlantılı olarak kalması gerektiğine işaret ederek, ittifaklar ve askeri güç gele-

neksel olarak her iki anlatımın anahtar bileşenleridir. Bu koşulların belirlenmesi özellikle bağlılık duygularının ve öngörülemeyen tehditlerin değiştiği dönemlerde meydan okuyan bir süreç olabilir. Kazanma ile ne demek istediğimizi düzenli olerek tanımlama ve daha sonra koşullarımızı sonuçlar-yollar-araçlar yapısına karşı test etme kalıtsal riskleri asgariye indirecektir.

6 Stratejik Felç

Bir İdeal Olarak Strateji

IDEAL BIR DÜNYADA, her stratejik eylem arzulanan sonucunu mümkün olabildiğince çabuk ve etkin olarak başaracaktır. Bu tanımlayıcıları tam olarak nasıl ölçebileceğimiz muhtemelen olaydan olaya değişecektir, ancak kriter, genellikle zayiat ve servet, çevreye ve alt yapıya asgari zarar ve savaşta kaybetmiş olan da dahil, kabul edilebilir son durum bakımından en az maliyeti içerecektir. Bunun kesin veya büyük muharebe ve yıkıcı darbe gibi uzun süredir süregelen kavramları motive eden ve daha yakın tarihlerde dikkati stratejik saldırılara döndürdüğü görülen bu tür hızlı, kesin sonucun çekiciliği olmuştur.

Bu kavramlarının her birinin ana özelliği hıza verilen önceliktir. Her şey aynı kalmak kaydıyla, ne kadar erken olursa her iki taraf için de insanları öldürmek ve eşyaları kırmak için daha az zaman olacağı açık gerçeğinden dolayı, hızlı bir karar en iyi sonucu başarmanın en iyi şansını sunmaktadır. Hız ayrıca kendi başına çatışmaları kısaltabilen bir taktik üstünlük olan sürprize önemli bir katkı yapabilir.

Hız göreceli bir terimdir ve çok sayıda boyutları vardır. MS onüçüncü ve ondördüncü yüzyıllarda Asya ve Avrupa'dan saldıran Moğol orduları daha önceki ordular için işitilmedik bir ilerleme hızıyla iki günde 200 kilometrelik mesafeyi kat ederek

ışık hızında seyahat ettiler ve atlarını durmak bilmeksizin sürdüler. Gerçekten de Venedikli kaşif Marco Polo'ya göre, Mogollar " sadece delinmiş bir damardan içtikleri at kanını kullanarak on güne kadar seyahat edebilirlerdi". Beklenmedik şekilde görünme yeteneği Mogol'lara taktik bir zirve verdi ve bir beklenmeme ve terörün havası yarattı. Benzer şekilde, bir donanmanın ufka varışı, dünyanın uzak tarafında İngiliz, İspanyol, Portekiz ve Hollanda savaş gemilerini çağının seçkin stratejik silahları yapacak kadar beklenmezdi. Teknolojinin atlı süvariler ve modası geçen yelkenli gemilerden bu yana çok mesafe almasına rağmen, genel husus hala geçerlidir.

Bu örneklerde temsil edilen hızın boyutu, hareketin, iki saate mi, iki gün mü veya iki yıl mı olduğuna bakılmaksızın bir zaman dilimi içinde bir yerden bir diğerine gitmeye muktedir olma, şok yaratır. Ancak, hareket hız denkleminin fiziki cephesinin sadece yarısını temsil etmektedir. Diğer yarısı güç uygulamasının yoğunluğudur. Hızlı bir şekilde vararak bir sürpriz yaratan ancak daha sonra -yetersiz ateş gücü, geçilemez savunma, olumsuz coğrafya yetersiz lojistik- gibi birçok nedenin herhangi birinden dolayı yeterli baskı uygulama yeteneği olmayan bir ordu, A'dan B'ye gitmeye harcadığı zaman ve çabayı israf etmiş olabilir.

Kısmen yoğun savaş ilkesinde bulunan hızlı hareket gibi hızlı güç kullanımı şok yaratır ve bunaltır. Skalanın bir ucunda, uygulamanın sürati kullanılan silahların net sayısından çıkmakta, buna karşın skalanın diğer uçu eni silah teknolojisinden türeyen sürekli olarak artan etkinlikle ilişkili olma eğilimi göstermektedir. Örneğin dakikada 500 mermi atış hızıyla ondokuzuncu yüzyıl sonlarından tek bir Maxim makineli tüfeği 100 tüfekli askere eşitti; böylece Matabele Savaşı (1893 ila 1984) sırasındaki bir çatışmada dört Maxim makineli tüfekli elli İngiliz askeri, 5000 Matabele savaşçısını mağlup etti. İngiliz edebiyatçı-

sı ve politikacısı Hilaire Belloc'ın garip bir şekilde kaydettiği gibi, daha geniş bir bağlamda:

Ne olursa olsun Bizde çok
Maxim silahı ve onlarda yok.

Hızlı uygulamanın alternatif şekli, nispeten kısa bir zaman dilimi içinde eşsiz aynı hedefi tekrar ziyaret etme ve böylece tekrar tekrar saldırma yeteneğiyle yirmi yıl sonra saldırı uçağı şeklinde çıktı. Maxim makineli tüfeği ve uçak örneğinde, kitle tarafından temsil edilen fiili uygulamanın hızı, kalıtsal girişim ekonomisine sahip silah sisteminin gerçek hızı tarafından değiştirilmiştir.

Seri manevra ve güç uygulaması kendi içlerinde son değildirler; bunun yerine amacı bize inisiyatif vermek ve düşmanı dengesizliğe itmek olan -bizim eylem planımızı uygulamayı mümkün kılan, buna karşın düşmanlarımızı tercih ettiği eylem planını uygulamasından engelleyen- operasyonel yöntemlerdir. Yani bunlar muharebe alanında daha kapsamlı karar alma mücadelesinde kullanılacak araçlardır.

Bunun herhangi birinde yeni bir şey yoktur: zeka ve isteğin rekabeti daima stratejinin esası olmuştur ve başarılı stratejistler her zaman davalarına hizmet edecek daha iyi araçlar aramışlardır. Yeni olan rekabetin şimdi devam edebileceği hızdır. Ve bu hız kavramına getirilen üçüncü boyuttur. Gelişmiş iletişimler, bilgisayar ve istihbarat sistemleri bilginin toplandığı ve iletildiği, kararların oluşturulduğu ve sonunda eyleme geçirildiği hızı büyük ölçüde artmıştır. O kadar ki, *tempo* ateş gücü ve manevra kadar temel olan bir stratejik nitelik haline gelmiştir.

TEMPO VE STRATEJİK FELÇ

Yirminci yüzyılın başında, net ateş gücü güç yapılandırılması ve harekât planlamasında baskın bir belirleyiciydi. Ağır topçu ve makineli tüfek ateşi ile desteklenen kitlesel piyadeye dayalı ordular zaferin anahtarı olarak görülmekteydi. Bu orduları kaydıran ve tedarik sağlayan karayolları, kara yolu ulaşımı ve deniz taşımacılığının sınırlamaları ile savunmaya bahşedilen ateş gücü ve konum üstünlüğü nedeniyle, I. Dünya Savaşı'nda görüldüğü üzere (ve birçok Avrupalı generalin bundan ders almaktan göz ardı etmeyi seçtiği elli yıl önce Amerikan İç Savaşı'nın ortaya koymuş olduğu gibi) bu yaklaşım sönük olmasa bile anlaşılmazdı.

I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru muharebe oluşumunun temel arzulanan niteliği olarak manevra, net gücün yerine geçmeye veya en azından eşiti olmaya başladı. Bir komutanın en azından kendi askerleriyle ilgili olarak kim nerede, kiminle ve ne yaptığını bilme yeteneğinde devrim yaratan ve hava gücünün çıkması ve iletişim sistemlerinde büyük gelişmede olduğu gibi, orduların artan şekilde mekanizasyonu bu değişimin merkeziydi. İlkel haberleşme veya daha sık olarak bu haberleşmenin hiç olmaması, Moğolların ve yelken çağı savaş gemilerinin ihmalden dolayı büyük hız oluşturmak ve bu nedenle sürprizi başarmak üzere beklenmeyen bir şekilde ulaşma yeteneğinde önemli bir unsur olmuştu. İletişim devrimlerinin I. Dünya Savaşı sonuna doğru başlattığı stratejinin uygulanması üzerindeki etkisi muazzamdı. Stratejik felci çıkartan bu devrim idi.

Wehrmacht'ın İspanya İç Savaşı sırasında denen ve daha sonra II. Dünya Savaşı'ın ilk safhalarında tam olarak uygulanan Blitzkrieg tekniği kapsamlı manevranın muharebe alanına tam olarak dönüşünü sembolize etti. Genel olarak, II. Dünya Savaşındaki savaş her ikisi de gerekli olan ve hiç birinin diğeri ol-

maksızın başarmasının olası olmadığı güç kullanımı ve manevra arasında bir dengeyi başardı. Doğal olarak istisnalar vardı. Doğu cephesinde, sonunda Kızıl Ordu kitle ve konuma dayalı tam anlamıyla zalim gücü kullanarak başlangıçtaki taktik becerisizliklerinin üstesinden geldi; aksine Kuzey Afrika ve Pasifik genellikle büyük mesafelerde ve bazen çok hızlı devamlı hareketlerle nitelendirildi. Pasifik harekâtlarının denize has doğası özellikle manevra üzerine bir öncelik yerleştirdi; bununla beraber, Müttefiklerin 1944 ortasına kadar hemen hemen Japonya'nın gemi iletişim hatlarının tamamına ciddi zarar vermesinden sonra, yanından geçilen adalara konuşlandırılan imparatorun ordularının ateş gücünün nihai sonuçla alakasız hale geldiği belirtilmelidir. Manevranın tekrar ortaya çıkması en üst düzeyde bir olaydı.

1950 ile 1990 arasında yapılan büyük savaşlar bu kaymayı teyit etti. 1951 ortasında Seul'un tam kuzeyinde bir cephe boyunca bir konumsal açmaza girmezden önce, rekabet eden orduların yarım adada bir aşağıya ve bir yukarıya dalgalanmaları nedeniyle, Kore'deki savaşta başlangıçta hızlı hareket öne çıktı. 1962'den 1975'e Çinhindini'nin ormanlarındaki savaş sırasında Amerikalıların, 1979'dan 1989'a Afganistan'ın işgali sırasında Sovyetlerin, ve 1980'den 1988'e Orta Doğu'nun bataklıları ve çöllerindeki çatışmaları sırasında İranlılar ile Iraklıların tümü manevra ve ateş gücü arasındaki değişen dengeyi anlamada başarısızlığa uğradılar ve bedelini ödediler.Vietnam'da ABD komutanları teknoloji ve ateş gücünü strateji ile karıştırdılar ve hem savaş alanında ve hem de siyasi alanda düşmanları tarafından sürekli olarak onlara üstünlük sağlandı. Bu deneyim daha sonra Afganistan'da Sovyetler tarafından paylaşıldı. Buna karşın Ortadoğu'da her iki savaşan tarafın teknik ve entelektüel yetersizlikleri onları I. Dünya Savaşı'nın durağan kırımının yinelenmesine mahkum etti.

Dört ülkenin tümünün harekât planlamacıları İsrail Savunma Kuvvetlerinin 1967 Altı Gün Savaşı ve 1973 Yom Kippur Savaşı sırasındaki taktiklerinin dikkatli bir analizinden yaralandılar. Zeki şekilde sayısal azlığının ve coğrafik kırılganlığının bilincinde olan İsrailli stratejistler, Arap düşmanlarını alt eden bir operasyonel tempo meydana getirmek üzere üstün karar alma ve teknolojiyi kullandılar. Özellikle Altı Gün Savaşı sırasında, İsraillilerin bilgi toplama, karar alma, manevra yapma ve ateş gücü uygulama hızı dayanılmaz olacak kadar güçlüydü. İsrailliler tempoyu güç uygulama ve manevranın eşiti olan savaştaki bir unsur yaptı.

Vietnam ve Orta Doğu'dan hem iyi ve hem de kötü dersler çıkararak ve bilgisayar, iletişim, bilgi algılayıcıları ve hassas silahları düşüncelerine dahil ederek, 1980'lerin başında az sayıda Batılı stratejistler yıkıcı darbenin güncelleştirilmiş bir uyarlamasını geliştirmeye başladılar. Farklı olarak "hiper savaş" ve "kontrol savaşı" olarak tanımlanan kavram sonunda stratejik felç olarak bilinmeye başladı. Fikir, bir hasmı hepsi onun çekim merkezine yönelmiş olan karar alma, manevra ve ateş gücünün kararlı bir biçimde hızlı birleşimine tabi tutmaktı. Tempo ve iradelerin çatışmasında mecazi olarak kuşatmayla baş edemeyen düşman stratejik olarak felç olacaktır. Her neyse bu bir teori.

Stratejik felç kavramı bir hasmın hayati noktalarına seri, hırslı eş zamanlı hassas darbeler gerektirdi ve husumetin daha en başından itibaren hasmın iradesini kırmaya odaklandı. Saldıran güçler ile düşmanın gerçek çekim merkezi arasında bulunan daha küçük hedefler en basit haliyle ihmal edileceklerdi. Karar alma, manevra ve güç kullanımının hızı baskın öneme haizdi. Teoride stratejik çöküşü hızlandıracak bir süreci kapsayan düşmanın tüm sisteminin hızla bozulmasını arayan bir teknik ayrıca paralel veya eş zamanlı savaş olarak da adlandırıldı. -tanımlar bunu tedrici, artımlı veya ardışık savaştan ayırmak için seçildi.-

Bazı analistler modelin ilk örneklerinin ABD önceliğindeki Irak (1991 ve 2003), Bosna (1995), Kosova(1999) ve Afganistan (2001 ve 2002) askeri harekâtlar sırasındaki olaylarda açıktığına inanmaktadır.

Stratejik felcin kavramsal çerçevesi iki ABD Hava Kuvvetleri Savaş Uçağı pilotları Albay John Warden ile John Boyd tarafından sağlandı. Warden kendisinden önceki tarhlere giden Boyd'un çalışmasını bilmekle birlikte, her biri stratejik düşünceye farklı bir katkıda bulunarak kendi fikirlerini geliştirdiler. Warden 1991 Körfez Savaşı sırasında Irak'a karşı koalisyon güçlerinin yaptığı hava harekâtının mimarıydı ve Boyd etkili bir stratejik düşünür haline gelen efsanevi becerili bir pilottu. Warden'ın inançları tamamen hava kuvvetlerine ilişkin olarak gelişti ve stratejik felcin fiziki unsurunda odaklandı ve böylece esas itibariyle zorlamayla ilgilendi; Boyd'un düşüncesi genellikle savaş sanatını içerdi ve psikolojik unsur üzerinde odaklandı ve böylece esas itibariyle baskıyla ilgilendi. Bu yazarların niyetleri ne olursa olusun, her iki kavram takımı kapsamlı bir şekilde ilişkilidri; yani özellikle her birinin en iyi özellikleri birleştirildiğinde, bunlar herhangi bir çevre düzenlemesinde stratejik düşünceyi bilgilendirmek için kullanılabilirler.

STRATEJİK FELÇ OLARAK ŞEKİL

Warden'ın çalışmasının üç yönü özellikle kayda değerdir.[1] İlk olarak, genellikle geçmişte olmayan hedef sınıflandırması ve seçimine bir kesinlik getirdi. Bu kesinliğin merkezinde sembolik bir hedef merkezi olarak tasvir edilen beş eşmerkezli daireli bir seri şeklinin içinde düşmanın çekim merkezleri veya hayati

[1] John A. Warden III, *The Air Campaign* (Washington:Brassey's, 1989). Warden çok sayıdaki dergi makalelerinde, bu kitapta sunulan fikirlerin ayrıntılarına girmiştir.

noktalarının onun tarafından yapılan tanımlamaları vardı. Dairelerin her biri zaman harcamaya değecek hedefleri simgelemekle beraber, en içteki daire en yüksek değeri, en dıştaki daire de en düşük değeri temsil etmekteydi. Warden'ın modeli bir düşmanın sisteminin beş kritik bileşenini müteakip şekilde belirledi: liderlik; organik zaruretler ("devlet veya örgütün bunlar olmaksızın kendini idame ettiremeyeceği tesisler ve süreçler"); altyapı; halkın kendine değil ancak ulusal iradeye saldırma vurgusu bağlamında nüfus ve son olarak sahadaki askeri güçler.

Warden'a göre, beş dairenin tümü sosyo-ekonomik sistemlerin büyük çoğunluğunda mevcuttur ve mümkünse tüm sisteme eş zamanlı olarak saldırılmalıdır. Güç yapı sınırlamalarımız bu ideal paralel harekâtın uygulanmasına mani olduğu takdirde, bu durumda hiç farklılık göstermeksizin merkez -liderlik- öncelik olmalıdır. Bununla beraber, uygulamada dıştaki bir veya iki daireden fazlasına ulaşmak her zaman mümkün olmayabilir. Örneğin, II. Dünya Savaşı'nın hemen hemen ortalarına kadar müttefiklerin hava ve karadaki üstünlüğü Alman ve Japon saldırı kuvvetlerinin stratejik baskı yapma yeteneklerini kısıtlayan bir eksiklikle müttefiklerin sistemlerinin sadece dış dairelerine ulaşma imkanları vardı.

Mantık yeterince açıktır. Zafer rekabet eden liderliği silahlarını bırakmaya ikna etmeye dayanmaktadır ve bu etkinin dış daireden ziyade iç daireye baskı uygulanmak suretiyle yaratılmasının daha olası olmasından dolayı, önce iç hedefler takip edilmelidir. Bu yöntem teoride olmasa bile uygulamada genellikle herhangi bir harekâtın dış daireden -yani hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin saldıran güçle daha kritik daireler arasına yerleştirilecek olan düşmanın sahadaki güçleriyle- başlanmasının gerekli olacağını ve sıralı olarak içerilere, nihai liderlik hedefine doğru çalışacağını varsayan eski askeri stratejilerin büyük birçoğunluğundan farklılık göstermektedir. Warden'ın

bu geleneksel yaklaşımı ters çevirmesi "ters yüz savaş" sloganında yakalandı.

Warden'ın kavramının ikinci dikkate değer özelliği, özellikle hassas güdümlü mühimmat olmak üzere yeni çıkan teknolojilerin devrimci etkilerinin zımni olarak birleştirmesiydi. II. Dünya Savaşı'nda hayali bir hedefin tahribi 900 bombayı gerektiriyordu; Vietnam'da iyileştirilmiş silah isabetliliği bu rakamı otuza indirmişti; 1991'de Irak'ta tek bir PGM bu işi başarabilirdi. Bu kitlenin anlamını yeniden tanımlayan birinci derecede bir teknolojik ilerlemeydi. Silah teknolojisindeki bu devrim olmaksızın, Warden'ın güç uygulamasının dayanılamaz hızı ve eşzamanlı harekâtlar için lazım olan zorunluluk karşılanamazdı; bunlarla modeli uygulanabilir oldu. PGM'lerdeki kalıtsal olan büyük etkinlik kazanımları, orantısız etki doğuran göreceli olarak küçük saldırı gücünün çok sayıdaki hedefi takibini olanaklı kıldı. Teknoloji Warden'a kavramına gerekli olan tempoyu sundu.

Warden'ın düşüncesinin son kayda değer özelliği hasmının kültürünün anlaşılmasına, "düşmanın kafasının içine girilmesi"'ne yaptığı vurguydu. Örneğin Birleşik Devletlerin Kuzey Vietnam'a karşı bombardıman harekâtı ABD'li planlamacıların bir üçüncü dünya sosyo-ekonomik sistemine birinci dünyanın değerlerini zorla kabul ettirmeğe çalışması, genellikle bu kültürel karmaşayı yansıttı. Oysa, bir tarım toplumunu bir sanayi toplumunun moralinin bozulduğunu gösteren bir saldırı harekâtına tabi tutmada çok az bir anlam ve hatta bir baskı vardı. Savaşın daima bir iradeler çatışması olduğu herkesçe bilinen gerçeğiyle tutarlı olarak, Warden doğru hedeflemenin düşman liderliğinin neye değer verdiğini bilmeye dayandığını anladı. Üstelik, liderliği beş daireli hedef modelinin ortasına yerleştirerek açık bir şekilde stratejik planlamacılara onların stratejik önceliklerinin daima nerede bulunması gerektiğini hatırlattı.

1991 Körfez Savaşı'nı müteakiben Warden'ın çalışması büyük eleştirilere konu oldu. En yaygın suçlama, metodolojisinin bir boyutlu; önceden planlanmış hedefler listesine saldırmada tek amaçlı odaklanmanın mekanik ve doğrusal olduğuydu. İddia, bu nedenle hedef listesinin etkinlikle strateji olacak kadar kendi içinde bir sondu şeklinde devam etti. Açık bir şekilde kısmen Warden'ın nodelinin yorumuna dayalı olan bir harekât, sekiz yıl sonra 1999'da eski Yugoslav Cumhuriyeti'nde Milosevic rejimine karşı NATO'nun hava harekâtı, sırasında durum gerçekten de böyle göründü. Harekât bocalamaya başladığına, komuta kademesindeki ABD subayının, General Wesley Clark, tepkisi Warden'ın stratejik önem hiyerarşini bir tarafa herhangi bir sonuçlar-yollar-araçlar yapısına bakmaksızın gittikçe artan hedeflere saldırmayı istedi. Daha sonra bir gözlemci Clark'ın bombardıman harekâtını bağlantısız bir seri "rasgele şiddet eylemleri"'nden biraz daha fazlası olarak tasvir etti. Nihayet NATO'nun Milosevic ve iç halkadaki destekçilerinin kişisel mal varlıkları dahil ederek, Warden'ın liderlik hedeflerinde yoğunlaşma temel ilkesine uyulmaya başlamasından sonradır ki harekât arzulanan etkiyi yaratmaya başladı.

Bununla beraber, Warden'ın kafasının amaç pahasına (işler niye yapılmaktadır) stratejik felcin şekli (işler nasıl yapılmaktadır) ile meşguliyeti teorik bir zafiyeti yansıtmaktadır. Modeli savaşı farklılık göstermeksizin fiziki ve psikolojik rekabetin bir bileşimi göstermekle beraber, uygulamada Warden'ın psikolojik unsurun ölçülmesinin veya hatta tespit edilmesinin aşırı şekilde zor olduğu inancı, onu dikkatini esas itibariyle düşmanın fiziki doğasına karşı yönetmesine yol açtı. Ancak, bu düşmanın fiziki doğasının çökmesiyle onun direnme kapasitesinin de çökeceğini varsayan bir yaklaşımdır ve hiç bir şekilde kesin değildir. Kısaca, bu model amaçlanmamış ve öngörülemeyen koşullar ile

insanların zorluklar karşısındaki direnci için yetersiz ihtiyat payı bırakmaktadır.

Aynı zamanda, Warden hedef analizine hayran kalınacak bir açıklık getirdi. Daha açık olarak, onun liderliğe -düşman elitinin zihnine- açık bir şekilde odaklanması savaşın gerçekten de bir iradeler çatışması olduğunun gecikmiş bir hatırlatıcısıydı. Bilgi teknolojisi, ileri iletişimler ve akıllı silahların sürekli olarak yüksek operasyonel düzeyleri başarmak için her tür muharebe gücü yeteneğini geliştirdiği ve genellikle düşmanlıkların başlangıcından itibaren stratejik etki takip edecek komutanların olanaklarını arttırdığı bir çağda, bunun önemi çok büyüktür. Eğer "hedef analizi"'nin yerine "çekim merkezi analizi"'ni koyarsak, -yani Warden'ın nispeten dar hava harekâtını kökeninden daha geniş olan stratejiye dönüştürürsek- onun katkısının gerçek değeri aşikar olur.

STRATEJİK FELÇ OLARAK AMAÇ

Warden'ın modelindeki amaç eksikliğine vurgu Boyd'un kendine has "çatışmanın evrensel mantığı"'nda bulunabilir.[2] Warden -düşmanın stratejik çevresini fiziki olarak çökerterek çatışmanın nasıl ve ne zaman çözüleceğine karar vermede onun rolünü kabul etmeyerek- düşmana değişmeyi dayatmayla zorlamaya çabalamakta iken, Boyd baskıya, en iyi seçeneğin kabul edilemez olan davranışını değiştirmek olduğu hususunda düşmanı ikna etmeye, çabalamaktaydı. Sun Tzu'nun felsefesiyle aşinalığını yansıtarak, Boyd kazanma veya kaybetmenin anahtarının

---

[2] Boyd, hiçbir zaman strateji konusunda bağımsız bir çalışma yayımlamadı. Düşünceleri, yıllar içinde oluşan ve sunumları iki veya daha fazla gün alan bazı büyük slayt gösterilerinde resmileşti. Bunlardan en önemlisi, "Kazanma ve Kaybetme hakkındaki Söylev"'di. Boyd hakkında daha fazla bilgi için bakınız; http://www.d-n-i.net/second .level/boyd.military.htm.

daima hasmın algılaması olduğunu kaydetti. Yollar ve sonuçlar bakımından, Boyd saldırmada tek amacın, diyelim ki, özellikle bir komuta yer altı sığınağı veya bir köprü veya bir elektrik santrali veya diktatörün evi olsun, bu eylemin gerçek hedefteki, yani düşman liderin aklında olacak etki olduğunu ileri sürmekteydi.

Boyd Gözlem-Çevreye uyum-Karar-Eylem için kısa ad olan "OODA" döngüsüyle anılmaktadır. MiG-15 ile F-86 Sabre'ın performanslarının aynı olmasına rağmen havadan havaya savaşta MiG-15'e karşı f-86 Sabre'ın 10:1'luk bir büyük öldürme oranına sahip olması Kore Savaşı'nda bir avcı jet uçağı pilotu olan Boyd'un kafasını karıştırdı. Sabre pilotlarının başarısının esas itibariyle uçaklarının hidrolik olarak çalıştırılan uçuş kontrolü, ABD avcı uçaklarına bir manevradan diğer manevraya Sovyet karşıtlarından daha hızlı geçmesini sağlayan ayarlanabilir yatay denge kolu sayesinde olduğu sonucuna vardı. Biraz daha düşündükten sonra, genel olarak rekabetçi karar vermedeki bu belirli örneğin yansımalarını görmeye başladı.

Bir F-86 ile uçup uçmadığımız veya teke tek dövüşüp dövüşmediğimiz veya silahlı bir bölüğe önderlik edip etmediğimiz veya tiyatro düzeyli bir harekâta komuta edip etmediğimiz veya büyük stratejiyi uygulayıp uygulamadığımız veya bunların arasında herhangi bir şey yapıp yapmadığımıza bakılmaksızın, OODA döngüsü çatışmanın evrensel bir mantığını temsil etmektedir. Döngünün gösterdiği üzere, ne yaptığını ve nasıl yaptığını değerlendirmek için ilk önce hasmımızı gözlememiz gerekmektedir. Daha sonra kendimizi mevcut koşullara uydurmalıyız; yani deneyim, kültür, destek, coğrafya, ittifaklar, ateş gücü ve arzulanan veya kabul edilebilir amaçlar gibi şeyler dahil hasmımız ve kendimiz hakkında ne bildiğimizi değerlendirmeyiz. Gözlem yaptık ve çevreye uyum sağladıktan sonra ne yapacağımıza karar veririz ve bir karar verdikten sonra, eyleme geçe-

riz. Eyleme geçer geçmez hasmımızın kararımız ve eylemimize tepkisini değerlendirmek için gözlemlediğimizden ve kendimizi tekrar çevreye uyum sağlamaya çalışmamızdan ve benzeri şeylerden dolayı OODA süreci belirli karar/eylem çekişmesi ideal olarak lehimize sonuçlanıncaya kadar yeniden başlar.

Boyd çevreye uyum sağlamayı sürecin en önemli safhası olarak kabul etmektedir. Kötü uyum muhtemelen kötü kararlara yol açacakken, bilgilendirilmiş uyum muhtemelen iyi kararlar ve bu nedenle üstün eylemler üretecektir. Buradan ilk sorumluluğumuzun stratejik çevreyi anlamak olduğu çıkmaktadır. Boyd "denksizlikleri bulmak ve açığa çıkarmak" çabalarımızda doğrusal olmayan düşünce ve asimetrileri kullanmak istediğimizde, zaruri bir koşul olan orijinal düşünce ve eylemlerin ancak bundan sonra hayat bulacağını iddia etti.

Uyum Boyd'un teorisinin entelektüel çekirdeği ise, zaman da uygulanmasının anahtarıdır. Seçkin bir şekilde basit mantık sergileyerek, zamanın sadece var olduğuna, onun taşınmaya, devam ettirilmeye, veya korumaya ihtiyacı olmadığına ve herkesin onu eşit olarak kullanabileceğine işaret etti. Diğer bir anlatımla, zaman becerili bir karar vericinin kullanması gerektiği ve daha beceriksiz bir karar vericinin muhtemelen boşa harcayacağı bir serbest maldır. Özellikle zaman OODA döngüsünü en iyi şekilde sıkıştırabilen, döngüyü daha hızlı ve daha zekice tekrar edebilen ve nihayet hasmının karar alma döngüsünün içine girebilen ve böylece de iradelerin çatışmasını kontrol eden liderin müttefiki olacaktır.

Bazen yapılan eleştiri, Boyd'un modelinin tempoyu kontrol edebilen ve sadece hasmının eylemlerine karşılık vermeyi reddemek suretiyle OODA döngüsünü geçersiz kılabilen teröristler ve gerillalar gibi gruplar için kırılgan olduğudur. Ancak, bu akıl yürütmenin iki tarafı da kesmektedir. Bir taraftan, eleştiri OODA sürecinin temel doğasını gözden kaçırmaktadır. Dön-

günün devamlı olmasından dolayı, hasmının önceki eylemine karşılık vermeme de dahil bir liderin alacağı herhangi bir karar gözlenmeli ve uyum sağlanmalıdır. Bundan sonra, bir muhtemelen tadil edilmiş bir eylem tarzına karar vermek, bu eylemi uygulamak ve tepkiyi gözlemleyerek derhal sürece tekrar başlamak vb aktif lidere kalmıştır. Diğer taraftan, eğer bir hasmın tepkileri bir sonucu oluşturabilmek için yeterli baskının uygulanması düş kırıklığı yaratmağa devam ediyorsa, bu takdirde stratejik felç yaptırma amacı sorunlu gibi görünmektedir.

Stratejik felcin teorik temeli en iyi şekilde Warden'ın şekli ve Boyd'un amacının bir bileşimiyle, birbirlerini tamamlama ve sorunları hafifletmeye eğilimli her iki modelin güç ve zaafiyetleriyle açıklanmakatdır. Normal olarak, tempo kritik bir unsur olarak çıkmaktadır. En azından teoride, hem psikolojik (Warden) ve hem de fiziki (Boyd) olarak hızla saldırının altında ezilmiş nesne stratejik felç durumuna düşecektir. 1991 ve 2003'te Irak'ta ABD önderliğindeki harekâtlar dikkati çekecek kadar farklı şekillerde şimdiye kadarki teorinin uygulamaya geçirilmesini en iyi şekilde temsil etmektedirler. Bu harekâtlar, ayrıca doğası itibariyle incelemeye değer olmakla beraber, stratejik felç kavramının üzerinde çalışılmaya devam edilen konulardan biri olduğunu göstermektedir.

STRATEJİK FELCİN EVRİMİ

1991'de yüzlerce uçak ve yerden havaya füzelerin eşi görülmemiş ayırımcılıkla çok sayıda dikkatlice seçilmiş hedeflere saldırmasından dolayı Irak'ın işgali tarihteki en yoğun hava harekâtıyla doğru bir şekilde başladı. Diktatör Saddam Hüseyin ve yakın çevresi tarafından temsil edilen çekim merkezini bulunmasının ve vurulmasının zor olması nedeniyle, hedef düzeninin komuta ve kontrol aygıtlarına saldırılarla dolaylı olarak liderli-

ğin altı oyuldu. Günler içinde Irak'ın iletişim ve bilgilendirme sistemleri çok az çalışıyordu ve Saddam ve yardımcıları ne olduğunu bilmeyi bırakın, sahadaki komutanlarıyla doğrudan konuşmada bile çok büyük sıkıntı çekiyorlardı. Diğer dört hedef dairesinin anahtar bileşenlerine karşı eş zamanlı saldırılar onların şokunu ve kafa karışıklığını arttırdı. Saddam'a "içeriden-dışarıya" saldırılmıştı ve onun OODA döngüsü idare etmenin ötesine kadar genişlemişti. Koalisyon ordularının yaklaşık altı hafta sonra Irak'ın içine girmeden çok önce Saddam'ın karar alma yarışında rekabet etme yeteneği etkin bir şekilde felç edilmişti. Kara savaşının sadece yüz saatte sona ermesi tesadüf değildi.

2003'te Irak'ın işgali konusuna gelmeden önce, geçerken gözlem yapma fırsatı kullanılmalıdır. Bu kitap askeri zaferin kendi içinde bir son olmadığı hususunu sürekli olarak vurgulamıştır. 1991 savaşının kayda değer tek taraflı doğasına karşın, Başkan George H. Bush'un önceden tatminkâr bir siyasi sonucu tanımlamada ve daha sonra bir karar vermedeki beceriksizliği bu basma kalıplığı göstermektedir. Bush'un siyasi başarısızlığı Saddam Hüseyin'in iktidarda kalmasını mümkün kıldı ve Iraklı diktatör kısa bir süre sonra tekrar bölge istikrarı ve ABD güvenliğine bir tehdit olarak algılandı. 11 Eylül 2001'de El Kaide Birleşik Devletler'e saldırmış ve açık olmamakla beraber bu terörist örgüt ile Saddam arasında bağlantılar iddia edilmişti, Beyaz Saray'da ilk Başkan Bush'un oğlunun, George W. Bush'un olması Irak'la ikinci bir savaşı olmamasından daha olası yaptı.

Bir stratejik felç çalışması olarak, George W. Bush'un Irak'taki 2003 harekâtı 1991 deneyimine bir tezat oluşturmaktadır. Hayati farklılık modelin uygulandığı muharebe gücü şeklinden -araçlar- çıkmaktadır. 1991 Savaşını müteakiben, stratejik felcin anahtar nitelikleri olan sürekli yüksek tempo, güç kullanımında aşırı derecede hassasiyet ve ayırımcılık ile liderlik he-

deflerine başlangıçtan itibaren odaklanma iki kez Balkanlar'da (1995 ve 1999) ve bir kez Afganistan'da (2001'den 2002'ye) olmak üzere üç diğer harekâttan belliydi. 1991'de Irak'ta gerçekleştiği üzere, bu olayların her birinde, 1995 ve 1999'da NATO'nun ve 2001 ve 2002'de ABD önderliğindeki koalisyonun güç uygulaması hava silahlarından geldi. Bununla beraber Irak'ta 2003'de, savaşmadaki öncü rolün esas itibariyle kara ordularına düştüğü askeri harekâtın merkez noktası ortak hava/kara kuvvetlerin Basra'dan Bağdat'a yüksek hızlı darbesiydi. Kilit pozisyondaki Irak'lı liderlerin kafalarının koparılması gibi stratejik felç modelinin bazı bileşenlerinin hala farklı hava harekâtlarının yetki sahası içinde olmakla beraber, bu kez düşmanı katıksız bir tempo ile ezmeye çalışan ve muharebe alanında karar almada hakim olan kara kuvvetleriydi. Onların tam olarak 1991'de selefleri olan hava kuvvetleri başarılı olduğu kadar başarılı olmaları, stratejik felç kavramına bazı eleştirmenlerin daha önce kabul ettiklerinden çok daha kapsamlı ilişkisi olduğunu gösterdi.

Ancak tekrar stratejinin siyasi boyutuyla ilgili olarak, geçerken önemli bir hususa temas edilmelidir. Bazı durumlarda, stratejik felç olayında, bir askeri harekâtın veya stratejinin, özellikle, belki de kendi iyiliği için aşırı derecede başarılı olabildiği durum olabilir. Daha sonra 2003'te Irak'ta da açık olarak görüldüğü gibi, 1941 Haziran'ında Nazilerin Sovyetler Birliği'ni işgali bu açık çelişkinin ilk örneklerinden birini sunmaktadır.

Savaşın başında Polonya, Alçak Ülkeler ve Fransa'da bltizkrieg sırasında gerçekleştiği üzere, Almanlar başlangıçta SSCB'de önlerindekilerin tümünü süpürdüler. Diğer şeyler meyanında, Naziler Moskova'nın batısındaki hava üsleri ve fabrikaları ezerek, Kızıl Hava Kuvvetleri'nin alt yapısını tahrip ettiler. Bununla beraber bu tahribin kendine has doğası Luftwaffe için beklenmeyen bir sorun yarattı. Kızıl Hava Kuv-

vetleri'nin çok çabuk ezilmesinden dolayı onun en değerli varlıklarının birçoğu -yetiştirilmiş pilotlar- kurtuldu. Çekim merkezi analizi bakımından, vasıflı pilotlar, üsler, fabrikalar ve uçaklardan çok daha önemli, pahalı, uzun tedarik süreli ve daha çabuk bozulan fani kaynaklardır. Böylece birkaç yıl sonra, Nazi ilerlemesi durdurulduğunda ve Alman'ların eriminin dışında yeniden kurulan Sovyet fabrikaları çağdaş uçakları yağdırmaya başladıklarında, bu aynı pilotlar çatışmaya dönmeye muktedir oldular ve sonunda hakimiyetlerini teyit ettiler. Alman işgali uzun zaman alsaydı ve Sovyet pilotları göklerdeki yıpratıcı savaşta ölmüş olsalardı bu olmayacaktı.

Bu deneyim altmış iki yıl sonra Irak'ta ancak farklı bir şekilde tekrar etti. ABD önderliğindeki koalisyonunun zaferi o kadar hızlı ve kapsamlıydı ki, sadece beş hafta sonra askeri harekât sona erdiğinde, Irak ordusu çak az fiziki zarar görmüştü. Bu nedenle Saddam'ın askerlerinin kaçması mümkün oldu ve daha sonra aylar içinde başlangıçta muzaffer koalisyon güçlerini büyük ölçüde sevilmeyen işgal ordusuna dönüştüren ve Irak'ı iç savaşın eşiğine getiren bir isyana katıldılar. Tekrar bir kez daha stratejik felcin aşırı derecede başarılı olduğu gözlendi.

I. ve II. Dünya Savaşlarındaki yıpratma harekâtlarındaki çatışmalar gibi ve zafer tarihine kadar düşmanın güçlerini paramparça eden daha az etkili askeri stratejinin 2003'de uygulanması gerektiğini ileri sürmek doğal olarak basit hatta ahlaka aykırı olacaktır. Çabuk, az maliyetli bir zafer tanımı gereği iyi bir zaferdir. 1941'de Nazilerin sorunu Blitzkrieg'lerinin Sovyet Birliği'ne kazanmaya kahredici bir şekilde yakın olmalarıydı ve başarmış olsaydı, bir başka şekilde Kızıl Hava Kuvvetleri'nin o anlarda yaşamını sürdürmesi alakasız bir konu olacaktı. SSCB'yi işgal etme kararı alınır alınmaz, ve Alman güçlerinin hali hazırda diğer savaş alanlarında faaliyette olduğu göz önünde bulun-

durularak, doğuda çabuk bir zafer üzerine kurmak oynamak, sadece haklı bulunulabilir değil fakat muhtemelen elzemdi.

2003'de Irak'ta ABD önderliğindeki koalisyon tarafından yapılan çarpıcı askeri harekâta da herhangi bir eleştiri yapılmamalıdır. Oradaki problem Başkan George W. Bush yönetiminin Birleşik Devletler'in arzulanan siyasi sonuçlar (Irak'ın demokratikleşmesi ve daha sonra Büyük Orta Doğu) ve seçilen yolu (işgal) araçlarla (silahlı kuvvetler) bağdaştırmadaki başarısızlığıydı. Bu problem daha sonra herhangi bir askeri yetersizlik nedeniyle değil, Bush yönetiminin özellikle Irak tarihi ve genel olarak da İslam kültürü cehaleti nedeniyle ortaya çıkmıştır. Böylece bu aşamada stratejik felç hakkında çıkaracağımız sonuç, katıksız bir hızla, kavramın karar vericilerin neyi başarmayı çalıştıklarını ve özellikle seçilen araçlar ve yollara ilişkin olmak üzere bu son durumun neyi ima ettiğini tam olarak anlamaları için zaten var olan güçlü zorunluluğu artıran sonuçlar üretebileceğidir.

SONUÇLARA DAYALI PLANLAMA

Stratejik felcin başarılması iki tamamlayıcı kavrama; sonuçlara dayalı planlama (EBP) ve ağ merkezli savaş (NCW)'a bağlıdır. Stratejiyle ilişkili birçok fikirde olduğu gibi, hiç biri mutlaka yeni değildir, ancak yeni çıkan teknolojiler her birini tekrar canlandırmıştır.

1990'ların ortalarından bu yana EBP, ölçeğine bakılmaksızın herhangi bir eylemin arzulanan etkisinin bu eylemden önce belirlendiği ve daha sonra ilgili yollar ve araçlarla uyumlaştırıldığı bir metodolojiye isim olarak verilmiştir. Sade bir anlatımla, liderler stratejiler geliştirdiğinde ve harekât tarzını başlattığında genellikle zihinlerinde belirli bir sonuç vardır. Fakat, eğer savaş tarihi ve uluslar arası ilişkilerin herhangi bir rehberliği var ise, bu karar vericilerin birçoğunun arzu ettikleri son durumların ne

kadarlarının daha ilk başta mevcut tüm stratejik koşullara yerleştirdiklerini sorgulayabiliriz. Üstelik, aşırı derecede sıklık ve aşırı derecede çabuklukla tercih edilen bir araç olarak azami güç uygulamasına dönülmesine yönelik bir eğilim varmış gibi görünmektedir. EBP bu mantık hatalarına hitap etmeyi amaçlamaktadır.

Özellikle kavramların mevcut veya yeni çıkan askeri yeteneklerin şekillendirmesinden ziyade mevcut veya yeni çıkan askeri yeteneklerin kavramları şekillendirdiği stratejik çalışmalarda ortak bir entelektüel ardışıklığa örnek sunması nedeniyle, EBP'in arka planı incelemeğe değerdir. Bu durumda, felsefik katalizör PGM'ler tarafından temsil nedilen taktik yetenek olmuştur.

PGM'ler II. Dünya Savaşı ve Çinhindi'ndeki ABD savaşında kullanıldı, fakat olgunluğa ancak 1991'deki Çöl Fırtınası Harekâtı sırasında koalisyon hava kuvvetlerince kullanılan mühimmatın tüm mühimmatın yaklaşık yüzde dokuzunu ve 2003'te Irak'ın Özgürleştirilmesi Harekâtı sırasında yüzde 70'ini oluşturduğu 1990'larda ulaştı. Bu rakamların gösterdiği trend açıktır ve yansımaları da çok kapsamlıdır. Bunun ne demek olduğu ilk kez büyük ve sürdürülebilir ölçekte, bir hedef tanımlanabildiği takdirde onun vurulabileceğidir. Yukarıda işaret edildiği üzere, geçmişte silahların doğruluktan nispi sapması hedeflerin fiziki tahribini teşvik etti ve II. Dünya Savaşı'nda itibari bir hedefin ortadan kaldırılması için 9000 bombayı gerektirmesinden dolayısıyla, inceliğin anlamı yoktu. Kullanılan teknikler (alan saldırısı) ve kullanılan silah türleri (büyük yüksek patlayıcılı bombalar) bakımından aşırı sayıda öldürme entelektüel olarak kaba bir tepki olsa bile mantıklıydı. Bir PGM'nin şimdi II. Dünya Savaşı'nın 9000 gülle türü (güdümsüz) bombasının aynı etkisini başarması gerçeği en üst düzeyde yeni bir yeteneği temsil etti.

Ancak, bir şeyi hassas olarak vurma, bir taktik/teknik yeteneğin tüm üç geleneksel hizmetler için planlama ve savaş metodolojisine dönüştürüldüğü ve güvenliğe ilişkin sadece askeri eylemeleri değil, ama tüm ulus yaklaşımını kapsayacak potansiyele sahip olabilen bir sürecin tek başlangıç noktası oldu. Kavramsal ilerleme bir hedefin tam olarak vurulması halinde bunun tahribinin gerekip gerekmediğinin, silahın hem hedefe ve hem de nihai harekât amaçlarına göre kalibre edilerek daha çok koşullara uyan, uygun, incelikli ve hatta psikolojik *etki* yaratılıp yaratılamayacağınının basit fakat güçlü şekilde idrakiyle geldi. Diğer bir ifade ile, Clausewitz'in sonuçlar ve yollar ile bir politika olarak savaş hakkındaki devamlılık arz eden eleştirileriyle daha iyi bir durum başarılamaz mıydı?

1991'de Bağdat'taki elektrik tesislerinin hedeflenmesi taktik düzeyde EBP'nin klasik bir örnek olay çalışmasını sunmaktadır. Elektrik şebekesinin yüksek patlayıcılarla tahribi yerine, ABD önderliğindeki koalisyon mevcut harekât gereksinimleri ile Irak'lıların lifleri temizlemesinin ne kadar zaman aldığına bağlı olarak transformatörleri saatlerden günlere kadar değişen sürelerde kısa devre yaptırmak için binlerce karbon lifi dağıtan silahları kullandı. Aynı ilke, bu tarihten sonra çok daha yaygın ve ölçekteki etkilerin başarılmasını kolaylaştırmak için artan bir şekilde esnek silahların araştırılması ve geliştirilmesini teşvik etti: örnekler belirli bir patlayıcı yoğunluğunu bırakmak üzere hemen atılmadan önce ayarlanabilen savaş başlıklarını; her görevde her rampaya daha çok etkiye olanak sağlayan küçültülmüş silahları ve benzerlerini kapsamaktadır. Amaç bir bakıma her hedefin akılsızca tahribini kabul etmekten ziyade mevcut koşullara uyan bir etkiyi idrak etmektir.

Eğer her bir sözde taktik eylemden tam olarak tanımlanmış bir etkiyi başarmaya çalışmak bir anlam taşıyorsa, ki taşımaktadır, bu takdirde aynı yaklaşımı ulusal güvenlik amaçları ve

planlama ile askeri harekâtları yürütmek için benimsemek daha çok anlamlı olacaktır. Bu bağlamda, EBP ulusal güvenlik için bir *felsefe* tanımlamaya ulaşmıştır. Böylece, EBP öğretisiz bir teknoloji olarak tek boyutlu olan sözde Askeri Teknik Devrim ve Askeri İlişkilerde Devrim gibi diğer gelişmelerden farklılık göstereren bir kavramdır.*

Savaşın nihai olarak bir iradeler çatışması olduğunu farz edersek, hemen hemen bu yeniden keşfedilen eylemleri tam olarak arzulanan sonuçlara bağlamadaki ilginin, öncelikle taktikten stratejiye tüm harekât düzeyleri ile karar almaya ve ikinci olarak fiziki etkiler olduğu kadar kavramsal etkilerin başarılmasına kadar genişletilmesi kaçınılmazdı. EBP'nin yükselişinin belki de ABD denizcilerinin John Boyd'un 1980'lerdeki muharebe alanında rekabetçi karar alma çalışmasını kullanımının en iyi şekilde temsil ettiği savaş fikri hakkındaki canlı bir tartışmayla paralellik göstermesi tesadüf değildi. Gerçektende, Boyd'un "düşmanın kara alma döngüsünün içine girme" gibi OODA döngüsü ve safhalarının hemen hemen klişe haline gelmiş olması gerçeği, bu tür fikirlerin çağdaş etkisinin bir göstergesidir.

2003'te Irak'ta ikinci ABD önderliğindeki savaştaki iki eylem, uygulamadaki farklı EBP tür ve düzeyeni örneklemektedir. İlki geleneksel olarak düşman hava kuvvetlerinin havada ve yerde fiziki tahribiyle başarılan bir sonuç olan ABD'nin havanın kontrolünü güvence altına alma yaklaşımına ilişkindir. Ancak bu kez dikkatlice tanımlanmış bir *etki*'yi başarma kavramıyla tutarlı olarak -yani dost güçler tarafından havanın engelsiz bir

---

* Askeri Teknik Devrim kavramı genellikle SSCB'inin ezici sayılarına derin ve cezalandırıcı darbeler vurmayı kolaylaştıran ileri teknolojilerle dengelemek için ABD Soğuk Savaş planlarıyla bağlantılıdır. "Askeri İlişkilerde Devrim" terimi 1930'lardaki mekanize savaşın ve 1950'lerde nükleer silahlar ile balistik füzelerin ortaya çıkması gibi yeni teknolojiler ile yaratıcı operasyonel kavramların herhangi bir bileşimini kapsamaktadır.

şekilde kullanımını kolaylaştırmak üzere Irak hava savunma sisteminin engellemesini kaldırarak- Irak uçakları ile destekletici altyapının tahribi için nispeten az bir çaba harcanmıştır. Bunun yerine caydırma (2003'de pilotlarının yerde kalmasına neden olan Iraklı pilotların hafızalarındaki 1991'deki havadaki bozgun), anahtar komuta ve kontrol noktalarına karşı belirlenmiş sert darbeler (pilotların talimatları, rehberlik edecek radarları ve iletişimi olmadığı takdirde etkin olmaları olası değildir.) ve belirlenmiş yumuşak saldırılar (Irak bilgi sistemine yanlış veri girme, bilgisayarlara virüs yayma) dahil bir seri koşullarla göre uyarlanmış ve bağlantılı EBP eylemiyle etkisiz bırakıldı. Iraklıların koalisyon hava güçlerine karşı 1600'den fazla karadan havaya füze fırlattığı ve yaklaşık 1200 uçaksavar topu saldırısı yaptığı, ancak hava savunma sistemlerinin tahrip edilmeksizin etkisiz hale getirildiğini gösteren bir sayı ile sadece yedi uçak düşürdükleri kayda değerdir.

İkinci olarak, savaşma yerine teslim olmak için üst düzey Iraklı subaylara başarılı şekilde rüşvet verildiği söylentileri tamamen kavramsal/bilgisel olan EBP'nin belki de en maliyet etkin yaklaşımının birini temsil etmektedir.

Önceki tartışmalardan EPB'nin çatışmanın her düzeyinde uygulanabilir olduğu ve azami veya aşırıya karşın asgari güç uygulamasını kolaylaştırdığı açıktır. Üstelik hiç farklılık göstermeyecek şekilde bir taktik veya operasyonel kazancı, stratejik bir kazanca dönüştürmeye çalışmanın aktif liderin zımni bir amacı olacağı hususu EBP'nin belirleyici bir özelliğidir.

EBP'den türeyen yaklaşımı güvenliğe uygulamadaki temel bir adım, ne yatığımız hakkında açık bir fikrimizin olması ve bir amaç tesis etmek istediğimiz ve bir eylemler setinden çıkarmak istediğimiz bir etki hakkında konuştuğumuzu kast etmek değildir. Başarmak isteyebileceğimiz herhangi bir etkinin tür ve kapsamına bakılmaksızın, eğer başarılıysak, bu takdirde, kendi

ifademizle, kazanmış olacağız. Ve hatırlatmak için; kazanmanın göreceli bir kavram olmasından dolayı, terimin açık fikirli yorumu, seçenekler üretmesi ve esnek düşünceyi teşvik etmesi nedeniyle muhtemelen en faydalısıdır.

Doğası itibariyle OODA süreci gibi, EBP'nin başarılı uygulaması ileride bilginin becerili bir şekilde derlenmesi, analizi ve dağıtımında halihazırda mevcut olandan çok daha fazla değer katacak olan hasmın kültür, toplum, ekonomi, ve yönetim sisteminin derin bir şekilde anlaşılmasını gerektirmektedir. Bu süreç muhtemelen *bizim* gördüğümüzden farklı bir şekilde *hasmımızın* gördüğü etkilerin değerlendirmesini kapsayarak, amaçladığımıza karşın gerçekten neden olduğumuz fiili durum sonrası etkilerin ölçülmesini kapsamalıdır. Bu, bir harekât veya benzeri bir düzeyde EBP uygulamasının halihazırda birkaç ulus veya örgütün sahip olduğu belirli bir derecede stratejik profesyonelizmi gerektirecektir.Temel bileşenleri, tümü çok sağlam bir ekonomi ile güçlü iç kaynaklı araştırma ve kalkınma tabanı tarafından desteklenen çok iyi eğitilmiş halk, iyi fikirler ve gelişmiş araç-gereçleri kapsayacaktır.

En büyük çabaya rağmen, hassas bir şekilde arzulanan etkiyi belirleme çabaları az veya çok tam olmayan bir bilim olarak kalacaktır. Üstelik, her tür baskının durumunda olduğu gibi, EBP'nin uygulaması etkileşimli olacaktır. Bir diğer anlatımla, takip ettiğimiz herhangi bir etki, belki de nihai sonuçları bizim için çatışma önce ki durumu kabul etmeden daha kötü olabilen düşmanın sistemi kadar, bizim kendi sistemimiz içinde de öngörülemeyen veya amaçladığımız ikinci ve üçüncü önemde etkileri tetikleyebilir. Bu baskı eylemlerinin büyük birçoğunluğu için gerçektir, ancak hala uyarının seslendirilmesi gerekmektedir.

Arzulanan etkiler bir veya daha çok fiziki, bilişsel ve enformasyonel nüfuz alanına koyabileceğimiz açıklamalar tara-

fından tanımlanabilir. Örneğin savunma güçlerimizin, aşırı uç fiziki etki olarak imha; fiziki ve bilişsel etkilerin bileşimi olarak caydırma; bilişsel ve enformasyonel etkilerin bir bileşimi olarak yönlendirme ve benzeri stratejik çevremizi bir etkileme yöntemi olarak şekillendirme yapabilme yeteneğine sahip olmasını gerektirecektir. Bu tür rehberliğin herhangi bir akılcı uygulaması, her biri istenen etki ve bunun bağlantılı yöntemine yönelik kendine has güç yapılandırması sonuçlarına götürecektir.

Herhangi bir ani veya kısa vadeli arzulanan etkinin mevcut güç yapımız veya hemen birleştirilebilen bir güç yapısından çıkması gerekeceğini; yani mevcut belki de uygun olmayan kalıtsal savunma yetenekleriyle ortaya çıkan olası beklenmeyen tehditleri yönetmemiz gerekebileceğini anlamamız önemlidir. Sadece kavram halinden hizmete sokulmasının yirmi yıl almakla kalmayan ancak, daha sonra genellikle otuz veya daha fazla yıl hizmette kalan saldırı uçağı, savaş gemileri ve tanklar gibi teçhizattan türeyen yeteneklere güvenmede kalıtsal problemler vardır. Bu tür zaman dilimi kesinlikle tehdit algılamalarında büyük ve beklenmeyen kaymalar görecektir. Soğuk Savaşın ani sonu, El Kaide'nin aniden ortaya çıkması ve doğal afetleri müteakip kitlesel yasadışı göç dalgaları gibi olaylardan dolayı hiçbir şey beklenmez değildir.

Daha sonra bu olasılıklar, bilişsel, kinetik olmayan etkileri fiziki etkilerin üstünde değerlendirmektedir. Bunun nedeni öncekilerin kalıtsal teçhizata daha az bağımlı olma olasılığı ve dinamik uygulamaları kullanmasının daha çok olası olmasıdır. Bu tür geleneksel olmayan araçlar ve yollar en az zayiat ve fiziki tahribat ile erken çatışma çözümü şansını arttırabilir. Örneğin, hasım elitin cesaretini kıran, kaçma ve teslim olmayı teşvik eden, düşman komuta ve kontrol sitemine sızan, yanlış bilgilerle bilgisayar virüsleri yayan ve benzeri enformasyon operasyonları son yıllarda üstünlüğü arttırmak üzere kullanılmışlardır. Ve

hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin güçlerin konuşlanmasını ve dost hayatların riske atılmasını gerektiren fiziki etkilerden farklı olarak, bilişsel etkiler, uygulayıcılarına yok denecek kadar az tehlikeyle güvenli bir üsten, hatta belki de anavatandan ve uzun süreler boyunca uygulanabilirler.

Önceki tartışmanın bir doğal sonucu olarak, genellikle gemiler, tanklar ve uçaklar gibi ana sistemlere ilişkin çok uzun kullanım zaman diliminin EBP felsefesine tezat oluşturduğunu farz edersek, halihazırda kalıtsal (mevcut) silah sistemlerince yaratılan yeteneklere ilişkin kökten farklı bir yaklaşıma gereksinim olabileceğidir. İncelenen girişimler arasında hızlı ilk örnek yaratma ve dilime sahip olma halihazırda en çok moda olanlarıdır. Hızlı bir ilk örnek yaratma için belirli bir platformu seçme, belirli bir düzeyde risk içermektedir ve ayrıca ürünleri seçilmeyen şirketlerden bir tür ayrıcalıklı muamele şekli nedeniyle, kayırmacılık suçlamalarına da yol açabilir. Bununla beraber, bir platformun potansiyeli çok güçlüyse, belki de on yıl kadar azaltacak, beklenilen düzeye getirecek kadar zamanı azaltmanın yararları bu tür sorunları karşılamayı haklı çıkartacaktır. Ve platformları geleneksel toplam siparişin sürekli teslimatı yönetiminden ziyade, farklı dilimler halinde uygulama, yeni lojistikler kurma, yeni eğitim kursları hazırlama ve yürütme ile uygulama kavramları geliştirilmesiyle ilgili çabaları azaltarak, yeteneğin payını üretken yapmak için gerekli zamanı da azaltabilir.

EBP'yi kolaylaştıran girişimler zaten vardır. Birçok savunma kuvveti kalıtsal sistemlerine erken, dolaylı ve kısmi çözümler olarak halihazırda dış kaynak kullanımı, finanssal kiralama ve ticari kullanıma hazır alımları kullanmaktadır. Diğer şeylerin yanı sıra, robot bilimi ve insansız hava araçları, pahalı, uzun hazırlık süreli makineleri azaltmakta ve pilotlar ile esas savaş subayları için yeni çıkan seçeneklerin farklı bir setinin temsilcileri olmaktadırlar.

Sonuçlara dayalı planlamayı bir uygulama modeline dönüştürme sorunu hafife alınmamalıdır. Bu çok çaba gerektirecektir. Bahsedilen iki husus burada geçerlidir. İlki EBP'nin doğası nedeniyle tekniğin herhangi bir kapsamlı uygulamasının, kimin katıldığına bakılmaksızın geçmiş yarım yüzyılın askeri harekâtlarının büyük birçoğunluğunda özellikle açık olmayan becerileri olan bir hasmın, kültür, toplum, yönetim ve ekonomisinin derinliğine anlaşılmasını gerektireceği ve ikinci olarak da bizim yarattığımız herhangi bir ani etkinin sonuçlarının, bizim için çatışma öncesi durumu kabul etmeden daha kötü olabilen, düşmanın sistemi kadar bizim kendi sistemimiz içinde de öngörülemeyen veya amaçladığımız ikinci ve üçüncü önemde etkileri tetikleyebileceğidir. Bazı örnek olay çalışmaları EBP'nin kalıtsal karmaşıklıklarını örneklemeye yardımcı olabilirler.

Bu zamana kadar, EBP hemen hemen sadece patlayıcılı, yok edici (kinetik) silahlarla önceden seçilen hedeflere uygulanan hava saldırı harekâtları şeklinde uygulanmıştır. Doğru hedeflerin ve uygun silahların şeçimi uzmanlık gerektiren bir görev olmakla ve karmaşık olabilmekle beraber, bütün bunlara rağmen saldırı harekâtları, sosyal ve bilişsel etkilerin çok daha belirsiz boyutlarına gidebilecek olan tüm EBP olasılıkları dizisinde çok daha yönetilebilir seçeneklerden biri olarak kalmaktadır. Buna ek olarak, fiziki hasarları, diyelim ki, sosyal yer değiştirmeden çok daha çabuk açık görülen bir kinetik saldırının sonuçları en kolay ölçülebilenler arasındadır. Ancak yine de bu göreceli açık modelde bile olası önceden görülemeyen tehlikeler vardır. Örneğin, düşmanın elektrik güç öretme sistemine karşı bir darbe onun savaş sanayini kapatabilir, ancak bu ayrıca Silahlı Çatışma Hukuku'nu ihlaline ve uluslar arası tanıtımda zarar görmeye neden olabilecek olan, hastaneler, yaşlı bakım merkezleri ve su tedarik hizmetlerinin de elektriğini kesebilir. İşinin ehli olan harekât planlamacıları bu tür ikincil etkileri önceden

görmeğe çalışacaklardır, ancak, deneyimler savaşın Calusewitz'in sis ve uyuşmazlığından muhtemelen hiçbir zaman tamamen özgür olamayacağını göstermektedir.

KARMAŞIK, UYUM SAĞLAYABİLEN RAKİPLER

Planlama matrisi savaşın insan boyutunu hedef almaya - rakiplerimizin karar vericilerinin arzulanan etkiyi gerçekleştirmek üzere başlattığımız eylemlere nasıl tepki göstereceklerini öngörmeye- çalıştığımızda çok daha karmaşık hale gelmektedir. İnsanlar doğal olarak karmaşık ve uyum sağlayabilir bir yapıdadır. Bu duygu ve zekanın bileşimi bizim hiçbir zaman herhangi bir eylem-karşı eylem döngüsünün sonucunu tam bir güvenle tahmin edememizi garanti etmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından yetkilendirilen ve Avustralya Savunma Kuvvetleri tarafından yürütülen Doğu Timor'daki planlanmış askeri müdahaleye ilişkin 1999'da Avustralya ve Endonezya arasındaki çatışma bu belirsizliği örnekledi.

Endonezya Avustralya'nın en büyük ve en önemli komşusudur ve muazzam nüfusu, çelişen kültürü ve bazen istikrarsız siyasi sistemi nedeniyle, Avustralyalılar tarafından genellikle bir güvenlik endişesi olarak algılanmıştır. Bu nedenle, Endonezya'nın değişik beklenmeyen olaylara olası tepkilerine ilişkin olarak bilgili kararlar alabilmek amacıyla ardışık Avustralya hükümetleri Endonezyalıların nasıl düşündükleri ve davrandıklarının gelişmiş bir anlayışını sağlamaya yönelik istihbarat programlarına kaynaklar akıtmışlardır. Bütün bunlara rağmen gizli raporlara göre, BM güçleri Doğu Timor'da karaya çıktıklarında ğst kademeli Avustralya yetkilileri müdahalenin etkisinin neyi tetikleyeceğine ilişkin çok az fikirleri vardı. Aşağılanmış olan Endonezya ordusu subayları hükümetlerinin BM ile işbirliği tahhahüdüne uyacaklar mı yoksa duygularına uyacak ve saldı-

racaklar mıydı? Olayda, BM anlaşmasına uydular, ancak uymamış olsalardı, etki Avustralya için çok nadiren bundan daha ciddi olabilirdi.

Bir diğerini anlamaya çok çalışan bir lider, olası felaketimsi ikinci ve üçüncü düzeydeki etkileri bir kenara bırakılsın, en üst düzeydeki etkileri bile tahmin edemezse, mücadele eden rakiplerin birbirlerini çok az bildiklerinde, bu planlama muhtemelen ne kadar faydalı olacaktır? Buradaki açık örnek olay çalışması, Bush yönetiminin Irak'taki kültürel ve tarihi dinamikleri bilmemesinin, devasa öngörülemeyen takip etkilerini ortaya çıkardığı 2003'te ABD önderliğinde Irak'ın işgalidir. Açık bir şekilde, Saddam Hüseyin'e açık kesin askeri zaferlerinden sonra ABD'li yetkililerin beklediği son şey, Irak'ın müteakiben isyan ve neredeyse iç savaşa doğru bölünmesi ve bunların neden olacağı nihai sonucun, ABD çıkarlarına düşman muhafazakâr, teokratik bir hükümet olabileceği ihtimaliydi. Avustralya eski Dışişleri Bakanı Bill Hayden umursamaz bir alaycılıkla ifade ettiği üzere "istenmeyen sonuçlar hakkında konuşun".

Şimdilik özetleyecek olursak, karmaşık sonuçlara dayalı model yapma son derece zorludur. Ancak, bu EBP'nin uygulanamaz olduğunu akla getirmemelidir. Aksine, eylemlerimizi normal sadece hedefleri tahrip etme olağan uygulamasına karşın, açık olarak tanımlanmış hem fiziki ve hem de bilişsel arzulanan etkiler etrafında planlama kavramı kendiliğinden açık olacak kadar iyidir. Bununla beraber, EBP'nin karmaşıklıklarının ve buna göre ilerleme zorunluluğunun farkında olmamız gerekmektedir. Bu başlangıç aşamasında, tekniğin kullanılması için biri teorik, diğeri uygulamalı olan iki yaklaşım akla yakın gelmektedir.

Teoriye göre, etki için planlama sadece bir ruh hali olarak görülebilir. Tüm EBP planlaması sonuçlar-yollar-araçlar yapısı içinde yapılmalı ve istediğimiz ve ikincil ve istenmeyen etkiler

dahil eylemlerimizin doğurması olası etkilerin belirlenmesi ile başlamalıdır. Bu yöntemi kullanarak, aksi takdirde nereye gitmek istediğimiz, oraya nasıl gitmek istediğimiz ve ne tür araçlar kullanacağımızın ortaya çıkacağı bir durum yerine, net bir fikirle harekâtı başlatabileceğimizi makul bir şekilde umabiliriz. Açıkça söylemek gerekirse, stratejik çalışma dergilerindeki ve askeri kurmay okullarının müfredatındaki kanıtlar, en azından ileri askeri güçlerde, tahrip veya araziyi ele geçirme ve tutma veya yıpratma ve benzerlerinden ziyade etkiler bakımından düşünmenin faziletinin halihazırda kabul gören bir durum olduğunu göstermektedir.

Ve uygulamaya göre, önceden planlanmış saldırı harekâtlarında nispeten açık ve böylece çok daha fazla başarılı uygulamasıydan dolayı EBP'nin gelişmesine olanak sağlanmalıdır. Hassas darbenin, ani esas itibariyle kinetik etkileri planlama sırasında makul bir şekilde öngörülebilir ve olaydan sonra fiziki hasarın sonuçları genellikle ölçülebilir. Diğer bir anlatımla, teknolojinin öncülüğü yapmasına izin verebiliriz.

Daima teori ve teknoloji arasındaki ilişkiyi niteleyen aksi halde belirsiz olacak olan dinamiği yönetmeyi arayan bu yönteme "onu yap ve onlar gelecektir" yaklaşımından bir şeyler vardır. * Teori teknolojiye yol gösterir mi yoksa tersi mi? Lehinde olacağımız yanıta bakılmaksızın ilişki ortak yaşam şeklindedir. Bu olayda, öneri teori bileşeninin kalıtsal karmaşıklığı nedeniyle, teknoloji bileşeninin öncülüğü almasına bilinçli olarak izin vermemiz gerektiğidir. Örneğin, sonuçlara dayalı harekâtları iyileştirebilmek için hemen uyarlanabilecek teknoloji veri

---

* "Onu yap ve onlar gelecektir" sözü kendi de inancın bir kinayesi olan, 1989 tarihli Düşler Tarlası filiminden gelmektedir. Bir Amerikan çiftçisi kendisine mısır tarlasına bir beyzbol sahası yapmasını söyleyen sesler işitir. Öyle de yapar ve Beyzbol oyun serisinde "top atma" ile meşhur 1919 Şikago White Sox beyzbol takımının "hayaletleri"düşler tarlasında görünür.

bağıdır.[3] Halihazırda bir saldırı yürütme ve daha sonra bunun etkilerini ölçme, sıklıkla önemli gecikme süreleriyle ayrılan genellikle iki ayrı görevi kapsamaktadır. Silahlara veri bağı konulmuş olsaydı, bunları kullanan personel gerçekleşir gerçekleşmez her bir darbenin sonuçlarını gözlemleme ve ölçme imkanına sahip olacak, böylece de hem arzulanan ve hem de gerçek etkileri kontrol etme yeteneğini büyük ölçüde iyileştirecekti.

Ayrıca ortak harekâtları kolaylaştırmak için iletişim ve elektronik savaş teçhizatı gibi ortak teknolojileri edinen farklı savunma hizmetlerinin örneği de vardır. Hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin teçhizat ortaklığı bilahare olumlu bir örgütsel etki yaratabilecek olan silahlı kuvvetler arası işbirliğini iyileştirecektir. Ve bu donanım enformasyon faaliyetlerine ilişkin olduğunda, EBP takibiyle bağlantılı olabilecektir.

Kısaca, EBP'ye "Onu yap (teknoloji) ve onlar gelecekler (teori)" yaklaşımı, daha idare edilebilir teknik unsurları kullanmakta iken, karmaşıklık yaratan bilişsel unsurları en aza indirmektedir.

Nasıl bir zihniyet olarak EBP birçok gelişmiş savunma kuvvetlerinde bir esas haline gelmişse, OODA döngüsü de bu hale gelmiştir. EBP ve OODA sürecinde genel olarak ve özellikle de çevreye uyum sağlamada güçlü bir bağ vardır. Etkileri tahmin etme ve ölçmeye çalışmanın kalıtsal karmaşıklığı gerçeği göz önünde bulundurularak, OODA döngüsünün EBP'ye sürekli uygulanması, hem planlamaya ve hem de harekâtların yürütülmesine mantık ve disiplin getirmektedir. Nihai sonuç, EBP'nin uygulamadaki sınırlamalarının üstesinden gelirken, onun kavramsal gücünü kullanmaya çalışan bir tekniktir.

---

[3] Gary L. Crowder, 'Targeting for Effects' in *Jointness,* Proceedings of the 1 1th International Air Strategy Symposium (Daejeon: Republic of Korea Air Force, 2005), pp. 195-219.

EBP büyük ölçüde simgelemiş olan ve çok sayıda ordu tarafından tercih edilen kitle ve gücün üstüne güç gönderilmesi zihniyetinin entelektüel anti-tezini temsil etmektedir. Hatta Çinhindi'ndeki ABD savaşı ve İran-Irak savaşı kadar yakın tarihlerde görünürde öğreti ve teknolojik bakımdan çok iyi hazırlanmış silahlı kuvvetler birimleri savaşa güce güç uygulaması, kitlelere ve ateş gücüne güvenme ve yıpratma ile kazanma temel amaçlarıyla katıldılar. Böyle bir yaklaşım sınırlayıcı bir şekilde pahalı, ahlaken kuşkulu ve kalıtsal olarak kendi kendini sınırlayıcıdır. Aksine, EBP stratejik düşünce ve çatışmanın her düzeyinde sonuçlar, yollar ve araçlar arasında mantıki bir akış tesis etmekte; akılcı olmayan ancak arzulanan etkiden ziyade zemin oluşturduğu büyük ölçüde paylaşılan güç geliştirme mantığını bitirmekte; yetenekleri tanımlamak için kullanılmakta; dinamik fikir ve teknolojilerin kullanımını kolaylaştırmakta ve hızla yeni çıkan tehditlerin meydan okumalarını karşılama ve bilgi çağının fırsatlarını değerlendirmek için tasarlanmış bir güvenlik planlaması felsefesi sunmaktadır.

AĞ MERKEZLİ SAVAŞ

EBP kavramı ağ merkezli savaşın (NCW) örgütsel sistemiyle desteklenmektedir. NCW'ın amacı, neredeyse gerçek zamanda ilgili bilgiyi değişimini sağlayacak ve tüm ağ boyunca çok etkin harekâtların yürütülmesini kolaylaştıracak bir "kusursuz" algılayıcı ve atıcı sistemi -yüzey altı, yüzey, hava soluyan ve uzaya dayalı- yaratmaktır. Buna rağmen tekrar, kavram stratejinin kendi kadar eskidir. Komutanlar daima farklı ancak değişik muharebe yeteneklerinin tamamlayıcı örgütsel niteliklerini en iyi şekilde kullanmak için örgütsel düzenlemeleri aramışlardır. Örneğin, bir orta çağ yüzbaşısı piyadeleri, süvarileri ve okçularını nasıl uyumlaştırabilirdi? Onlar nasıl düzenlenmeliydi, her

unsur oyuna ne zaman dahil olmalıydı, nasıl haberleşebilirlerdi, tüm nasıl parçalarından büyük yapılabilirdi? Hiç farklılık göstermeksizin çağdaş orduların görevi "karşılıklı tamamlayıcı etkileri"'ni başarması için zırhlı, piyade, keşif ve havacılığın birleştirme yollarını belirlemek üzere, bir birleşik silahlı kuvvetler çalışma merkezine sahiptirler. Bu sürecin en yeni tekrarlaması olarak, NCW etkinlikte önemli bir atılımı başarmak için özellikle bilgisayarlar ve iletişimler olmak üzere güçlü çağdaş teknolojileri kullanmaya çalışmaktadır.

ISTAR (istihbarat, gözetleme, hedef tespiti, keşif) alanına hükmetme NCW'nin teknik anahtarıdır, zira çok daha önce öğrenen bir lider, muharebe alanındaki rekabetçi karar almayı kontrol edebilir. İdeal bir NCW sisteminde, en iyi yerleştirilmiş, en uygun algılayıcı daha sonra uzaktan ayırım yaparak hedefi vuracak olan en iyi şekilde yerleştirilmiş en uygun atıcıya hedef bilgilerini gönderecektir. Kimin ne ve nerede yaptığına gelince, çevrenin veya silah sistemlerinin veya üniformanın rengi önemli değildir: sadece arzulanan etkiyi en çabuk en etkin şekilde başarmak önemlidir.

NCW'in durumsal idrakinin, iyileştirmeyi ve ezici bir tempoyu üretmeyi sağlamayı amaçlamasından dolayı, diğer şeylerin yanı sıra, hızla geçen hedeflerin ve fırsatların uygulamasını kolaylaştırmalıdır. Sözde hassas zamanlı hedefleme, ideal olarak yüksek değerli hedeflere karşı hızlı etki, yani stratejik felç yaratma, çabalarında bir diğer sıçrama tahtasını temsil etmektedir.

Kendi kendini aynı zamanda aynı hareketi yapacak şekilde düzenleme bir diğer NCW amacıdır. Rahatsız edici teknik dili bir kenara koyacak olursak, kavramın erdemi vardır. Esasen, bu müşterek bir amacın takibinde eylemleri eşleştirmek için ortak bir gücün farklı savaş unsurlarının tümünün yeteneğinin birleştirilmektedir. Kendi kendine eşleştirme yeteneği, amacın ortak bir anlayışı; müşterek bir operasyonel tabloyu paylaşarak muha-

rebenin ortak bir anlayışı ve gerekli eğitim ve teknoloji üzerine bina edilecektir.

2005 başında, ABD Savunma Kuvvetleri küresel bir komuta ve kontrol ağı ile ISTAR yeteneklerine bağlı olan bir NCW yapısının ilk örneğini yaptı. "Yüzlerce sistem, algılayıcı ve askerler"den kapsayan sayısız sistem bir internet muharebesini varacak bir sistemi kurmak için birleştirildi. Deneme, makineden makineye bağlantıları, güvenlik kısa yollarını ve otomatik karar yardımını gösterdi ve hedefleri belirleme ve tanımlama için gerekli zamanı açık bir şekilde saniyelere indirdi. Gerçekten de ağ o kadar hızlıydı ki, hedeflerin hızla vurulmasının önündeki en büyük engel silahların uçuş süresiydi. Halihazırda amaç tanımlamadan darbeye kadar on dakikalık bir standart döngüyü başarmaktır.

EBP/NCW modeline ilişkin olarak bazı analistlerin ileri sürdükleri şaşırtıcı bir olasılık sözde "stratejik onbaşı"'dır. Görünüm hem umut ve hem de endişe vericidir. Fikir, üstün gerçek zamanlı bilgiye ulaşarak ezici bir karar verme avantajından yararlanan ve gelişmiş algılayıcı ve uzun menzilli hassas silahlarla teçhiz edilmiş bir askerin, stratejik etkiye sahip olabilecek kararları alabileceği ve eylemlere girişebileceğidir. Geçmişte taktik eylemlere kesin olarak zıt bir şekilde duran olasılık, bir piyade erinin kaderi olmuştur. Doğal olarak, bunun mantıki sonucu, aynı askerin önemli değişik sınıflarıyla stratejik hatalar yapabileceğiydi. Bunun bir yansıması, stratejik bilgi ve karar verme mükemmeliyeti ile tanımlanan askerin rütbe ve sicilinin kalitesinin, tarihi normda büyük bir iyileştirme gerektireceğidir.

İnternet çağında ağ şeklindeki gücün sıradan üyeleri, stratejik bilginin toplanması ve dağıtımında daha az şaşırtıcı olmayan rol oynayabilirler. Halihazırda, teröristler tarafında bir haberleşme sistemi olarak kullanılan internet, ulusal savunma güçleri için yeni bilgi yönetim tekniklerini olanaklı kılmıştır. Diğerleri-

nin arasında en önde geleni, dünya çapında web sayfalarına girişin açık ya da kapalı olduğu ve hemen hemen her konuda istihbarat, fikirler ve bilginin gönderebildiği veya değişimde bulunulabildiği sohbet odaları olmuştur. Diğer şeylerin yanı sıra, böyle bir sistem, geleneksel savunma kuvvetleri tarafından tercih edilen uzun süredir devam edegelen hiyerarşik örgüte meydan okuma potansiyeline sahiptir. Her askerin kullanabileceği ordu çapında bir sohbet odasında, hem gönderilen bilginin hızını ve hem de örgütün tamamında bilgi tabanının derinliğini arttırabilir ve kimin kiminle bilgi değişeceğini etkileyebilir. Benzer şekilde, her web sitesinde olduğu gibi, sohbet odalarının önemli bir kısmı problem çözmekten ziyade problem yaratan abuk sabuk şeylerle dolabilir. Bir kez daha, yanıt kullanıcıların kalitesinde yatmaktadır; ayrıca tekraren, zımni bireysel beceri, tarihi normdan çok daha önemliymiş gibi görünmektedir. Herhangi bir kişi teknolojiyi satın alabilir ve fikirleri kopyalamağa çalışabilir, ancak doğru insanların geliştirilmesi tamamen farklı bir konudur.

EBP ve NCW'nin bileşimi, hem rakipsiz bir derecede muharebe alanı bilinci ve hem de tam olarak tanımlanmış bir etkinin başarılmasında ayırım yaparak kesin güç uygulama yeteneği vaat etmektedir. Bu olası savaş kazanma ve zayiatı en aza indirme yeteneğinin gerçekleştirilmesindeki iki önemli engel bilginin nasıl yönetileceği ve kara kuvvetleri, deniz kuvvetleri, hava kuvvetleri ve deniz piyadelerinin değişmez tek kuvvetli kültürlerinin üstesinden nasıl gelineceğidir.

Bir kez daha, strateji olarak teknoloji sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu örnekte, EBP/NCW'yi uygulamak için gerekli teknoloji büyük ölçüde mevcuttur; Sorun onu çalıştırmak -etkin bir şekilde kullanmaktır. Telekomünikasyon çarpıcı bir örnek sunmaktadır. II. Dünya Savaşı sırasında müttefikler dakikada yaklaşık altmış kelimelik elektronik iletişim gönderebiliyordu. Bu hız

Çinhindi'ndeki ABD savaşına kadar dakikada 100 kelimeye; 1991 Körfez Savaşı'na kadar (orta büyüklükte bir sözlüğün eşdeğeri olan) dakikada 100 000 kelimeye ve yirmi birinci yüzyıl başında üç milyon kelimeye çıkmıştı. Bilginin, genel olarak karar vermenin ve özellikle de stratejik felç kavramının esası olmasından dolayı bunların tümü cesaret vericidir. Doğal olarak, güçlük bu edinilen bilgiyi kafamızdaki bilgiye dönüştürmek ve yeterli becerili kişilere sahip olduktan sonra, böyle muazzam miktardaki bir malzemeyi incelemektir. Doğru sistem ve doğru kişiler olmaksızın, dakikada üç milyon kelime bundan başka bir anlam ifade etmez. Batının 1960 ve 1970'lerde Vietnam kültürü ve yirminci yüzyılın sonunda Orta Doğu kültürü cehaletinde görüldüğü gibi, sorunların boyutu küçümsenmemelidir.

ASKERİ KÜLTÜR SORUNU

Askeri kültüre gelecek olursak, tarihi olarak iki unsur EBP/NCW'de zımni olan değişimin derecesini engelledi. İlk olarak, savunma kuvvetleri devrimle değil evrimle gelişmeye eğilimlidirler. Gerçek teknolojik büyük buluşlar çok az ve aralarında uzun zaman aralığıyla gerçekleşmişler ve hatta gerçekleştiklerinde her zaman kabul edilmemiş veya etkin kullanılmamışlardır. Örneğin; 1940'da İngiliz ve Fransızlar, Almanların yaptığı gibi yeni bir tank merkezli oluşum yaratma yerine tankları piyade ve süvarilerin içine koymakta ısrar etmeleri nedeniyle, nispeten yeni olan tanklarını yanlış kullandılar.

Ve ikinci olarak, herkesin bildiği gibi askeri zihniyetin değişmesi çok zordur. Özdeyiş, generallerin müteakip savaşa, askeri komutanların entelektüel yeteneği hakkında söylenenlerden ziyade askeri gelenek ve tek kuvvet kültürleri hakkında en son söylenenlere çalışarak hazırlandıklarını söylemektedir.

Çok sayıda savunma kuvvetleri içindeki soruna yol açan bu husus, yani yaratıcı düşünceye tek kuvvet kültür ve bakış açılarıyla getirilen bu sınırlamalar, hemen hemen kontrol edilemez görülmektedir.

Bu duygusal ve örgütsel engeli besleyen bütünsel ve ilgili bir askeri stratejik felsefenin açık bir örneği, tek kuvvetlerin kendilerini tanımlama eğilimini gösterdikleri görevlerde görülebilir. Örneğin kara kuvvetleri hemen hemen hiç farklılık göstermeksizin görevlerini sadece kara muharebesini kazanmak olarak kaydederler. Tarihi olarak kara savaşlarını kazanma gerçekten de, kara kuvvetlerinin temel faaliyetlerinden olmakla birlikte, bunun kendi içinde mutlaka bir arzulanan etkiyi temsil etmesi gerekmemekte ve makul bir şekilde ileri bir kara ordusundan yapmasını beklediğimiz tek önemli etkiyi de tanımlamamaktadır. Böylece, kara orduları denizin inkârını ileri sürmüşlerdi (Mart 1915'de Türk topçu bataryalarının Çanakkale Boğazı'na hakimiyeti); havanın kontrolünü kazanmışlardı (1944'de D-Day kara çıkarmasını müteakip müttefik askerlerinin Fransa'daki Luftwaffe hava alanlarını ele geçirmesi; 1973'de Süveyş Kanalı boyunca Ariel Sharon'un zırhlı birlik kolunun Mısır'ın yere dayalı hava savunma sistemini yerle bir etmesi) ve benzeri. Bu hususun kendiliğinden açık olarak görülebileceği diğer birçok olay vardır, ancak benzer şekilde deniz ve hava kuvvetleri de görevlerini bir EBP yapısı içinde belirsiz olan tam anlamıyla çevre koşullarında ifade eğilimi göstermektedirler.

Bu tür düşünmenin bakış açısı örgütsel ilerlemeye çetin bir engel oluşturmaktadır. Sorgulama hattını genişletecek olursak, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin yeteneklerini etkiler yerine tanklar, kamyonlar, fırkateyn ve hızlı jetler gibi kendi özel teçhizatları bakımından tanımlamaları yönündeki tercihleri, teorik olarak görünürde tamamen farklı çevre veya savaş modeline ait yeteneklerin genellikle oynadığı savaş kazanma rolünü tama-

men göz ardı etmektedir. Üstelik, örgütsel düzenlemeler, görevler ve yeteneklerin büyük oranda bir savunma gücünün ne olduğunun ve ne yapabileceğinin bu "eşit yeteneklerin zemini oluşturduğu" tanımından çıkmasında dolayı, bu tanımdan çıkan hem açık ve hem de kapalı etkiler ezici bir şekilde hareketlidir. Bir diğer anlatımla, EBP/NCW'nin bilişsel ve bilgisel unsurlarının üstesinden gelebilecek savunma kuvvetlerine açık olacak güçlü bir asimetrik üstünlüğe tek başına sahip olma fırsatı hiç kabul görmemektedir.

Buradaki temel sorun tek kuvvet hizipçiliğidir.

Savunma kuvvetlerinin evriminin niçin geleneksel olarak farklı kara, deniz ve hava çevrelerinde meydana gelmiş olduklarına dair iyi nedenler vardır. Şimdi bile, istihbarat operasyonları ile hız ve hassasiyetle eyleme geçme yeteneğinin kara, deniz ve hava kuvvetlerinde daha eşit şekilde dengeli hale geldiğinde, hala uzun süredir devam edegelen örgütsel düzenlemenin lehinde, sağlam dayanaklı uzman iddiaları ile kültürel iddialar vardır. Yaklaşık kırk yıldır süren bu yolda, Kanada'nın (daha sonra iptal edilen) bu üç kuvveti kesin olarak birleştirmeye yönelik düşüncesiz kararı hala tarihi ihmalin tehlikesini "kanıtlamak" üzere eski düzenin muhafızları tarafından kullanılmaktadır.

Bir profesyonel savunma kuvveti ile tümü gönüllü savunma kuvveti içindeki sosyal sıkılaşmanın eşsiz olduğu ve bir bireyin hayatını tehlikeye atmaya hazır olmasının kendi yoldaşlarına olan bağlılığının yanı sıra. kendi kuvveti ve birimiyle özdeşleşmesine ilişkin olduğu gerçeği sorgulanamaz. Bununla beraber, bir zamanlar J. F. C. Fuller'in işaret ettiği üzere, bir savunma kuvvetinin savaş gücü, ilk aşamada onun düzenlenmesinde bulunmaktadır.[4] EBP/NCW gerçekten kabul edilecekse,

---

4 J. F. C. Fuller, *The Conduct of War 1789-1961* (London: Methuen & Co., 1977).

halihazırda olduğu gibi, savunma kuvvetleri için genellikle hizmete ilişkin araç gerece dayalı bir operasyonel yapının korunması, entelektüel bakımdan sürdürülemez olabilir. Bu gözlemi bir adım daha ileriye taşırsak, 21. yüzyıl için bir savunma kuvvetini şekillendirmek üzere bugün özdeyiş gibi temiz bir kâğıt sayfasıyla başlayacak olusak, bugün bildiğimiz bir kara, bir deniz ve bir hava kuvveti sonucuna ulaşmayacağız. Bu nedenle soru, değişikliği nasıl uygulayacağımız haline gelecektir.

Bu soruya ilk önce, tek kuvvetlerin zarar verici direnciyle karşılaşması hemen hemen kesin olan önemli örgütsel reformları dayatmaya teşebbüs etmekten ziyade, davranışlara odaklanarak yanıt aranabilir. İlk amaç, örgütte ortak bir niyet çizgisi oluşturmak olmalıdır. Bu sonuç sadece etkilere dayalı ifadelerle görev ve rolleri yeniden tanımlayarak ve kuvvetin ne olduğuna bakılmaksızın, mevcut yetenekleri bu etkilerin bir veya daha fazlasına bağlayarak başarılabilir. Örneğin savunma kuvvetlerimizin şekillendirme, caydırma ve tiyatro düzeyli hakimiyet gibi belirtici etkilerden bir veya daha çoğunu yaratma yeteneğine sahip olmasını isteyebiliriz ve bu tür yönlendirmenin herhangi bir akılcı uygulaması, her bir arzulanan etki ve bununla bağlantılı yöntem için farklı güç sonuçlarına yol açacaktır. Kelimeleri kullanma şeklimiz, kazanılmış haklar ile sosyal sıkılaşmayı hemen tehdit etmeksizin değişim için güçlü bir araç olabilirler.

Tek başına anlam biliminin, nihai olarak stratejik felç ve EBP/NCW'nin ima ettiği türdeki örgütsel kaymayı yaratmada yeterli olup olamayacağı tartışmalıdır. Diyelim ki, bir caydırma etkisini yaratmak için herhangi bir tanımlanmış gereksinimle bağlantılı bir savunma kuvvetinin anahtar muharebe unsurlarını ortaya çıktığı takdirde, bu unsurları hep beraber örgütsel olarak resmen bir araya getirmek oldukça arzulanabilir olabilir. Hemen hemen kesin olarak bu özel karışıma dil bilimciler ile sosyal ve

ekonomik analistler gibi bilişsel savaş uzmanlarını ilave etme zarureti olması, sadece belirli bir aşamada büyük bir re-organizasyonun inkâr edilemez olacağı ihtimalini arttıracaktır.

* * *

Bir bakıma stratejik felç kavramı bir ideal olarak stratejiyi temsil etmektedir. Stratejik rekabeti tanımlayan iradelerin çatışmasına ezici bilgi üstünlüğü ile dayanılmaz tempoyu uygulamaya muktedir olmanın yansımaları aşikârdır. Üstelik, ileri teknolojiler kavrama kesin muharebe ve yıkıcı darbe gibi kavramsal selefleri-nden daha fazla içerik kazandırmışlardır. Bununla beraber, uygulamada hiçbir askeri girişimin Clausewitz'in sis ve yıpranmanın yansımalarından tamamen kaçması olası değildir. Buna ilave olarak, stratejik felcin merkezi olan sonuçlara dayalı etkiler ile ağ merkezli modeller, geleneksel olarak çevrelerle tanımlanmış savunma kuvvetlerince desteklenen tek kuvvetli örgütlerin hâkim olduğu zeminin üzerinde rahatsız bir şekilde oturmaktadırlar. Bununla beraber ve konuların daha büyük planlardaki nihai yerine bakılmaksızın, stratejik analistler bilim dallarının dinamik olarak kalmasını istedikleri takdirde, stratejik felç onların geliştirebilecekleri tartışma türleri örneğidir. Belki de buradaki en yayarlı gözlem, savunma güçleri içindeki bu tür tartışmalara temel engelin ne operasyonel ne de teknolojik, ancak kültürel olduğudur.

7 Savaşa Niyetlenmek

Siyasi Zorunluluklar ve Stratejik Düşünceler

SAVAŞIN DAİMA bir amacı vardır. Bu, politika sonuçları için girişilen organize bir faaliyet grubu, muharebe alanındaki zafer kazanmanın ötesine giden arzulanan bir son durumu güvence altına almak için askeri gücü bilinçli ve akılcı kullanma girişimidir. Niyet bir saldırganı kovalamak, bir araziyi ele geçirmek veya bir rejimi devirmek, rakip bir güçün durumunu zayıflatmak veya bir hasmı davranışını değiştirmeye zorlamak olabilir. Daha kapsamlı amaçları daha yüksek bir güvenliği başarmak, istikrarı arttırmak veya etki ve gücü geliştirmek olabilir. Birçok durumda hükümetler askeri gücün diğer devletlere karşı kullanımını en son çare olarak görmektedirler. Savaş ölüm, hasar ve yer değiştirmeye neden olan ve yüksek düzeyde bir politik ve ekonomik taahhütleri gerektiren şiddet içeren bir eylemdir. İşgal, rejim değişikliği, arazi parçalanması, askeri yeteneklerin dağıtılması, ekonomik yaptırımlar ve ulusal liderlere ceza kovuşturması gibi bir dizi olumsuz sonuçlarla mağlubiyetin maliyeti yüksektir. Büyük güçler daha zayıf hasımlarına karşı savaşlarında yenildiklerinde bunların en kötü sonuçlarının bazılarından korunmakla beraber, kısa ve uzun vadeli hasarlarından bağışık değildirler. Bunların halkları güven bunalımına girebilir-

ler, görevde olan hükümetler kırılgan olabilirler ve silahlı kuvvetler inanılırlık kaybına uğrayabilir.

Savaşın daha kapsamlı etkileri tahmin edilemez ve hiçbir şekilde acil amaçlarını başaranlar için bile avantajlı olacağı garanti edilememektedir. Savaşlar güç dengesini değiştirebilir ve yapıldığı bölgede ve küresel olarak siyasi manzarayı tekrar düzenleyebilir. Kısa dönemli sonucu istikrasızlık ve tahmin edilemezlik olabilir ve uzun dönem yeni düşmanlar ile beklenmeyen ve nahoş düzenlemeler ve diğer devletlerin savaştan ders çıkarmasıyla, silah teknolojisinin dikey ve yatay yayılımının artışını görebilir.*

Savaş, her iki tarafın savaşla barışta olmaktan daha çok kazanabilecekleriyle gerekçelendirdikleri kararlarla başlamaktadır. Gücün organize olarak kullanımı planlanmamış olabilir veya hoş karşılanmayabilir, ancak tarihi kayıtlar savaşların asla tesadüfen başlamadığını göstermektedir. Olaylar ve yanlış hesaplamalar olabilir veya krizler planlanmamış askeri eylemin tek geçerli seçenek olarak göründüğü bir noktaya kadar artabilir, ancak savaş kararı daima kasıtlıdır. Büyük çoğunlukla tesadüfi savaşın bir örneği olarak verilen 1931 tarihli Mançurya olayı gerçekte kasıtlıydı. Japon askeri komutanları askeri ve değer yargıları ile tutkularının önde geldiğini belirtmek üzere müzmin ve sonunda başarılı mücadelesinin bir parçası olarak, İmparator'dan veya Meclis'ten yetki almaksızın Mukden'deki Çin Garnizonuna saldırmak için Japonların sahip olduğu yerel bir demiryoluna sabotajın bahanesini kullandılar. Bu tukular tüm Mançurya'da Japon yönetiminin kurulmasını kapsadı.

Tesadüfen savaş teorisi nükleer silahların geldiği, süper güç ilişkilerinin istikrasızlığı ve komuta ve kontrol prosedürlerinin

---

* Yatay yayılma belirli bir devlet veya grubun cephaneliğinin niteliksel ve niceliksel büyümesini kapsamaktayken, dikey yayılma askeri teknolojilerin uluslar arası dağılımını anlatmaktadır.

birçok stratejik analistin tesadüfen bir tek nükleer silahın fırlatılmasının olası ve mantıklı olduğuna ve toptan bir nükleer savaşı başlatabileceklerine ikna oldukları Soğuk Savaş'ta güncellik kazandı. Bu korkulan varsayım olarak kaldı, zira II. Dünya Savaşı'ndan bu yana kızgınlıkla hiçbir nükleer silah ateşlenmedi.

SAVAŞ VAKALARINDAKİ AZALMA

Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana devletler arasındaki savaş vakaları azalmıştır.[1] (doğrusu 1) Devletlerin büyük birçoğunluğu anlaşmazlıklarını çözmek için artık güç kullanmamaktadırlar ve çok azı hala ekonomik çıkarlarını korumak veya geliştirmek veya siyasi tutkularını genişletmek üzere güç kullanmaktadırlar. Doğal olarak, bu devletler arası savaşın yok olmuş olduğunu anlatmamaktadır. Hakimiyet, ülke sınırları ve erişime ilişkin birkaç anlaşmazlık savaşa kadar tırmandı, birkaç devlet daha küçük komşularını işgal etti, Birleşmiş Milletler 1991'de Irak güçlerinin Kuveyt'ten çıkmasını istedi ve Birleşik Devletler düşman hükümetleri devirmek için iki kez müdahale etti. Ancak, yirminci yüzyılın başına kadar, ulusal çıkarları geliştirmek için askeri güç kullanmanın maliyetinin faydasına oranı, devletlerin büyük birçoğunluğu için önemli ölçüde aşırı derecede büyük olarak algılandı. Hükümetlerin büyük birçoğunluğu şimdi güç kullanımına başvurmaksızın çıkarlarını koruyabileceklerini ve geliştirebileceklerini öğrendiler.

Bu algılamalardaki kaymaların çok sayıda nedeni vardır, Bunlardan ilki, arazinin ele geçirilmesi bundan böyle ekonomik hayatı devam ettirebilmesinin gerektirdiği kaynaklara erişimi sağlama almak için zaruri değildir. İmparatorluk çağının sonu,

---

1 'War and Peace in the 21st Century", in *Human Security Report 2005* (Vancouver: The University of British Columbia, 2005), pp. 1-2.

üretimin küreselleşmesi ve uluslar arası ticaretin özgürleşmesi, bunları kolaylıkla ve barışçı bir şekilde yapmaya gücü yetebilecek olan ülkelerin gereksinimlerini küresel pazardan karşılayacağı anlamına gelmektedir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler şimdiye kadar mallar yetersiz olduğunda arzın arttırılabilmesini veya onun yerine geçecek mallar bulunmasını garanti altına almaktadır. Hükümetlerden nüfuslarının yaşam standartlarını arttırması beklenmekte, ancak geleneksel sanayilerde rekabetle karşılaşma, hizmetler ve finans gibi sektörlere bir kaymayı teşvik edebilir. Şirketler daha az gelişmiş ülkelerin işgücüne yatırım yaparak ve bunları kullanarak yabancı ülkelere gidebilirler.

Mesafenin modası geçmiş olan stratejik üstünlüğünü yok eden uzun mesafeli füze gönderme sistemi ve uluslararası intihar bombacıların ortaya çıkışıyla, kara bir savunma tamponu olarak önemini kaybetti. Bu ne de "yaşam alanı" için de gerekli değildir. Nüfuslar, gezegenin en çok nüfus yoğun alanlarında istikrar kazanmıştır veya azalmaktadır ve gelişmiş mühendislik, inşaat ve çiftçilik teknikleri sayesinde nüfuslar her halükârda küçük yerlerde bile yeterince barınmakta ve beslenmektedir.

Taze suyu elde etme imkanını sadece toprağın sağlamasından dolayı, bazı güvenlik analistleri toprağın stratejik belirginliğinin gelecekte artacağını iddia etmektedirler. Su insanların hayatını idame ettirmesi, tarım ve sanayi için hayati önemi sahiptir, ancak devletlerin hepsi yeterli su için tek başına haklara sahip değildirler. Bazıları, komşularının su kullanma politikalarına onları hassas hale getiren bir kaç farklı ülkeden geçen nehirlere bağımlıdır. Orta Doğu ve Güneydoğu Asya dahil, bu gibi durumlarda, bölgesel anlaşmaların görüşülmesi yoluyla şimdiye kadar çatışmalardan kaçınılmıştır.

Toprağın devletler arasında bir gerilim kaynağı olarak kalması, ya egemenliğe ilişkin çok uzun süredir devam eden bir anlaşmazlığın olmasından, ya da sömürgecilerin müphem mira-

sı veya bir savaş sonrası anlaşmaya dayanarak yerleştirmesi veya bir nüfus hareketi gibi tarihin diğer anormalliklerinden dolayıdır. Bu tür anlaşmazlıkların çoğunluğu şimdi çoğunlıkla uluslar arası hukuki kurumlar tarafından nihai tahkimle sona erdirilen bir süreci içeren diplomatik araçlarla çözülmüştür veya görüşülmeye devam edilmektedir. Ve bu bizi devletler arası güç kullanımındaki azalışının bir diğer nedenine götürmektedir.

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana uluslar arası güvenliğe ilişkin konularda devletler arası davranışları yöneten büyük miktarda uluslararası hukuk ve rejimler görüşülmüş, anlaşılmış ve uygulanmıştır. Doğrudan silahlı çatışmayla ilgili olması nedeniyle, uluslar arası hukuktaki ilerlemeler müteakip bölümde ayrıntılı olarak tartışılacaktır ve bunların en açık olanıdır, ancak rejimler, kanunlar ve kurumlar şimdi dolaylı olarak devletlerarası gerilimi iyileştirmektedir. Bunlar, kullanıcı ulusal deniz hakları ile kullanıcı transit haklarını resmileştiren ve garanti altına alan, deniz hukuku görüşmeleri yoluyla geleneksel rakip ticaret gemilerine saldırıları sona erdiren ticaretin serbest dolaşımındaki anlaşmalardan, silah sistemlerinin dikey ve yatay yayılmasını sınırlayan anlaşmalara kadar değişmektedir.

Ele geçirilen arazi üzerindeki kontrolü sürdürme olasılığı olduğundan daha az caziptir. Bir zamanlar halkın hükmetme fikir ve uygulamasına alıştığı yerlerde, devlet sisteminin gelişmesi, ulusalcılığının yükselişi, bağımsızlığını alma ve demokrasinin yayılmasının tümü, kendi kendini yönetmeye küresel bir tercihi aşılamak üzere birleşmiştir. Yerel nüfus önceki savaşla tamamen tükenmedikçe ve direnişin maliyetleri yararlarını büyük ölçüde aşmış olarak kabul edilmedikçe yabancı istilasının inatçı bir dirençle karşılaşması olasıdır.

Bu koşullardan her ikisi çok büyük sıklıkla başarılı olarak bahsedilen yirminci yüzyılın savaş sonrası işgallerinde, yani II. Dünya Savaşı'ndan sonra Japonya ve Almanya'nın işgalinde

uygulandı. Her iki durumda, önceki çatışma çok uzun sürmüş, kanlı ve tüketici olmuştu ve müttefiklerin işgalini kabul etmeye alternatifi olan diğerinin daha korkulanının, savaşın galibinin, Sovyetler Birliği'nin olası işgaliydi. II. Dünya Savaşı sırasında Avrupalı komşularının Naziler tarafından ve savaş sonrası Doğu Avrupa'nın Sovyetler Birliği tarafından daha az bahsedilen işgallerinin başarısı kısmen tükenmeyle açıklanabilir. Bu tükenme, I. Dünya Savaşı'nda toprakları için dövüşmüş ve çok büyük kayıplar vermiş ülkeler için psikolojik ve başlangıçta Almanya tarafından işgal edilen ülkeler için gerçekçi nedenlerden meydana gelmiştir.[2] Her iki grupta da işgalciler ideolojilerini paylaşan ve işbirliği yapmaya istekli yerel eliti bulabildiler. İşgalci güçlerin silahlar üzerinde bir tekel olması ve insan ve malların akışını denetleme ve sınırlama yeteneği nedeniyle, direnç araçları her halükârda sınırlıydı. Ve son olarak işgal güçleri direnişçilere acımasızca intikam almak için arzulu olmanın da ötesindeydiler.

21. yüzyılda iki koşulun ikincisinin hiçbirini aynen yapmak kolay değildir. İnsan ve malların küresel dolaşımını kolaylaştırmış olan aynı unsurlar, bir zamanlar hükümetler ve onların silahlı kuvvetleri tarafından sahip olunmuş olan şiddetin tekelinin altını oyarak küçük silahların kolaylıkla yayılmasına izin vermiştir. Aynı zamanda, yeni pazarlar için Batıda ve eski Sovyet devletleri ile uydularındaki silah üreticilerinin kendilerini yüzdürmek için sanayilerini yeniden donatmaları ve kullanılmış silahların savaşın yerleştiği Kamboçya gibi çatışma bölgelerine "çağlamış olması"'ndan dolayı, küçük silahlar ve cephane daha satın alınabilir hale gelmiştir.

---

[2] David M. Edelstein, 'Occupational Hazards: Why Military Occupations Succeed or Fail', *International Security*, 29:1, Summer 2004.

İşgale karşı koyanlara karşı çok ağır intikam alınması da çok sorunludur. II. Dünya Savaşı'ndan bu yana hala evrensel olmasa bile, bireysel insan haklarında artan bir şekildeki uluslar arası kararlılık, devlet ve grupların diğerlerini istismar etmelerinin hem daha görülebilir olması ve hem de uluslar arası kınamayla cezalandırıcı eylemini çekmesini olası yapan iletişimdeki canlı bir iyileşmeyle birleşmektedir. Devletlerin işgal altındaki nüfusa kötü muamelesinin uluslar arası kınanmadan kaçabildiği hallerde, bu sadece işgalcinin çıkarlarının büyük güçler ve bölgesel devletlerin çıkarlarıyla çakıştığı şeklinde algılanmasından dolayı böyle olmaktadır. Fakat, Doğu Timor ve diğer yerlerdeki baskıya karşı Batı'daki sessizliğinin yerini daha çok özgürlük ve demokrasiye verdiğinde, Endonezya'nın da Soğuk Savaş sonunda fark ettiği gibi, çıkarlar değişmektedir.

Güç kullanmanın artan maliyetleri ile azalan yararları, devletlerin şimdi savaşa nadiren girmelerindeki tek nedenler değildir. II. Dünya Savaşı'nın sonunda iki diğer sınırlama seti çıkmıştır. Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde kutsanmış olan güç kullanımı üzerindeki sınırlamalarda olduğu gibi, nükleer karşılık verme veya artma tehdidi ek uyarıya neden oldu. Çağdaş stratejinin gelişme ve uygulanması için bu unsurların her birinin yansıması sekizinci bölümde derinliğine tartışılacaktır.

Doğal olarak, savaşlar hala olmaktadır. Fakat, tartışılan tüm nedenlerden dolayı, devletler arası savaşlar meydana çıkma sıklığı bakımından nadirdir ve hemen hemen tümü top yekun savaştan daha sınırlıdır. Clausewitz'in fark ettiği üzere, sınırlı savaşlar büyük politik kısıtlamalara konu olan top yekun savaşlardan nitelik olarak daha farklıydı. Savaşın "düşmanı isteğimizi yapmaya zorlamak için bir güç eylemi" olması [3] ve dinamik bir eylem, karşı eylem ve artışı kapsaması nedeniyle, doğal olarak

[3] Clausewitz, *On War,* p. 101.

üç aşırı uça yol açmaktadır: azami güç kullanımı, düşmanın tamamen silahsızlandırılması ve azami uğraş. Grubun katıldığı amaçlar ne kadar tutkulu olursa, savaş o kadar çok doğal akışını takip edecek ve o daha "mutlak" olacaktır. Clausewitz, on sekizinci yüzyıl Avrupa hanedan savaşlarıyla kıyaslandığında, tutkuları ve çabaları bakımından devrimci olmaktan başka bir şey olmayan ve hemen hemen mutlak savaşın yeni bir çağına işaret etmiş gibi görülen Napolyon savaşları hakkında yazıyordu. Gerçekte, bu "yeni" savaşlar mutlak değildi, çünkü bunlar soyut potansiyellerine kadar artmadı. Gerçekten de, Clausewitz'e göre hiçbir savaş bunu yapmadı, zira savaş daima siyasi amacıyla şekillendirilmekte ve sınırlandırılmaktadır ve akılcılık her zaman karşılıklı imhanın dışında durmayı emredecektir. Bununla beraber, Napolyon savaşlarının siyasi amaçları o kadar tutkuluydu ki, top yekun savaş olarak bilinecek savaşla sonuçlanan "askeri unsurların şiddet eğilimi" ile çok yakından kesişti.

"SINIRLI" SAVAŞLAR

Yirminci yüzyılın iki dünya savaşı deneyimi, çatışanların tüm nüfusunu seferber ettiği, ekonomilerini savaş üretimine döndürdüğü ve birbirlerini yenmeyi veya teslim olmasını gerçekleştirmek üzere mevcut tüm insan gücü ve teknolojiyi kullanan top yekun savaşa doğru bir eğilimi teyit eder görünmektedir. O tarihten bu yana devletler arası bir top yekun savaş yinelememiştir, çünkü hiç bir iki devlet veya devletler grubu diğerine koşulsuz yenilgiyi kabul etmemiş ve kullanıma hazır tüm araçları kullanma arzusunu da göstermemişlerdir. Savaşın top yekun olduğu yerlerde, bu çatışmanın sadece bir tarafı için öyle olmuştur. 1946 ile 1954 arasında Fransa'nın ve daha sonra 1962 ile 1975 arasında Birleşik Devletleri'n teknolojik olarak üstün güçlerini mağlup etmek için her şeyi adamaya istekli olacak

kadar yüksek bir bedele inanan Vietnam halkını savaşta birleştirmek isteyen liderleriyle, Kuzey Vietnam bu hususta bir örnektir. Batı demokrasileri tarafından yapılanların tümü dahil, II. Dünya Savaşı'ndan beri savaşların büyük birçoğunluğu toplam teslimiyet ve zapt etmekten başka amaçlar ve top yekünden daha az katılım ile yapılan on sekizinci yüzyıl Avrupa savaşlarına daha yakından benzemektedir. Bu "sınırlı" savaşlar amaçları, coğrafik kapsamı, kullanılan araçlar ve katılım bakımından kısıtlanabilir.

Sınırla amaçlar, bir devlet veya grup davranışında bir değişiklik için baskı veya zorlama, sınırlı tehditleri uzaklaştırma, belirli eylemleri cezalandırma veya tartışmalı arazi parçalarını veya askeri bakımdan önemli olan konumları kurtarma veya ele geçirme olabilir. Bazen, katılan tarafların daha fazla askeri ve siyasi tutkuları olmamasıyla amacın sonu vardır. Ne Arjantin ne de İngiltere'nin kendi egemenlik haklarını adada teyit etmekten başka herhangi bir şeyi planlamadıkları 1982 Falkland Savaşı iyi bir örnektir. Veya sınırlı amaçları takip etme kararı, daha tutkulu amaçları takip etmenin istikrar bozucu etkisine ilişkin endişeden etkilenebilir. Onsekizinci yüzyıl Avrupa'sının yöneticileri birbirlerinin kale ve şehirlerini ele geçirmeye yönelik çabalarını kısıtladırlar. Bu kısmen onların daha ciddi, birbirlerinin konumlarının altını oyma çabalarının ana karadaki monarşik yönetim sisteminin yaygın bir şekilde sorgulanmasına kapıları açabileceğini fark etmelerinden dolayıydı.

Savaşların coğrafik sınırlaması amaçların değerlendirilmesinden çıkabilir veya bu savaş genişlediğinde ortaya çıkacak askeri ve siyasi belirsizliği en aza indirme arzusundan da etkilenebilir. Hitler bile başka bir seçenek olduğuna inanmış olsaydı aynı anda iki cephede birden seçmeyebilirdi.

Savaş ayrıca, onsekizinci yüzyıl Avrupa'sında güç kullanımında ortak bir sınırlama olan, aşırı derecede çok kaynak kul-

lanmayı tereddüt etmeyle sınırlandırılabilir. Zamanın liderlerinin hiç biri alabildiğine bir çatışma için insan gücü veya kaynakları ayırma gereğini hissetmediler, zira Otuz Yıl Savaşları'yla tükenmişlerdi ve artan sayıda vergi ödeyen nüfusa ve şimdi amaçları olan ekonomik gücü yaratabilmek için üreticilere ihtiyacı vardı.*

Uygun veya yeterli sayıda silah sistemlerinin olmaması, düşük düzeyde teknoloji ve yetersiz ulaşım ve tedarik olanakları, bazı devletler için stratejik seçenekleri kısıtlayabilir. Örneğin Endonezya'nın 1960'larda Malezya'yı Ezme veya Çatışma harekâtlarında kendisini düşük düzeyli saldırılar ve sabotajlarla sınırlamaktan başka seçeneği yoktu. Böyle sıkışan koşullarda, özellikle bir hasmın karşılık verme yeteneğinin sınırlamalar olduğunda, önemli artış riski yaratmamada anlaşılabilir bir tereddüt olacaktır.

Cephaneleri ne kadar gelişmiş olursa olsun tüm devletler, nükleer çağda tırmanmayla özellikle ilgilenmelidirler. Stratejik seçeneklerin nükleer silahların mevcudiyeti ile nasıl sınırlandığı müteakip bölümde ayrıntılı olarak tartışılmaktadır ve burada, bu silahların sadece barış zamanlarında bir caydırıcı olarak hizmet ve kriz dönemlerinde özeni teşvik etmediği, fakat ayrıca savaş planlama ve uygulamasındaki tutku ve eylemleri sınırladığına işaret etmek yeterlidir.

Bu nedenle, kitle imha silahlarının ve özellikle nükleer silahların yayılmasının yirmi birinci yüzyılın en büyük tehdidi olarak görülecek hale gelmesi ve bu yayılmanın önlenmesinin şimdi savaş için yeni bir zorunluluk olması alaycı bir durumdur.

Clausewitz yazdığı üzere; " Önce bununla ne kazanılacak ve aynısı mı olacak sorusuna yanıt aranmaksızın, insanlar akıllı-

---

* 1618 ila 1648 arasında yapılan Otuz Yıl Savaşı esas itibariyle bugünkü Almanya'da oldu ve Avrupa'nın büyük güçlerinin büyük çoğunluğu katıldı. Dini çatışmalar ve hanedanlar arası rekabet ana nedenlerdi.

ca davrandıkları takdirde, hiçbir savaş başlamamalıdır."[4] Bu açık bir ifade gibi görünmektedir, ancak Clausewitz genellikle unutulan bir konuya işaret ediyordu: yetkili olanların amaçlarının başarılması için güç kullanımı hakkında net olmaları gerekmektedir. Falkland'da ve 1991'de Kuveyt'te olduğu gibi, savaş saldırganları kovmak için açık bir şekilde yararlıdır ve 1989'da Panama Diktatörü General Manuel Noriega'nın bir ABD askeri operasyonuyla kaçırılmasında olduğu gibi, güç sonu belirli olan siyasi amaçları başarmak için serbest çevrelerde kullanılabilir, ancak diğer birçok koşulda bu kesinden daha az olabilir ve hatta gerilim ve güvensizliğe katkıda bulunabilir. İran-Irak Savaşı, değişik Hindistan-Pakistan çatışmaları ve 1982'de İsrail'in Lübnan'ı istilasının tümü bu gruba dahildir.

Çağdaş dünyadaki savaş beklentilerinin birçoğu, politik tutkularının genişliğinde Lübnan'ın işgaliyle karşılaştırılabilir ve benzer şekilde karşılanması zordur. Güç, şimdi daha sık olarak amacın siyasi olarak sağlanması için gerekli koşuları yaratmak için kullanılmaktadır, ancak onun bu roldeki kullanımı sınırlı olabilir ve gerçekte onun kullanımı siyasi amacı olanaksız kılabilir.

1989'daki Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana meydana gelen birkaç devletler arası savaş, üç tür amaç nedeniyle başlatılmış ve silahlı kuvvetler için iki kendine has rolü kapsamıştır. 1991 Körfez Savaşı olan ilkinde, savaş saldırgan bir devleti işgal etmiş olduğu ülkeden çıkarma açık ve belirli amacı ile yapıldı. ABD önderliğindeki Birleşmiş Milletler koalisyonunun amacı, Irak güçlerini Kuveyt'ten kovmak ve ülkenin egemenliğni tekrar kurmaktı. Bu, yetenekler arasındaki büyük farklılıklar, komşu ülkelerin destekleri ve açık ve kolaylıkla geçilebilir harekât çevresinden dolayı basit ve hemen başarılabilecek bir askeri amaçtı.

---

4 Ibid., p. 367.

1999'daki Müttefik Kuvvetler Harekâtı belirgin bir tezat oluşturdu. NATO'nun amacı Sırp Devlet Başkanı Slobodan Milosevic'in Kosova'nın Arnavut halkına yaptığı zulmünü durması ve eyaletin geleceği hakkındaki görüşmelere dönmesi için zorlamaktı. NATO Milosevic'ten güçlerinin tüm Sırbistan'dan serbest olarak geçmesini ve üç yıllık bir geçiş döneminden sonra, Kosova'ya bağımsızlık verilmesini kabul etmesini istedi. Fakat bu amaçların güçle başarılması zor değildi. Doğası itibariyle aktif askeri baskı sorunludur, zira bu savaşın doğal mizacına aykırıdır. Bir düşmanı dengesiz bir durumda tutabilmek için gerekli olan kitlesel, yoğunluklu ve sürekli çabalar yerine, baskı, düşmanın uymasına olanak sağlamak için aralıklara serpiştirilerek yapılan sınırlı güç kullanımını kapsamakta ve ancak başarısızlık halinde tedricen artmaktadır. Böyle bir süreç, düşmana tekrar toplanmak ve güçlerini tamamlamak, yeteneklerini pekiştirmek veya dağıtmak ve karşı strateji geliştirmek ve uygulamak için zaman vermektedir. Sınırlı ve ölçülü güç uygulamasının ciddi bir kararlılıktan yoksun olduğu şeklindeki akla uygun değerlendirmeleriyle, muhtemelen azimleri güçlenebilecektir. Tüm bu sakıncalar Müttefik Kuvvetler Harekâtı'nda açıktı ve hedeflemeye ilişkin anlaşmazlıklar ile zorlu bir harekât çevresi, sorunları daha da karmaşık hale getirdi. Siyasi beklentilerin azaltılması gerekmekteydi ve hava saldırılarından bir kara savaşına doğru hoş olmayan tırmanmadan kaçınabilmek için yeni diplomatik manevralar başladı.

Kosova müdahalesi savaş dönemindeki amaçları başarmadaki güçlüklerinden birinin ve devletlerin genellikle savaşa girdiklerinde birden çok amacı olduğunun iyi bir örneğiydi. Onların belirtilen amaçları belirli bir duruma çözüm bulma olabilir, ancak halklarına güven verme veya onları seferber etme, diğer devletlere çözüm veya güç gösterisinde bulunma, halkın veya uluslar arası camianın eylem taleplerini karşılama, yük paylaşma, ittifak ilişkilerini güç-

lendirme, gğvenlik kuruluşlarının çalışmalarını kanıtlama veya daha büyük çıkarları güvence altına alma gibi, başka daha net olmayan amaçları da olabilir. Müttefik Kuvvetler Harekâtı olayında, NATO tüm olarak sadece kamunun insancıl kaygılarına yanıt vermiyordu, fakat ayrıca değişmiş olan Avrupa güvenlik çevresinde devam eden ilgisini gösterme kaygısını da taşıyordu. Bu ikinci gereksinim, Arnavut Kosovalıların yerinden edilmesine son verilmesi çabalarını karmaşıklaştırdı.

Bundan sonraki devletler arası savaş, 11 Eylül sonrası Birleşik Devletler'in Afganistan'a saldırısıydı. Buradaki amaçlar, El Kaide'nin kafasını koparmak ve böylece terörist örgütü yok etmek, onların Taliban ev sahiplerini iktidardan uzaklaştırmak ve teröristlerin bundan böyle güvenli bir bölge olarak göremeyecekleri Afganistan'ının demokratik gelişimi ve iktisaden varlığını sürdürebilmesi için zemin hazırlamaktı. Çabuk verilecek ceza, ayrıca, sarsılan Amerikan halkına Bush'un azmini gösterecekti. ABD ve yerellerden oluşan gücün kullanımı Taliban'ın iktidardan uzaklaştırılması ve liderliğinin üssünü kaybetmesinde tasarlandığı kadar etkili olduğunu kanıtladı. Fakat, kısmen liderlerinden bazılarının ülke dışına kaçabilmeyi başarmalarından ve kısmen de her şeyden önce doğasının yanlış anlaşılmasından dolayı, El Kaide'yi yok etme daha büyük amacı başarısızlığa uğradı. Farklı gündemlerle ancak değişikliği şiddetle başarabilecekleri ortak inancına sahip, mali kaynakları, eğitim ve motivasyonları liderlerince sağlanan dağınık bir radikal Müslüman nüfus olan El Kaide, bir fikirden daha az bir örgüttü ve hala da öyledir. Afganistan'ın demokratikleşme ve ekonomik olarak iyileştirilmesine yönelik uzun vadeli olasılıklar belirsizdir.

Afganistan'a saldırıdan hemen sonra Birleşik Devletler, küçük bir Batılı ülkeler koalisyonuna 2003'te Irak'ın işgalinde önderlik etti. Analistler, en dikkati çekenler arasında Saddam Hüseyin'in iddia edilen kitle imha silahlarını yarattığı tehdidin

ortadan kaldırılması, insancıl nedenlerle zalim rejiminin yıkılması ve stratejik olarak hayati ancak kaygı yaratacak kadar istikrarsız olan Orta Doğu için demokratik bir modelin kurulması dahil, Irak Özgürlük Harekâtı için belirtilen ABD amaçlarının tam bir çamaşır listesini düzenlemişlerdir. Muharebeye katılan diğer hükümetler bu amaçları paylaşıyor gibi gözüktüler, ancak ayrıca Birleşik Devletler'le dayanışma içinde oldukları gösterme arzusuyla da harekete geçtiler. Irak silahlı kuvvetlerinin zayıflamış durumu ve halkının büyük birçoğunluğu arasında Saddam Hüseyin'in sevilmeyişi göz önünde bulundurularak, askeri gücün bu amaçlarında ikisini de başarabileceğini, varsaymak akla yakındı. Fakat , demokratik ve sakin bir hükümet şeklinin geliştirilmesini olanaklı kılacak koşulları yaratma, güç kullanımının yardımcı olabileceği kadar köstek de olabileceği, doğası itibariyle sorunlu bir görev olarak algılanmış olmalıydı.

Rejim değişiklikleri için güç kullanımı büyük miktarda makul düşünceyi gerektirmektedir. Rejimin değiştirilmesi askeri gücü olmayan, ancak sorunun sadece bir parçası olan devletler için bir seçenek olabilir. Kesintiye uğramış bir hükümet şeklini istikrara kavuşturmak ve daha sonra onu devrik liderin sistemine tercih edilen bir şekle dönüştürmek kolay bir iş değildir. Bilahare, yeniden yapılandırma ve siyasi reformu engelleyebilecek olan eski rejime sadık kişiler uzaklaştırıldığı takdirde, yerel yönetim ve hizmetler zarar görebilir. Güç ve etki için yerel rekabet işe şiddeti karıştırabilir ve nihai sonuç zayıf, istikrarsız ve hatta düşman bir hükümetin kurulması olabilir. Tüm bu can sıkıcı özellikler 2003'te işgal sonrası Irak'ta az veya çok aşikardı.

STRATEJİK HESAPLAMALAR

Bazı savaşlara mevcut savaş alanının ötesinde olumlu etkileri olacağı beklentisiyle girilmektedir. Bu, kesinlikle temel amaçla-

rından biri Orta Doğu'daki diğer Müslüman ülkelere olumlu bir model olarak hizmet edecek olan barışçı bir demokratik oluşumun yaratılacağı Irak'ı Özgürleştirme Harekâtı'nın durumuydu. Demokrasinin yayılması stratejik bakımdan hayati olan bu bölgeyi daha az patlamaya hazır duruma getirecek ve aynı zamanda uluslar arası terörizmi beslediğine inanılan siyasi hayal kırıklığını azaltacaktı. Fakat, savaşların her türünün meydana geldikleri bölgelerde beklenmeyen ve hatta olumsuz etkileri olabilir ve rejim değiştirmeler bunun istisnası değildir. Bu olayda Şiilerin muhtemel siyasi hakimiyeti, Sunni komşularını endişeye sevk ederken, Irak'ın olası Şii, Sünni ve Kürt bölgeleri federasyonu özellikle Türkiye olmak üzere Irak'ın Kürt azınlıkları olan komşularını rahatsız etti. Irak dışındaki tek Şii çoğunluğa sahip İran'la beraber bu komşular, bölgesel istikrar için hayra alamet olmayan tahmin edilemez bölgesel dinamiğe katkıda bulunan olayları etkilemeye gayret sarf etmeye başladırlar. Bu arada, Irak Savaşı çok sayıda Müslüman'ı kızdırdı ve çok sayıdaki destekçiyi radikal şiddette teşvik etti ve bölgedeki hükümetler liberalliğe karşı hiçbir ciddi eğilim göstermediler.

Güce başvurmadan önce, karar vericiler amacın değeri ve başarı şansı ile alternatif stratejik seçenekler ve savaşmamanın olası sonuçları hesaplamalıdırlar.[5] Bir devlet, egemenliğine doğrudan ve ciddi bir tehditle karşılaştığında, amacın değerini hesaplamak kolaydır, ancak ekonomik kaynaklar, zayiatlar, uluslar arası aşağılanma ve güçler dengesindeki olası olumsuz kaymalar bakımından ödenecek fiyata karar vermek, diğer daha sınırlı koşullarda çok basit değildir.

Savaşın alternatifi ulusal veya bir grup imhası olarak göründüğünde, başarı olasılığı planlamada belirgin bir özellik

---

5 Richard Betts, 'The Trouble with Strategy: Bridging Policy and Operations', *Joint Forces Quarterly,* Autumn/Winter, 2001.

olmayacaktır. Herhangi bir eylem hiç yoktan daha iyi gibi görülecektir ve güçler dengesinin daha lehte bir hale gelesiye kadar felaketten kaçınabilme umuduyla planlanacaktır. Daha az kötü olan koşullarda, başarı olasılığı daha büyük önem taşımaktadır. Amaç sınırlıysa, sadece askeri güç kullanımıyla başarılabilecekse ve karşı saldırıyı tetiklemesi olası değilse, başarıyı hesaplamak nispeten kolaydır. 1981'de İsrail'in Irak'ın Osirak nükleer reaktörüne hava saldırısı açık bir örnektir. Fakat, bu koşullardan herhangi biri veya tümü değiştiği takdirde başarı olasılığını hesaplamak kolay olmaktan çok uzaktır. Hem Vietnam'da Birleşik Devlet'lerin ve hem de Afganistan'da Sovyetler Birliği'nin acı tecrübeyle öğrendikleri gibi, askere alınabilir insan gücü, mevcut teçhizat ve teknoloji bakımından en güçlü olma zaferin garantisi değildir.

Savaşın alternatifleri, tartışmalı sorunlara ilişkin doğrudan veya aracılar vasıtasıyla görüşme; askeri çevreleme; yatıştırma; ekonomik ve askeri ödünlerin teklifi ve diplomatik ilişkilerin kesilmesi, uluslar arası toplantılarda baskı, yardımın kesilmesi veya silah ambargosu veya ekonomik yaptırımlar gibi bir dizi caydırıcı veya cezalandırıcı eylemi kapsamaktadır. Hükümetlerin aşırı derecede olumsuz sonuçları veya kendi amaçlarını önemli ölçüde sarsmayacak ödünlerin teklifi dahil, güce başvurmadan önce kendilerindeki mevcut alternatiflerin büyük birçoğunluğuna teşebbüs etmeleri olasıdır.

Güç kullanmaya karar verince, liderler bundan sonra onların askeri amaçlarını ve bunun uzantısı olarak savaşın siyasi amaçları veya sonuçlarını başarmasını mümkün kılacak bir stratejiyi bulmalıdırlar. "Strateji" terimi tehditle veya güç kullanımıyla sınırlı olmayan, ancak bir amacı başarmak için tasarlanmış herhangi bir eylem planını tasvir etmek için kullanılabilen bir terimdir. Güvenlik alanında, devletler veya organize gruplar birçok strateji düzeyine sahip olabilirler. Onlar, yaşamı sürdür-

me ve çıkarları geliştirmeyi sağlamanın geniş bir düzeni olan ve diplomatik, ekonomik ve askeri dahil gücün çok sayıda ilgili ve gerekli unsurunu kullanan büyük bir stratejiye sahip olabilirler. Muhtemelen ülkeleri, nüfusları ve çıkarlarını savunmak için silahlı saldırıya karşı bir plan olan bir savunma stratejisine sahip olacaklardır. Doğal olarak bir savunma stratejisinin tamamen savunmacı olması gerekmemektedir, ancak bu "ileri savunma" veya çok doğrudan gelmeden önce tehditleri ele almayı yönelik hususları içerebilir. Fakat, burada hakkından konuştuğumuz husus, belirli sonuçları güvence altına almak için belirlenmiş bir hasma karşı askeri güç kullanımına veya askeri güç kullanımı tehdidine yönelik bir strateji veya plan olan bir askeri stratejidir. Askeri strateji, ulusal veya grup amaçları ile savaş zamanındaki askeri harekâtlar arasındaki köprüdür.

Harekâtlar öncesi makul bir strateji geliştirmek zor olabilir, fakat 1941'de Pearl Habor'dan sonra Birleşik Devletler'in yaptığı gibi, eyleme geçme gereksinimi aniden ortaya çıkabilir veya 2001'de Afganistan'da El Kaide olayında olduğu gibi, beklenmeyen ve uzak bir mahalde tepki gerekebilir veya Vietnam Savaşı'nda olduğu gibi, askeri eyleme başlama kararı tepkisel ve artımlı olabilir. Ancak, bir üst stratejik çerçeve birçok nedenden dolayı önemlidir. Savaşçılar her zaman siyasi, sosyal, ekonomik veya diğer nedenlerle, güçlerinin çoğuyla orada ilk bulunanlar olmayabilirler. Başarı şansını azamiye çıkarmak, yenilgi olasılığını en aza indirmek ve maliyet ve zayiatı görmek için bir plana gereksinimleri vardır. Ayrıca güç gereksinimlerini hesaplamak ve yurt içi ve uluslar arası destekçilerini başarma yeteneğinde olduklarına ikna etmek için de bir plana ihtiyaçları vardır. Sonuçlar, yollar ve araçları birleştiren bir strateji olmaksızın, güç kullanımı hiçbir siyasi mantığı olmayan düşüncesiz şiddet haline gelir.

Makul bir askeri stratejinin formülasyonu önemli olabilir, ancak bu kolay değildir. Savaş dönemi liderleri ve askeri planlamacılar yanlış algılama, ön yargı veya zihin meşguliyetinden bağışık değildirler ve zarar görülemeyeceği aldanmasına, kendi moral veya askeri üstünlük inancına veya düşmanının yeteneklerini hafife almaya yatkın olabilirler. Uyarıcı önerilere açık olmayabilirler veya danıştıkları kişiler kendi gündemlerini geliştirebilirler veya alternatif fikirleri öne sürme yerine, inandıklarının bir uzlaşma görüşü olduğuna karar vererek "grup düşünmesi"'ine katılabilirler

Bunun sonucu olarak da, nispi güçlerin hesaplamaları çarpık olabilir, düşmanın çekim merkezinin hesaplamaları açıkta kalmış olabilir veya iç ve uluslar arası destek olasılıklarının hesaplamaları yanlış olabilir. Tarih, Anibal'in İtalyan aşiretlerinin Roma'yı boşaltacakları yanlış hesaplamasından, Birleşik Devletler'in stratejik bombalamanın Kuzey Vietnam'lıların iradesini kıracağına veya Başkan Milosevic'in Sırbistan'a ilk hava saldırısından sonra boyun eğeceği ilişkin hatalı varsayımlarına, Saddam Hüseyin'in birinci Körfez Savaşı'nda kendisine karşı olan koalisyonun Müslüman halk protestosunun baskısı altında çatlayacağına ilişkin asılsız ümitlerine ilişkin örneklerle doludur.

Üstelik savaş, planlamacıların tüm politik, ekonomik, sosyal, lojistik, coğrafik ve teknolojik unsurları göz önünde bulundurması ve savaşta, bu unsurlar arasındaki karşılıklı etkileşiminin olası dinamikleri hakkında karar vermesi gereken, uyumlaştırılması zor olan bir birine bağımlı birçok boyutları olan karmaşık bir faaliyettir. [6]

Herhangi bir savaş için vatan içindeki destek düzeyi hassastır. Birçok ülkede savaş yetkisi ve harekâtın desteklenmesi için sürekli ve yeterli finansı garanti altına alınmasında, siyasi destek

---

[6] Colin S. Gray, *Modern Strategy* (Oxford: Oxford University Press, 1999).

gereklidir. Kartaca senatosunun Anibal'in Roma'ya karşı harekâtının finansına devam etmeyi reddetmesi, MÖ 202'de İtalya yarımadasında yenilgisine ve elli altı yıl sonra Kartaca'nın nihai olarak imhasına katkıda bulundu. Savaş için silahlı kuvvetler liderliğinin niteliksiz desteği de kritiktir ve birçok kişinin askeriyenin daima güç kullanmayı savunacağını ve başladığında savaşın devamını desteklemeye devam edeceğini var saymalarına rağmen, durum mutlaka böyle değildir. Hem demokratik ve hem de otoriter rejimler göreceğimiz gibi, askeri şüpheler nedeniyle harekâtlarını tam olarak belirlemek veya sınırlamak zorunda kalmışlardır.

POPÜLER DESTEK

Muhtemelen savaş hakkındaki kararları şekillendirmede göz önünde tutulan en önemli husus popüler desteğin düzeyi ile siyasi seçmenlerin belirli maliyet ve olası zayiata katlanmaya istekleridir. Eğer harekâtlara amaçlarından kaılacak olursa ve hükümetler savaşın çılgınlıklarını yaşayacaklarsa, popüler destek hassastır. Liberal demokrasilerde, hükümetler seçmenlerine karşı yükümlüdür ve bu seçmenlerden birçoğu güce başvurma konusunda artan bir şekilde rahatsız olmaya başlamışlardır ve harekâtın gelişimini sorgulamaları çok olasıdır. 1979'dan 1989'a kadar olan işgali sırasında Afganistan'da zayiatları çok arttığında, Sovyetler Birliği'nin anlamasında olduğu gibi, demokratik olmayan liderlikler de bile savaşın yapılmasından duyulan popüler memnuniyetsizlik ve husumeti sona erdirme veya stratejik yönünün değiştirmeye yönelik popüler baskıdan bağışık değillerdir. Otoriter hükümetler de askeri bir yenilgi haklinde rejim değişikliği taleplerine aynen demokratik karşıtları kadar kırılgan olabilirler. Arjantin Cuntası generallerinin İngiltere'den

Malvinas veya Falkland Adaları'nı ele geçirmeye yönelik başarısız teşebbüsleri, nihai kovulmalarındaki önemli bür unsur oldu.

Yirminci yüzyılın ortalarına kadar hükümetler askeri eylem için genellikle popüler desteğe ve savaş süresince sürekli desteğine güvenmekteydi. Birçok toplumda savaş ulvileştirme ve uluslar arası ilişkilerin normal bir görünüşü olarak görüldü. Ve devletlerin sırf hayatlarını devam ettirmeleri için savaşmaları gerektiğinden bazen hiçbir alternatif olanaklı görülmemekteydi. Fakat ulusal yaşam savaşları II. Dünya Savaşı'ndan bu yana sadece nadiren meydana gelmiştir ve olduğu yerlerde, popüler desteği harekete geçirmek güç olmamıştır.

Yirminci yüzyılın ortalarından bu yana Batılı ülkelerin girdiği savaşların tümünün mecburiyetten dolayı yapılan savaşlardan ziyade, kendi açından seçilerek yapılan savaşlar olarak nitelendirilebilir. Politikayı belirleyenler uzak harekât alanlardaki güç kullanımının rakibin etkisinin yayılmasını önlemek ve devletlerin uzun vadeli güvenliğini garanti altına almak için gerekli olduğuna inanmaktadırlar, ancak onların bu girişimleri tüm kalbiyle destekleme isteksizliği, aksini akla getirmektedir.

II. Dünya Savaşı'nın ilk on yıllarında, Batılı ülkelerin vatandaşlarını dostların savunmasında veya müttefiklerle ortaklıkta askeri eylem için zaruret olduğuna ikna etmek nispeten kolaydı. Fakat, Çinhindi'ndeki ABD deneyimleri her şeyi değiştirdi. Birleşik Devletler'in herhangi bir önemli gelişim yapmadaki bariz beceriksizliği ile yüksek bir zayiat oranı, devam eden harekâtlar için iç desteği aşındırarak haysiyetsiz bir çekilme ile hem Birleşik Devletler'de ve hem de daha geniş dünyada dış ülkelerde askeri harekât hakkındaki kamunun huzursuzluk mirasına katkıda bulundu.

Çok sayıda ABD politika oluşturucusu, Vietnam'daki kaybı iradenin başarısızlığına atfettiler ve hükümetler şimdi herhangi askeri taahhüdün başlangıcında ve bu taahhüt boyunca popüler

destek için kampanya yürütmeye gereksinim olduğunun bilincindedir. Bazıları barış zamanında kamu oyunu şekillendirme deneyimlerine dayalı desteği, gelişmiş harekete geçirme yöntemlerini geliştirmişlerdir. Kitle iletişim ve kitlesel siyasi katılım çağında, en etkili ortamları ve tınlayan mesajların değerlendirilmesini geliştirmişlerdir. Örneğin Avustralya'da 1996'da seçilmiş olan başbakan John Howard en fazla kitleye ulaşanın karşılık alınacak radyo olduğunu anladı ve kitlelerin içinde birçoğunun Avustralya'nın özellikle tehdide kırılgan olduğuna inandığının farkındaydı.

2003'te Irak'ın işgalinde Birleşik Devletler'e katıldıklarında İngiliz ve Avustralya yetkililerin yaptıkları gibi Hükümetler vatandaşlarının çoğunluğunun isteklerine karşın savaşa girebilirler ve girmektedirler. Böyle bir hareket tarzının siyaseten zarar verici olup olmayacağı, oy vermedeki öncelikler; (insanların büyük birçoğunluğunun siyasi tercihlerine nihai olarak ekonomik, sosyal ve diğer iç düşüncelerle karar verilmektedir.) savaşın gelişimi; zayiat düzeyleri ve misilleme olayları dahil bir dizi unsura dayanmaktadır. İngiltere'de Başbakan Tony Blair'in hükümeti Irak Savaşı'na ilişkin popüler yaygın rahatsızlığı geçiştirebildi, çünkü onun daha geniş politika gündemi diğer partiler tarafından ileri sürülenlerden daha fazla cazibeye sahipti, ancak müteakip seçimde meclisteki çoğunluğunun büyük bir kısmını kaybetti. Avustralya'daki Howard hükümeti ekonomik politika üzerine yoğunlaşarak ve güvenlik tehditlerinin becerikli yöneticisi olan namını kullanarak müteakip seçimi rahatça kazanarak savaştan etkilenmedi. Aksine, kitlesel halk muhalefetine karşın savaşı destelemiş olan ve muharebe harekâtı bittikten sonra Irak'a asker gönderen İspanyol hükümeti daha az şanslıydı. 2004'te bir Madrid trenine yapılan bir terörist saldırıyı müteakiben, İspanyol askerlerini Irak'tan çekmek için hali hazırda

güvence vermiş bir partinin lehine oy kullanılmasıyla, hükümet seçimi kaybetti.

Savaş planlamacıları kamunun azminin değerlendirmelerini stratejilerine unsur olarak koymalıdırlar. Eğer iç destek zerre kadar şüpheli değilse, planlamacıların, sadece gelişimin belirsiz göstergelerinin olabileceği ve şansın ters yüz olması ile artan taahhüt düzeyleri potansiyeline sahip tasarlanan bir harekâtı riske atması olası olmayabilir. Onlar, yüksek zayiat oran riskini de istemeyeceklerdir. Bunun yerine, savaş süresini sınırlamak ve zayiatı en aza indirmek isteyecekler ve stratejilerini bu gereksinimlerin etrafında formüle edeceklerdir. Karada kırılgan askerlerin ağırlıklı olarak kullanıldığı yıpratma savaşları demode oldu, bunun yerine, amaç düşmanın davranışını değiştirmek olduğunda hava gücünün baskıcı kullanımı ve düşmanın yenilmesi pdoğundan stratejik felçle yer değiştirdiler.Amerikalı akademisyen Eliot Cohen' in çağdaş hava kuvvetleriyle ilgili olarak işaret ettiği üzere, bu "askeri gücün olağandışı baştan çıkarıcı bir şeklidir, zira kısmen çağdaş kur yapma gibi, hiçbir yükümlülük altına girmeksizin tatmin sunar gibi görünmektedir."

Fakat, bazen bu stratejilerin hiç biri uygulanabilir olmayabilir ve kırılgan kara kuvvetlerinin kullanılması gerekebilir. Ezici kuvvetin meşru ve uygulanabilir olduğu hallerde, zayiatlar en aza indirilebilir ve bunun olmadığı hallerde, zayiatı sevmeyen devletler Martin Shaw'ın "riski devretme" savaşı olarak adlandırdığı savaşı diğerlerine işlemeye çabalayabilirler.[7] Uygulama, Romalıların imparatorluğun sınırlarında savaşmak için yerel aşiretleri kullandıkları ve orta çağ prenslerinin paralı askeri güçleri istihdam ettikleri devlet sisteminin eski tarihlerine kadar

---

[7] Afganistan'daki Kalıcı Özgürlük Operasyonu için strateji formülasyonu sürecinin açıklaması Bob Woodward, Bush at War, Simon&Schusteri New York, 2002'den alınmıştır.

gider, fakat çok yaygın olarak, yirminci yüzyılın sonunda daha az zayiat karşıtı olan devletlerin kara kuvvetlerinin katkılarını istemelerini ve 21. yüzyılda yerel silahlı hareketlerin desteğini kapsamaktaydı. Örneğin, Afganistan'da Birleşik Devletler El Kaide'ye barınak sağlayan Taliban rejimini atmak için, Kuzey İttifakı ve onun askerlerine güvenmeye döndü. Bu belirli tür bir "riski devretme" savaşı sadece belirli koşullarda faydalı olabilecek bir diğer stratejik seçenektir. Her hedef ülkede, yurt dışından finanse edilebilecek ve nispeten rahat bir şekilde havadan desteklenebilecek Kuzey İttifakı gibi örgütlenmiş, katılaşmış ve kararlı direniş hareketine ev sahipliği yapmayacaktır. Örneğin, bu bazılarının arasında, Afganistan'daki stratejinin basitçe savaş alnına transfer edilmesine ilişkin küçük ümidi yok eden 2003'de Irak hiç yoktu. Ancak, buna rağmen, uzun ve zayiat yoğun askeri çatışmalardan kaçınmak isteyen planlamacılar tarafından göz önünde bulundurulacak bir diğer seçenek vardır.

Sakınılması gereken sadece iç zayiat değildir. Kitle iletişimin yayılması, elektronik kitle iletişimin gelişimi ve hayatın ilerleyişi, savaşın görüntülü röportajı düşman nüfuslarda savaşın etkileri hakkında artan şekilde bir rahatsızlığa katkıda bulunmuştur. Sivil ölü veya yaralıların, yerini kaybetmiş veya travma geçirenlerin televizyon görüntüleri, seyircilerine onlarla özdeşleşme, suç ve şüphe duygularını yaşatmaktadır. Özellikle sivil nüfusların hayatlarını kurtarmak, korumak ve iyileştirmek için zorunluluğu olduğu şekilinde gerekçelendirilen sınırlı savaşlarda, bu tepkilerin, askeri harekâtlara olan desteği azaltma olasılığı vardır.

İngilizlerin basına hem muharebe alanı ve hem de harekâta ulaşmayı başarılı şekilde sınırladığın Falklands Savaşı'ndan bu yana, Batılı planlamacılar içteki ve uluslar arası seyircileri rahatsız edebilecek olumsuz görüntülerin olasılığını en aza indirmek üzere, basına artan şekilde katı kısıtlamalar getirmişlerdir. Kör-

fez Savaşı'nda belirli harekâtları ilk elden izlemeye izin verilen askeri birimlerde çalışan sadece seçilmiş birkaç kişi hariç, basının temsilcilerinin büyük birçoğunluğu uzakta tutuldu. Ancak, buna rağmen gazeteciler, örneğin bir terk edilmiş yer altı sığınağında sığınmış ölü kadın ve çocukların görüntülerini geçtikleri Bağdat'taki alıcı noktasından ve muharebe alanının etrafından haber verebiliyorlardı. Ve Kuveyt-Irak ana yolunda geri çekilen Irak personelinin katliamının çekimi potansiyel olarak o kadar tehlikeliydi ki, ABD önderliğindeki koalisyonun düşmanlıkların son bulması çağrısı yapma kararına yol açtı. 2003'te Irak'ın işgali sırasında, basın üzerinde daha sıkı bir hükümranlık kuruldu. Savaşı izleyen gazeteciler ya güncel eylemlerin sürekliliği sözü verildiği iki merkezden birinde üs kuracak ya da bireysel ileri birimlerde "savaş muhabiri" olacaklardı. Savaş muhabirliği esas itibariyle iki sonucu başarmak için tasarlandı: basın temsilcilerinin hareket serbestisini sınırlamak ve kendilerini ağırlayan askeri birimlerle özdeşleşecek duygular geliştirmesini garanti etmek. Savaş aşamasında, muharebe harekâtı sırasında her iki amaç da büyük ölçüde başarıldı.

Kitle iletişimi çağında saldırıya uğrayan tüm liderler gibi, Saddam Hüseyin sivillerin zarar gördüğü suçlamasıyla Batılı hükümetlerin kırılganlığını istismar etmeyi ümit etti. 1991'de ona karşı çıkan koalisyonu parçalayabilmek için aradığı yol, özellikle Arap Dünyasındakiler olmak üzere medya seyircilerinin sempatisine hitap etmekti. 2003'e eriştiğinde kendisine kalan çok daha zayıf bir askeri yetenekle, tüm ümit edebileceği düşmanın nüfus yoğun alanlarda uzun ve sert bir savaşa çekilmesiydi. Her ikisinde de plan başarısızlığa uğradı, zira saldıranlar tarafından geliştirilen ve uygulanan stratejiler onun niyetini önceden anlamışlardı.

Halkın duygusuna hitap etmek, askeri bakımdan zayıf devletlerin cephanelerindeki önemli bir silah olmaya ve stratejiyi de

etkilemeye devam edecektir. Hükümetler ülkelerinde kontrolü muhafaza ettikçe, basının girişini sınırlayabilmeye ve harekâtlar ile onların etkilerinin izlenmesini etkilemeye muktedir olacaklardır. 1999'da Müttefik Güçler Harekâtı sırasında Başkan Slobodan Milosevic'in eylemleri aydınlatıcıdır.

Kamu oyunun düşmanlarının temel kırılganlığı olduğunun idrakinde olan Milosevic, algıları yönlendirme ve basının etkisini şekillendirmede büyük mesafe aldı. Yabancı basın temsilcileri rahatsız edildi, göz altına alındı veya Yugoslavya'dan kovuldu. Çalışmasına izin verilen birkaç kişinin neyi bildireceği ve Belgrat'ın dışında nereye seyahat edebileceği sınırlandırıldı. Bu sınırlamalar yazılarının büyük ölçüde görüntü türlerine ve Sırp hükümetin lehinde olmasına ve açık bir şekilde askeri hedeflere bomba zararları ve sivil ölümleri ile sivillerin yerlerinden edilmesi gibi NATO'ya zarar vermesine dayalı olması demekti. Sırpların kurban haline geldikleri iddiası ve NATO zulmü çok iyi örgütlenmiş internet kampanyalarıyla da dağıtıldı.

NATO'nun kendi medya kampanyasını satacak bir albenili hiçbir görüntüsü olmaması ve esas itibariyle Brüksel'de yapılan yavan, kuru brifinglerden oluşması gerçeğine rağmen, Sırp medya kampanyası Birleşik Devletler'deki kamu oyunu savaşa karşı döndürmekte tek başına başarılı değildi. ABD halkı zaten Balkanlar'daki olaylarla hiçbir zaman çok ilgilenmedi ve yıkım, yerinden edilme ve ızdırap görüntülerine büyük ölçüde kayıtsız kaldı. Daha önemlisi olarak, bu kayıtsızlığın sınırlarını test etmeye yarayacak hiçbir NATO zayiatı yoktu. Özellikle Kosova ve Sırbistan'da ızdırap çeken kişilerle etnik ve dini bağları olanlar olmak üzere, Avrupalı kitleler daha huzursuzdular ve hedeflemeyi sınırlandırmak için hükümetlerine bazı baskılar yaptılar.

Sivillerin sıkıntılarını en aza indirme zorunluluğu Vietnam Savaşı'ndan bu yana Batı stratejik planlamasını güçlü bir şekilde etkilemiştir. Daha önceki çatışmalarda kabul gören bir alanın

bombalanması ve kentsel kısımlarım ele geçirilmesi gibi birçok askeri seçenek, şimdi sınırlı savaşlarda kullanmada aşırı derecede rastgele kabul edilmektedir. Fakat baskıcı hava kuvvetleri ve stratejik felç gibi hassas olarak hedeflenmiş savaş şeklinde bile, sivillere dolaylı zarar vermekten kaçınmak için bunların ince ayarla yapılması gerekecektir. Bir düşman rejime veya onun silahlı kuvvetlerine için olan önemlerinden dolayı kritik bir hedef olarak görülen alt yapının ikili kullanımı olabilir; yani bu sivil nüfusu da idame ettirebilir. Elektrik, telekomünikasyon ve ulaşım alt yapısı bu gruba dahildir.

Rastgele hedefleme bir diğer sağ duyulu nedenden dolayı da önemlidir. Hiçbir mantıklı savaş planlamacısı, bir düşmanın sivil nüfusunu soğutmak istemez. Eğer amaç, rejim davranışında bir değişikliği zorlamak ise, bu, rejimin iç desteğini güçlendirme kötü bir stratejik anlam ifade etmektedir. Amaç rejim değişikliği ve daha az düşman bir hükümetin oturtulması olduğunda, nüfusa kötü muamele yapılmasıyla hem işgalin kısa vadeli gereksinimleri ve hem de uzun dönemli amacı ciddi şekilde sarsılacaktır.

KAYNAKLAR VE GÜÇLER

Öncü savaşçılardan biri olarak savaşa giren devletlerin birçoğunun stratejik tercihlerinin ekonomik yeterlik düşüncelerinden etkilenmesi olası değildir. Savaş koalisyonlarına küçük ortak olarak katılan hükümetlerin amacı daha az benimsemeleri olasıdır ve bu nedenle ekonomik maliyetleri hesaplamaları çok daha muhtemeldir. Birçoğu savaşa gönderebilecekleri insan gücü düzeyindeki sınırlamalarla da karşılaşacaklardır. Bu kısmen harekâtların büyük birçoğunluğunun sınırlı amaçları olmasından dolayıdır. Böyle koşullarda silahlı kuvvetlerine yasal olarak yurt dışına hizmet etmesine izin verildiği takdirde, tüm

hükümetlerin muvazzaf silahlı kuvvetlerinde veya yedeklerinde zaten mevcut olandan daha fazla insan gücünün seferberliğinin savunulacak bir yanını bulmaları güç olacaktır. Çok sayıda devletin uluslar arası barışı koruma, istikrar sağlama, ve insancıl görevler ile devriye, zabıta ve garnizon görevlerinde yükümlülükleri olduğu çağda bu, güçlerini bile gerebilir.

Büyük muvazzaf güçleri ve yedek havuzları olan çok nüfuslu devletlerin aşırı derecede bir zorluk olmaksızın, genellikle kısa yükümlülüklerini karşılaması beklenmektedir. Ancak 2003 ve müteakip yıllarda Irak Özgürleştirme Harekâtı'ndaki ABD deneyiminin gösterdiği gibi, hükümetlerin tüm savaşların beklenenden çok uzun sürdüğünü hatırlamaları sağ duyulu bir davranış olacaktır. Bu nedenle, Irak'ı Özgürleştirme'nin akıbetinin sürüncemede kalmış olduğu üzere, Birleşik Devletler'in Asya'da yaptığı gibi ya deniz aşırı üs kurma politikasını değiştirerek ya da Afganistan'da yaptığı gibi müttefiklerini bozulmaya dahil olmaya ikna ederek, askerlerini diğer muharebe alanlarından çekmesi gerekti. Irak'ın yeniden yapılandırılması görevlerinde çalıştırılan yabancı sivillerin güvenliği özel müteahhitlere ihale edilerek, aşırı gerilen muvazzaf ve yedek birimler için ilave bir rahatlama sağlandı. Fakat, muvazzaf, yedek ve Ulusal Muhafızlar olmak üzere ABD kara kuvvetlerine talepler rahatsız edecek derecede yüksek olarak kaldı. Birimler, Birleşik Devletler'deki çok kısa dinlenme döneminden sonra Irak'a geri dönmek zorundaydılar ve hizmet sözleşmeleri veya yedeklik yükümlülükleri sona ermek üzere olan ve hizmetlerini sona erdirmek isteyen muvazzaflar ve yedekler, ordunun bir "kaybı durdur" politikasını uygulamasıyla, kendilerinin asker olmaya devam etmeye emredilmiş olarak buldular.

Sorun olan sadece sayılar değildir. Doğru beceriler de mevcut olmalıdır. Çağdaş savaşlar silahlı kuvvetlerin savaşmadan fazlasını yapmasını istemektedir: diğerlerine ilave olarak temel

beceriler dizisi inşaat mühendisliği, dil çevirisi ve psikolojik savaşı kapsamaktadır. Belirli bir görev için uzmanlıkların doğru bileşimini mevcut kılmayı garanti altına alma, özellikle güçlerini yer kürenin her tarafındaki her tür çatışma durumuna gönderen devletler için zordur.

Çok sayıda ülkede bu tür uzmanları çalıştırmak pahalıdır ve barış zamanında askerlerin gereksinimi yoktur. Bu nedenle, savaş zamanında bunlar yedeklerden alınır. Ancak, yarı zamanlı askeri personeli kendi sivil mesleklerinden uzun süre uzak tutmak, evdeki cephede sosyal, ekonomik ve politik sorunlara neden olabilir. 2005 Ağustos'unda Katrina Kasırgası Lousiana'yı vurduğunda, Irak'taki görevi nedeniyle Ulusal Muhafızlar'ın kendi eyaletlerinde olmayışı tahliye ve kurtarma çalışmalarını engelledi ve bu Başkan George W. Bush'un desteğini daha da azalttı. Bu tür sonuçların savunma stratejileri, yedeklerin seferberliğine çok daha fazla dayanan ve bu nedenle savaş sırasında ekonomileri ciddi kesintilere maruz kalabilen Singapur gibi küçük devletler için çok daha kötü olabilir.

Savaşa hazırlanan herhangi bir silahlı kuvvetler uygun şekilde eğitilmiş personeli kapsamalıdır. Tarih görevlerini yerine getirmeyi başaramayan yetersiz hazırlıklı askerler, beceriksiz harekâtlar, aceleyle geriye çekilenler, askerden kaçanlar ve yıpranmamaya kalkışmanın örnekleriyle doludur. 21. yüzyılda, silahlı kuvvetlere yönelik talepler eskiden hiç olmadığı kadar çok değişmiştir ve personelin birçoğunun askerliği süresince farklı rolleri oynaması beklenecektir. Bundan böyle sadece geleneksel savaş, Birleşik Devletler'deki adına savaşmak, için yetiştirilmeyecek, fakat ayaklanmaya karşı koymaya girişebilmeleri, barış uygulamalarını sağlamaları ve sivilleri ilgilendiren kampanyaları yürütebilmeleri gerekecektir.

Uyum sağlayabilir güçlere sahip olmanın kritik önemi 2003 Irak Savaşı'na kadar vatanda öğrenildi. ABD'nin uzlaşma ve ulus

kurmadaki kısa dönemli ilgisi, Birleşmiş Milletler'in 1992'den 1995'e kadar Somali'deki insancıl müdahalesinin aşağılayıcı başarısızlından dolayı hemen hemen bitmişti. Savaştan başka askeri harekâtlar (MOOTW) olarak adlandırdığımız bu husus, şimdi dünyanın tek kalan süper gücünün asaletinin altında kaldığı ve aşırı dağınık, etkisiz ve riske değecek kadar zayiat yoğun olarak mütalaa edilmektedir. Mümkün olan her yerde bu diğer devletlerin silahlı kuvvetlerine ihale edildi ve sadece deniz piyadeleri, üç savaş bloğu olarak adlandırdığı geleneksel savaşta savaşma, uzlaşma harekâtlarını yürütme ve insancıl yardım sağlamaya personelini hazırlayarak, çok değişik beklenmeyen olaylara karşı eğitime devam etme gereksinimini anladı. Çok becerili güçlerin bu parçası, Irak'ta hemen işgal sonrasında patlayan kaosta güvenlik ve istikrarı sağlamada yetersizdi.

I. Dünya Savaşı sırasında Batı Cephesi'ndeki tarafların büyük bedellerle keşfettikleri gibi, uygulama araçları olmaksızın bir strateji de başarılı olamaz. Askeri açmazı nihayetinde sona erdiren 21. yüzyılın kitlesel ağır topçularının eşiti amaca ve düşmana bağlı olacaktır, ancak birçok devletin, bundan sonra da olacağı gibi şimdi de kesin bir etki yaratmak için yeterli sayıdaki silah rampaları ile sistemleriinin düzenlenmesinde güçlükleri olması muhtemeldir. En son teknoloji askeri donanım o kadar pahalı bir hale gelmiştir ki, sahip olunan gücün muhafazasına olan gereksinim hali hazırda harekât planlamasında bir unsurdur.

Sahada askerleri idame ettirme yeteneği şimdi, üstün lojistiğin zengin sanayileşmiş Kuzey'e nispeten yoksul tarım ekonomisi olan Güney'e karşı çok büyük bir üstünlük verdiği Amerikan İç Savaşı'nda olduğu kadar kritiktir. Aynı dinamiğin farklı bir görünümü Japon güçlerinin yetersiz ve kolaylıkla kesilen iletişim hatlarının uzak ucunda yalnız ve aç bırakıldığı, II. Dünya Savaşı'nda Güneybatı Pasifik'te aşikardı. İkinci durumda, Avustralya ve ABD güçleri basit bir şekilde Yeni Gine anakara-

sında ve Rabaul kalesindeki Japon güçlerinin soyutlanmış bölgelerinin yanından geçerek potansiyel olarak kanlı ve zaman harcatıcı çatışmalardan kaçınabildiler.

Levazım üretiminde kendi kendine yeterli olmayan devletlerin geleneksel bir savaşa girmeleri halinde, üretici ülkelerden kesintisiz arzı garanti etmeleri gerekmektedir. Hem İran ve hem de Irak 1980'lerdeki bir birlerine karşı yaptıkları uzun savaşlarında, bazen harekâtlarını askıya almaya mecbur kaldılar, çünkü silah ve cephaneleri bitmişti. Birinin veya diğerinin bu duraklamaların kesin avantajından yararlanmasını kötü stratejik performans engelledi. Burada yirmi birinci yüzyılın başlangıcındaki karmaşıklığa yol açan unsur, büyük silah üreten ülkelerin bir savaş durumuna silah göndermeleri halinde, bu savaşın meşru kendini savunma için yapıldığının veya büyük güçlerin çıkarına olduğunun kanıtlanmadması halinde, bu ülkeler için uluslar arası ayıplanma riskinin olduğudur.

STRATEJİYİ YAPMAK

Silahlı kuvvetlerin büyük çoğunluğu akla yakın çatışma senaryoları için beklenmeyen durum planları geliştirirler. Fakat tarih her durumun faklı olduğunu göstermiştir. Japon kuvvetlerinin beklendiği üzere denizden değil, fakat Malaya yarımadasından adaya doğru ilerledikleri ve böylece deniz savunması planlarını gereksiz hale getirdiği 1941'de Singapur'da olduğu üzere, bir saldırı beklenmeyen bir istikametten gelebilir. Veya 2001'de Birleşik Devletler anakarasındaki El Kaide saldırılarında olduğu gibi, beklenmeyen bir kaynaktan fışkırabilir. Bu olayda, ABD yönetimi El Kaide liderliği ile Afganistan'daki ev sahiplerine karşı kararlı bir misilleme istediğinde, askeri komutanlarının bir beklenmeyen durum planı olmadığını keşfetti.

Stratejik deneyimlerin önemli içgörü verebilmesine ve bundan süzülen öğretilerin planlama için faydalı bir çerçeve sunmasına rağmen, tarih asla kendini tekrarlamaz ve öğreti de her bir özel harekât çevresinin ve belirli her bir düşmanın güç ve zaafiyetlerinin meydan okumalarını karşılamaya uygun olmalıdır.

Genellikle silahlı kuvvetlerin son savaşı çalışarak gelecek savaşı yapmaya hazırlandığı söylenmektedir. Bu klişenin 1930'larda Fransa'da olan çok bilinen bir örneğiyle gerçekte de bazı dayanakları vardır. Bir Alman saldırısı halinde Fransız stratejisi I. Dünya Savaşı'nın tekrarlayacağını öngördü ve bunun merkezinde de Almanya ile paylaşılan sınır boyunca arkasında Fransız ordusunun harekete geçmek için zaman kazanacağı müstahkem Maginot Hattı vardı. Ancak, Alman stratejistlerin daha önceki hatalarını tekrar etmeye niyetleri yoktu ve bu kez güçleri Maginot Hattının sadece etrafından ve girilemez varsayılan Arden ormanları ile yeni tarafsız Belçika'dan geçtiler.

Çağdaş teknolojik gelişmelerin büyük hızı göz önünde bulundurularak, günümüz savaş planlamacıları çok farklı türde yanlış hesaplamalara tabi olabilirler, yani gelecekteki düşmanlarının yeteneklerini olduğundan daha gelişmiş olduğunu düşünebilirler. Soğuk Savaş'ın sonunda öksüz kalan batılı stratejistlerin birçoğu, Birleşik Devletler'in teknolojik yeteneklerinden o kadar etkilendiler ki, potansiyel düşmanlarına benzeri veya hatta daha gelişmiş beceri düzeylerini atfettiler. Bu tür tehdit şişirmesi kısmen, Birleşik Devletler ile savaşmak isteyen herhangi bir kimsenin Birleşik Devletleri kendi koşullarıyla yenmek için kesinlikle boşuna olacak bir girişimde bulunmaktan ziyade, ABD'nin zayıflıklarını kullanmaya çalışmak için asimetrik savaşa başvurması gerekeceğinin anlaşılmasından kaynaklanmaktaydı.

Bu tür zihniyet ayrıca olağan "ayna görüntüsü"'ne olan stratejik eğilimden etkilendi. Düşman güçlerinin geleneksel olmayan taktik ve silahları kullanmaya başvuracaklarına karar verildikten sonra, analistler dikkatlerini kendileri gibi bir ileri teknoloji çevresindeki aktörlerin yaratabileceği tehdit türlerine odakladırlar. Böylece, birden bire siber savaş, bir diğeri de uzay savaşı hakkında tüm bir yazın çıktı. Benzer şekilde balistik füze teknoloji ile nükleer, biyolojik ve kimyasal malzemelerin yayılmasına ilişkin kaygılar "haydut devlet"'in saldırıları veya kitle imha silahlarının muharebe alanında kullanılması korkularını besledi.

Bu tür zihin meşguliyetleri, birçoğunun daha az konvansiyonel yetenekli aktörlerin saldırma yerine radar altına sinsice sığınarak düşük teknolojili bir yaklaşımı tercih edebilecekleri olasılığını ihmal etmelerine yol açtı. El Kaide'nin 11 Eylül saldırıları, tahripkar sonuç için hemen ulaşılabilir sivil yetenekleri, normal ve kolayca elde edilebilen sivil teknolojiyi ve gönüllü şehitleri kullandı. Şarbon balistik füzelerle değil fakat ABD posta hizmetleri tarafından gönderildi. Hiç bir gerilla savaşçısı veya terörist, komuta ve kontrol sistemlerine veya diğer kritik çalıştırma ağlarına bilgisayarları hekliyerek hedef almamış, ancak ev yapımı bombaları yollara gömmüşler, bunları hayvan cesetlerine saklamışlar ve bunları eşek arabalarından atmışlardır. Afganistan'daki El Kaide savaşçıları tahayyül edildiği üzere çok katlı klimalı yer altı sığınaklarında saklanmadılar, ancak nadiren bir keçiyi bile koymaya yetecek büyüklükte mağaralarda saklandılar. Ve İnternetteki şifreli talimatları saklamalarının yanı sıra, birbirleriyle karşılaşmalarının olası olduğu hallerde, bunu insan haberciler, posta ve hatta güvercinlerle yaptılar.

En kötü durum senaryosu için plan yapma iyi bir stratejik anlam taşıyabilir fakat, planlamacıların kötü durumların her

şekil ve büyüklükte geldiğini Vietnam ve Afganistan'da öğrenmiş olmaları gerekmektedir.

Düşmanın güç ve zayıflıklarına ilişkin iyi istihbarat hayatidir. Komutanlar harekât planlarını formüle etmeden önce, hasımlarının askeri yeteneklerinin, güç düzenlemelerinin, kararlılık düzeyinin ve olası tepkilerin makul değerlendirmelerine ihtiyaçları vardır. Gözetleme teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde, halihazırda maddi yetenekler ve konuşlanmayı ölçmek daha kolaydır, ancak kararlılık ve olası tepkiler hiç hesaplanamayacak kadar zor olarak kalmaktadır.

Ulusal amaçlarla popüler özdeşleşme veya alternatifin korkusundan dolayı saldırı altındaki bazı rejimler, savaş için yaygın ve sürekli bir desteği harekete geçirebilirler. Bu desteğin güçlü olduğu yerlerde, saldırganlar muhtemelen tutkun amaçlarının başarılmasının son derece zor olduğunu fark edeceklerdir. Fakat hükümetlerin tümü savaş olayında popüler dayanışmaya güvenmeyebilirler. Nüfusun bölümlerinin marjinal hale geldiği ve kötü muameleye tutulduğu veya bunların daha fazla özerklik veya hatta bağımsızlık tutkuları olduğu takdirde, hükümetin savunmasında harekete geçmeye müteredditt olabilirler veya hatta dahili güçler dengesini değiştirme şansı sunduğundan, savaşı memnuniyetle karşılayabilirler. II. Dünya Savaşı'nda Balkanlar, Yunanistan ve Hindistan'da ve daha yakın tarihlerde Birleşik Devletler'in Afganistan'da Kuzey İttifakı ve 2003'te Irak'ta Kürt'lerle yaptığı ortaklıklarda görüldüğü gibi, bu iç çatlaklar savaşta iyi etki için kullanılabilirler.

Bazı devletler savunmalarını, silahlı bir saldırı halinde önemli özerklik kullanması beklenen bölgesel hakimiyet etrafında planlamaktadırlar. Endonezya, çok yayılmış ada devletinin savunma gereksinimlerini sınırlı bir bütçe ile karşılamak için gerilla faaliyetlerine dayalı böyle bir stratejiyi formüle etti. Bazı olaylarda, bölgesel komutanlar gerçekten de merkezi hükümet-

ten bağımsız hareket etme yeteneği olduğunu gösterdiler. Ancak, yönetimi nitelendiren beceriksiz yöntemler göz önünde bulundurularak, bu komutanlardan bazılarının yerel halkı gerilla kuvvetlerine dönüştürülmesinin zor olacağını görmüş olması, ciddi bir dış saldırı ile sonuçlanmıştı. 1990'larda Doğu Timor'da halk ayaklanmasında görüldüğü gibi, barış zamanında sosyal ve politik bakıya maruz kalmış vatandaşların devletlerinin savunması için yüksek düzeyde bir coşku göstereceğini hayal etmek zordur.

Diğer taraftan, otoriter rejimlerin, rejimin güvenlik kaygıları nedeniyle askeri komutanlarının özerkliğini yasakladığı durumlarda, rejimin etkin askeri harekâtlar yürütme yeteneğini azalması nispeten kolay olabilir. Saddam Hüseyin, komutanlarına Irak'ın 2003 işgalinden, geçmişte yaklaşık on beş yıl önce İran-Irak savaşı sırasında olduğundan daha çok güvenmedi ve ABD önderliğindeki koalisyon komuta ve kontrol ağlarını bozduğunda, onun bölgesel kuvvetleri bağımsız olarak hareket etmekten acizdi.

Düşman askerlerinin kararlılığının daha önceki askeri çatışma deneyimlerinden etkilenmesi olasıdır. Onlar hasımlarını yenmek veya en azından nispeten zarar görmeden hayatlarını sürdürmek için yeteneklerine güven kazanmış veya becerilerinin sınırlarını öğrenmiş olabilirler. İkinci durum karşı taraf için kolay bir askeri zafer vaat ediyormuş gibi görünebilmesine rağmen, bunun yansımaları çok daha karmaşıktır. Geleneksel askeri düşüklüğünü fark eden bir hasımın, ilk önce savaştan kaçınmak ve ikinci olarak da üstün askeri yeteneğin avantajlarını boşa çıkarmak üzere tasarlanmış bir dizi asimetrik tepki geliştirmesi olasıdır. Bu tür tepkilerin askeri harekâtın sorgulanmasını akla getirmeyi, iç, bölgesel ve uluslar arası desteği sarsmayı amaçlayan politik taktikleri kapsaması muhtemeldir. Bu taktik-

ler başarısızlığa uğradığı takdirde, gerilla savaşı ve/veya terörizme başvurabilir.

Daha önceki yenilgi deneyimi, bir hasım askeriyenin savaşma arzusunu zayıflatabilir, ancak bu onların görev yerlerini bırakacak kadar bir iyilikte değildir. Cenevre Sözleşmesi'nin 3. Maddesi silahlarını bırakmış savaşçıların ve özellikle profesyonel askerlerden askerden kaçanların öldürülmesini yasaklaması, sakin ve barışçı kalınmasını garanti edememektedir. 1991 Körfez Savaşı sırasında yoğun ABD ateş gücünün alıcı noktasında bulunmuş olan çok sayıda Irak ordusu askeri 2003 işgali sırasında görev yerlerini terk ettiler. Resmen terhis edildikten sonra, birçoğu kendilerini, silahlarını ve becerilerini işgalci güçlere saldırmada kullanmaya adadı.

Stratejik tercihler harekâtların yapıldığı yerlerin coğrafyasından büyük ölçüde etkilenecektir. Açık, düz arazi gözlemi, doğru hava desteğini ve hızlı kara manevrasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle çok sayıda ordu komutanı çölleri sevmektedir. Aksine yoğun bitki örtülü veya yükseltili arazi düşman pozisyonlarını tespit etmeyi güçleştirmekte, harekâtları yavaşlatmakta ve kara kuvvetlerini sürpriz ataklara karşı korumasız bırakmaktadır. Çok aşırı uçtaki ısı dereceleri, tarihteki en bilinen askeri yenilgilere katkıda bulunmuşlar, muson yağmurlarının başlaması bazı tropik çevrelerde harekâtları geciktirmiş veya karmaşık hale getirmiş ve sis ve rüzgar stratejik yönde değişikliği zorlayan güçler olarak tanınmışlardır. Teknolojik evrim, deniz kuvvetlerinin bundan böyle esinti ile rotasının dışına atılma tehlikesinde olmayacağı ve bombardıman uçaklarının bundan böyle alçak bulut veya hedefleri bulamama nedeniyle yere çakılı kalmayacağı, ancak havanın çılgınlıklarının hala harekâtları karmaşıklaştırmaya devam edeceği anlamına gelmektedir.

Eğer harekât alanları uzakta ise, harekâtları desteklemek üzere üsler kurulmalıdır. Yakın, kolayca ulaşılabilen ve güvenlikli üsler; harekâtın başlatılması, levazım ve destek sağlanması, muharebe alanının gözlenmesinin güvenliği ve muharebe arama ve kurtarma tesislerinin kurulması bakımından arzulanabilirdir. Savaş zamanında bir silah olarak rehine almanın düşmana kullanmasına olanak vermemek için. sonuncusu şimdi kritik olarak mütalaa edilmektedir.

Erişim herhangi bir askeri stratejideki önemli bir belirleyicidir. Bu nedenle, ne kadar çok mevcut is seçenekleri var ise, o kadar çok stratejik esneklik vardır. Birleşik Devletler'in 2001'de Afganistan'da keşfettiği gibi, planlanmış harekât alanlarına sınır olan ülkelerin hükümetleri ile görüşme çok yavaş bir iş, yavaş tepki süreli ve stratejik tercihleri sınırlayıcı olabilir. Türkiye'nin halk baskısı nedeniyle 2003'de ABD'nin Irak'ı işgaline desteğinde olduğu gibi, erişimin reddi stratejide bir değişikliği zorunlu kılabilir. Bu sorunlara karşılık olarak, Pentagon mümkün olabildiğince çok sayıda devletle askeri erişim görüşme politikasını formüle etmiştir. Diğer devletler aynı derecedeki bir kaldıracı kullanma imkanından yoksundurlar, ancak onların savaşlarının büyük birçoğunluğu, uzak üslere olan zorunluluğu gereksiz kılan, komşularıyla savaşmaya devam edeceklerdir.

Askeri komutanlara potansiyel ve arzulanan hedeflerin yerleri hakkında istihbarat sağlanmalıdır. Hedef hatalarının aynı anda yürütülen medya mücadelesinde koz haline geldiğinde,potansiyel hedeflerin işlevleri hakkındaki iyi istihbarat kritiktir. Sınırlı hedef listesi, hem sivil zayiatı ve hem de yayılma olasılığını en aza indirmek bakımından çağdaş savaşın bir özelliğidir.

Çağdaş strateji yapıcıları için saldırmayı planladıkları ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik dinamiklerinin kapsamlı bir şekilde anlaşılması aynı öneme sahiptir. Irak'ı Özgürleştirme Ha-

rekâtı'nın en önemli ve maliyetli istihbarat başarısızlığı, Saddam'ın iddia edilen kitle imha silahları yeteneğinin abartılması değil, fakat savaş sonrası sosyal ve politik gelişmelerin fazla iyimser değerlendirmeleriydi.

Böyle bir anlayışa ulaşmak basit değildir. Bazen, şimdiye kadar stratejik olarak sınırlı şekilde ilgilendirdiği düşünülen veya istihbarat topluluğunda hakkında deneyimin çok az gelişmiş olduğu veya hiç gelişmediği veya akademik çevrelerin elinde hakkında bilgi olmayan alanlarda bir kriz patlayabilir. Soğuk Savaş'ın yarattığı ilginin ölmüş olduğu ve dünyanın güç merkezlerinden uzak küçük bir ülkede bir insancıl yardımın ortaya çıktığı 1992'de Somali, bu durumu en iyi anlatan örnekti. Ve bazen, ya devletin kendi vatandaşları üzerinde tam bir kontrol uygulamasında bulunmasından ve yabancı girişini yasaklamasından ya da o ülkenin düşman görülmesinden dolayı tüm temaslar zorlaşmasından veya yukarıdakilerin bileşiminden dolayı iç dinamikleri engelleyici olan bir devlete karşı güç planlanabilir. Bu son zamanlarda Birleşik Devletler için belirgin bir sorun olmuştur. Düşman gibi algılanan devletleri kötü olarak damgalama ve tüm bağların kesilmesi tercihi, askeri olarak çatışmaya girilmesi en olası devletler hakkında faydalı insan istihbaratı toplama yeteneğini azalmakta ve açık bir şekilde, karşı tarafa kaçanlar, sürgünler ve sığınmacıların tarafsız olmayan yorumlarına bağımlı kılmaktadır.

Gerekli tüm istihbaratı topladıktan ve tüm siyasi, sosyal, lojistik, operasyonel ve teknolojik unsurları hesaba kattıktan sonra, askeri planlamacılar düşmanlarını hükümetlerinin isteklerine boyun eğdirmeye zorlamak için bir plan tasarlamalıdırlar. Daha sonra mümkün olabilecek ve bu sınırlamalar dahilinde, arzulanan siyasi sonuçları başarması en olası askeri harekât türlerini belirlemelidirler.

Afganistan'a 2001 saldırısının strateji formülasyon süreci, hesaba katılan birçok unsurun bir örneğidir. Saldırının ana amacı El Kaide liderliğini tahrip etmek ve onların ev sahipleri Taliban'ı iktidardan uzaklaştırmaktı, ancak ikincil amaç travma geçiren Amerikan halkına ABD yönetiminin hızla ve kesinlikle 9/11 saldırına karşılık verme yeteneğini göstermekti. İkinci amaç planlama veya konuşlanma için çok az zamanın olduğu anlamına gelmekteydi. ABD askeriyesinin Afganistan'a ilişkin hiçbir beklenmeyen durum planı yoktu ve bu güne kadar o olası bir tehdit kaynağı olarak görülmemişti. Bu nedenle Savunma Bakanı'na sunulan seçenekler hava gücüne dayanmakta ve cruise füzesi ile saldırı, cruise füzesi ve insanlı bombardıman uçaklarıyla saldırı ve özel kuvvetleri kapsayan bir asker indirmesiyle tamamlanan, hava saldırılarını kapsamaktaydı. Bunlardan ilki kabul edilmedi, zira Clinton yönetiminin Kenya ve Tanzanya'daki ABD büyükelçiliklerinin bombalamasına karşılık olarak başlattığı Sonsuz Ulaşım Harekâtı'nın yapıldığı 1998'de işe yaramamıştı. El Kaide ve Taliban aşırı derecede dağınık ve hareketliydi. Cruise füze saldırılarını, hedefi belirlenmiş bombardımanla tamamlama bu sorunu çözmeyecekti; örgütlerden hiç birinin felç edilecek herhangi bir önemli hava savunması, merkezi, lojistik veya iletişim alt yapısı yoktu. Afganistan'ın birkaç elektrik santrali gibi mevcut hedefleri vurma sivil nüfusu yabancılaştırabilir ve Taliban desteğini güçlendirebilirdi. Gerekli güçlerin toplanması ve konumlandırılmasıyla komşu ülkelerden erişim görüşmelerinin zaman alacak olmasından ve Afganistan'ın sınırlandırıcı coğrafyası ile işgalcilere direniş tarihinden dolayı, hava ve kara seçeneği de kabul edilmedi.

Silahlı kuvvetler komutanları gerekli zaman diliminde uygulanabilecek işe yarar bir strateji üretmeyi başaramadılar, ancak Afganistan'da uzun bir gizli faaliyet geçmişi olan Merkezi İstihbarat Ajansı (CIA) yerel koşulları avantaja döndürecek ve

riski en aza indirecek bir öneri getirebildi. Birleşik Devletler'in ülkenin Kuzeyindeki hali hazırda silahlı olan Afgan direniş hareketine ve güneyde Taliban ile El Kaide'ye karşı çıkan aşiret liderlerine destek ve teşvik sağlamayı önerdiler. Kuzey İttifakı'nın elinin altında 10 000 ile 30 000 arasında savaşçısı vardı, ancak kaynak ve teçhizat yokluğu Taliban'a saldırı yapmaktan alıkoymuştu.

Pentagon, CIA'ya veya kendilerinin Taliban kadar zalim göründüğü ve El kaide'nin aralarında saklandığı Peştu nüfusun çoğunluğu tarafından sevilmeyen Kuzey İttifakı'na aşırı derecede çok etki ve önem vermeye müteredditti. Kuzey İttifakı'nın ülkenin kuzeyini tutması güçlendirilirken, hava saldırıları ve askeri özel kuvvetlerin girişi, güçlerinin morallerini bozmak ve onları bölmek ve yerel aşiret liderlerini isyana cesaretlendirmek girişimiyle, güneyde Taliban müstahkem mevzilerinde de gerçekleştirilecekti.

Birleşik Devletler zaten uzun ve boşluklu bir sınırı paylaşan ve herhangi bir savaşın kendi bölgesel çıkarları ile iç istikrarı üzerindeki etkisi hakkında kaygıları olan Afganistan'ın komşusu Pakistan ile zaten görüşmelere başlamıştı. Pakistan'ın işbirliğini garanti altına almak için, 1998 nükleer denemesinden sonra koyulan yaptırımlar kaldırıldı ve cömert nakdi yardımlar ile borç yardım paketleri sağlandı. Hava üssünü güvenceye almak için, Afganistan'ın en iyi yerleşimdeki kuzey komşusu Özbekistan'a da nakdi yardım teklif edildi.

Afgan nüfusunu Birleşik Devletler'in iyi niyetinden temin etmek ve onları siyasi değişimin yararlarına ikna etmek için bir kampanya da başlatıldı. Yeniden yapılandırmanın finansmanı için bağışlanacak paralar uluslar arası toplumdan istendi ve yiyecek atılması ile yayın ve broşür kampanyaları hazırlandı.

İkna kampanyası, kısmen Afgan'ların birçoğu hükümette değişikliğe hazırladı ve ülkede yayının büyük çoğunluğunu

yasakladığından Taliban'ın karşı girişimi yürütebileceği hiçbir aracı yoktu. Ancak, başlangıçtaki askeri strateji bir başarısızlıktı. Vurulacak birkaç hedef vardı, inatçı direnişle karşılaşan içeri girmiş olan özel kuvvetlerin hızla dışarıya çıkarılması gerekti ve aşiret liderleri taahhüde girmeyi reddettiler. Bu nedenle CIA'nin stratejisi uygulandı ve hava harekâtı Kuzey İttifakı'nın güneye bastırması için hava desteği sağlamaya dönüştü. ABD özel kuvvetleri ilerlemeye katıldı, pozisyonlarını zayıflayan Taliban'ın ön hatlarına hava saldırıları istedi, Kuzey İttifakı'nın azmini pekiştirdi ve titrek aşiret liderlerini en sonunda güçler dengesinin değiştiğine ikna etti.

Afganistan'daki ABD deneyimi gösterdiği üzere, makul ve başarılı bir stratejinin formulasyonu sınırlı savaşlar için zor bir öneridir. Göreceli teknolojik yetenekler birçoğunun arasında sadece bir unsurdur ve temel belirleyici olması olası değildir; olay yerinde sosyal, politik ve çevre koşulları, güç kullanımına dahilin ve düşmanın bakış açıları ve genellikle çelişen siyasi zorunluluklar onlar kadar etkili olacaktır. Herhangi bri başarı şansına sahip olmak için, stratejinin kurumsal tercihlerden ziyade, bu gerçeklere uygun olması gerekecektir.

8 Savaş Üzerindeki Kısıtlamalar

Strateji, Meşruiyet ve Sağduyu

FİLOZOFLARIN NESİLLERİ, savaşla ilgisi sorgulanabilir halde olan ve ulusal liderlerin de esas alıdığı ilkelere göre hareket etmiş olduklarına inanmışlardır. Bu şekilde yaparak, Thucydides'in Atinalı generallerin Melia Konseyi ile yaptığı "güçlü, güçü ne yapabilecekse yapar ve zayıf neyi kabul etmesi gerekecekse kabul eder" diyaloguna atfettiği konuma uygun davranmışlardır.[1] Bu özel durumda Melialıların kabul etmesi gereken, hemen teslim olma veya kuşatma ve hemen hemen tüm nüfusun boğazlanması veya köleleştirilmesiydi. *Pelopones Savaşı*'nın başka bir yerinde, Thucydides, alternatiflerin ahlaken kabul edilebilirliğine hiçbir atıfda bulunmadan, ancak tamamen sağduyu mülahazalarına dayanarak tartıştığı, Mytilene'nin mağlup nüfusuna muamele edilmesi hakkındaki tartışmaları tasvir etmektedir.

Atina yaklaşımı, savaşın yönetimini zorunlu kılan siyasi ve askeri zaruret algılamalarıyla asırlarca tekrarlandı. Çok sayıda yönetici ve komutan için, düşman savaşçıları ile düşman sivilleri arasında uygulamada hiç bir fark yoktu: her ikisi de devletleri-

[1] Thucydides, *The Peloponnesian War*, p. 402.

nin davranışından sorumluydu ve savaş açma yeteneğine katkıda bulundular; ve her ikisi de yenilmedikleri takdirde kendi başlarına bırakıldığında işgale karşı isyan edebilirlerdi. Sivillerin insanca muamele edildikleri ve çevreye olan zararın az olduğu hallerde, bu, ahlaki nedenlerden ziyade sağ duyudan dolayıydı. M.Ö. dördüncü yüzyılda, Hindistan Kralı Chandragupta Mauraya'nın danışmanı ve Makyevelli'nin *Prens* kitabının yanında idealist kaldığı *Arthasastra*'nın yazarı Kautilya, krala ayaklanmasınlar ve diğerlerini de ayağa kaldırmasınlar diye fethettiklerine iyi muamele yapmasını öğütledi.[2]

Savaşın, ahlak ve adalet düşüncelerinden etkilenmesi fikri savaş kadar eskidir. Bu genellikle dini inançlardan çıkmaktadır ve dünyanın büyük dinlerinin birçoğuna özgüdür. Örneğin, eski Hindu metinleri "adil" savaşlar ve "adil olmayan" savaşlar arasında ayırım yapmaktadır. Buradaki adil savaşlar dharma ve ilahi hukuka uygun olan savaşlardır. Yöneticilere, insancıl olmayan silahları kullanmasından kaçınılması, siviller ve yaralılar ile tutsak alınan düşman savaşçılara insanca muamele yapılması, geri çekilen güçlere saldırmaktan vazgeçilmesi, çevre ve sivil alt yapıya verilecek zararın en aza indirilmesi ve muharebelerin birbirlerine eşit şekilde uyan insanlar arasında adil dövüşler olmasının sağlanması tavsiye edilmektedir.[3]

Batı dünyasında, adil savaş fikri en azından, adil veya rahipler heyeti tarafından *bellum iustum* veya *fetiales* olarak ilan edilmedikçe savaşın yasal olarak yasak olduğu eski Roma kadar geriye gitmektedir. "Adil"'e hak kazanabilmek için, savaş, anlaşmanın ihlali, ülke bütünlüğüne ilişkin haklara riayet etmeme veya müttefiklere karşı işlenene suçlar ve benzeri şeklinde ol-

---

2 Roger Boesche, 'Kautilya's *Arthasastra* on War and Diplomacy in Ancient India', *Journal of Military History*, January 2003.

3 Surya P. Subedi, 'The Concept in Hinduism of Just War', *Journal of Conflict & Security Law*, 8:2, 2003.

ması gerekmekteydi ve savaş ihtilaf konusunun görüşmeler yoluyla çözümünü sağlayacak girişimlerden sonra başlatılabilirdi.[4]

Hem Roma ve hem de Roma olaylarında, savaş hukuku, daha geniş inançlardan çıkmıştı ve ayrıca yine her iki olayda, "adil" nedenin tanımı, tutkulara ve siyasi yetkililerin algılanan güvenlik gereksinimlerine uyması için özgürce yorumlanma eğilimindeydi. Savaş sırasında ve savaş sonrasında yürütme, ahlaki endişeler kadar, sağ duyu düşünceleri veya bireysel çıkarlarca da belirlendi. Tüm bu belirgin özellikler, güç kullanımına ilişkin uluslararası hukuk ve normların yavaş, değişken, ancak bunların baş eğmez evrimini nitelemeye devam etti.

M.Ö. 389'da Roma İmparatorluğu'nun resmen Hrıstiyanlığı kabul etmesiyle, kilisenin barış severliğini terk etmesi ve imparatorluk ve imanın savunmasıyla üyelerinin faaliyetlerini gerekçelendirmesi gerekti. Filozof ve rahip St. Augustine'nin "adil" savaş kavramını tekrar canlandırması ve düşmanın yanlışlarının güce başvurmayı gerekli kıldığını iddia ederek, bir teolojik tartışma geleneğini başlatması bu bağlamdaydı. Onun onüçüncü yüzyıl entelektüel halefi Thomas Aquinas adil savaş gereksinimlerini; saltanattan yetki, adil neden ve doğru niyet olarak özetledi. Bu konuyla uğraşan ilahiyatçılar, ilk önce Hristiyanlar arasında savaşı yasaklama ve daha sonra, genellikle silah gücüyle olmak üzere, Müslüman ülkelere dinlerini ihraç etmeye çalışma adil nedendi.

Ancak, Avrupa'nın siyasi coğrafyasının savaş etkisi ve ülkeler arası evlenmelerle değişmesi nedeniyle, adil savaşa olan ilgi azaldı. Araziler, en üst yetkiliden bağımsız, topraklarında yaşayan tebaasına hükmedebilen ve uygun olduğunu gördüklerinde

---

4 Yoram Dinsrein, *War, Aggression and Self Defence* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).

güç kullanma sahip olan prenslerin elinde toplandı. Kilise bilginleri ve hukuk adamları, devletlerini savunmak veya çıkarlarını geliştirmek için bu yöneticilerin egemenlik haklarını kabul etti, ancak bu liderlerin arasındaki "çok basit nedenler veya hiçbir neden olmadan" miras hakları veya dini farklılıklardan dolayı serbestçe ve sürekli savaşlarından dehşete düştüler. Paylaşılan değerler ile devletler arası davranışı düzenleyen kuralların gerekliliğini kabul eden onyedinci yüzyıl Hollanda hukukçusu Hugo Grotius için, egemenlik hakları sosyal varoluşun gereksinimleri ışığında göz önünde bulundurulmalıydı.

Merkantilizm, deniz aşırı yayılma ve mevcut profesyonel orduların idame ettirilmesinin maliyeti, onsekizinci yüzyılda ana karadaki nispi istikrara, uluslar arası toplum kavramından daha çok katkıda bulundu. Avrupa devletleri ilişkilerini ikili anlaşmalar ve ittifaklarla bir ayara getirmeye devam ettiler ve bir zaman sonra da, bir güçler birleşmesiyle barışı -ve statükoyu- korumaya teşebbüs ettiler. Fakat, 1789 tarihli Fransız Devrimi'nin top yekun savaş yolunu açması ve her ikisi de hemen hemen on dokuzuncu yüzyıl içinde gerçekleşen, Almanya'nın birliğini sağlaması ve Osmanlı İmparatorluğu'nun çökmesiyle, bu anlaşmaların veya dengeleme mekanizmalarının hiç biri onları koruyamadı.

GÜCE BAŞVURMANIN KISITLANMASI

Güç kullanımının yasal olarak sınırlandırmaya yönelik ilk girişim, Rus Çarı II. Nicholas'ın pahalı Avrupa silah yarışını son erdirmek için yapılacak çabaları teşvikiyle, 899 tarihli La Hey Barış Konferansı'nda yapıldı. Bu ve 1907 tarikli İkinci La Hey Barış Konferansı'nda, akit taraflar mümkün olduğu hallerde savaşa başvurmadan önce arabuluculuk yolunu seçeme ve borç alan devlet tüm alternatifleri reddetmedikçe, kamu borçlarını

kurtarmak için silahlı kuvvetleri kullanmaktan imtina etme hususlarında anlaştılar. Bu sınırlı kısıtlamalar, görünüşte Avrupa devlet sisteminin daimi özelliği olan ve bazı devletlerin güç kullanımı veya askeri ulusalcılığın yükselişiyle güçler dengesini değiştirmeye teşebbüs etmesini önlemeye yeterli değildi ve bu yeni durum I. Dünya Savaşı'nı üretmek için birleşti.

Bu savaşın merkez cephesinin Avrupa'da olmasına rağmen, müttefikler ve Merkezi Güçler arasındaki mücadele Orta Doğu, Afrika ve Pasifik'e yayıldı ve Avrupa sömürge ve yönetim bölgelerinde ve Birleşik Devletler'dekiler de dahil, dünyanın her tarafındaki kişileri kapsadı.* Bu uzun ve masraflı didişmenin sonunda, savaşa yönelik popüler iştah büyük ölçüde bitmişti ve savaşan devletlerin liderleri, savaş oluş sıklığını azaltmaya yönelik yeni yaklaşımları göz önünde bulundurmaya istekliydi.

Barış görüşmeleri sırasında, ABD Başkanı Woodrow Wilson barış için on dört hususlu bir programı ileri sürdü. Bu hususların birçoğu Avrupa'nın yeniden düzenlemesiyle alakalıydı ve bazıları uluslar arası ilişkilerde sürtüşmeyi azaltmak üzere tasarlandı, ancak sonuncusu, "büyük ve küçük ulusların aynı şekilde siyasi bağımsızlık ve ülke bütünlüğünü karşılıklı olarak garanti altına almak amacıyla belirli sözleşmeler çerçevesinde ulusların genel bir birliğinin oluşturulması."'ydı. Dünya'nın ilk toplu güvenlik örgütünün kurulması 1919 tarihli Paris Barış Konferansı'nda anlaşılan on dört hususun biriydi.

Yeni Milletler Cemiyeti'nin anayasası, akit tarafları savaşa başvurmamak için bağlayıcıydı ve aralarındaki ilişkilerin yasası olarak uluslar arası hukuku tesis etti. Herhangi bir savaş veya savaş tehdidinin tüm üye devletleri ilgilendiren bir konu olduğu ilan edildi ve Cemiyet barışı korumak için "akıllı ve etkili" ol-

---

* Müttefiklerin önemli üyeleri Fransa, Rusya, İngiltere, İtalya ve Birleşik Devletler'di, Buna karşın merkezi güçler Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı İmparatorluğu ve Bulgaristan'ı kapsadı.

duğu düşünülen adımları atacaktı. Savaşa başvuran üye devletler, diğerlerinin tümüne karşı bir savaş eylemine girmiş gibi addedilecekti ve derhal ekonomik yaptırımlara tabi olacaktı.

ABD Temsilciler Meclisi, Amerika'nın Milletler Cemiyeti'ne girmesine yetki vermeyi reddetti, çünkü, Meclis toplu güvenlik yükümlülüklerinin ülkeyi bir diğer Avrupa savaşına çekebilmesinden endişe duymaktaydı. Bunun yerine, Birleşik Devletler 1928 Kellog-Briand Anlaşmasını Fransa'yla başlatan taraf oldu ve bu altmış bir diğer tarafla da imzalandı. Ayrıca, diğer ismiyle Savaşın Reddi için Genel Anlaşma, Ulusal Politika'nın bir aracı olarak üye devletlere anlaşmazlıkları barışçı araçlarla çözme yükümlülüğünü yükledi.

Ne Milletler Cemiyeti ne de Kellog-Briand Anlaşması savaşın tekrar olmasını önleyemedi. Cemiyet'in birkaç çatışmayı engellemeyi başarmasına rağmen, Birleşik Devletler'in yokluğu, ihlalleri cezalanmadaki aczi ve bunu ihmal eden veya kendisine uygun bir durumda istifa eden imza sahibi devletlerin sadakat yoksunluğu Cemiyet'i zayıflattı. Kellog-Briand Anlaşması, güç kullanımı kısıtlamalarında aşırı derecede müphem istisnalara olanak vermekteydi ve saldırı ihlalinin cezalandırılmasına ilişkin hiçbir hüküm yoktu. Her iki girişim de İtalya, Almanya ve Japonya'daki askeri ulusalcılığın yükselişine eşit düzeyde olmadığını kanıtladı.

1945'TEN SONRA SAVAŞI DÜZENLEME

II. Dünya Savaşı'ndan sonra, tekrardan kaçınma zorunluluğu, toplu güvenlik yoluyla barışı güvence altına almada daha fazla bir istek olduğunu gösterdi. "Hayatları boyunca insanoğluna anlatılamaz keder getirmiş olan savaşın belasından müteakip nesilleri" kurtarma amacıyla, 1945'de Birleşmiş Milletler kuruldu. Sözleşmenin 2(4) maddesi üye devletlere " uluslar arası iliş-

kilerde herhangi bir devletin ülke bütünlüğüne veya siyasi bağımsızlığına karşı veya Birleşmiş Milletler'in amacına aykırı bir şekilde tehdit veya güç kullanımından kaçınma" yükümlülüğünü getirdi. Sadece iki koşulda devletler arası savaş üzerindeki yasaklamadan vazgeçilebilirdi: kendilerine karşı silahlı bir saldırıda devletler güç kullanma hakkına sahipti ve Birleşmiş Milletler kendisi askeri eyleme yetki verebilirdi.

Geçmişteki uluslar arası ilişkilerde güç kullanımını sınırlama çabalarından farklı olarak, BM Sözleşmesi yürürlük için hukuk ve hükümleri ile kurumları destekledi. Büyük ülkelerden beş daimi üye ve uluslar arası toplumdan altı (daha sonra ona çıkarıldı) seçilmiş üyeden oluşan bir Güvenlik Konseyi, herhangi bir "barış tehdidi, barışın ihlali veya saldırı eylemi" ile güç kullanarak mücadele etmeyle güçlendirildi.* Bu suçları işleyen devletler, bu amaç için ne zaman ihtiyaç olsa silahlı kuvvetleriyle katkıda bulunacak olan BM üyelerinin toplu bir tepkisine maruz kalacaktı.

Soğuk Savaş bu uygulama sistemindeki ciddi bir çatlağı ortaya çıkardı. Beş büyük gücün her birine veto hakkı verilmişti ve ideolojik hakimiyet mücadelesindeki her iki taraf da çıkarlarına uygun geldiği zamanlar bu hakları kullandılar. Güvenlik Konseyi uzun süre etkin şekilde felç edildi, sadece bir kez toplu güvenlik eylemine yetki verebildi ve uygulandı. Bu, Sovyetler Birliği'nin Çin Cumhuriyeti'nin (Taiwan) Çin'in konsey koltuğuna sürekli sahip olmasını protesto edip Konsey'i boykot ettiği, 1950'de meydana geldi. Sovyetler Birliği'nin yokluğu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin dışlanması Güvenlik Konseyi üyelerinin, o yılın Haziran'ında Güney Kore'nin Kuzey Kore işgaline askeri bir karşılığa yetki vermesini sağladı.

---

* Daimi üyeler, Fransa, İngiltere, Çin, Rusya ve Birleşik Devletler'dir.

1991'de Irak güçlerinin Kuveyt'ten çıkarılması için anlaşmaya varılan ve başarılı BM harekâtı, uluslar arası hukukun uygulanmasının olağan hale geleceği ve ihlallerin de daha az olası olacağı ümitlerini besledi. BM tarafından yetkilendirilen barışı koruma görevi, daha olağan oldu ve hatta örgüt insancıl krizler dönemlerinde sivil nüfusları korumak için yaptırım uygulama müdahalelerine de başladı. Bununla beraber, egemen devletlerin haklarını belirleyen standartların evrimi ve çok taraflı insancıl operasyonlarda karşılaşılan uygulama problemleri, egemenlik ilkesinin erimesine katkıda bulundu ve uluslararası uygulama mekanizmalarını zayıflattı. İnsancıl operasyonların hem hukuki ve hem de uygulama problemleri müteakip bölümlerde ayrıntılı olarak tartışılmaktadır ve burada, 2003'e kadar Birleşik Devletler'in Birleşmiş Milletler'i göz ardı etmeye ve Irak'a karşı tek başına, veya kendi ifadesiyle "istekliler koalisyonu" ile, savaşa girmeye istekli olduğuna işaret etmek yeterlidir. Böyle davranmasının gerekçesi, iddia edildiği üzere, kitle imha silahlarının kesin ve acil bir tehdidin varlığıydı, ancak, gerçek neden daha kapsamlı ve uzun vadeli güvenlik amaçlarını başarmak için rejim değişikliğini zorlamaktı.

Doğal olarak, rejim değişikliği sağlamak insan oğlu kadar eski bir stratejik araçtır ve Clausewitz'in savaş diğer araçlarla politikanın devamıdır özdeyişini ters yüz eden nükleer caydırma döneminde, Soğuk Savaş'ta sıradan bir şey olmuştu. Hem Sovyet Birliği ve Hem de Birleşik Devletler ve onların bağımlı devletleri, kendilerinin belirli siyasi çizgisindeki direniş hareketleri ile asi gruplara destek sağladılar ve diğer yerlerin yanı sıra, İran, Kongo, Şili ve Endonezya'daki dost olmayan yöneticilerin iktidardan uzaklaştırılması için yardım sağlandı. Fakat, doğrudan rejim değişikliğini zorlamak üzere müdahale fikri, devletlerin egemenliği ile uluslar arası sistemin istikrarına bir tehdittir ve demokratik ülkelerdeki seçmenlerin insancıl uyarı tepkileri-

nin böyle bir potansiyel olarak masraflı yükümlülüğü kapsayacak kadar genişleyip genişlemediği şüphelidir. Bu nedenle, dördüncü bölümde tartışıldığı üzere, 2003'te Irak'ın işgali, ABD yönetimi tarafından gerekli bir önceden vurma olarak tanımlandı.

Özellikle tehdit edilen ülkenin saldırının başlamasına kadar beklemesi halinde çok ciddi dezavantajda olacağı durumlarda, gerçek bir saldırı halinde kendini savunma hakkının önceden davranma hakkını sunduğu kabul edilmektedir. 1967 tarihli Altı Gün Savaşı'nda İsrail'in Mısır güçlerine karşı yaptığı önceden davranma saldırısı meşru idi, zira İsrail makul bir şekilde ani ve muhakkak olan saldırıdan korktuğunu ve askeri gecikmenin bedeli hakkındaki endişelerini ileri sürebilirdi. İsrail ve Arap komşuları arasındaki gerilim artmaktaydı. Mısır Başkanı Cemal Nasır'ın askerlerini seferber ettiği, Ürdün, Suriye ve Irak'la askeri anlaşmalar imzaladığı, barış korumacıları olarak konuşlanan BM Acil Durum Kuvveti'ne Sina'yı terk etmesini istediği, İsrail'in Tiran boğazındaki hayati deniz geçişini bloke ettiğini ilan ettiği ve İsrail'le yapılacak herhangi bir savaşta amacının Yahudi devletinin yok edilmesi olduğunu alenen ifade ettiği Mayıs'ta zirveye ulaştı. İsrail, küçük, parçalanmayan açıktı ve yedekleri uzun bir savunma savaşı için askere alınacak olursa, ciddi ekonomik sorunlarla karşılaşacaktı. Nasır'ın büyük stratejisi, önceden davranmayı İsrail'in tek mantıklı askeri stratejisi yaptı.

Diğerlerinin yanı sıra, tehdit edilmiş olsa, benzeri bir tez Singapur tarafından da ileri sürülebilirdi. İsrail'den bile daha az stratejik derinlik ve yedek olarak sivil işgücünün seferberliğine bağımlılıkla, Singapur açık olarak kendisine saldırmağa hazırlanan herhangi bir muhalif düşmana karşı önceden davranma saldırısı için mantıklı bir kanıt olabilir.

Irak'ın işgali bir önceden davranma saldırısı değildi. Birleşik Devletler'e, müttefiklerine veya çıkarlarına acil ve kesin bir tehdide ilişkin hiçbir kanıt yoktu. Bunun yerine bu önleyici bir saldırıydı; yani bir tehdit olasılığını önlemek için tasarlanmış bir saldırıydı. Bush yönetimi, stratejik çevrenin çok değişmiş olduğu gerekçesiyle askeri eyleminin gerekliliği ve meşruiyetini iddia etti. 11 Eylül saldırıları, bir tehdidin uyarı olmaksızın gerçekleşebileceğini ve her şekil ve büyüklükteki devletlerin, balistik füzeler ve kitle imha silahlarının yayılma ve uluslar arası terörizm çağında stratejik dezavantajlı bir durumda olduklarını göstermişti. Saldırı niyeti, artık görülebilen kara, deniz ve hava kuvvetlerinin seferberliğiyle kendini belli etmeyecek ve saldırı ülkenin sınırlarının çok uzaklarından gerçekleşecektir.

BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'ın işgali'ne yetki vermeyeceği açık olarak ortaya çıktığında, Birleşik Devletler süreklilik ilkesi hakkındaki meşruiyeti ileri sürdü: Saddam Hüseyin'e uymadığı halde sonuçlar oluşturacağı uyarısı yapılan önceki Güvenlik Konseyi kararlarına uymamıştı. Ayrıca, adil savaş tanımının, doğru yetkili, doğru niyet ve doğru sonuç ilkelerine uyması nedeniyle, güç kullanımının adil olmuş olduğunu iddiası öne sürüldü. Doğru yetki, Birleşik Devletler'in egemen kendini savunma hakkı ile eylemlerinin meşruiyetinden çıkmaktaydı. Yasalar yerine, geniş olarak onay ve rızadan çıktığının algılanmasından dolayı, hukuki'den farklılık gösteren meşruiyet'ten kaynaklanan meşru eylemler, doğru ve uygun olduğuna inanılan eylemlerdir. Neyin doğru ve uygun olarak düşünüldüğü yetki, niyet ve sonuç hakkındaki yargılara bağlı olacak ve kişi ve koşullar ile zamana göre farklılık gösterecektir. Bu olayda, Birleşik Devletler'in eylemlerinin meşru olduğu, çünkü işgalin ABD nüfusu ile çok sayıda devletin aktif ve çok sayıda Iraklının zımni desteğini aldığı ve ABD güç kullanımının, genellikle dünya

düzeni ile daha büyük iyiliklerin sürdürülmesi için gerekli olarak kabul edildiğini iddia edildi.

Meşruiyeti iddia etme hokkabazlıkla gerçeğe uydurulamaz. Zaten işaret edildiği üzere, uluslar arası toplumdaki çok sayıda kişi Birleşik Devletler'in tek taraflı eyleme geçmesinden ikna olmadı, gerçek niyetleri hakkında şüpheleri vardı ve sonuça inanmamışlardı. Aynı şekilde Irak nüfusu da bölündü. Üstelik, meşruiyet sabit değil, fakat zaman ve koşullardaki değişikliklerin aşırılıklarına tabiydi. Irak'ta koşullar kötüleştikçe, işgalin meşruiyeti uluslar arası toplumda, Irak'ta ve hatta Amerikalıların arasında daha çok sorgulanır oldu.

Avrupa'nın fetih ve sömürgeleştirme çağında olduğu gibi, uluslar arası hukukun sınırlamalarından kurtulduğunda, adil savaş tartışmalarının yeniden canlandırılması sorunludur. Farklı inanç ve kültürlerden ilahiyatçı ve siyasi liderler aksi halde kabul edilemeyecek neden ve eylemlerin her çeşidine için adaleti beyan edebilirler. El Kaide, cihadın dini bir yükümlülük olduğuna ve hedef alınan sivillerin baskıcı hükümetlerin eylemlerini desteklediklerine veya münafık olduklarına dayanarak, terör faaliyetlerini haklı göstermekteydi. Benzer şekilde caydırılması güç olan devletler, buna isteksiz bir dünyaya kendi düzen ve adalet anlayışlarını zorla kabul ettirmeye teşebbüs edebilirler. Güvenlik Konseyi'nin ABD işgalini önlemedeki başarısızlığı, uluslar arası hukukta beş daimi üyesine verilen özel konumlar tarafından neden olunan problemlerin bir hatırlatmasıydı. Veto gücü, yasa dışı davranış halinde uluslar arası yaptırıma kalıtsal direnme yeteneğini güçlendirmektedir. Büyük güçlü bir patrona kendini adamayan devletler, bir dizi cezalandırıcı eylemlere maruzdur: ekonomik yaptırımlar, silah ambargoları, savaş suçlarının takibatı ve Libya ve Irak'ın keşfettiği üzere, askeri saldırılar. Fakat, Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri yasal işlemlerden muaf olmakla beraber, eylemlerinin olumsuz sonuçlarından

tamamen kaçamazlar. Diğer devletlerin, statükonun tehdit edildiğini algılayan büyük güçlere karşı denge sağlamaya teşebbüs etmeleri olasıdır ve stratejik amaçların başarılmasında kritik olan desteği vermeyebilirler ve vermezler.

TEK TARAFLILIĞIN BEDELLERİ VARDIR

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, uluslar arası ilişkiler analist ve teorisyenleri dikkatlerini yeni dünya düzeninin yansımalarına çevirmişlerdi. Bazıları yeni uluslar arası yapının çok kutuplu olacağını düşündüler ve gücün dağılmasının olası sonuçları ile bunun en iyi şekilde yönetilebileceği yöntemleri tartıştılar. Diğerleri, Birleşik Devletler'in hakim güç olduğu tek kutuplu bir dünya gördüler ve buradaki tartışmanın büyük çoğunluğu, özellikle ikinci derecedeki güçler olmak üzere, diğer devletlerin olası tepkileri etrafında döndü. Bazıları, Birleşik Devletler'in eylemlerinin tarihi müşterek dengeleme davranışını tetikleyeceğini düşünmekte iken, diğerleri hakimiyetindeki mevcut müstesna koşullara dikkat çektiler. Birleşik Devletler, potansiyel rakiplerine karşı tartışılmaz şekilde üstündü, coğrafik olarak soyutlanmıştı ve hükümetlerin büyük çoğunluğu tarafından, diğer herhangi bir güce tehlikesiz ve tercih edilebilir bir küresel lider olarak görüldü. Bu koşullar altında, diğer devletler dengeleme davranışında mücadele etmeyebileceklerdi -ve mücadele etmek istemeyeceklerdi.-

Güç dengesi operasyonlarından Birleşik Devletler'in bağışık olduğu inancı ve ABD hakimiyeti için yaygın coşkunun varlığı, teori alanıyla sınırlı değildi. İkinci Bush yönetiminin üst kademelerindeki birçok kişi aynı şekilde buna ikna olmuştu ve bu varsayımlar yeni bin yıl için resmi güvenlik öğretilerini canlandırdı ve güç kullanımıyla ilgili olarak dış politika ile kararları etkiledi.

İngiltere ve çizginin üzerindeki diğer büyük güçler dahil, Irak'ın işgaline yaptırım uygulanmasının devletlerin büyük çoğunluğu tarafından reddi, Rusya ve Çin arasındaki artan işbirliği ve bazı Avrupa hükümetlerinin daha çok dış politika bağımsızlığı çağrıları, güç dengesi kavramı üzerindeki akademik tartışmaları yeniledi. Bir kaçı, "sert" dengelemenin veya Birleşik Devletler'e karşı bir askeri denge geliştirmek için bir girişimin gerçekleşmekte olduğunu iddia etti, ancak bazı analistler "yumuşak" dengelemeye veya yeni ilişkilerin gelişimine doğru bir eğilim tespit ettiler. Birleşik Devlet'lerin bir iyi güç ve dengelemedeki temel fren olduğuna ilişkin algılamaların, Irak'ı işgaldeki ısrarıyla değiştiğini ileri sürdüler.[5]

Diğer devletlerin dengeleyici olmadığı, ancak kısa vadeli çıkarlarla hareket ettikleri ve aşırı ABD gücünün algılamalarıyla hiç alakası olmayan ekonomik, iç ve stratejik kaygılarla motive edildikleri yönündeki karşı iddia, kelimenin her iki anlamında kısmi olan bir analize dayanmaktaydı. Uluslar arası hukuk ve uluslar arası kurumları küresel düzenin idamesi bakımından zayıf ve büyük ölçüde alakasız gören bir dış politika kültürüne gömülmüş olan bu iddialar, diğer devletlerin Irak'a yapılan önleyici bir saldırının uzun dönemli hukuki ve pratik yansımaları hakkında ciddi şekilde kaygı duymuş olabilecekleri olasılığını göz ardı ettiler.

Önleyici savaş, sıkıntı veren bir kavram ve sorunlu bir çabadır. Devletler, ani ve kesin bir saldırının aleni işaretleri olmaksızın herhangi bir devlet veya gruba saldırı hakkına göre hareket ettikleri takdirde, II. Dünya Savaşı sonrası sınırlamalar ciddi şekilde tehlikeye atılacaktır. Devletler, her türlü bahaneye dayanarak bir diğerine saldırmasında zorunluluk olduğunu

---

5 Robert A. Pape, 'Soft Balancing Against the United States', *International Security*, 30:1, 2005.

iddia edebilirler. Böylece de, egemenlik hakları ile herkesin güvenliğini tehdit edebilir ve uluslar arası sistemdeki öngörü ile istikrarı zayıflatabilir. Üstelik, önleyici saldırılar amaçlarında da başarılı bile olmayabilirler.

Uzun dönemli tehditleri askeri araçlarla bertaraf etmek isteyen devletler, yeni başlamış yeteneği yok edip etmemeye veya bu yeteneği geliştirmeye çalışan rejimi iktidardan uzaklaştırıp uzaklaştırmamaya karar vermelidirler. Biyolojik, kimyasal ve nükleer silahların üretiminde kullanıldığına inanılan mekanlara yapılan saldırılarda bazı sorunlar vardır. Fırsat penceresi, gelişme bir saldırının dağılmayla sonuçlanacağı, yeteneklerin yeniden oluşturulabileceği bir noktaya kadar ilerler ilerlemez kapanacaktır ve hedef rejimin çok daha tehdit edildiğini hissetmesi veya kararlı olmasından dolayı, bu yetenekleri ele geçirme çabaların gerçekte ikiye katlanması gerekebilir. Gerilimler azalmayacaktır ve karşılık verme ciddi bir olasılıktır. Önleyici rejim, teoride bu güçlüklerin tümünün üstesinden gelebilir, ancak uygulamada böyle olmayabilir. Yeni gelen rejimler ne dost ne de kalıcı olmayabilir ve öyle olsalar bile, politika ve eylemleri başka güvenlik kaygılarına yol açabilir. Üstelik, geçiş döneminde endişe verici güçlükler olması muhtemeldir.

Irak'ın ikinci işgali hakkındaki uluslar arası kaygılar, Birleşik Devletler'e pahalıyla mal oldu. BM'in yetki verdiği Körfez Savaşı'ndan sonra, askeri koalisyonun en büyük katılımcısı olan Birleşik Devletler meydana gelen yüksek harcamalarının büyük birçoğunluğunu tazmin edebilmişti. Bunun aksine, 2003 işgalini müteakiben mali yük paylaşımının meşruiyetini ileri süremedi. Buna ilaveten, Birleşik Devletler, Birleşmiş Milletler'in çatışma sonrası ulus kurmadaki kurumsal deneyimlerinden yararlanmaksızın ve çoğu barış uygulamalarında çalışan üye devletlerin birçoğundan aktif yardım almaksızın bunu yapmak zorundaydı.

Savaşın fiilen yürütülmesini düzenleyen uluslararası hukukun da eski ahlaki ve basiretli kaynakları vardır. Diğerleri, güç uğraşısı ile güvenliğin zorunluluklarına karışmayı terk etmekle birlikte, çiftçiler ile ürünlerine zarar vermedeki Hindu yasaklaması dahil, savaşın yapılması hakkındaki dini yasaklamalardan bazılarına uzun dönemler boyunca geniş ölçüde bağlı kalındı. Avrupa'da orta çağın başında, savaş bölgeye has bir hastalık gibiydi ve yoğunluk ve menzili sadece teknolojinin sınırlamalarıyla kısıtlıydı. Ne kilise, ne de savunmasızlar güvendeydi.

Onuncu yüzyıl kilise hukuku, kilise görevlileri ile mallarına ve ayrıca hacılar, çiftçiler ile günlük işlerine giden kasaba halkına ve savaş bölgesinde seyahat eden kişilere karşı şiddeti yasakladı. Hacılardan gelen gelir ve yiyecek ile mallardan yosun kalmasının kilisenin kendisinin de zarar görmesinden dolayı, bu yasaklamalar açık olarak bir bakıma kendi çıkarlarına dayanmaktaydı. Daha sonra, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, güçsüzler ve zihnen sakatlar istisnaları kısmen şövalye vari davranış kurallarından çıktı. Özellikle öldürücü bir silah olan, ancak uzun yayın ki gibi kullanımı silahların seçkin tekelini tehdit eden tatar yayı ve onun değişik biçimlerine benzer belirli silahlardaki dini yasaklama, muhtemelen hem insancıl ve hem de stratejik düşüncelerle harekete geçirilmiştir.

Kilisenin savaşın neden olduğu hasar ve istikrarsızlığı sınırlama çabaları, değişen siyasi, ekonomik ve askeri zorunlulukların halkın güvenliğinin belirleyicilerinden daha önemli olmasından dolayı, çok az etkiliydi. Sözde masum olanlar kuşatma sırasında kalelere sığındıklarında bağışıklıkların kaybettiler ve tüm nüfus, savaş sırasında ve savaşlar arasında kendilerine bakmak zorunda olan paralı askerler tarafından açlığa bırakıldı ve taciz edildi. On sekizinci yüzyılın ikinci yarısına kadar, devlet

gücü ve örgütünün gelişmesi ile refah ve aydınlanmanın artması, profesyonel ve disiplinli orduların kendi muharebelerinde savaştıkları ve başka herkesi güvenlikle kendi işlerini gitmeleri için bıraktıkları, yeni bir sınırlı savaş çağını müjdelemiş gibi göründü. Fakat, Fransız Devrimi tarafından ateşlenen egemenliğin doğasındaki değişim, nüfusların artan bir şekilde devlet amaçlarıyla tanımlanması ve kitlesel seferberliğin hepsi birden sivil bağışıklık kavramını zayıflatmak üzere birleşti. Savaşlar şimdi sadece lordlar, prensler ve kralların silahlı destekçileri arasında değil, halklar arasında yapılıyor gibi görüldü.

Yeni Avrupa devletleri arasındaki ilk mutabakatla sağlanan savaş davranış kuralları, sivillerden ziyade askerleri korumayı amaçladı. 1864 tarihli Cenevre Sözleşmesi, yaralıların bakımını kolaylaştırması ve savaş esirlerine insanca muamele yapılması için imza koyan tarafları bağlamaktaydı. 1899'da ilk La Hey Barış Konferansı'nın imza koyan tarafları, savunmasız şehirler, kasabalar ve köylerin bombalanmayacağına yemin ettiler, ancak, savaş uçaklarla tanıştıktan sonra, devletler düşman nüfuslarını çok kolayca dehşete düşürme imkanına sahip olmanın algılanan stratejik üstünlüğünü kendileri tarafından kullanmasını reddetmeye isteksizdiler. 1923'de hazırlanan Hava Savaşının Taslak Kuralları hiçbir zaman resmen kabul edilmedi ve Milletler Cemiyeti'nin uluslar arası sivil nüfusların bombalanması üzerindeki yasaklamaları göz ardı edildi.

İspanya İç Savaşı ve II. Dünya Savaşı sırasında, siviller meşru hedef kabul edildi, bunun nedeni onların uluslarının savaş çabalarını desteklemesi ve olanaklı kılmasıydı. Moralin azalacağı ve liderlerinin savaşa devam etme yeteneğini ölümcül şekilde zayıflatacağı ümidiyle, nüfus merkezleri kasıtlı olarak alan bombardımanına tabi tutuldu. Japon şehirlerinin kütlesel geleneksel bombardımanının Japonya'nın koşulsuz teslimiyetini

sağlamada başarısız olması üzerine, Birleşik Devletler onların üzerine ilk atom bombasının ikisini birden bıraktı.

Hiroşima ve Nagazaki'nin dehşeti, devletlerin kendi nükleer araçlarına sahip olma arzusunu engellemedi, ancak teknolojinin yayılması ve yetenekleri, sınırlamalarını eskiden olduğundan çok daha ölümcül sınırlara taşıdıkça, savaşın silahları belli oldu. Nükleer silahlar, dehşete düşürecek kadar yüksek düzeyde ani zayiat, ciddi alt yapı ve çevre hasarı ve insanlara uzun dönemli ıstırap verebilir. Bunların kullanımı bir zaferi hızlandırabilir, ancak Japonya'dan daha az tükenmiş bir düşmana karşı çok faydalı olmayabilir ve nükleer yeteneği olan bir düşmandan veya nükleer silahı olmayan düşmanların müttefiklerinden aynı tür bir karşılığı davet edebilir. Bu da fazla pahalıyla mal olan bir zafer için herhangi bir askeri üstünlüğün sunulması demektir. En azından güç kullanımını düşünenler arasında ilave bir tedbir düzeyine neden olan bir etki yaratılarak, nükleer savaşın olası felaketimsi sonuçları, nükleer silahların kullanımını caydırmayla sınırlandırıldı.

Barış zamanındaki kriz ve geleneksel savaşların bir nükleer silah değişimine doğru artması, Soğuk Savaş boyunca siyasiler, stratejik analistler ve askeri beklenmeyen durum planlamacılarının hayal güçlerini çalıştırdı. Bu, nükleer silahların varlığının, bir evrensel veya tam anlamıyla caydırıcı gibi davrandığını söylemek anlamına gelmemektedir. Hükümetleri, ihtilaf halindeki sorunların çok küçük ve amaçlarının düşmanlarının nükleer silah kullanma riskine girmeyecekleri kadar açık bir şekilde çok sınırlı olduğunu doğru olarak hesap eden nükleer silahı olmayan bazı ülkeler, ihtilaflarda çıkarlarını korumak için nükleerleri olan devletlere karşı geleneksel silahlı güçleri kullanmaktan vazgeçmediler. Bu konudaki iki örnek, 1973 Yom Kippur Savaşı'nda Sina ve Golan Tepelerindeki İsrail mevzilerine yapılan

Mısır ve Suriye saldırıları ile Arjantin'in Falkland'ı işgaliydi.* [6] Burada bile, açık bir şekilde risk değerlendirmeleri üstlenildi.

Kısmen devlet gizlilik hükümlerince uygulanan bilgi sınırlamaları ve kısmen de, bu tür herhangi bir uyarının usul bakımından kaynağının belirlenmesindeki güçlüklerden dolayı, devletlerin, nükleer karşılık için tamamen güç kullanmaktan ne kadar sıklıkla sakındıklarını bilemeyiz. Hükümetler, krizleri, artış olasılığını en aza indirecek şekilde yönetmeye gayret edebilirler veya bir nükleer tepkiden kaçınmayı sağlayacak zorunlulukları mevcut savunma durumları ile dış politikalarının temellerine yerleştirmiş olabilirler. Bununla beraber, nükleer olmayan hiçbir devletin, nükleer bir devleti yok etmek üzere silahlı kuvvetlerini kullanmadığını ve iki nükleer devletin geleneksel savaş yapmadıklarını bilmekteyiz.

Dünyanın ilk iki nükleer gücü arasındaki "uzun barış"ta nükleer caydırmanın ne gibi bir rol oynadığını tam olarak anlatmak zordur. Soğuk Savaş hakkındaki yazının büyük birçoğunluğu, Batı bakımından bir savunma bakış açısını ve doğrudan Sovyet saldırganlığının başarılı şekilde nükleer caydırıldığını varsaymaktadır, ancak şimdiye kadar bu caydırıcılığın gerçekten gerekli olduğunu gösteren bir kanıt bulunamamıştır. Sovyet liderleri, korktukları Batı saldırganlığı halinde nükleer saldırı dahil her önlemi kullanmaya istekliydiler, fakat Batı Avrupa'nın açıkça fethi veya Birleşik Devletler'in askeri yenilgisine ilişkin herhangi bir tutkuları varmış gibi görünmemektedir. Fakat, nükleer devletlerin, kriz zamanlarında birbirleriyle doğrudan askeri çatışmayı en aza indirmek ve diplomatik baskıyı desteklemek için güç uygulandığında, tırmanmadan kaçınmak

---

* İngiltere 1953'te bir nükleer güç olmuş iken, Yom Kippur Savaşı'na kadar İsrail'in muhtemelen yaklaşık on iki atom bombası vardı.

6 T. V. Paul, 'Nuclear Taboo and War Initiation in Regional Conflicts', *Journal of Conflict Resolution*, 39:4, December 1995.

için dikkatli olduklarını biliyoruz. Küba krizi nükleer savaş korkusuyla büyüdü ve sonuçta aynı korkular nedeniyle çözüldü. Ve 1969'da Çin'in Ussuri Nehri'ndeki tartışmalı Sovyet mevzilerine ve paylaşılan Orta Asya sınırı boyunca saldırmaya istekli olmasına rağmen, tırmanma olasına ilişkin ortak kaygılar karşılıklı değişimin yoğunluk ve ölçeğini sınırlamış göründü ve krizin diplomatik çözümüne katkıda bulundu.

Soğuk Savaş sırasında, nükleer devletler nükleer olmayan devletlerle olan çatışmalarında da, aşırı güç kullanımının nükleer rakiplerini kavgaya çekebileceği algılamasından dolayı sınırlama yapmak zorundaydılar. Savaşın genişleyen ve öngörülemeyen ve hoşnut olmayan tırmanması korkusu, Vietnam Savaşı sırasında kesinlikle Birleşik Devletler'i stratejik tercihlerini sınırlamaya zorlayacaktı. Birleşik Devletler'in Güney Vietnam'ın komünizme düşmesini engellemek için uç önlemleri almaya hazır olmasına rağmen, Kuzey Vietnam'ın işgali ile Güney Çin'e hava saldırıları yapılmasından, bunların Çin ile Sovyetler Birliği'ni doğrudan çatışmanın içine çekebileceği nedeniyle vazgeçildi.

Nükleer cepheleşmenin tırmanmasına ilişkin kaygılar, geleneksel öğreti ve araştırma ile askeri teknolojideki gelişmeleri de etkiledi. Nükleer bir karşılık vermeye yönelmeksizin Sovyet konvansiyonel yeteneğine eşit düzeye gelme zorunluluğu, teknolojik üstünlüğün takibine bir dürtü sağlamakla beraber, taktik eylemlerin potansiyel olarak tahripkar stratejik etkisi çatışma kuralları (ROE) uygulamasına geçirtti. Uzaktan hassas darbe yeteneklere sahip olunması, daha sonra öğreti ve savaş beklentilerini etkiledi.

Soğuk Savaş bitmiş olabilir, fakat stratejistler hala bir düşmanın veya o düşmanın nükleer silahlı müttefiklerinin nükleer karşılık olasılığını hesaplamak zorundadır. Bu tür karşılık verme, savaş alanındaki kuvvetleri, müttefik devletleri ve kendi

ülkesini hedef alabilir.Diğer bir anlatımla, muharebe alanı seçenekleri tırmanmadan kaçınma nedeniyle hala sınırlandırılmaya devam edecektir.

Sivillerin hali hazırda çok daha sorunlu hale gelmekte olduğu koşullardaki geleneksel güç kullanımıyla, stratejik esneklik de, ahlak ve sağ duyunun çakıştığı alanlar tarafından zayıflatılmaktadır.

Birçoğunun beklentilerine rağmen, sivillerin kasıtlı olarak hedeflenmesi, II. Dünya Savaşı sırasında stratejik amaçların başarılmasına katkıda bulunmadı. Müttefiklerin Alman şehirlerini bombalaması zaferleri için elzem olmamakla beraber, Nazi Almanya'sının kitlesel katliam, toplu misilleme ve zapt etme politikaları ile Japonya'nın yaygın zulmü tüm amaçlarının gerçekleştirilmesinde onları başarısızlığa uğrattı. Sadece Japonya'nın teslim olma olayında, sivilleri hedeflemenin skalada açık bir şekilde ağılığının olduğu söylendi.

Sivillerin ıstırapların faydasız olarak görünmesiyle birleşen sanayi ölçekli ölüm ve hasar, sonunda hükümetleri *inter arma silent leges* -"savaş zamanında, hukuk sessizdir."- düsturunun artık geçerli olmadığına ikna oldular. Bazı savaş faaliyetleri şimdi suç olarak addediliyordu. Bu, Alman savaş liderlerinin ve askeri görevlilerinin Nuremberg'de yargılanması ile 1949 tarihli Savaş Zamanında Sivillerin Korunması Hakkında Cenevre Sözleşmesi'nin yaygın onayının meydana çıkmasına yol açtı. Sivil bağışıklık kavramına, 1968 tarihli Birleşmiş Milletler'in insan haklarına ilişkin bildirisi ve bu hakları hükme bağlayan çok sayıda protokol ve sözleşmelerle ilave güç katılmıştır.

Savaşan devletler (stratejik maliyetleriyle) bu yeni standartları göz ardı ettiğinde, savaşın oluşumunu sınırlamak ve uluslar arası hukuku pekiştirmek için yenilenmiş çabalar yapıldı. Örneğin, Vietnam Savaşı'nın sonunda, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne sivillere daha fazla koruma veren bir protokol eklendi

ve Birleşmiş Milletler'in Belirli Konvansiyonel Silahlar Sözleşmesi'ni imzalayan taraflar, parçacıklara ayrılan patlayıcılar, napalm gibi yangın silahlarının kullanımını sınırlamada anlaştılar.

Egemenliği devretmeğe müteredditolan devletler ile siyasi ve askeri zorunlulukların üstünlüğü olduğunu iddia eden askeri liderler bile, öğreti, strateji, silah sistemleri ile mühimmatın kullanımı ve komuta ve kontrol yöntemlerini etkilemiş olduğunu idrakle, ayırım yapmayan savaşın genel olarak gayri meşruiyetini kabul etmeye başladılar. Hükümetler ve askeri liderler şimdi sivil zayiatı "ikincil zarar"'ın şanssız bir ürünü olarak gerekçelendirmeye mecbur olduklarını hissetmekte ve askeri baş savcının temsilcileri gibi hukuk uzmanları Batılı devletlerin konuşlanmış silahlı kuvvetlerinde sıradan olay olmuştur.

Keşif ile hedefleme yeteneklerindeki niceliksel iyileşmeler ve öldürmekten ziyade yetenekleri etkisiz kılmak için tasarlanmış mühimmatın geliştirilmesinin, gelişmiş devletlere genel nüfusa zarar vermeksizin düşmanlarının direnme yeteneğini tahrip etme imkanını vaat ettiği görülmektedir. Fakat, şimdiye kadar, sahip oldukları teknoloji ve öğretideki ilerlemelerin sadece belirli koşullarda faydalı olacağını göstermiştir. Körfez Savaşı'nda olduğu gibi, karşılaşan geleneksel güçler çok daha kolayca yenilebilirdi, fakat sivil bağışıklık sorunu, önceden öngörülebilecek olan ancak görülemeyen diğer olaylardaki stratejik amaçların başarılmasını karmaşıklaştıracaktı.

2003 Irak'ın işgali sırasında, ABD önderliğindeki koalisyon sivillere olacak zararı en aza indirmek için çok ihtimam gösterdi, ancak, muharebe alanındaki hızlı zaferden hemen sonra, koalisyon kendilerini, zaten aynen bunu yapmak isteyen, kararlı grupların gerilla saldırılarıyla karşılaşıyordu.

Doğrudan karşılaşıldığında, bir düşmanın silahlı kuvvetleriyle çatışmak için askeri yeteneklerden yoksun olan, gerilla

savaşçıları hasmının savaşma isteğini tedricen zayıflatma amacıyla onun dağınık varlık ve personeline karşı küçük ölçekli saldırılar yapmaktadırlar. Gerillalar, savunmacı karşılık vermeden önce hedeflerine görünmeden ve hızlı darbe vurmayı kullanmakta ve arazi veya bitkinin fiziki örtüsünü kullanmak veya sadece sivil nüfusa karışmak suretiyle saldırılar arasında tespit edilmekten kaçınmaktadırlar. Operasyon alanındaki halk desteği başarı için çok hassastır: siviller arasında saklanmasalar bile, gerilla savaşçıları istihbarat, lojistik destek ve yeni üyeler sağlanması için yerel nüfusa bağımlıdırlar.

Bu halk desteğine bağımlılık, gerilla savaşçılarına uluslar arası düzeyde belirli düzeyde meşruiyet vermektedir, gerçi buna, davalarının doğru ve haklı olduğuna dair algılarla hak kazanmalı ve bazen yaptıkları gibi terörizme başvurduklarında bu büyük ölçüde zayıflamaktadır. Gerilla savaşçıları, en önemlisi 1977 Cenevre Protokolü olmak üzere, uluslar arası savaş hukukunda korunan haklara sahiptirler. Ancak, gerillalarla savaşmayı zor yapan ne bu haklar, ne de teşhis edilemeyen savaşçıların tespit edilememesidir. Gerçek problem yerel düzeydeki gerilla savaşının meşruiyetinde ve bu hassas halk desteğinden yoksun savaşçıları kullanma askeri mecburiyetinde yatmaktadır. Sivillere karşı herhangi bir cezai önlemin kullanılması veya onların seyahat veya örgütlenme özgürlükleri üzerine kontrollerin getirilmesi, gerilla hareketlerine olan desteği azaltmaktan ziyade arttırması muhtemeldir. Üstelik, gerillaların kendilerinin de kalp ve akıllarındaki muharebeyi bırakmayacakları, fakat düşmanlarını ayırım gözetmeyen ve insanlık dışı davranışlara kışkırtmak ve güvenlik sağlama, hizmetleri sunma ve yaşam standartlarını iyileştirme çabalarını zayıflatmak için ne yapılması gereken ne varsa yapılması, gerilla hareketlerinin temel bir özelliğidir.

Bazı çatışmalarda, gerilla taktikleri kullanarak isyan hareketlerini yenmek mümkün olmuştur, ancak, destekleyicileri

belirliydi ve bu sınırlı destekten bile onları yoksun bırakma çabaları nüfusun gerçek sıkıntılarına hitap etmek için dikkatlice işlenmişti. 1948'den 1960'a kadarki Malezyalılar Harekâtı iyi bir örnek sunmaktadır. Ancak, birçok durumda, gerilla hareketleri halk seferberliği ve düşmanın aşırı tepkisinin birleşimiyle yaygın destek kazanabilmişlerdir. Bu bileşim, asilerin zaman içinde düşmanlarını yavaş yavaş yıkmalarını ve sonunda da amaçlarına ulaşmalarını mümkün kıldı.

2003'te Irak'ta, Birleşik Devletler'in ülkeyi istikrara kavuşturma ve dost demokratik bir yönetim kurmayı güvence altına alma çabaları, azınlık Sünni nüfusun koalisyonun silahlı kuvvetlerine karşı gerilla taktikleri kullanan gruplara desteğiyle büyük ölçüde engellendi. Bu grupların Irak içinde belirli çekirdek bölgeleri olmasına rağmen, geniş Sünni toplumundan destek alabiliyorlardı ve bu olmasa bile, siyasi ve ekonomik reform sürecini engelleyebilir, geciktirebilir ve karmaşık hale getirebilirdi. Artan miktarda asker gönderilmesi, artan maliyetler ve yavaş ancak zayiatların acımasız davul sesleri, Birleşik Devletler'de savaşa ve yönetimin orijinal amaçlarına olan taahhüdüne desteği eritti.

Irak'ta Birleşik Devletler tarafından karşılaşılan güçlükler diğer devletler tarafından da kaydedilmelidir. Gerilla savunmasına dayanan bir stratejinin, bir düşman ülkede bir köprübaşı kazanmadıkça uygulanamayacağından dolayı sorunlu olmasına rağmen, ilk kez Körfez Savaşı'nda ortaya çıkan teknoloji açıklığı nedeniyle umudu kırılmış devletler, askeri dezavantajlarını kapatmada epey bir yol alacak olan caydırma ve savunma pozisyonu geliştirebileceklerdir. İran, zaten savunma stratejisi, güç yapısı ve eğitimini gerilla savunmasına imkan sağlamak üzere değiştirdi ve Çin ve Endonezya gibi devletler, geleneksel halk savaşları modellerine yeni bir ilgiyi muhtemelen kanıtlayacaklardır. Askeri üstünlüğün dengesi tekrar savunmaya kaymıştır.

Teknolojik ilerlemelerin hiç görülmemiş ileri düzeyde ve üstün şekilde savaş yapma yöntemini vaat etmiş olmalarına rağmen, bazı durumlarda, stratejik esneklik, bu ilerlemeler ve sosyal beklentiler ile politik düzenleme şekillerini değiştirmek suretiyle yıpratmıştır. Michael Howard'ın işaret ettiği üzere, bunların neden olduğu yeni sınırlamalar " bundan böyle ahlaktan askeri alana bir tecavüz olarak görülemez. Bunlar, yokluğunda savaşın sadece ayırım yapmayan ve sonuçsuz şiddet haline geldiği …….tamamen askeri sınırlamalar sınıfına aittirler."[7]

[7] Michael Howard (ed.), *Restraints on War: Studies in the Limitation of Armed Conflict* (Oxford: Oxford University Press, 1979) p. 12.

9 Savaşın Kontrolü

Askerler, Siviller ve Optimum Güç Kullanımı

GENERAL RUPERT SMITH'in ifadesiyle, "insanlar arasındaki savaşlar"'ın neden olduğu meydan okumalar Vietnam Savaşı'ndan beri askeri liderler tarafından kabul edilmiştir. Ancak, çıkarılan dersler ve tepkiler kurumsal savunmacılık ve geleneksel tercihlerce çarpıtılmıştır.[8] 1945'ten bu yana devletler arası savaşa en çok aktif olarak katılmış ve Soğuk Savaş'ın sonundan beri katıldığı çok uluslu harekâtlarda liderlikte ısrar etmiş olan ABD askeriyesi tarafından yanlış yöne sapma daha sonraları, Birleşik Devletler'in kendi yeteneği ile kendileri için belirlenen amaçları başarmak için liderlik ettiği koalisyonların yeteneğini daha da zayıflatmıştır.

Savaş konularında ve bu amaçları belirlemede nihai karar vericiler olan siyasi yetkililer, her iki tarafın da en çok Avrupa'da bloklar arası geleneksel savaş potansiyeliyle ilgilendiği Soğuk Savaş sırasında, askeri öncelikler konusunda genellikle anlaştılar. Onlar da Vietnam'ın tekrarından kaçınmaya ilgi gösteriyorlardı ve silahlı kuvvetlerine onların esas işi olarak gör-

---

8 Rupert Smith, *The Utility of Force.*

dükleri; konvansiyonel savaş üzerinde yoğunlaşmalarına izin verdiler. Fakat Soğuk Savaş'ın sonu ve yeni stratejik alanlara yayılmış olan iç savaşların çokluğu, ulusal çıkar algılarını değiştirdi ve askeri önceliklerin tekrar incelenmesine zorladı. Bu tekrar inceleme, siviller ile askeri liderler arasındaki doğru ilişkiye ilişkin eski bir tartışmayı yeniden ortaya çıkardı ve değişmiş olan uluslararası çevrede güç kullanmak için işbirliği yapan devletler arasındaki doğru ilişki hakkında yeni birini açtı. Bu tartışmalardan hiç biri fikirlerin alanıyla sınırlı değildi, ancak her birinin devletler arası savaşın idaresi -ve olması- üzerinde önemli bir etkisi olacaktı.

ABD'de Vietnam deneyiminin çok derin etkileri vardı. Kuzey Vietnamlılar güneyle birleşme amaçlarını başarmış iken, ABD güçleri yüksek düzeyde zayiat verdi, boşu boşuna çok büyük acılar çekti ve bu sayfanın tümünü unutmak isteyen bir ülke olan evine döndü. Askeriyede küçük düşürülmüş ve kızgın birçok kişi, yenilgilerinden dolayı siyasi liderliği suçladı. Harekâtın; açık olmayan amaçlar, savaşın idaresiyle ilgili sınırlamalar, harekâtın sivil mikro düzeyli yönetimi ve sürekli iç desteğin sağlanmasındaki başarısızlık gibi, sayısız siyasi hatalar nedeniyle ölümcül şekilde engellendiği iddiaları yapıldı.

Savaş zamanında sivil yetkililer ile askeri komutanlar arasındaki doğru ilişki, Fön Savaşları'ndan beri tartışma konusu olmuştur. Savaşın siyasi amaçları başarmak için yapılmasından dolayı, nihai karar verme yetkisinin, devletin liderliğinin veya ilgili siyasi veya uluslar arası grupların elinde olması gerekmektedir. Toplumun çıkarlarına göre hareket ederek, ulusal çıkarlarını belirleyen ve bu çıkarların kollanmasına yönelik olarak uygulanacak politikalar ile yapılacak eylemlere karar veren siyasi liderliktir. Lawrence Friedman'ın işaret ettiği üzere, savaşın yönetimi "sadece amaçları tespit etmede değil ancak, müttefikleri idare etmede, düşmanları soyutlamada, ulusal kaynakları

kullanmada ve barış koşullarını belirlemede, baştan aşağı siyasidir. Bir toplumun kabul edebileceği yükleri ile diğerlerine yasal olarak yüklenecek zararı değerlendirmek ve gerekli olduğu hallerde halka bu sınırlara veya o sınırlardan öteye liderlik etmek, siyasi bir sorumluluktur."[9]

Askeri liderlerin büyük birçoğunluğu, ne zaman ve nerede güç kullanılacağı veya güç kullanma tehdidinde bulunulacağını belirleme hakkı ile destek çağrısı ve kaynak paylaştırma sorumluluğunun her ikisinin de siyasi yetkililerde olduğunu itiraf etmektedirler. Bununla beraber, tekrar çıkan tartışmanın bir kaynağı, takip edilecek askeri stratejinin türüne karar verirken etkiler dengesi ile harekâtın yönetimidir. Askeri komutanların yaygın görüşü, Ondokuzuncu yüzyıl Prusya Mareşali Helmuth von Moltke'in "strateji, politikanın amacı için çalışarak, ancak amacın başarılmasında azami bağımsızlığa sahip olarak, politikanın amacından politikaya en iyi şekilde hizmet eder. Harekâtlara siyaset karışmamalıdır." ifadesiyle teyit edilmektedir.

Ancak, Moltke'nin inancı ne siyasi ne de stratejik anlam taşımamaktadır. Freedman işaret ettiği üzere, savaşın temel siyasi niteliği, sürekli siyasi gözetimi ve hatta müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Moltke'nin kendi deneyiminden alınan bir örnek nedenini açıklamaktadır. 1866'da Konnigratz muharebesinde Avusturyalılarla karşı kazanılan Prusya zaferini müteakiben, Moltke Viyana'ya ilerlemek ve düşmanı imha etmek istedi. Fakat, Başbakan Otto von Bismarck, Avusturya'nın, daha sonra Fransa'ya karşı herhangi bir savaşta Prusya'ya muhalefet edebileceğinden dolayı, Avusturyalıları aşağılamak istemedi ve Napolyon III'ün kendisi aracılık yapmayı önerdiğinde, Bismarck Fransız İmparator'u kızdırmadan ret edemeyeceğini düşündü.

---

[9] Lawrence Freedman, 'Calling the Shots: Should Politicians or Generals Run Our Wars?', *Foreign Affairs,* September/October 2002.

Moltke'nin askeri amaçları, Bismarck'ın "Avrupa'da yalnız değil, fakat bizden nefret eden ve bizi kıskanan üç diğer güçle birlikte yaşıyoruz" ifadesiyle tanımlanan, Prusya'nın daha kapsamlı çıkarlarıyla uyumlu değildi.[10]

Askeri ve siyasi amaçlar arasındaki benzeri bir kopukluk, ABD Başkanı Harry Truman'ın Birleşmiş Milletler'in komutanı General Douglas McArthur'un tavsiyesini tuttuğu ve ABD komutası altındaki BM güçlerinin Kuzey ve Güney Kore'yi bölen otuz sekizinci paraleli geçmesine izin verdiği ve Çin sınırındaki Yalu nehrine doğru ilerlediği 1950'de Kore'de, ortaya çıktı. Çin güçlerinin savaşa girdiği ve BM güçlerini ilerleme hızı kadar bir hızla Kore yarımadasının güney ucuna geriye sürdüğünde, MacArthur Çin'e nükleer silahlarla saldırıp çatışmayı daha da tırmandırmayı destekledi. Truman böyle bir orantısız ve stratejik olarak tehlikeli harekete yetki vermeyi reddetti ve MacArthur'un hızının kesilmesi girişimi olan ateş kes görüşmelerine başladı.

ABD Genel Kurmay Başkanı da, MacArthur'un uygunsuz davranışıyla Truman'ın olduğu kadar, dehşete düştüler, zira, ya Çin ya da muhtemelen nükleer silahlı Sovyet Birliği'yle doğrudan bir karşılaşmaya çekilmek istemediler ve kuvvet komutanları bir alternatif ve politik olarak çok daha akılcı bir stratejiyi onayladılar.

Fakat, bu her zaman böyle olamaz. Askeri amaçların başarılamaz olduğuna inanan bazı askeri komutanlar, eyleme geçmeye müteredditolmuşlardır ve bazıları belirlenen amaçları başaramamışlar veya gerektiğinde alternatif stratejik fikirler önermeyi başaramamışlardır. Kore veya Kosova'da olduğu gibi, en iyi harekât tarzında kendi aralarında anlaşamamışlar veya hem

---

10 Gordon A. Craig, *The Politics of the Prussian Army: 1640-1945* (Oxford: Oxford University Press, 1955), pp. 199-200.

Moltke ve hem de MacArthur'da olduğu gibi, zafer sarhoşu olmuşlardır. Bu potansiyel olarak feci olasılıklar karşısında, siyasi liderliğin askeri komutanlara savaşa girmede tam bir bağımsızlık vermesi görevi ihmal olacaktı; aksine Eliot Cohen, başarı şansını azamiye çıkarmak ve askeri eylemler ile siyasi gereksinimlerin sürekli olarak uyumlaştırılmasının sağlamak için, siyasi liderliğin harekete geçirmesi, kayıtlaması, arabuluculuk etmesi veya aksi halde müdahale etmesi gerektiğini ileri sürmektedir.[11]

Cohen, ABD askeri kurumunun Vietnam Savaşı'nın siyasilerin karışması nedeniyle kaybedildiğine ilişkin geleneksel aklını reddetmektedir. Çinhindi'nde Amerika'nın amaçlarının açık olmadığını ve savaşın daha sonra ne yapılması gerektiğinde ve generallerinden faydalı öneriler istemekte başarısız olan siviller tarafından çok kötü yönetildiğini kabul etmektedir. Fakat, ayrıca bu generallerin gidişatı tersine çevirebilecek stratejileri ne önerdiklerine ne de uyguladıklarına işaret etmektedir. Sorun, savaşın muhtemelen kazanılamayacak olduğuydu. Vietnam halkı yüzyıllarca işgal, sömürgecilik ve bölünmenin acılarını çekmişti. Bu deneyim, Kuzey'in birleşmiş ve bağımsız bir ülke görüşüne büyük miktarda yerel meşruiyet kazandırdı. Birleşik Devletler, yozlaşmış ve sevilmeyen bir hükümeti destekliyordu ve Güney Vietnam'ın komünizmden koruyucusu olarak az da olsa kullanabileceği meşruiyet dayanağı da, artan ölçüde büyük ve ayırım yapmayan askeri güç kullanmakta ısrarından dolayı eridi. İradeler savaşında, denge acımasız bir şekilde Kuzey Vietnamlıların lehine değişti.

Yaklaşık 140 yıl önce, Clausewitz her yılın özelliğini anlamanın önemini açıklamıştı, fakat Vietnam felaketi sırasında, ABD politikacıları ile sivil ve askeri yetkililer yenilgiden dolayı

---

11 Eliot A. Cohen, *Supreme Command* (New York: The Free Press, 2002).

birbirlerini suçlamakla o kadar meşguldüler ki, o zamanlar yenilgilerinin gerçek nedenlerini hiç biri anlayamadı. Daha dikkatli bir değerlendirme, askeri müdahaledeki çabaları onları ciddi şekilde karmaşık hale getirebilecek olan savaşın özelliklerindeki hassas bir kaymaya değiştirebilirdi. Vietnam'dan sonra, silahlı kuvvetlerin en çok kullanımının başarısı veya başarısızlığı, hem oyuncu ve hem de eylemlerinin meşruiyetinin dahili, düşman ve uluslar arası algılamalarıyla hassas bir şekilde şekillendirilmiştir. Meşruiyet veya onun yokluğunun bir merkezi stratejik düşünce olduğu askeri müdahaleler: Beyrut'ta ABD konuşlanması, Afganistan'ın Sovyet işgali, Irak'ın Kuveyt'i işgali ve BM koalisyonunun tepkisi, Somali, Bosna, Kosova ve Doğu Timor'daki müdahaleler ile Afganistan ve Irak'taki ABD önderliğindeki işgalleri kapsamaktadır.

Bu duruma gelinmiş olduğu için, Vietnam'daki ABD deneyimi, Asya anakarasındaki çatışmalarda aktif çatışmaya askeri direnci pekiştirdi ve Başkan Nixon'un 1969 tarihli, Guam öğretisi olarak bilinen, Asya'da ABD askeri faaliyetlerine sınırlar getirildiğinin ilanıyla sonuçlandı. Bundan böyle, Birleşik Devletler bu bölgedeki büyük tehditleri caydırmaya ve müttefiklerine teknik ve eğitim yardımı sağlamaya devam edecekti, ancak, onların kendi savunmaları için esas sorumluluğu almalarını bekleyeceklerdi. Evde, Birleşik Devletler'de, yeterli asker teminini garanti etmenin yanı sıra, gelecekte başka yerlerdeki savaşlar için daha çok sivil desteği sağlamak üzere silahlı kuvvetlerin yeniden yapılandırılması için harekete geçildi. Taslak sonuçlandı ve 1973'te muvazzaf kuvvetler ile yedek kuvvetleri birleştiren "Toplam Kuvvet" yaratıldı. Gönüllüler olarak, yedekler savaşa katılmak isteyen isteklilerden oluşacaktı ve bunların seferberliği ve konuşlanması toplumlarınca desteklenecekti. Toplam Kuvvet kavramı, ayrıca herhangi bir düşüncesiz askeri maceraya olası bir fren olarak görülebilirdi, zira, sosyal ve ekonomik kesinti

olasılığı, Temsilciler Meclisi'ni yöneticilerin savaşa ilişkin kararlarına daha fazla ilgi göstermeye zorlayacaktı.

Vietnam'dan sonra, Birleşik Devletler dikkatini Avrupa'daki ana Soğuk Savaş cephesi ile dünyanın petrol üretiminin büyük çoğunluğunun merkezi olan stratejik olarak hayati Orta Doğu'ya, Amerika'nın önemli bir müttefiki İsrail'e ve bir hayati deniz yoluna odakladı. Birleşik Devletlerin 1982 ve 1984 arasında iki kez Lübnan'a gönderilen güçleri İsrail'in karıştığı bir krizi çözmeye yardım etmek içindi. İlk olayda, Birleşik Devletler, İsrail güçlerinin kuşatması altındaki Filistin Kurtuluş Örgütü (PLO)'nün boşaltılmasını kolaylaştırmak için Fransa ve İtalya'ya katıldı. Görev, bazıları PLO'yu kabul etmeye karar veren Arap devleri; militanları geride bıraktıkları aileleri korunduğu müddetçe çekilmeye istekli olan PLO'nun kendisi ve ciddi şekilde çok gerilmiş olan ve düşmanlarının bir başkası tarafından çıkarılmasından memnun olan İsrail'in desteğini almıştı. Amaç çok hızlı ve kolayca başarıldı, ancak, sadece günler sonra, Hıristiyan Lübnan Başbakanı Beşir Cemayel suikasta uğradı.

Bunun, Lübnan'da yeni kurulan güç dengesini bozabileceği kaygılarıyla, İsrail, Müslüman Batı Beyrut'a sıkıştırmak için Cemayel'in kardeşinin güçlerine katıldı. İsrail'e Batı Beyrut'ta bin Filistinlinin katliamına izin verildi. ABD Başkanı Ronald Reagan "varlığını koymak" üzere derhal ABD deniz piyadelerinin gönderilmesini emretti ve savaşı durdurmak için görüşmeye teşebbüs etti. Ürdün ve PLO'un Reagan'ın girişimini reddetmesiyle, deniz piyadeleri, onları hükümet ve İsrail'e olan ABD desteğinin kırılgan sembolleri olarak gören, Lübnanlı grupların artan saldırıları altında kaldılar. 1983 ortasına kadar, Birleşik Devletler'in stratejik amacı istikrardan, Birleşik Devletler'e muhalif grupların büyük çoğunluğunu destekleyen Suriye gibi, yabancı güçlerin çıkarılmasına değişti. Deniz piyadelerine, onlar ile muhalif militanlar arasındaki gerilimi tırmandıran ve sözde

tarafsızlığını zayıflatan, Lübnan Silahlı Kuvvetleri'yle birlikte devriyeye çıkmaları emredildi. 23 Ekim 1983'de, bir intihar bombacısı Beyrut'taki deniz piyadelerinin barakalarına kamyonla girdi ve 241 asker öldü.

Sovyetler'in Lübnan'ı ile Orta Doğu'da daha büyük alanları devralmasını engellemek için deniz piyadelerinin sürekli varlığının gerekli olduğunu iddia eden Başkan Reagan, çekilme taleplerine direndi. Bunun yerine, ilave güçlerin gönderilmesini emretti, Lübnan Silahlı Kuvvetler'ine askeri desteği arttırdı ve İsrail'le yeni bir savunma işbirliği anlaşması imzaladı. Fakat, Ocak 1984'de Beyrut'a Şii militanların yaptığı bir saldırıdan sonra Lübnan Silahlı Kuvvetleri'nin hezimeti ve Cemayel'in Suriyelilerle uzlaşması, nihayet ülkeye sürekli varlığın boşu boşuna olduğunu anlattı.

İkinci Beyrut konuşlanmasının fiyaskosu ani ve geniş kapsamlı etkileri oldu. ABD Savunma Bakanı Caspar Weinberger güç kullanmak için yeni bir yönergeyi ilan ettiğinde, deniz piyadelerinin çekilmesinin üzerinden çok geçmemişti. Weinberger, bundan böyle, görevler ABD'nin ulusal çıkarlarına veya müttefiklerinin çıkarlarına hayati olarak görülmedikçe, Birleşik Devletler'i deniz aşırı ülkelerde savaşmaya göndermeyeceğini söyledi. Hükümet askerlerini belirli bir durumda savaşa sokmanın gerekli olduğuna karar verdiği takdirde, bunu kalpten ve açık kazanma niyetiyle yapacaktı ve güçlerini veya amaçlarını başarmak için gerekli kaynakları tahsise istekli olmadığında, bunu hiç yapmayacaktı. Güçler yurt dışına savaşmaya gönderdiğinde, siyasi ve askeri amaçlar açık olarak tanımlanmalı ve güçlerinin bu amaçları nasıl başaracağının net bir anlayışı olmalıdır. Bu amaçları başarmak için bir zaman çizelgesi yapmalı ve sadece bunu yapmaya ihtiyaç duyulan güçleri göndermelidir. ABD amaçları ile gönderilen güçler -büyüklüğü, oluşumu ve konumu- arasındaki ilişki sürekli olarak değerlen-

dirilmeli ve gerekiyorsa, ayarlamalar yapılmalıdır. Birleşik Devletler muharebe güçlerini yurtdışına göndermezden önce, görevin Amerikan halkı ile Temsilciler Meclisi'ndeki halkın seçilmiş temsilcilerinin desteğine sahip olduğunun makul bir garantisi olmalıdır. Ve son olarak, muharebe yapmak için silahlı kuvvetlerin yüklenmesi en son çare olmalıdır.

Deniz piyadeleri hariç tüm kuvvetler, Weinberger Öğretisi olarak bilinen bu öğretiyi açıkça destekledi ve 1989'da öğretinin en güçlü savunucularından biri olan kara kuvvetleri generali Colin Powell genel kurmay başkanı oldu. Powell, Weinberger'in askeri danışmanıydı ve Soğuk Savaş'ın sona ermesinin hayati ulusal çıkarların ölçülmesini çok daha zor yaptığını kabul etmesine rağmen, gücün son çare olması ve ondan sonra da tüm kalple kullanılması gerektiğine hala inanmaktaydı. Gerçekte, dördüncü bölümde işaret edildiği üzere, Powell, Birleşik Devletler'in daima ezici güçle hareket etmesi gerektiğinde ısrar ederek, tartışmayı Weinberger'den öteye taşıdı.

Bu bakış açıları, 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgaline Powell'ın tepkisini şekillendirdi. Güç kullanmada müteredditti, ancak, askeri harekâta gerek olduğuna ikna edildikten sonra, çok büyük bir güce ve tam yetkiye sahip olmada ısrar etti. Aynen olduğu gibi, askeri gereksimlerle siyasi tercihler, çarkın dişlileri gibi iç içe geçtiler, çünkü, Başkan George H. Bush Vietnam'ın tekrarından kaçınma endişesi vardı ve bu savaşta Birleşik Devletler'in yenilgisinin nedenleriyle ilgili olarak hemen hemen aynı sonuçlara varmıştı.

BM onaylı, ABD önderliğindeki koalisyon tarafından ezici güç uygulanması, çok düşük bir maliyetle Saddam Hüseyin'in güçlerinin Kuveyt'ten atılmasında başarılıydı. Koalisyon politikacıları ve generaller bunun "zaferin doruk noktası"'na damga vurduğuna karar verdiler. Bu, saldırı yapanın yeteneklerinin bundan böyle savunmanın yeteneklerini çok büyük ölçüde aş-

madığı ve sürekli saldırı harekâtları, riskin aşırı şekilde büyümesi, karşı saldırı ve yenilginin ötesine giden saldırı harekâtındaki bir aşamadır. Böyle bir aşamaya ulaşılan anı ölçmek siyasi ve askeri liderler için genellikle zordur. MacArthur'un Kore'de yapmış olduğu gibi, muharebedeki başarı, onları avantaja doğru gitmeye cezp edebilir. Ancak Körfez Savaşı'nda, doruk noktası açıktı. Birleşik Devletler, Saddam Hüseyin'i devirmek için Bağdat'a ilerlemeye karar vermiş olsaydı, BM yetkisinin sınırlarının ötesine geçmiş olacak ve kilit koalisyon desteğini kaybedebilecekti. Üstelik, Saddam'ın iktidardan atılmasının, Suriye, Türkiye ve İran'daki Kürt azınlıkların tutkularını arttırarak ve böylece de bu devletlerin toprak bütünlüğünü tehdit ederek, bölgeyi istikrarsızlaştırma potansiyeli vardı. Ayrıca bu, Sünni Körfez Devletleri'ne rahatsız edecek derecede yakınlıkta Şii hakimiyetli devletin kurulmasıyla sonuçlanabilirdi. Ve son olarak ve muhtemelen çok daha önemli olarak, Irak'ın işgali Birleşik Devletler'i düşman bir nüfus içinde uzun bir savaşa çekmiş olabilirdi.

AYAKLARIN YERE BASMASI

Körfez Savaşı, yeni geliştirilmiş keşif, komuta ve kontrol, hedefleme ve füze fırlatma gücü, ABD savaş öğretisinin etkinliği ve savaş zamanında askeri özerkliğin uygunluğunu gösterdiği için selamlandı. Fakat, bundan sonra gelen uluslar arası krizlerden hiç biri aynı özelliklere sahip değildi. Parçalanan Yugoslavya ve Afrika Boynuzu'ndaki çatışmalar esas itibariyle Bush yönetimi ve askeriyenin taraf olmaları için ikna edilmedikleri iç savaşlardı. Askeriyenin isteksizliğinin eleştirisi ve Temsilciler Meclisi ile basının askeri harcamalarda indirim için çağrıları ve barıştan bir pay alma nedenleriyle, General Powell sicilini savunmak ve 1992'de ABD dış politikasında gücün önemini kanıt-

lamak için harekete geçti.[12] Körfez Savaşı, Manuel Noriega'nın 1989'da Panama'dan kaçırılışı ve 1990 sonbaharı ve kışında ABD büyükelçiliği personeli ile diğerlerinin Liberya'dan boşaltılması gibi yakın zamanlardaki başarılarını bahsetti.. Ayrıca, Bosna ve Somali'deki insancıl yardım operasyonlarına ABD katkılarına işaret etti. Bahsetmediği konu ise Balkanlar'da Srebnica'nın kuşatma altındaki Müslümanlarına havadan yiyecek yardımının o zamana kadar sınırlı olmuş ve sadece Bosna'ya dada fazla karışma taleplerinin önünü kesmek için Somali'ye gitmemeye karar verilmiş olduğuydu.

Somali'deki insancıl krizin çözülmesi daha kolay gibi görüldü. Kuraklık ve iç savaşın yağmaları, ülkedeki çiftçilik yapan en zengin bölgelerde bile gıda üretimini etkin bir şekilde yok etti. Bu, açlık ve savaş ve açlık nedeniyle ülkenin nüfusunun yaklaşık üçte birinin göç etmesiyle sonuçlandı. Birleşmiş Milletler savaşan gruplar arasında bir ateşkesi görüşmüştü, insancıl yardıma başlamıştı ve önce ateşkesi kontrol etmek ve daha sonra yardım dağıtan işçileri korumak ve yağmalamayı önlemek için iki küçük grubu sevk etti.

Somali'deki durum dünyadaki televizyon istasyonlarının aç binlerce Somalilinin görüntülerini yayımladığı noktaya kadar kötüleşmeye devam etti. Başkanlık kampanyasında, Demokrat aday Bill Clinton, Bush'un beceriksiz dış politikasının kanıtı olarak Somali'deki felakete işaret ediyordu. Bush, buna Mogadişu'ya tek taraflı bir havadan acil yiyecek yardımı kararını açıklayarak yanıt verdi, ancak yağmalama ve haraç alma devam etti ve hatta yoğunlaştı. Eylül 1992'de Mogadişu'ya gönderilen 500 BM barış görevlisi fiilen havaalanında kuşatma altında kaldı, bu nedenle Kasım'da Bush General Powell'dan daha güçlü bir müdahale için seçenekler istedi.

---

12 Colin Powell, 'US Forces: The Challenges Ahead', *Foreign Affairs,* Winrer 1992.

İki tümene kadar asker göndermeye istekli olduklarını söyleyerek askeriye herkesi şaşırttı. Powell, Somali'de hayatların kurtarılabileceğine, askeriyenin kendisini koruyabileceğine ve görevler sınırlı olduğu ve açıkça tanımlandığı takdirde, Birleşik Devletler'in olaydan hızla çıkmasını mümkün kılmak üzere görevin daha sonra Birleşmiş Milletler'e devredilebileceğine inandı.

Görev, Mogadişu'nun kilitli depolarını açmaya ve insancıl yiyecek sevkıyatının teslimatı için güney-orta Somali'nin yollarının açılmasına karar verdi. ABD askerlerinin bunu çabukça başarması ve bir BM gücünün yerine geçerek, Ocak 1993'e kadar vatana dönmeleri düşünülmüştü. Diğer bir anlatımla, zihinlerinde açık bir çıkış stratejisi vardı. Bir çıkış strateji planı, asker sevkinden önce veya operasyon sırasında askeri güçlerin çıkartılması için yapılan bir plandır. İki türü vardı: son tarih ve son durum. İlki açıktır. İkincisi ise belirli bir amacın başarılmasıyla belirlenmektedir. Somali'deki ABD görevinde bunların ikisi de vardı: amaç insancıl yardımın teslimatını kolaylaştırmaktı ve bunu başarmak için verilen süre bir ay olarak tespit edildi. Yirmi bir ülke ABD önderliğindeki UNITAF (Birleşmiş Görev Gücü)'ne katılmayı kabul etti ve sonunda merkezi Somali'ye 37 000 personel sevk edildi, fakat bu zaman aldı ve Mogadişu'daki sınırlı liman ve havaalanı imkanlarından dolayı, Ocak 1993'e kadar iki ABD piyade tümeni ve bunun destek unsurları yerleştirilebildi. Yerleştikten sonra, grup liderleri Muhammed Aideed ve Ali Mehdi ile görüşmeler yaptılar. Görüşmelerde, Mogadişu'daki kontrol alanlarını terk etmelerini istediler. Bun anlaşmaya karşılık, UNITAF ile çatışmalardan kaçınılacak ve silahları saklanacaktı.

UNITAF sınırlı askeri amaçlarının büyük birçoğunluğunu iki, hafta içinde başardı ve ABD komutanları terk etmekten kaygılıydılar, çünkü, başkentin dışındaki yolların ve köprülerin

asgari düzeyde tamiri gibi belirli görev amaçları çok zaman harcatıcı diye bir kenara bırakıldı. Deniz kuvvetleri bu işi yapmak üzere mühendislerini getirmek istedi, ancak izin alamadı ve teçhizatını limandan bile çıkaramadan gitmek zorunda kaldı. Ancak, terk için acele etmenin ve çok sınırlı amaçların belirlenmesinin ve başarılmasının çok daha ciddi sonuçları oldu.

Mart 1993'te yeni gelen Clinton yönetimi, Somali'nin belli başlı sosyal, politik ve ekonomik sorunlarıyla uğraşmak ve ülkeye tekrar ayakları üstünde durmasına yardım etmek üzere, kapsamlı bir yetkiyle UNOSOM (Birleşmiş Milletler Somali Operasyonu)'nu kuran 814 sayılı Kararın geçmesi için Güvenlik Konseyi'ni ikna etti. UNITAF katılımında olduklarından dolayı, genel kurmay planlamacıları ilgili Güvenlik Konseyi kararlarının tasarısını hazırladı. UNOSOM II'nin başlangıçtaki askeri görevleri; düşmanlıkların durmasını yönetmek, şiddetin herhangi bir şekilde yeniden başlamasını engellemek, ulusal bir orduya devrini bekleyen silahların güvenliğini sağlamak, yetkisi olmayan gruplardaki küçük silahlara el koymak, bağış yardımlarının dağıtılması için tüm ulaşım alt yapısının güvenliğini sağlamak, yardım personelini korumak, mayın temizlemeğe devam etmek ve ilkesine dönecek sığınmacılara yardım etmekti.

BM Genel Sekreteri Somali'de bir barış gücü uygulama rolünü yüklenmeğe gönülsüzdü ve daha güvenli bir çevre yaratmak için, bilahare UNOSOM'un konuşlanması için zemin hazırlayacak olan, UNITAF sırasında Birleşik Devletler'in yetkisini genişletilmesinde boşu boşuna ısrar etmişti.

Mayıs 1993'te ABD komutanları, karargahlarını gelen UNOSOM komutanına verdiler. O zamana kadar, UNITAF güçlerinin büyük birçoğunluğu terk etmişti ve BM düşman bir çevrede göz korkutucu ulus yaratma görevini yerine getirmek için küçük ve tutarsız bir gücü devraldı. Ne Aideed, ne de Mehdi genişleyen operasyona rıza göstermemişti ve hiç biri barışa veya

devletin yeniden yapılandırılmasıyla güçlerinin erimesini görmeye hazır değildi. Hiç biri daha zayıf olan UNOSOM gücüyle işbirliği yapmayacaktı.

Birleşik Devletler daha zorlu bir görev istedi ve UNOSOM II'ye bir Ani Müdahale Kuvveti'ni bağladı, ancak bu olağan ABD emir komuta zincirinin bir parçasıydı. Olağan UNOSOM II harekâtlarını yapmasına izin verilmedi, fakat, UNOSOM II'nin yoksun olduğu muharebe yetenekleriyle bir acil destek kuvveti olarak görüldü.

Haziran 1993'te, Aideed'in güçleri saldırdı ve yirmidört Pakistanlı barış koruyucuyu öldürdü ve sorumlu olan Somalililerin tutuklanmasını isteyen 837 sayılı kararı yayımladı. QRF Aideed'e karşı çok daha saldırgan bir rol oynamaya başladı ve operasyonel Merkez Komutanlığı'nın kontrolü altında ortak harekâtlar özel komutanlığından bir ranger görev gücü Ağustos'ta bunlara katıldı. Ekim'de Aideed'in karargahına yapılan bir ABD saldırısı, onsekiz Amerikalı ile yüzlerce Somalilinin ölümüyle sonuçlandı. Amerikan cesetlerinin Mogadişu'nun sokaklarında sürünmesinin televizyon görüntüleri ABD güçlerinin çekilmesi için Clinton yönetimini yeterince panik etti ve UNOSOM II de çok geçmeden bunu takip etti.

UNOSOM II'nin çekilmesinden yıllar sonra, Somali başarısız bir devlet, çok yoksul ve şiddetle parçalanmış olarak kaldı. Birleşmiş Milletler ve özellikle de Birleşik Devletler bu deneyimin tekrar etmemesi için o kadar temkinliydiler ki, Ruanda'daki soykırımı önlemek veya durdurmak için harekete geçmediler. Clinton yönetimi Somali için iki yüzlü bir şekilde Birleşmiş Milletleri suçladı ve ABD askeriyesi "görev esnemesi" olarak ifade ettikleri bu durum için hem Clinton yönetimini ve hem de Birleşmiş Milletleri suçladılar. Görev esnemesi, başlangıçtaki sınırlı askeri görevin, yeni çıkan olayların baskısı altında, özellikle askeri harekâtların alanında olmayan, yeni ve daha zor görevleri

de kapsayacak şekilde genişlemesi olarak tanımlanmaktadır. Bu negatif bir ifadedir. Bu nedenle, bu bir başka türlü görev değişikliği olarak ifade edilebilir ve bu olumsuz bakış açısının silahlı kuvvetlerin tümü tarafından paylaşılmadığına işaret etmek önemlidir. İngiliz askeri öğretisi, çatışmanın dinamizmini kabul eden, görevin geliştirilmesine cesaretlendiren ve harekât politikanın ana esasları ve güç komutanının harekât amacı dahilinde kaldığı müddetçe, her düzeyde inisiyatif kullanmaya izin veren, tamamen tersi bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda zımni olan husus, önceden planlanmış çıkış stratejilerinin reddi ve yükümlülük, güvenilebilirlik ve esnekliğin stratejik amacın başarılmasında gerekli olduklarının kabulüdür.

Balkanlardaki devam eden çatışmaya ABD tepkileri, Amerikan hayatlarına mal olabilecek ve yükümlülüklerin artmasıyla sonuçlanabilecek karmaşık ve çözümü olmayan bir çatışmaya dahil olmanın ilişkin tereddütlerinden, büyük ölçüde etkilenmişti. Clinton'ın Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, Colin Powell'ın 1993'te konu hakkındaki uyuşmazlığına o kadar sinirlenmişti ki, ona kullanılamadıktan sonra askeriyeye sahip olmanın anlamı ne diye sordu.

Powell'ın halefi Genel Kurmay Başkanı General Shalikashvili baskıcı güç kullanımına ve savaştan ziyade askeri operasyonlara karşı daha anlayışıydı ve 1995'te Bosna'daki Sırp güçlerine karşı hava saldırılarını kabul etti. Ancak, silahlı kuvvetlerdeki çok sayıda kişi çekincelerini sürdürdüler ve Clinton Somali'nin tekrar etmesinden kaçınabilmekten ve ordu ile temsilciler meclisi eleştirilerinden o kadar kaygılıydı ki, kendisi Kosova krizinde ABD katılımına sınırlamalar getirdi.

Sırp eyaleti Kosova'da, Arnavut ve Sırp güçleri arasında savaş çıktığında ve uluslar arası toplum arabuluculuk yapmaya gayret ettiğinde, Sırbistan bu durumun bir iç mesele olduğunu ve kimsenin işi olmadığını iddia etti. Mart 1998'de, BM Güven-

lik Konseyi, Sırbistan'a silah ambargosu ile ekonomik ve diplomatik yaptırımlar koydu ve anlaşmazlığın taraflarını diyaloga davet etti. Çatışmaların tırmanmasıyla, NATO komşu Makedonya ve Arnavutluk'taki askeri varlığını güçlendirdi ve Miloseviç'i hava saldırılarıyla tehdit etmeye başladı. Eylül 1998'de BM Güvenlik Konseyi derhal ateş kes, asker ve milis güçlerin Kosova'dan çekilmesini, insani gruplara tam erişim verilmesini (bu zamana kadar savaştan kaçan yaklaşık 200 000 sığınmacı vardı.) ve savaş suçlarında işbirliğini isteyen 1199 sayılı Kararını yayımladı. Ekim'de Miloseviç ve ABD Özel temsilcisi Richard Holbrooke, Sırp güçlerinin kısmen çekilmesi ve Avrupa'daki Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'den 2000 silahlı personelin doğrulama görevi için konuşlandırılmasında anlaştılar. Ocak 1999'da ateş kes ihlal edildi, bu nedenle Birleşik Devletler, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Rusya, Avrupa Birliği Başkanlığı ve Avrupa Komisyonu temsilcilerinden oluşan Temas Grubu, Sırp ve Arnavut tarafları Fransa'daki Rambouillet'e görüşmelere davet etti. Görüşmeler, bir ateş kes, geçici bir barış ile Kosova için kendi kendini yönetme anlaşması ve bu anlaşmanın sürdürülmesi için, Kosova'da bir uluslar arası gücün konuşlanmasını sağlayacak bir anlaşmanın hükümlerini belirleyecekti.

NATO, Rambouillet görüşmesine katılamadıkları, savaşı durdurmadıkları ve Ekim anlaşmasının şartlarına uymadıkları takdirde, bir insani felaketi önleyebilmek için her önlemi alacağı hususunda hem Sırpları ve hem de Kosova'lı Arnavutları uyardı. Sırplar düşük düzeyli bir heyet gönderdiler ve herhangi bir şey imzalamayı ret ettiler. Bundan sonra NATO, Miloseviç'i kendi koşullarını kabul etmeye zorlamak için askeri güç gerekeceğine karar verdi.

Birleşik Devletler ve Batı Avrupalılar NATO'nun himayesi altında işbirliği yapmaya karar verdiler, zira, Birleşmiş Milletler tarafından alınacak herhangi bir eylem için Rusya'nın Güvenlik

Konseyi'ndeki konumunu kullanacağına inanmak için çok iyi nedenleri vardı. Rusya, Sırbistan'ın uzun süredir müttefikiydi, fakat, eski Doğu Avrupa sosyalist ülkelerin işlerine geçmişte yapılan müdahalelere benzer bir davranıştan kaçınmak da istedi. NATO ideal bir alternatif olarak göründü, zira, NATO, büyük ölçüde, Kosova krizinin çözümünde meşru bir ilgisi olduğunu iddia edebilecek ve örgütün devam eden alakasını göstermekte kararlı Avrupa devletlerinden oluşmaktaydı.

Sovyet Birliği'nin tehdidine karşı bir savunma ittifak oluşturmak ve Alman gücünü istikrara kavuşturmak ve sınırlamak için NATO 1949'da kuruldu. Soğuk Savaş'ın giderek yavaşladığında, müttefikler, Sovyetler Birliği'yle askeri çatışmaya yönelmeyecek, ancak Avrupa güvenliğinde hakim rol oynayarak ve ABD askeriyesini Avrupa'da bağlı tutarak, Almanya'yı kısıtlamaya devam edecek şekilde, NATO'nun görevinin yeniden biçimlendirileceğine söz vererek, Sovyetler Birliği'ni Almanya'nın birleşmesi için ikna ettiler. NATO'nun 1991 tarihli Stratejik Kavramı, Avrupa güvenliğine tehditleri yeniden tanımladı: bunlardan bazıları, merkezi ve orta Avrupa'da karşılaşılan etnik rekabet ve arazi anlaşmazlıkları dahil, ekonomik, sosyal ve politik sorunlardan çıkan istikrarsızlıktan kaynaklanıyor gibi görülmekteydi. Stratejik Kavram NATO'un esas görevini toplu savunma olarak tanımlamasına rağmen, 1999'a kadar, krize tepki dahil, kriz yönetimine yeni görevler ilave etmişti.

Pentagon'un bir Avrupa sorunu olması gerektiğine inandıkları bir olaya karışmaya olan isteksizliği, Başkan Clinton'ın kara kuvvetlerinin gönderilmesine vetosu ve ABD Hava Kuvvetleri'nin hava kuvvetlerinin kullanılmasına ilişkin Körfez Savaşı tartışmalarını kendi lehine sonuçlandırma arzusu, Kosova krizinde NATO'nun askeri seçeneklerini büyük ölçüde etkiledi.

Hava unsur komutanı Korgeneral Short, NATO'nun yılanın başını hedef alması ve Miloseviç rejimini yoğun ve sürekli saldı-

rıya tabi tutması gerektiğine, ancak, stratejik felcin politik olarak cazip bir seçenek olmadığına inandı. NATO, bombalamaya sadece gönülsüz olarak katılıyordu ve asgari miktarda bir gücün Miloseviç'i anlaşmaya ikna edeceğine inanmışlardı. Tüm bunlardan sonra, oniki günlük NATO hava saldırısı 1995'te Bosna'da yeterli olmuş gibi gözükmüştü. Üstelik NATO, kısmen insani düşüncelerle ve kısmen de bunun Miloseviç'e harekâtın meşruiyetini sorgulamasına olanak sağlayacağından dolayı, Sırp sivillere zarar vermekten kaçınma kaygısını taşıyordu. Bu nedenle, strateji, felçten ziyade baskı olacaktı.

Müttefik Kuvvetler Operasyonu, Sırp erken uyarı ve hava savunma yerlerine, havaalanlarına, askeri iletişim ve elektronik istihbarat mevkilerine, füze depolama tesislerine ve ordu ve polis karargahlarına yapılan saldırılarla, 24 Mart 1999'da başladı. II. Aşamada, Kosova'daki Sırp askeri yerleşimleri hedef alındı. Hedeflerin seçilmesinde dört özellik vardı: NATO uçak kaybından kaçınmak, karadaki Sırp güçlerini etkisizleştirmek, ikincil hasarı en aza indirmek ve ittifakın uyumunu sürdürmek. Bu gereksinimler, birbirleriyle veya Kosovalı Arnavutların yerinden edilmesine son verme amacıyla uyumlu değildi. İkincil zarardan kaçınma zorunluluğu, çok net görülmekmedikçe hedefin vurulamayacağını öngörmekteyken, güç korumasına olan zorunluluk, uçağın belirli bir hızda ve yükseklikte uçmasını gerektirmektedir. Hava kötü, bulutlu ve sisliydi; arazi çetin ve bol ağaçlıydı ve Sırp güçleri küçük birimler halinde ve ağır silahlar konuşlanmışlardı, cephane depoları ve ileri karargahları dağınıktı ve kamufle edilmişlerdi. Hiç şaşırtıcı olmayan bir şekilde, hava saldırıları Kosovalı Arnavutların zorunlu yer değiştirmelerini önlemede başarısızdı. Gerçekte, etnik temizlik kampanyası, Kosova'nın nüfusunun büyük birçoğunluğunun komşu ülkelerin sınırlarına yönelmesi noktasına kadar yoğunlaştı. NATO'nun taleplerini kabul etmekten öteye, Miloseviç ikincil ha-

sarların üzerinde durarak ve Kosova'daki kötüleşen duruma işaret ederek, NATO birliği ve Batılı iç desteği azaltmağa çalıştı.

Nisan sonunda, Miloseviç'e olan halk ve elit desteğini azaltma çabasıyla, hava saldırıları Sırbistan'daki hedeflere yönlendirildi. Komuta ve kontrol alt yapısı, yakıt depoları, köprüler, basın tesisleri ve elektrik şebekesinin tümü hedef alındı, ancak Miloseviç'in teslim olması daha beş hafta daha aldı. NATO, 1995'deki hava saldırılarının koşulları ile 1999'dakilerin arasındaki kritik bir farkı dikkate almamıştı. Akıntı, çıkış yolu arayan Bosnalı Sırplar ile Miloseviç'e karşı dönmüştü; hava saldırıları çatışmada, William Zartman'ın tanımıyla "olgunluk zamanı"'nı kullanmakta başarılı olmuşlardı. Bunun aksine 1999'da, Milosevic hala Kosova üzerindeki Sırp hakimiyetini sürdürme amacına bağlıydı ve gayet haklı olarak, NATO'nun sınırlı baskı uygulamasına dayanacak yeterli iç desteğe sahipti. 3 Temmuz'da Sırp güçlerinin Kosova'dan çekilmesine ilişkin aniden anlaşması, tam NATO'nun taleplerini hafifleştirdiği ve Rusya'nın bir arabulucu ve barış koruyucusu olarak katılmasını kabul ettiği zamana denk geldi. Rusya'nın sürekli direniş için desteğini çekmesi ve Kosova'da NATO güçlerinin yanında varlığını bulunduracağı vaadi, tartışmasız bir şekilde Miloseviç'in fikrini değiştirmesindeki kilit unsurlardı. Ve bu, Rusya'nın statüsünün önemli bir güç olarak gecikmiş kabulü ve tartışmayı sona erdirmek için liderlerine yardım etmelerini ikna etmiş olan, Avrupa güvenliğinin kapsamlı yapısındaki ilgisiydi.

Harekât bitmezden çok önce, Sırp davranışını değiştirecek hava operasyonlarının başarısızlığı hakkındaki karşılıklı suçlamalar başladı. Hava kuvvetleri, felç stratejisinin uygulanmasındaki başarısızlıktan dolayı Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı (SACDEUR)'nı suçladı. ABD askeriyesi, sivilleri ulusal çıkarlar için hayati olmayan ve tüm içtenliğinden daha az bir şekilde, bir krize müdahale etmekle suçladı ve ABD savunma politikası

çevrelerindeki hemen hemen herkes, NATO müttefiklerini güç teslimine çok fazla kısıtlamalar getirdikleri için suçladılar.

Kosova harekâtı, top yekun savaş dışı durumlardaki müttefik harekâtlarının yürütülmesinin zorluğuna tam anlamıyla odaklaşmayı gündeme getirmişti. NATO gibi örgütler, bağımsız strateji yapma yeteneğine sahip değildirler ve kriz zamanlarında, çıkarlara uyan ve ittifak üyelerinin ilgilerini çeken bir stratejiyi hep birlikte işlemelidirler. Daha güçlü ve askeri bakımdan daha yetenekli güçler, şart ve koşulları kabul ettirmeğe çabalayacaklardır ve strateji ve harekâtlar hakkında müttefiklerine danışılmasına gücenebilirler. Küçük güçler, önerilen planlar, diplomatik manevralar ve askeri eylemleri kabul etmeyebilirler, ancak değişikliği zorlama veya alternatifleri uygulama durumunda değildir. Eğer bir stratejinin başlangıçtan itibaren hepsine kesin yükümlülüğü yok ise veya anlık olumlu sonuçları başaramazsa, müttefikler arasında bundan sonra ne yapılacağına hakkındaki görüşme sürecinin, düşmanla görüşmeler yapılmasının ki gibi, zaman alıcı ve zor olması olasıdır. Tüm bu nedenlerden dolayı, Kosova deneyimi Birleşik Devletler ile onun NATO müttefiklerinden bazılarına gelecekte birlikte çalışma hakkında ciddi çekinceler bıraktı.

RUMSFELD'İN TEPKİSİ

Özetlenecek olursa, Vietnam Savaşı ile yirminci yüzyılın sonu arasındaki dönem, savaşacağı koşulları belirleyerek güvenilirliğini ve prestijini sürdürmeyi amaçlayan ABD askeriyesi bakımından siyasi kararlılığın artmasıyla nitelendirilmekteydi. Bu eğilim, ABD yönetimlerinin değişikliğe uğramış stratejik durum görüşmelerinde yardım için Birleşmiş Milletler ile müttefik ortaklarına döndüğü, Bush ve Clinton dönemlerinde zirveye ulaştı. Yeni yüzyıl, askeriyenin kararlılığına bir karşı tepkiye ve

kısmen tek taraflılığın daha az tahmin edilebilir iddiasına şahit olacaktı.

Başkan George W. Bush 2001'de iktidara geldiğinde, yönetimi Soğuk Savaş'ın sonunda ilk kez Paul Wolfowitz tarafından önerilen, ABD üstünlüğünün zorla kanıtlamasına yönelik planlar uygulamaya getirildi. Bu görüşe olanak sağlamak için, Savunma Bakanı Donald Rumsfeld askeriye üzerinde sivil kontrolü teyit etmeye kalktı. Esas amacı, biraz isteksin olan silahlı kuvvetleri devlet gücünün daha ince ve daha kıvrak aracı haline dönüştürmekti, ancak hükümetin kendisinden istediğini yapmaya istekli bir askeriye mevcut olmadıkça, Birleşik Devletler'in bu güçü tam olarak kullanamayacağı da açıktı. Aksi halde bunun alternatifi, gecikme veya felç, tehdit veya güç kullanımının inanılırlığının azalması, gücün kendisinin kullanılmasının azalması, dış politika amaçlarının zayıflaması ve nihai olarak, devlet gücünün azalmasıydı.

Daha önceki bölümde işaret edildiği üzere, yeni yönetim, ayrıca uluslararası hukuk ve toplu güvenliği önemsemedi. Küresel ısınma konusundaki Kyoto Protokol'ünü, Biyolojik Silahlar Sözleşmesi ve Uluslar arası Ceza Mahkemesi'ni benimsemedi, küçük silahların uluslar arası gönderilmesi'ni engelledi, antipersonel mayınların yasaklanması anlaşmasını imzalamayı ret etti ve Rusya ile imzaladığı Anti-Balistik Füze Anlaşması'nı feshedeceğini ve füze savunma sisteminin geliştirilmesine devam edeceğini ilan etti. Somali ve Kosova'dan alınan derslerden alıntı yaparak, etkin güç kullanımını engelleyen uzlaşma ihtiyacıyla, toplu güvenlik tepkilerinin yavaş ve kolay idare edilebilir olduğu iddia edildi. Bundan böyle, görevi belirleyen koalisyon yerine, görev koalisyonu belirlemeliydi.

Buna göre, Birleşik Devletler, 11 Eylül terörist saldırılarına karşılık olarak Afganistan'a saldırdığında, Birleşmiş Milletler aracılığıyla destek arama veya resmi ittifak ortaklarına katkı için

ricada bulunmaya teşebbüs etmedi. Bunun yerine aradığı bir "gönüllüler koalisyonu" idi. Böyle bir koalisyonun varlığı, onun gönüllü yapısının, amaçlarından taviz vermeksizin veya komuta yapısını tehlikeye atmaksızın Birleşik Devletler'in savaşın zamanlama ve yönetimini kabul ettirmeye olanak sağlamasının yanı sıra, harekâta meşruiyet kazandıracaktı.

Taliban'ın hezimeti, bu politikanın başarısının kanıtı olarak görüldü ve Bush yönetimi benzer destekleyen ülkelerin bir koalisyonu ile Irak'ı işgal planlarına geçti. Fark edilemeyen konu, Afganistan başarısının tek taraflılığın üstünlüğünden ziyade, yerel koşullara borçlu olunduğuydu ve gerçekten de özellikle meşruiyet sağlamış olan, bu belirli ABD askeri harekâtının haklılığını genel bir uluslar arası uzlaşmayla birleşen bu koşullar gerçekleştirdi. Daha önceki bölümde açıklandığı gibi, Irak olayında, yerel ve uluslar arası bakış açıları çok farklı ve bir sonuç olarak başarı kazanılması çok daha zor olacaktı.

Saddam Hüseyin'in yerinden atılması, yeni yönetimdeki Körfez Savaşı'ndan sonra düşmanlıkların sona erdirilmesi kararının, stratejik bir hata olduğuna inanan çok kişi için uzun süredir amacıydı. Oniki yıldır Saddam hala iktidardaydı, rejimine ekonomik yaptırımların sürdürülmesine ilişkin uluslar arası taahhüt eriyordu ve BM kitle imha silahlarının silahsızlandırılması programının ne kadar yürüdüğü açık değildi. Risk değerlendirmeleri de, 1991'den bu yana değişmişti, Pentagon'daki sivil yetkililer şimdi hiçbir direniş veya sivil mücadele olasılığı görmedi, aksine Birleşik Devletler'in, demokratik ve dost bir hükümet yönetimine doğru hızla gidecek olan laik ve birlemiş bir nüfus tarafından kurtarıcılar olarak selamlanacağını iddia etmekteydiler. Bu nedenle, hem yönetim ve hem de askeriye, Saddam'ın rejiminin çekim merkezi olduğunu ve savaşın geleneksel bir savaş olacağını var saymıştı. Son olarak, bu stratejik felcin bir ders kitabı örnek olayı olacaktı.

Stratejik felcin yerini anarşi ve ayaklanmaya bıraktığında, suçlama oyununda açılış atışları tahmin edilebileceği gibi asker ve sivil liderler arasında ateşlendi. Silahlı kuvvetlerdeki birçok kişi, ordu komutanlarının tavsiyesini ihmal ve 100 000 ABD askerinin yeterli olacağında ısrar eden Rumsfeld'i sorumlu tuttular. Her zamanki gibi, suç atma stratejideki temel hataları gözden geçirdi. Stratejik felç, iradeyi ve politik liderlik ile silahlı kuvvetleri yeteneklerini hedef almaktadır ve süre ve maliyeti sınırlamak için faydalı bir yoldur. Fakat, Irak'taki amaç hiçbir zaman Saddam Hüseyin'i iktidardan uzaklaştırma veya silahlı kuvvetlerini etkisiz hale getirmek değildi. Öyle olmuş olsaydı, Bush'un "muharebe harekâtı aşaması"'nın sonunda güçlerini çekmiş olması gerekirdi. Amaç, daima siyasi olmuştu; yani Irak'ı bir demokratik devlete döndürme ve bundan dolayı, gerçek çekim merkezi fiilen Baas Partisi veya Cumhuriyet Muhafızları değil fakat Irak nüfusuydu. Beşinci bölümde işaret edildiği üzere, stratejik felcin stratejisi, çok sayıda Iraklı subay ve asker'in geriye nüfusun içine doğru kaymasını imkan sağladı. Bu, nüfusun içinde işgale direnişin çekirdeğini oluşturdu. Fakat, stratejik felcin beklenmeyen diğer iki sonucu vardı. İkili alt yapı kullanımının hedeflemesi, özellikle başkent Bağdat'da çok sayıda Iraklı için yaşam koşulları kötüleşti. Ve Saddam'ın iktidardan atılmasının başarılma hızı, yaygın yağmaya ve daha sonraları temel hizmetleri sağlayan kurum ve tesislerde zararla sonuçlanan bir güç boşluğuna yol açtı. Irak'lıların yıllardır çabaladıkları ekonomik zorlukları ortadan kaldırma yerine, savaş her şeyi daha kötü yaptı. Şiilerin büyük birçoğunluğu için, dini ve siyasi özgürlük ile parlamenter hakimiyet olasılıkları yeterli tazminattı, ancak şimdi güçsüz olan Sünniler azınlık için bu, üstüne tuz biber ekti.

Daha büyük bir konuşlanmanın yağmalamanın bazılarını engellemeye yardım edebilecek olmasına rağmen, müteakip

Sünni ağırlıklı ayaklanmayı başarmadaki başarısızlık ABD askeriyesinin savaşa karşı tutumunun esneksizliğinden ziyade, sayısal yetersizlik yüzündendi. Bu esneksizlik, geleneksel savaştan çok yılların görev isteksizliği ve görevlerden kaçınmadan çıktı ve karmaşık hale gelen bu çatışmanın niteliğini kabul etmeyen Bush yönetimince, bu Irak'da teşvik edildi. Artan zayiat ve çatışma yüzünden dahili meşruiyetini sürdürmeye kalkışması, direnen herkesi terörist veya asi olarak damgaladı. Böyle yaparak, yönetim bir askeri tepkiyi teşvik ediyordu. Ancak, bu sadece şiddet ve istikrarsızlığın spiral şeklinde artışına katkıda bulundu.

Askeriyenin, askeri operasyonları azaltma ve insanların sevgi ve güvenlerini kazanma girişimlerinde daha fazla çaba sarf etmesi ihtiyacını anlaması savaştan üç yıl önceydi, ancak, bütün bunlara rağmen, muharebe harekâtları Andrew Krepinevich tarafından önerilen, petrol noktası stratejisi boyunca devam etti.[13] Her halükârda, "zafer" o zamana kadar son derece olasılık dışı olmuştu. Ayaklanma ve demokratik süreç laikliği zayıflatmış ve mezhepçi politikalar ile koalisyonun arkasında bırakacağı kavga üzerine kurulmuş hükümet şekli ve daha az liberal olan yeni yetkililerle kuşatılmıştı. Aynı zamanda, büyük Ortadoğu'da siyasi reformun süreci olarak beklenen bu süreç, İran'da İslam milliyetçiliğinin tekrar teyit edilmesini ve Filistin seçimlerinde radikal Hamas'ın zaferini sağladı.

Birleşik Devletler'in varlığının artan şekilde hoş karşılanmadığına ve bazı bakımlardan stratejik olarak zarar verici olduğuna dair kanıtlar olmasına rağmen, Birleşik Devletler, güçlerini Irak'tan basit bir şekilde çekemez. İstikrarsız ve şiddetli Irak'tan çekilmenin ABD'nin inanılırlığına vereceği zarardan dolayı, içte

---

[13] Andrew F. Krepinevich, 'How ro Win in Iraq', *Foreign Affairs,* Sepremb er/October 2005.

bir çıkış stratejisinin ilan ve uygulanması için artan baskıya dayanmak gerekmekteydi.

2006 Quadrennial Defence Review, Birleşik Devletler'in yakın zamanlardaki güç kullanma deneyimindeki ciddi komplikasyonları açıklamakta başarısız kaldı. Yazarları, asimetrik savaş, şiddetli aşırıcılık, yeni ve anlaşılamayan düşmanlar ve çoklu karmaşık meydan okumalar, savunma durumu, güç yapısı ve kazançların kesin değerlendirilmesinden daha azına olanak veren kapalı bir dili anlattılar. Fakat, diğer uluslararası krizlere ABD yanıtları, güç sınırlamalarının daha dengeli bir değerlendirilmesini akla getirmektedir. Kuzey Kore tek kaldıraç gücünü, nükleer yayılma tehdidini, kullanarak açlık çeken nüfusu için daha fazla yardımı güvence altına almaya teşebbüs ettiğinde, Birleşik Devletler görüşme yürütmeyi ve bu sürece Çin, Japonya ve Kore gibi bölgesel güçleri dahil etmeyi kabul etti. Ve İran nükleer santral geliştireceğini ilan ettiğinde, Birleşik Devletler, bu potansiyel olarak tehlikeli süreci durdurmak için, Avrupa Birliği, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi bürolarının yardımlarını istedi. Afganistan'da devam eden harekâtlar NATO'ya devredildi.

Güç kullanımı hakkındaki Amerika'daki tartışmanın bundan sonraki bölümünün nasıl kapanacağını bilmek olanaklı değildir, çünkü tarihten alınan dersler, karşılıklı suçlamaların veya basit bir yanlış anlaşılmanın yaylım ateşi altında kaybolmanın bir yoludur. Güvenli olarak sadece iki tahmin yapılabilir. İlki, savaşa ve savaşın kendisine ilişkin bakış açılarının diyalektik bir şekilde evrim geçirmiş olduğu ve sürecin gözler önüne serilmeye devam edeceğidir. İkincisi, çatışmanın değişen niteliğinin, stratejinin formüle edilmesi ile savaşın yürütümünde çalışanların çok daha fazla tedbirli ve özenli olmasını gerektirdiğidir. Hem siyasi yetkililerin ve hem de askeri komutanların, askeri güç ile siyasi amaçlar arasındaki ilişkinin daha kapsamlı

ve daha detaylı olarak değerlendirmeleri ve aralarındaki boşluğu giderebilmek için birlikte çalışmayı geliştirmeleri gerekecektir.

10 Barış Yapma

Korumak ve Onarmak İçin Müdahale

ÖZEN VE TEDBİR, uluslar arası çatışmalar için stratejiler oluşturulurken büyük anlam ifade etmektedirler, ancak hızlı bir tepkinin kritik olduğu yerlerde, güç kullanımının artan bir şekilde olağan özelliği vardır. Bu bir insancıl felaket olayıdır. Soğuk Savaş'ın sonunda, stratejik manzaranın değişmesi, devletlerin çökmesi, iç savaşlar ve barışı koruma ve toplu güvenlik için coşkunun yeniden canlanmasıyla çakışan bir olgu olan insancıl krizlere işaret etmiş gibi gözüktü. Bu eğilimlerden hiç biri 21. yüzyılda ivmelerini devam ettiremedi, fakat çatışma sonrası, askeri müdahale ve istikrara kavuşturma silahlı kuvvetlerin büyük çoğunluğunun yüklenmek için çağrılacakları çok olası görevler olarak kaldı. Yakın tarihlerdeki deneyimler bu görevlerin bir dizi, ciddi meydan okuma oluşturacağını akla getirmektedir.

İç savaşlar, nüfusun büyük bölümlerinin katıldığı ve önemli sayıda ölümlere neden olan sürekli bir iç çatışma olarak tanımlanabilir. Siyasi topluluklara bin yıllardır ve devletlere de devlet sisteminin oluşmasından bu yana sorun yaratan bu konu, yeni bir olgu değildir. Esas itibariyle, siyasi toplumlar içindeki güç dağılımına ilişkin silahlı anlaşmazlıklardır. Bu, toplumların veya

elitin, doğası üzerinde, siyasi yetkinin yapısı veya boyutlarında veya hükümet şeklinin kaynakları dağıtımında anlaşmadıkları ve bu anlaşmazlıklarını barışçı yöntemlerle çözmeyi başaramadıklarında ortaya çıkmaktadır. İç savaşlar, belirli yöneticilerin meşruiyetinden, siyasi örgütleri yöneten ilkelerinden ve toplumsal haklar konusundan dolayı yapılmıştır.

İç savaşların, sınırları belirli ülkeler içindeki güç çatışmaları olmasından dolayı, çatışan tarafların kaçabilecekleri hiçbir yer yoktur. Kaybettikleri takdirde, ya kabul edilemez buldukları siyasi düzenlemeleri kabul etmek ya da sürgün veya sığınmacı haline gelerek anavatanlarını terk etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu cazip olmayan seçenekler dizisi, güç kararlılığını veya değişikliğe direnmeyi beslemekte ve uzun süreli ve büyük yoğunluktaki çatışmalara yol açabilir. Geçmiş iki yüzyıl iç savaşlarının bazılarındaki zayiat düzeyleri şaşırtıcıdır. Çin'de ondokuzuncu yüzyıldaki Taiping Ayaklanması sırasında yaklaşık otuz milyon kişinin öldüğü tahmin edilmektedir. Amerikan İç Savaşı sırasında yarım milyondan fazla, Rus İç Savaşı'nda yaklaşık sekiz milyon ve İspanyol İç Savaş'ında 300 000'den fazla insan öldü.

Gittikçe artan sayıda devletin II. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlık dalgasında varlık bulmasıyla, toplumsal uyuşmazlıklar artan bir şekilde uluslar arası görünümün ortak bir özelliği oldu. Bunlar bazen hemen bağımsızlıktan sonra meydana gelmekte ve Hindistan'da olduğu gibi, yeni devletlerin acele bir şekilde ve sarsıcı bir şekilde bölünmesiyle sonuçlanmaktadır. Çoğu kez, devletler ayrılıkçı etkilere direndi ve ya kendi kaynaklarını kullanarak ya da isyanları bastırmak için sömürgeci güçler, süper güçler veya Birleşmiş Milletler'in yardımıyla bunu başardı. Bazı düşük düzeyli isyanlar yıllarca gürültü yaptı ve diğerleri ise tüm toplumları kapsayan ve yaygın göçe ve ıstıraba neden olan iç savaşa tırmandı.

İÇ ÇATIŞMALARA MÜDAHALE

Dış güçler veya tarafların iç çatışmalara doğrudan müdahalelerinin veya karışmalarının uzun bir geçmişi vardır, ancak Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, insancıl nedenlerden ziyade savaşan gruplardan birini veya diğerini desteklemede çıkarları olmasından dolayı, öyle hareket ettiler. Süper güçlerin cepheleşme yıllarında, hem Birleşik Devletler ve hem de Sovyetler Birliği dünyanın her yerinde belirli bir ideolojik eğilimdeki isyancı gruplara destek sağladılar ve Vietnam ve Afganistan'a aktif olarak karıştılar. Güney Afrika ve Küba, Angola'da farklı savaşan taraflara aktif destek sağladılar ve İsrail ve Suriye, Lübnan İç Savaşı'na doğrudan karıştılar. Rekabet eden süper güçler ve vekilleri, ilgili devletlerdeki meşru yetkililerin istediğini gerekçe olarak öne sürerek, bu müdahaleleri haklı gösteriyorlardı. Mevcut veto mekanizmasıyla Güvenlik Konseyi'nin bu eylemleri kınaması engellendi, ancak Genel Kurul devamlı olarak müdahale ve karışmaları kınayan tebliğler yayımladı.

Birleşmiş Milletler, Soğuk Savaş sırasında sadece iki dahili krizin iyileşmesini sağladı ve her iki olayda da, bunu iç ve dış güçlerin tehdidi altındaki hükümetlerin ısrarlı talepleri nedeniyle yaptı. Her iki olayda da, süper güçler çok uluslu müdahaleyi desteklediler. Gerçi bunu çok farklı nedenlerden dolayı yapmışlardı.

İlk olay, yeni bağımsızlığını kazanmış olan Kongo'nun başbakanı Partice Lumumba'nın BM yardımını istediği 1961'de meydana geldi. Yeni hükümetinin yazılı emri, eski sömürgeci güç olan Belçika'nın entrikalarıyla ve eyalet liderlerinin ayrılıkçı tutkuları nedeniyle dikkate alınmamaya başlandı. Kongo silahlı kuvvetlerinin kendisi de Belçika subaylarına karşı bir kavga içindeydi. Hem Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, BM hima-

yesinde durumun istikrara kavuştuğunu görmede çıkarları vardı, çünkü her biri, bir şey yapmadığı takdirde, diğerinin kargaşayı istismar edebileceğinden korktu ve BM müdahalesinin olayları lehine çevirebileceğini ümit etti.

Birleşmiş Milletler, başlangıçta Belçika güçlerinin çekilmesini sağlamak, hükümete kanun ve düzeni devam ettirebilmesi için yardım etmek ve teknik bir yardım sağlamak görevleriyle ONUC (Birleşmiş Milletler Kongo Operasyonu)'un gönderilmesi yetkisini verdi. BM, Belçikalı askerlerin gönderilmesini ve başkent ile Kongo nehri kenarında bir tür barış sağlamayı başardı, fakat, ayrılıkçı güneydoğu eyaleti Katanga'yı karşı harekete geçmeleri veya merkezi güney eyaleti Kasai'de savaş çıktığında güç kullanmaya yetki verilmesi görev tanımının içinde yoktu. Bu nedenle Lumumba, Kongo güçlerini Kasai'ye nakleden Sovyetler Birliği'ne döndü ve BM'lerin Katanga'ya karşı harekete geçmesini istedi. Bu, böyle büyük ve merkezi Afrika devletinde bir Sovyet yanlısı rejimin kurulmasından korkan Birleşik Devletler ile maden bakımından zengin Katanga'da güçlü bir mevcudiyet ile çıkarlarını sürdüren Belçika için çok ileriye gitme demekti. Lumumba, Genel Kurmay Başkanı Mobutu Sese Seko tarafından tutuklandı ve iki kez kaçtıktan sonra, şüpheli koşullarda öldürüldü.

Birleşmiş Milletler, Lumumba'nın tutuklanmasına ve güç için rakip adayların çıkışına, iç savaş oluşumuna mani olmak için -güç kullanımı da dahil- her türlü önlemi almasına olanak sağlayacak şekilde ONUC'un görev tanımı kapsamını genişleterek tepki gösterdi. Katanga'dakiler hariç bu grupların tümü, yeni bir Kongo hükümeti şeçmeye anlaştıklarında, bir başka direktifle, merkezi hükümet güçlerine eyaletin direncini sertleştiren paralı askerlerin tutuklanması, gözaltına alınması ve hudut harici edilmesi yetkisini verdi.

Kongo müdahalesinin karışık sonuçları oldu. Bir tür düzen sağlandı, yabancı güçler çıkarıldı ve Katanga devlete bağlandı. Fakat, Başbakan öldürülmüştü ve tek parti yönetimini getiren ve maden bakımından zengin ve stratejik bakımdan önemli ülkesini rahatsız edilmeden otuz yıl talan eden Batı eğilimli Mobutu çok yakın tarihte hükümeti devirdi. Birleşmiş Milletler'in çok sayıda üyesi, görevin düzinelerce barış gücü askerinin ve bir arabuluculuk görevi sırasında uçağı kaza geçiren Genel Sekreter'in kendisinin de hayatına mal olmasına karşın, örgütün süper güçlerin çıkarlarını daha çok arttırmak için kullanılmış olmasından mutlu değillerdi. Bu bütçe kaynakları üzerinde o kadar yük olmuştu ki, Birleşmiş Milletler daha yıllarca barış koruma operasyonlarını yapamayacaktı.

İngiliz, Yunan ve Türk askerlerinden oluşan bir Ortak Mütareke Gücü'nün Kıbrıs'ta barışı tesis etmede başarısızlığa uğradığı 1964'te, Birleşmiş Milletler Kıbrıs hükümetinin müdahale talebine karşılık verdi. Bir BM gücünün, savaşan Yunan ve Türk toplumları için daha fazla meşruiyete sahip olacağını ve bu nedenle siyasi krize bir çözüm bulmaya arabuluculuk edebileceğini ve Yunanistan veya Türkiye'nin doğrudan müdahalesini bertaraf edeceğini ümit ettiler. Sovyetler Birliği'nin Kıbrıs hükümetinin bağlantısızlar hareketine dahil olmasından dolayı, onun hayatını idame ettirmesini istemesine karşın, Birleşik Devletler'in en önemli konusu, NATO üyelerinden ikisinin arasındaki krizin top yekun bir çatışmaya tırmanmasının önlenmesiydi. Hiç biri, veto gücünü kullanmadı, zira her ikisinin de adadaki gerilimin ortadan kaldırılmasında çıkarları vardı.

UNFICYP (Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü) şiddeti bastırmakta başarılıydı, fakat siyasi açmazı çözümlemekte veya Yunanistan ve Türkiye'yi müdahale etmekten önlemekte yetersizdi. 1974'de Türkiye adayı işgal ettiğinde, BM barış koruma rolü sadece halihazırda adanın Yunan ve Türk yarım parçalarını

ayıran hatta polislik yapmaya döndü. UNFICYP'nin Kıbrıs'ta kırk yıldan fazla kalıyor olması, tüm taraflar için kabul edilebilir siyasi bir çözüm bulmanın her zaman mümkün olmadığının kanıtlamaktadır. Bazıları, salt barış gücünün varlığının, kararlı görüşme için herhangi bir teşviki ortadan kaldırarak açmaza neden olduğunu iddia etmişlerdir.

Süper güç rekabeti, inkâr edilemez bir şekilde bazı iç savaşları güçlü hale getirdi ve karmaşıklaştırdı ve burada, Soğuk Savaş'ın sonunda, çözüm için iten ve çeken unsurlar ortaya çıktı. Siyasi çıkarlardaki azalma ve savaşan taraflara yapılan mali ve malzeme desteğinin çekilmesi, iç çatışmaların çözümüne yardım etmek için uluslar arası topluluk bakımından yeni bir taahhütle de birleşti.. Bu sayede de, Birleşmiş Milletler 1989'da Namibya, 1991'de Kamboçya ve 1992'de Mozambik ile El Salvador'daki iç savaşlara bir son verebilmek için arabuluculuk yapabildi.

Fakat tüm eğilimlerin birden çok etkisi vardı ve Avrupa'da ideolojinin sonu, gerçekte yeni iç savaşların patlamasına katkıda bulundu. Soğuk Savaş'ın sonunda, komünist rejimlerin pençesinin gevşemesi, Sovyetler Birliği, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın gevşek uluslara dayanan devletlere parçalandığını gördü ve diğer gruplar tarafından yapılan, daha çok özerklik talepleri vardı. Çekoslovakya'da, Slovak ve Çek halkları adil bir şekilde dostça ayrı devletler oluşturmak için anlaştılar. Sovyet liderliği, Orta Asya cumhuriyetleri, küçük Batlık devletleri ve güney Avrupa sınırlarındaki değişik cumhuriyetlerin ayrılmalarını engelleyemedi, fakat Rusya'nın kendi sınırları içindeki halkların ayrılma girişimlerinin tümüyle savaştı. Ve Yugoslavya'da federasyonun nihai çöküşü, zayıflamış merkez, cumhuriyetler ve bağımsızlık isteyen eyaletler ile değişikliğe karşı çıkan etnik gruplar arasındaki acı ve çok taraflı çatışmalarla birlikte oldu. Bundan böyle ideolojinin, bu çatışmalarda halk seferberliği için bir araç olarak faydası yoktu ve bunun yerine elitler etnik ve dini

milliyetçiliğe başvurdular. Başkan Josip Tito, başlangıçta Sırp hakimiyetine ilişkin olarak diğer toplumların kaygılarını gidermek üzere, Yugoslavya'da federal bir sistem kurmuştu ve paylaşılan sosyalist değerlerin topluluk farklılıklarının ötesine geçeceğini ümit etmişti. Bunu da, dar milliyetçi duygu ve hareketlerin herhangi belirtisini cezalandırarak sağlamaya teşebbüs etmişti. Fakat, adil olmayan gelişme ve ekonomik kapasitedeki daha büyük eşitliği gerçekleştirmek için alınan önlemler, şikayetleri arttırarak ve toplumsal kimliğe katkıda bulunarak ters etki yaptı. Tito'nun ölümünden sonra federasyon sallandı ve 1980'lerin ekonomik krizine ve Soğuk Savaş'ın sonuna kadar yaşayamadı.

Federal politikacıların, bazı durumlarda Osmanlı İmparatorluğu günlerine kadar geriye giden toplumsal kinleri canlandırmasıyla, parçalanmaya yönelik ivme hız kazandı. Doğal olarak, etnik ve dini duygulara hitapları, dışlayıcı, kışkırtıcı ve sıfır sonuçluydu. Evrensel bir erişimi yoktu, bu nedenle diğer evveliyat ve inançlardaki halklar, bunun yararlı olduğuna ikna edilemezdi. Rekabet alanlarındaki tek alternatif, onları fiziki olarak ortadan kaldırmaktı ve bunlar ya "etnik temizlik" kampanyalarıyla veya zorla sürülerek ya da kitlesel cinayetle yapıldı. Süreç başladığında, toplumsal kin ve kimlik belirlenmesinin derinleşmesiyle, gittikçe hızlanan ve artan acı bir çatışmaya yol açtı.

Avrupa hükümetlerinin Balkanlardaki farklı toplumların ulusalcı tutkuları için iyi niyet bildirileri, yanlışlıkla savaşa doğru kaymaya katkıda bulundu, fakat sonuçlardan çok kaygı duydular. Göç eden nüfuslar, Batı Avrupa'daki ekonomik nedenlerle gelen göçmenlere, Soğuk Savaş sonrasının akımına ilave etti ve çatışmanın eski Yugoslavya'nın diğer kısımlarını ve yakın devletleri kapsayacak şekilde genişleme ve hatta geleneksel müttefikleri davet etme olasılığı vardı. Üstelik, insan ıstırabının ölçeği hakkında artan bir kamu kaygısı vardı.

İnsancıl felaketler, bazı devletlerde benzer şekilde Soğuk Savaş sonunda patladığı Afrika'da da göz önüne seriliyordu. Süper güç himayesinin kalkması, güce sadece dış yardım ve silahlar sayesine sıkı sıkıya sarılmış olan bazı rejimler için ölüm çanlarının çaldığını kanıtladı. Somali'deki Muhammed Sait Barre hükümeti, kendi ekonomik kötü yönetim ve silahlı muhalefetinin ikili baskı sonucu dağılmasıyla, ilk zayiattı. Somali, farklı etnik gruplar arasında olmayan ancak Somali aşiretleri arasından destek alan kişiler tarafından liderlik yapılan hizipler arasında, iç savaşa girdi. Bu başarısız devlet olarak bilinen ilk örneklerden biriydi.

BAŞARISIZ DEVLETLER

Başarısız devletler, hükümetleri artık vatandaşlarına olanaklar veya güvenlik sağlama yeteneği olmayan devletlerdir. Hükümeti hizmetleri sağlamak üzere gerekli vergileri toplayamazlar, hiçbir şekilde hizmet verme kapasitesi yoktur, kamu kargaşasını kontrol edemezler veya sınırlarında kontrolü sağlayamazlar. Otorite, alt devlet gruplarının silahlı medya okumaları nedeniyle ölümcül şekilde zayıflamıştır ve nüfus yapabilecekleri en iyi şekilde kendisini savunmak zorundadır. Yoksulluk, şiddet, suç, açlık ve hastalık yaygındır.

Devlet başarısızlığı ayrıca Batılı hükümetler için bir huzursuzluk kaynağıydı. Tekrar, insancıl dürtüye sağ duyusal endişe de katıldı; başarısız devletler muazzam sayıda sığınmacı yarattı, komşu devletlerin istikrarını tehdit etti, dış sömürü ve müdahalesini davet etti ve kanunun elinin ulaşamayacağı yerlerde üslere gereksinimi olan uyuşturucu satıcıları gibi sınır ötesi suç gruplarına barınak sağladı. Daha sonra 1990'larda bunlardan bazıları, terörist örgütlere sığınma sağlayacaktı.

Topraklarındaki bazıları uzun süredir devam eden çatışmaların çözümlenmesine rağmen, Afrika devam eden iç savaşlara ev sahipliği yaptı ve değişik birçoğunun da mahalliydi. Çoğu kez, yeni tür bir çatışmanın kanıtıymış gibi göründü: iç savaşın kinden ziyade açgözlülükten kaynaklanmakta olması. Çok sayıda Afrika devletinin maden kaynakları zenginidir ve altın ve elmas gibi, bunlardan bazıları kolaylıkla taşınabilir ve elden çıkarılabilir türdedirler. Kaynak zengin alanlara erişimdeki rekabet ve herhangi kontrol dönemi için sağlanan finansman, hükümetlerle alt devlet grupları ve ayrıca değişik alt devlet grupları arasındaki çatışmaları besledi. İlginç bir biçimde, kaynak kullanımına ciddi bir şekilde dikkat veren ilk asi grup, ABD ve Güney Afrika yardımının çekilmesinden sonra alternatif bir finansman arayan Angola'nın UNITA (Angola'nın Tam Bağımsızlığı için Ulusal Birlik)'sı idi.

Bu devletlerdeki savaşlar Balkanlar'daki kadar zalimdi. Nedenlerini nüfuslarını ikna etmek için herhangi bir gerçekçi ve cazip politikalar veya işbirliği için çok acil teşvikleri sağlama imkanları olmaksızın, asi gruplar rakip terör kampanyalarına sokmak gençler ile ahlaken oluşmamış kişileri silah altına aldılar. Siviller öldürüldü ve tecavüz ve işkence edildi ve teslim olmak veya kaçmaktan başka seçeneği yoktu.

Bu Soğuk Savaş sonrası iç çatışmaların tümünün dehşeti, küresel bir seyirciye yayımlandı. Eylem talepleri, daha birleşmiş olan BM Güvenlik Konseyi bakımından müdahale etmek için artan bir istekle karşılandı. Körfez Savaşı'ndaki ve barış koruma görevlerindeki yeni uluslararası başarılarla parçalamak ve doldurmak için ideolojik baltaları olmaksızın, büyük güçler iç çatışmaların yeni dalgasını iyileştirmek için harekete geçmeleri gerektiğine ve geçebileceklerine inandılar.

Geleneksel olarak askeri müdahale, uluslar arası düzenin temel ilkesini ihlal ederek, egemenliğin bir ihlali olarak görül-

müştü. Müdahale etmeme normu ve bunun doğal sonucu olan, diğer devletlerin işlerine karışmama, BM Kurucu Anlaşması'nın 2(7)'inci maddesinde ve Güneydoğu Asya Ulusları Birliği'nden Afrika Birliği Örgütü'ne kadar bölgesel anlaşmaların birçoğunun kurucu belgelerinde yer almaktadır. BM Kurucu Anlaşması, "esas itibariyle herhangi bir devletin iç hukukundaki" konulara müdahale etmeyi, örgütün kendisine de yasaklamaktadır.

İNSANCIL MÜDAHALELER

İç savaşlar ve başarısız devletlerin Soğuk Savaş'tan sonra kaygının temel kaynağı olacak ve yeni bir insancıl dürtü için ivmenin büyük çoğunluğunu oluşturacak olmasına rağmen, iç bir krize böyle bir müdahale, devletler arası bir geleneksel savaşta meydana çıktı. 1991 Körfez Savaşı'nda güçlerinin yenilgisinden sonra Saddam Hüseyin'e karşı ayaklanan ABD yayınlarından cesaretlenen Irak'ın Kürt ve Şii nüfusu, ülkenin kuzey ve güneyinde bir ayaklanmaya teşebbüs ettiler. Kesin ABD desteği hiçbir zaman gerçekleşmedi ve Saddam'ın tepkisi çabuk ve tahmin edilebilir nitelikteydi. Geride kalan güçleri, ayaklanmayı öyle gaddarca bastırdı ki, kuzeyde binlerce Kürt dağlardan geçerek İran ve Türkiye'ye sığındılar.

BM Güvenlik Konseyi, uluslar arası barış ve güvenliğe tehdit oluşturan Saddam'ın zulmünü kınadı ve baskıya son vermesini istedi. 688 sayılı Karar, egemenlik duvarında gedik açan bir ilk olaydı ve bu, yürürlük hükümleriyle desteklenmemesine rağmen, üye ülkelerden Kürtlere yardım etmelerini ve yardım sağlamalarını istedi. Huzur Operasyonu, ABD, İngiliz, Fransız ve Hollanda askeri güçlerinin Kürtler sığınmacılar için güvenli sığınma ortamı yarattıkları Kuzey Irak'ta konuşlandırılmasını kapsadı. Kara kuvvetleri sığınma kampları inşa etti, erzak dağıttı, düzeni temin etti ve sığınmacıları takip eden Iraklı güçlerden

korudu. Hava birimleri kara kuvvetlerine hava koruması sağladı, daha zor ulaşılabilen yerlere havadan yiyecek sağladı ve Saddam'ın güçlerinin sığınmacılara saldırmasını veya havadan kendi pozisyonlarını savunmasını önleyen 36 ncı boylamın üstüne uçuş yasağı getirdi.

Irak olayında, ev sahibi ülkenin rızası olmaksızın askeri eylemin kullanımına birçok BM üyesi devlet tarafından karşı çıkıldı, zira devrimci ve tehlikeli bir ilk adımı oluşturuyor gibi görüldü. Bu nedenle, örgütün kendisi de aktif olarak müdahale etmemişti. Hemen müteakiben çıkan Somali krizinde, Birleşmiş Milletler kısıtlamadı, çünkü bu devlette, nüfusa güvenlik ve hizmet sağlama sorumluluğunu yerine getirecek veya yardım isteme veya müdahaleyi reddetmeye ilişkin egemenlik haklarını kullanabilecek hükümet yoktu. Devlet başarısızlığının bu tür koşullarında, egemenliğin ilgasına ilişkin kaygıların yersiz olduğu hususunda, genel bir uluslar arası mutabakat vardı.

Güvenlik Konseyi, "insancıl yardımının dağıtımına yaratılmakta olan engelleri daha da arttırmış olan Somali'deki çatışmanın neden olduğu insan trajedisinin boyutu, uluslar arası barış ve güvenliğe bir tehdit oluşturmaktadır" diyerek, Bölüm VII'ye göre askeri müdahaleye yetki verdi. BM Kurucu Anlaşması'nın VII. Bölümü, egemenliğin ilgasına genel yasaklama koyması için Güvenlik Konseyi'ne olanak sağlayan tek mekanizmadır ve uygulama hakkında hükümler içermektedir. 1951'de yürürlüğe giren ve BM üyelerinin önleme ve cezalandırmaya dayanak aldıkları soykırımı suç olarak ilan eden uluslar arası mevzuat olan, Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi bile toplu müdahalelere ilişkin hiçbir hüküm içermemektedir. Güvenlik Konseyi müdahale yaptırımını uygulamak istediği takdirde, Soğuk Savaş sırasında Kongo ve Kıbrıs'ta olmuş olduğu gibi, uluslar arası barış ve güvenliğe bir tehdit olarak iç krizi tanımlamalıdır.

Somali müdahalesi, 1992'de Balkanlardakinden sonra yapılmıştır ve bu durumda, Güvenlik Konseyi, Sırpların kuşattığı Doğu Slovenya, Batı Slovenya ve Krajina'da BM tarafından korunan alanların kurulması için ilk önce Hırvat Devlet Başkanı Franjo Tudjman'ın mutabakatını aldı. Görev kapsamı, hemen erişimin güvenliği ile yönetimini, belirli ölçüde sınır kontrolünü ve Prevlaka Yarımadası'nın askerden arındırılmasını sağlamayı da kapsayacak şekilde genişletildi. Haziran'a kadar, Birleşmiş Milletler Koruma Gücü, Bosna-Hersek'te üç yollu dramı göz önüne sermeye de çekilmişti. Burada, bunun rolü başlangıçta, insancıl yardımın dağıtılmasını kolaylaştırmaktı, ancak, bu görevi yüklenmek üzere Sırp hükümetinin resmi rızasının almış olmasına rağmen, gerçek görevini yerine getirmedi. Bosna Sırplarının tümünün rızasını almamıştı.

Hem Somali ve hem de Bosna'da katkıda bulunan üye devletlerin en yüksek önceliği kuvvet korumasıydı. Daha önceki bölümde işaret edildiği üzere, liderlik eden ülkenin çatışmaya daha aktif bir yaklaşımı risk etmeye isteksizliğiyle, UNITAF'ın görevi, zaman ve kapsam bakımından sınırlı olmuştu. Bosna'da da görev, barışı tesis etmekten ziyade durumu düzeltme görev tanımıyla, tutkularıyla sınırlıydı. Bu nedenle, UNPROFOR (Birleşmiş Milletler Koruma Gücü)'a tarafsız kalma ve sadece kendini korumak için güç kullanma talimatı verildi. Fakat, insancıl yardımın dağıtılmasının ve sivillerin korunmasının bile bir iç çatışmanın dinamiklerini değiştirebileceğinden, tarafsız ve kararsız BM askeri birlikleri hemen büyük siyasi ve askeri baskı altında kaldı. Onlar savaşan taraflar tarafından hem rehine ve hem de kalkan olarak kullanıldılar.[1]

Bosna güçleri, kendi halkına yardım dağıtımının güvenliğini hafife alarak Sırp pozisyonlarına kışkırtıcı saldırılar yaparak,

---

[1] Rupert Smith, *The Utility of Force*

Birleşmiş Milletler'e daha fazla aktif olarak müdahale etmesine baskı yapmak için girişimde bulunmaktayken, Sırp güçleri sarılmış Bosnalı Müslümanların yerleşim yerlerine sevk edilen insancıl yardım konvoylarına saldırdılar. Sırplar BM tarafından korunan güvenlikli sığınma alanlarına saldırdılar, çünkü Bosna hükümetinin toprak haklarından feragat etmek veya gelecekteki operasyonlar için üslerini kaybetmek istememesi nedeniyle, Müslüman sivillerin boşaltılması çabaları Bosna hükümeti tarafından sınırlandırmaktayken, Sırplar Birleşmiş Milletlerin içeridekileri korumak için güç kullanmayacağını bilmekteydiler.

Küçük ulusal askeri birliklere dağılmış olan ve tarafsızlık ve güç korumasının gereksinimleriyle inisiyatif alması engellenen UNPROFOR, bu insan hakları ihlallerini yapan ilgililere herhangi bir uygun baskı yapamadı. Eylemlerinin tümü tepkisel ve taktikseldi ve bunlardan bazıları yanlışlıkla çatışmanın tırmanmasına katkıda bulundu. Sivillerin durumlarının kötüleşmesi, uluslar arası basın tarafından yayımlandı. Bu, görev tanımının daha fazla eylem ve kapsamla genişletilmesi baskılarına yol açtı. UNPROFOR bunların hiç birini daha iyi uygulamaya hazır değildi. Savaşı durdurmaya yönelik diplomatik çabaların amaçları ile UNPROFOR'un amaçları uyumlaştırılmadı ve BM'in sınırlama ve koruma çabaları Birleşik Devletler'in baskı ve caydırma tercihlerine aykırıydı. Diğer bir anlatımla, Bosna müdahalesi stratejiden yoksundu.[2]

STRATEJİNİN YOKLUĞU

İç çatışmalardaki çok sayıda müdahale, başarısız devletler ve insancıl krizler bir stratejinin olmamasıyla nitelenmiştir ve bu nedenle de, bunun sıkıntısını çekmiştir. Bunlar, aceleyle, marji-

---

[2] Ruperr Smith, *The Utility of Force*

nal, tepkisel olarak tasarlanmış ve müdahale edenlerin tercihlerinden olduğu kadar olay yerindeki durumun aciliyetinden etkilenmiştir. Meşruiyet, mutabakat, tarafsızlık ve görev edinme zorunlulukları da başarıya dönük stratejilerin formülasyonundan ziyade, belirsiz görev tanımı yapılmasına katkıda bulunmuştur.

Somali müdahalesi bir diğer kayda değer örnektir. Başlangıçtaki BM barış gücünün iki girişi, açlık çekenlere yiyecek yardımı dağıtmaya çalışan insancıl kurumların karşılaştığı sorunlara tepki olarak yapıldı. Birleşmiş Milletler üçüncüsünü istedi ve çok daha kapsamlı asker sevkini gerçekleştirdi, fakat her zamanki gibi, bir strateji tasarlama veya bunun uygulanmasını isteyecek konumunda değildi. Örgüt, kurumsal yetenek ile askeri gücü içeren harekât planı uzmanlığından yoksundu ve özellikle lider rolünü oynayanlar olmak üzere, katılımcı ülkeler her halükârda ona bu şekilde hareket etme hakkını bırakmaya istekli olmayacaklardı.

Üçüncü güç girişine Birleşik Devletler tarafından önderlik yapıldı, ancak bu, yirmibir ulusun askerlerinden oluşmaktaydı. Daha önceki bölümde gözlemlendiği gibi, Birleşik Devletler tereddütle hareket etmekteydi ve görevinin son durumundan ziyade asker sevkinin son tarihine daha çok odaklandı. Çok basit şekilde görevi, kıtlığın neden olduğu sıkıntıları ortadan kaldırmak ve daha sonra erişimin kolaylaştırılması ve stratejik düşüncelerin üstünde tutulan güç koruması için, sorumluluğu bir diğer BM gücüne devretmekti.

Mogadişu'nun askeri ve lojistik bakımından yararlı bir havaalanı ile limanı olmasından dolayı, ABD komutanları Mogadişu'yu atlama ve yardımı doğrudan açlık çeken çevredeki bölgelere dağıtma önerisini reddettiler. Mogadişu'yu operasyonlar için üs olarak seçme, başkenti zorba Somali grupları için daha değerli yaptı, güçlerini arttırdı ve aralarındaki rekabet ve çatış-

mayı tırmandırdı. Birleşik Devletler'in zayiatı en azda tutma ve hızla ülkeden çıkma düşüncesi, "temel görevleri"nin dışında olduğunu düşündükleri faaliyetleri üslenmeye direndikleri anlamına gelmekteydi. Mogadişu savaşçıları daimi şekilde silahsızlandırılamadı, Somali polisini kurmak için hiçbir çaba gösterilmedi ve ulusal kurumların yeniden yapılandırılması için verimli bir alan olduğunu kanıtlayabilecek olan ülkenin kuzey kısmı göz ardı edildi.

Bunların yerine gelen UNOSOM II görevi, daha zayıf güç oluşumunun, bazı asker sağlayan büyük uluslar tarafından farklı şekillerde yorumlanmasına neden olan ilk görev tanımının belirsizliğinin ve görev tanımına tepkisel eklemeler ile bu yapılana tepkilerin sıkıntısını çekmekteydi. Bu da stratejiden yoksundu, ancak UNITAF tarafından miras bırakılan koşullar ve hizip liderlerinin güçlerine karşı herhangi bir ciddi meydan okumaya direnmedeki kararlılıkları karşısında, bunun başarılı bir görev olabileceğini kabul etmek zordu.

Başlangıçta Somali müdahaleleri için gerçekçi ve anlamlı siyasi amaçlar belirlemekteki başarısızlığın stratejik hatası, bir dizi operasyonel hataya yol açtı ve Birleşik Devletler ile Birleşmiş Milletler arasında, hizip liderleri arasında ve Somali'nin bölgeleri arasında gerilimi arttırdı. Barışı tesis etmede, grupları silahsızlandırmada, sürekli bir uzlaşmayı getirmede veya sürdürülebilir yerel kurumların inşasında başarısız oldu. Bunun yerine, aşiretlere dayalı gruplaşmayı pekiştirerek sürekli çatışma koşullarını geliştirdi.

Clinton yönetimi Somali deneyiminin yapıcı olarak kullanılmasına çaba gösterdi ve 1997'de, dış ilişkiler kurumlarının benzeri durumlara daha bir sistematik ve stratejik şekilde yaklaşmaları ve bunları bir siyasi-askeri uygulama planı kapsamında yürütmelerini isteyen, "Karmaşık Muhtemel Durum Harekâtları" olarak adlandırılan bir talimatı yayımladı. Fakat,

Clinton yönetimi özellikle Birleşmiş Milletler'in katıldığı riskli barış harekâtlarına Birleşik Devletler'in dahil olmasını en aza indirmek için, Cumhuriyetçi rakiplerinin ve deniz piyadeleri hariç, silahlı kuvvetlerin diğer tüm hizmetlerinin baskısı altındaydı. 2000 seçimleri kampanyası sırasında, rakibi George W. Bush, ABD askeriyesinin ulus inşasına çağrılmayacağını, ancak en iyi yaptıkları şeyde -savaşma ve kazanma- odaklanılmasına izin verileceğine söz verdi. Göreve gelir gelmez, barış harekâtlarında çalışmaya ayrılmış tek ABD askeri kurumu kapatıldı.

Birleşik Devletler, bu tarihlerde olan Ruanda soykırımını göz ardı etti, Bosna'daki Sırp güçlerine ve Kosova konusundaki anlaşmazlıkta Sırp hükümetine karşı NATO harekâtlarında sadece baskıcı hava kuvvetlerine katkıda bulundu ve Doğu Timor'daki BM harekâtlarına doğrudan katılmaya direndi.

Eski Portekiz sömürgesi olan Doğu Timor 1975'te Endonezya'ya zorla bağlandı ve artan şekilde Katolik nüfusun büyük çoğunluğu, Cakarta yönetimi ve Endonezya askeriyesinin baskıcı faaliyetlerinin yerel yönetimiyle uzlaşmaz bir şekilde kaldı. 1998'de uzun süredir Endonezya başkanı olan Suharto'nun devrilmesinden sonra, halefi Başkan Habibie demokratik reforma yönelik yerel ve uluslar arası talepleri yanıtladı ve süre gelen Endonezya'ya katılması sorununa ilişkin olarak, Doğu Timor'da bir referandum yapılacağını ilan etti. 1999'da Bir leşmiş Milletler ve Portekiz ile anlaşma görüşmeleri yaptı ve Haziran'da BM, Ağustos'taki referandumu düzenlemek ve yürütmek için UNAMET (Birleşmiş Milletler Doğu Timor Heyeti)'ni kurdu. Referandumda, Doğu Timorlulara sadece Endonezya içinde özel bir özerklik isteyip istemeyecekleri sorulacaktı, ancak Habibie özerkliğe karşı kullanılacak bir oyun, Endonezya tarafından bir bağımsızlık oylaması olarak yorumlanacağını açık olarak ifade etti.

Endonezya askeriyesi, referanduma ve Doğu Timor'un ayrılma olasılığına karşıydı. Devletin bütünlüğünün kendi kendini atayan bir muhafızı olarak, eyaletteki direnişi bastırmaya uzun süre ve zorluklarla çabalamıştı ve tüm çabalarının boşa çıkmasını görmekten memnun değildi. Ve ayrıca, özellikle özel koşullarına dayalı olarak merkezi hükümete karşı uzun direniş geçmişleri olan Aceh ve Batı Papua eyaletleri olmak üzere, Endonezya ile bağlantılı olamayan diğer alanlardaki etkilerini de düşünmekteydiler. Askeriyenin yanıtı, bir ikna ve göz dağı kampanyasıyla referandumun sonucunu etkilemeye çalışmaktı. Kendi iç ve uluslararası eleştirileri daha da arttırmama kaygısıyla, bu kampanyayı kendi yürütmedi, fakat yetiştirilen yerel milisleri destekleyerek yaptı.

Bu milisler sorumluluklarını çok ciddiye aldılar, fakat oy kullanma hakkına sahip Doğu Timorlu nüfusunun yüzde 78.5'ini özerklik yanlısı oy kullanmaktan caydıramadılar. Başkan Habibie sonucu kabul edeceğini ilan etti ve milisler tüm kasabaları yaktıkları, yağmalama yaptıkları ve cinayet işledikleri bir saldırıyı sürdüklerinde, Endonezya ordusuna düzeni sağlama talimatı verdi. Sıkıyönetim ilanının şiddeti sona erdirmede başarısız olması üzerine, Endonezya hükümeti yasa ve düzeni yeniden tesis etmek ve referandum sonuçlarını uygulamak için, uluslar arası yardımı kabul etmeye karar verdi. BM Güvenlik Konseyi, barış koruma yeteneğine sahip ve bu konuda deneyimli olan ve Birleşik Devletler tarafından önderliği yüklenmesi konusunda ikna edilen Avustralya'nın, VII. Bölüme göre konuşlanmasına yetki verdi. Birleşik Devletler, uluslar arası toplum ve Avustralya'nın baskıları altında ve Avustralya'nın Endonezya'yı parçalamaya ilişkin hiçbir tutkusu olmadığı yönünde garanti vermesinden sonra, Endonezya silahlı kuvvetleri gelecek uluslar arası güç ve 20 Eylül 1999'da konuşlanacak olan INTERFET (Uluslararası Doğu Timor Gücü) ile işbirliği yapmayı kabul etti.

Dört gün sonra Endonezya sıkıyönetimi kaldırdı ve güçlerini çekti. Hemen sonra milisler bunu takip etti.

INTERFET'in Doğu Timor'daki başarısı açık görev tanımına, önderlik eden devletin yerel siyasi dinamikler ile güvenlik meydan okumalarıyla Endonezya'nın hassasiyetlerini anlamasına, merkezi ve tek başlı komuta ve kontrol düzenlemelerine ve bağımsızlığa geçiş için alt yapının yapılmasını kapsayan makul bir stratejiye bazı şeyler borçluydu. Fakat görevin başarısının temel nedeni, Doğu Timor halkının büyük birçoğunluğunun aktif rızasını alması, Endonezya hükümetinin resmen onay vermesi ve Endonezya silahlı kuvvetlerinin isteksiz müsaadesiydi. Endonezya ordusu ile BM güçleri arasında sınır işaretlerinin belirsiz olduğu bir yerde sadece bir kez karşılıklı ateş edildi ve milis kalıntılarıyla yapılan sadece birkaç çatışma bildirildi.

BARIŞ DESTEKLEME OPERASYONLARI

Onay sorunu veya meşruiyet, insancıl krizlerde askeri müdahalelere uygun olacak bir öğretiyi açık ve kesin olarak belirlemeye başladığında, İngiliz ordusu tarafından doğrudan ele alındı. İlk başlangıçta, İngilizler, savaşan tarafların anlaştığı müdahaleler ile onay verilmeyen veya bu onay sonradan iptal edilen müdahaleler arasında fark gözettiler ve "Mogadişu hattı" olarak bilinen olguyla karşılaşacağı takdirde barış korumaya girişilmemesine karar verdiler. 1990'lar sonuna kadar, bu yaklaşımın insancıl krizlere faydalı bir şekilde yanıt verme yeteneğini azaltacağı açıktı ve öğreti, çekişmeli çevrelere konuşlanmaya olanak sağlamak üzere dikkatlice gözden geçirildi. Bundan böyle yerel muvafakat temel bir zorunluluk olarak görülmedi, ancak mevcut olduğu yerlerde, bunu yaratma ve sürdürme müdahale eden güçler için kilit bir görevdi. Aynı zamanda, onların muharebe yeteneğine sahip ve hazır ve barışı güçlendirme isteği olmasına

gereksinim olacaktı. Ancak, bu güç inanılırlığını sağlayacak, kendi konumlarına yapılan saldırıları caydırma yeteneğini iyileştirecek, sivilleri koruyacak ve savaşanları davranışlarını değiştirmek için baskı yapacak kadar askeri sonuç üreten bir güç olmayacaktı.

İngiltere'de ifade edildiği üzere, Barış Destekleme Harekâtları veya PSO bir askeri zaferi başarmak için tasarlanmamaktadır, ancak daha çok sivil kurumlar ile yerli halk ve yetkililerin kendi kendini idame eden bir barışı kurabilecekleri koşulları yaratmak için tasarlanmaktadır. Stratejik düzeyde bunlar tarafsızdır, zira belirli bir düşman yoktur. Bunun yerine, operasyonun görev tanımına uyma düzeyine göre, herhangi bir tarafı desteklemek veya o tarafa karşı yapılmak üzere harekete geçilmektedir. Meydan okumanın doğası ne olursa olsun, uygun bir yanıtın verilmesi için bir seçenekler listesi vardır ve müdahale güçlerine amacı başarmak için, hangi değişikliklere ilişkin hazırlık yapması gerektiği emredilmektedir. Siyasi amaca uygun askeri çabalarla, PSO'lar stratejik olarak planlanmakta, fakat çatışmanın kalıtsal dinamizmi ile öngörülemeyebilir olabileceğini kabul eden bir esnekliği elinde tutmaktadır.

İngiliz yaklaşımı, önemli bir kaç hususta Birleşik Devletler'inkiyle tezat oluşturmaktaydı. En açık olanı, İngiliz yaklaşımının, kuvvetlerini tartışmalı ve riskli çevrelere gönderme isteği ve önceden planlanmış çıkış stratejilerinden ziyade, kendi rotasında kalma taahhüdüydü. Ancak diğer önemli kilit fark, PSO'ları askeri faaliyetin merkezi yapmaya ilişkin İngiliz kararıydı. Bu, hemen hemen normal savaş öğretisi kadar özen ve dikkat verilen barış destekleme öğretisini, PSO'ları, yönetmek için bir askeri istek ve yeteneğin olduğu ve her birinin derslerinin diğerinin bünyesine katıldığı anlamına gelmekteydi. Bu, İngiliz güçlerine uzun bir görüşle Irak'a asker sevkini planlama-

larına ve muharebe harekâtları ile barış desteği arasında kolayca kaydırma yapmaya olanak sağladı.

İngiltere'nin PSO öğretisi, kendi görevlerini şekillendirmiş ve NATO ve Birleşmiş Milletler uygulamasını etkilemiştir. İngiliz güçleri Sierra Leone'de UNAMSIL desteğinde isyancıları hedef aldı ve 2005'te doğu Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde UNOMOC personeli insan hakları istismarlarından sorumlu kişileri aramaya başladı. Ancak, bu iddialı olma isteği, katkıda bulunan devletler ile onların silahlı kuvvetlerinin tutumlarına bağlıydı ve hala uluslar arası toplumda standart olmaktan çok uzaktı. BM yetkilileri, çok sayıda insan hakları savunucuları ve bazı politikacılar ile akademisyenlerin, Birleşmiş Milletler'in sivil nüfusları korumak için güç kullanarak harekete geçmesinin tüm devletlerin çıkarlarına olduklarına inanmalarına rağmen, çok sayıda hükümetin uzun süredir geçerli olan tarafsızlık ilkesi ile güç koruması uygulamasını terk etmenin yansımalarına ilişkin olarak kaygıları vardı. Birkaç ülke silahlı kuvvetlerini tehlikeye atamaya istekliydi. BM üyesi ülkeler, insancıl krizlerin uluslar arası barış ve güvenliğe tehdit oluşturduğunu iddia etmekle beraber, büyük birçoğunluğu, bu tür durumlarda kendi ulusal çıkarlarına olan tehdidin az olduğunu inanmaktadırlar. Bu nedenle, iç seçmenlerine veya silahlı kuvvetlerine askeri zayiatı gerekçelendirmek onlar için zordur.

Uluslararası hukuk ve insancıl müdahalelerin standartlarındaki herhangi bir değişiklik, hükümetler ve silahlı kuvvetleri ile nüfuslarını, güvenlik kavramı ve onların görevli olarak sorumluluklarını temelden değerlendirmeye zorlayacaktır. Bazı devletler, iç krizlerine aktif müdahaleden endişe ettikleri takdirde, kendilerini daha az güvende hissedeceklerdir. Buna karşın, diğerlerinin, egemenlik, uluslar arası ilişkilerde devlet önceliği, ulusal çıkar ve güç kullanımına ilişkin bir dizi varsayımların tümünü tekrar değerlendirmeleri gerekecektir.

UYGULAMA VE TARAFSIZLIK

İddialı barış uygulaması da sorunlu olabilir. İhlallerin cezalandırılmasına ilişkin İngiliz yaklaşımının objektif ve tarafsız olması beklenmekle beraber, müdahale güçlerinin eylemlerinin kasıtlı olarak veya bilmeksizin çatışmadaki bir veya diğer tarafın lehine olabileceği tehlikesi vardır. Kasıtlı tarafsızlık uluslar arası hukukun temel öğretisi yani insanların kendi kaderlerini belirleme hakkıyla ve devletlerin kendi lehine diğer devletlerin iç işlerine karışmaktan kaçınma sorumluluğuyla çelişmektedir. Her iki süper gücün Örgüt'ün müdahalesini kendi çıkarlarını arttırmak için kullanmaya teşebbüs ettikleri, Birleşmiş Milletler'in Kongo deneyiminden bu yana, tarafsızlık barışı korumanın temel taşı olmuştur.

Tarafsızlık, müdahale edenler bakımından arzulanan bir sonuç yaratabilir, ancak bu güçlü bakımından uygulandığında, en yaygın veya en kötü insan hakları istismarlarını yapan gruba desteği kapsayabilir veya bu zayıfı desteklemek için kullanıldığında, güçlüyü savaşı tırmandırması için teşvik edebilir, çatışmayı uzatabilir ve sürdürülemez çözümlere yol açabilir. Birleşik Devletler'e Somali'de olduğu gibi, taraf tutuyor gibi görülmek barışı koruyanların kendileri içinde tehlikeli olmaktadır. Böyle yaparak, ABD güçleri etkin bir şekilde meşru ve gerekli hedefler olarak muamele edilerek çatışmanın savaşanları oldu.

Bu problemlerden bazıları 1990'lar Batı Afrika iç savaşlarındaki insancıl müdahalelerde açık seçikti. Birleşmiş Milletlerin bu krizlere müdahale için uluslar arası desteği harekete geçirmekte karşılaştığı güçlükler, Batı Afrika Devletleri Ekono-

mik Topluluğu'nun bölgesel bir yanıt düzenlemesine ikna etti. ECOWAS zayıflamış hükümet güçleri ile Charles Taylor'ın Ulusal Vatanseverler Cephesi arasında bir ateş kese aracılık etti ve Liberya'ya ECOMOG (ECOWAS İzleme Grubu) isimli bir izleme grubunu gönderdi. Büyük çoğunluğu en büyük bölgesel devlet olan Nijerya'dan olmak üzere, 1990'da yaklaşık 3000 Batı Afrika askeri sevk edildi ve görüşmeler 1991 sonuna kadar yeni bir geçici hükümet çıkarttı. Fakat, Ağustos 1992'de ateş kes bozuldu ve Taylor'ın güçleri başkent Monrovia'ya saldırdı ve ECIMOG güçleri orada kaldı. ECOMOG ateşe ateşle karşılık verdi, onları takip etti ve Taylor'un kontrol sağladığı arazinin bir kısmını tekrar ele geçirdi. Batı Afrika devletlerinin tümü bunun iyi bir fikir olduğuna inanmamaktaydı. Onlar, Nijerya'nın taraflı olduğundan ve hâkim konumunu, bölgesel liderlik tutkularını daha da geliştirmek için kullandığından şikayet etmekteydiler. Bu nedenle onlardan bazıları Taylor'a askeri yardım sağladılar.

Bu farklılıklar, ECOMOG'un ECOWAS Savunma Konseyi'ne karşı sorumlu olduğunun varsayılmasına ve güç komutanlarının sözde operasyonel kontrollerinin olmasına rağmen, artan sayıdaki asker, konuşlanmanın dokuz yıllık süresinin çoğunda ülkelerindeki komutanlardan emir aldılar.

Görevin finansmanı yetersizdi, askerlerin birçoğu uygun teçhizattan yoksundu, askerler çok uzun süreler ödeme yapılmadı. Bazıları halkın sırtından geçindi ve rüşvet almaları ile zulümleri gücün yerel meşruiyetine mal oldu. Ek finansman, yeni bir komutan ve disiplinsiz olanların büyük çoğunluğunun gönderilmesinin Liberya'daki durumu iyileştirmesine rağmen, yozlaşmanın hayaleti ECOMOG'un komşu Sierra Leone'deki müteakip çabalarını etkisini azaltacaktı. Bu, ülkenin polisi koruması olmayan elmas kazıları, barış uygulaması ve bir siyasi anlaşmaya ulaşma çabaları için güce

sahip olanların bazılarının hevesini söndüren dayanılmaz bir tahrik olduğunu ortaya koydu.

Liberya ve Sierra Leone'deki sorunlara rağmen, Birleşmiş Milletler'in Afrika müdahalesine uluslar arası desteği güvence altına almaktaki devam eden sorunları ve her şey hesaba katıldığında, ECOMOG'un müdahalesinin faydalı olduğunun kabulü, bölgesel örgütlerin anakarada barışı koruma ve uygulamada önde gelen bir rol oynaması demek olduğu anlamına gelmekteydi. ECOMOG Gine-Bisau'ya asker konuşlandırdı ve Afrika Birliği, hükümet ve asiler arasındaki 2004 ateş kesini izlemek üzere Sudan'ın Darfur eyaletine yaklaşık 7000 asker gönderdi. İkinci olayda, barış koruyucuların, barışı uygulama ve sivilleri koruma yeteneği ile finansman, teçhizat ve lojistik destekten yoksun olmaları nedeniyle ciddi şekilde engellendi. Sadece kendilerini koruyacak kadar cephaneleri vardı ve taşıtsız veya yakıtsız kampın dışına gitme riskine giremediler.

Bununla beraber, bazı bölgesel örgütler birbirlerinin işlerine karışmama kurallarını zayıflatılmasına müteredditi kaldılar. Güney Doğu Asya Ulusları Birliği'nin üyelerinin büyük çoğunluğu bu kuralın önemine inanmaktadırlar, çünkü, bölgede karşılıklı olarak birbirlerin işlerine karışılabileceği olasılığının farkındadırlar. İsteksiz olarak tek, 1999'da Doğu Timor'daki Birleşmiş Milletler'in müdahalesine katkıda bulunmaya ve ek meşruiyet vermeye karar verdiler ve onları, örgütlenirken ve bölgesel insancıl bir müdahaleye önderlik ettiklerini hayal etmek zordur.

NATO'nun böyle tereddüdü yoktur ve Bosna ve Kosova'daki müdahaleden bu yana Afganistan'da da barış koruma sorumluluğunu almıştır. Bölgesel olarak tanımlanması çok zor olan Afganistan'da harekete geçme hakkı şimdiye kadar sorgulanmamıştır, fakat Afgan nüfusunun zımni onayının dikkatlice sürdürülmesi gerekecektir. Bu, askerlerin önde gelen devletlerden bazıları için önemli kabul edilen sonuçları güvence altına

almak için kullanıldığı, ancak toplumun kısımlarının siyasi gücünü veya ekonomik refahının tehdit ettiği takdirde, güç olabilir. Potansiyel olarak patlamaya hazır bir örnek, artan sayıda yoksullaşan Afgan çiftçilerin güvendikleri afyon çiçeği ticaretinin ortadan kaldırılmasıdır.

21. YÜZYIL İÇ SAVAŞLARINDA İNSANCIL MÜDAHALE

İç savaşların tekrarlama sıklığı 1990'lar ortalarında düşmeye başladı. Balkanların çatışmaları, barış koruma ve ekonomik yeniden yapılandırmayla ve bunlardan Afrika'da olanların birçoğu, müdahale ve arabuluculuk ile demokrasinin yeniden tesisi ile durduruldu. Somali, Çad ve Sudan'dakiler dahil, bazıları ısrarla devam etti ve zayıflamış merkeze meydan okumalar ve kendi kendini komşu Ruanda'dan sürgüne gönderen Hutu milisleri ve Ruanda hükümetinin manevraları ile diğer Afrika devletlerinden silahlı kuvvetlerin müdahalesiyle karmaşıklaştırılan yerel rekabet nedeniyle, yeni, kanlı ve dinamik bir iç savaş Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde patladı.

İç savaşlar dışarıdaki taraflar için çözümü güç olmaktadır, çünkü, bunların karmaşık neden ve dinamikleri vardır ve savaşan tarafların çıkarları, genellikle uzlaşılamayacak düzeydedir. Daha fazla sürdürmeye olanaklarının yetmeyeceği bir çıkmaza ulaşılamadıkça, arabulucularla işbirliği yapmaları olası değildir. Hala maliyetleri karşılayabileceklerini ve kazanabileceklerini düşündükleri takdirde, muhtemelen çatışmayı sona erdirmeye direneceklerdir. Bu olaylarda bile, savaşanları silahsızlandırmaya ikna etmek kolay olmayacaktır, zira, böyle yapma, elindeki kaldıraçtan yoksun bırakabilir ve daha az dürüst olan hasma avantaj sağlayabilir. Savaşın alternatifi de umut vermektedir. Önerilen siyasi düzenlemelerin tüm tarafların çıkarlarını kapsaması gerekecektir ve öncelikle güç dağılımı sorunları ile devle-

tin doğası savaş nedeni olduğu hallerde, bu tür düzenlemelerin formüle edilmesi sorunlu olmaya mahkumdur. Tarafsız ve kabul edilebilir yerel danışmanlar ile planlamacıları bulmak zor olabilir, çünkü taraftar olmayanlar ya kaçmışlar ya da öldürülmüşlerdir. Ve son olarak, diyaspora nüfuslar ile bunların hükümetleri görüşme sürecinde yağmacılar gibi hareket etmektedirler. Sürgünler ve ekonomik göçmenler, yerleşmeye direnç göstermekte ve tercih ettikleri çözümler üzerinde ısrar etmek için yeni hükümetlerine lobi yapmakta iken, Pakistan, orta Doğu ve Kongo'da olduğu gibi, komşu ülkelerdeki sığınma kampları bazen kararlı direnişçilere güvenlikli çoğalma yeri sağlamaktadır.

Yeni politik düzenlemeler konusunda görüşmeler sonucu varılan bir anlaşmanın tek alternatifi, bölünmenin veya uzun dönemli barış korumanın varlığıdır. Bölünme, devletlerin büyük çoğunluğunun onaylayacağı bir çözüm değildir; doğrudan bu konuyla alakalı olan devletler, ülke bütünlüğünü ve halkının haklarını koruma yeteneğini sürdürmek istemektedirler ve uluslar arası toplumun bölünmeyi onaylaması olası değildir, zira, arazi parçalanması olayı, kendilerini içine düşmüş olarak görmek isteyecekleri bir durum değildir. Üstelik, bölünme, uluslar arası olmayla ve Güney Asya'da korkutucu derecede görüldüğü gibi, toplum geriliminin tırmanmasıyla sonuçlanabilir. Çok maliyetli olması ve uluslar arası toplumdan uzun dönemli bir yükümlülük gerektirmesi gerçeğine rağmen, barış koruma tercih edilen bir seçenektir. Fakat, Kıbrıs, Bosna ve Kosova deneyimlerinin göstermiş olduğu üzere, gerilimi askıda canlı olarak tutma durumunda bırakmasıyla, ideal olmaktan uzaktır. Bunun, taraflar arasında güven ve inanılırlığı tekrar tesis edecek ve hizipçi veya ulusal amaçlarla özdeşleşmeyi zayıflatmak için gerekli olan ekonomik koşullarda maddi iyileşmeyi sağlayacak birlikte yürütülen çabalarla birlikte yapılması gerekmektedir.

İç savaşların, 21. yüzyılın başına kadar en azından geçici olarak azalmasına rağmen, devlet başarısızlığının meydana gelme sıklığı artmakta gibi gözükmektedir. İngiliz Uluslar arası Kalkınma Bölümü'ne göre, Fildişi Sahili, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Sudan, Irak, Somali, Sierra Leone, Çat, Yemen, Liberya ve Haiti dahil olmak üzere, on adedi çok büyük riskte olmak kaydıyla, yaklaşık kırk altı devlet yüzyılın dönüm noktasında patlama tehlikesindeydi.

Başarısız devletlerin yeniden inşasının çaba gerektirdiğine şüphe yoktur.. Askeri müdahaleyle güvenliği tesis etme, silahsızlandırma ve güçlü ve taviz vermeyen yerli hukuk ve düzen araçlarının yaratılması yeterince zordur, fakat bunlar, kalıcı ulus kurma için de yetersizdir. Diğer devlet kurumları ve hizmetlerinin kurulması için eğitim ve yardım sağlanmalı, sivil toplum güçlendirilmeli ve ekonomik iyileşme stratejilerini formüle edilmeli ve uygulanmalıdır. Bu zorunluluklardan sonuncusu temel, ancak çok sorunludur. Haiti'nin yakın tarihinin gösterdiği gibi, devletlerin, işlemeyen bir ekonomi olmaksızın uzun süre istikrarlı kalması olası değildir, fakat çok sayıdaki başarısız devlet de, büyüyebilmek için çok sınırlı olanaklara sahiptirler.

21. yüzyılın başlangıcında, Birleşmiş Milletler, insancıl krizlere zamanında, etkin ve sürdürülebilir şekilde müdahale etmek için kapasitesini güçlendirmek üzere girişimde bulundu, ancak temel bazı sorunlar kaldı. Uluslar arası hukuki sınırlamalar nedeniyle, bu Örgüt'ü hiçbir müdahale yapamayacak şekilde engelledi. Devletlerin haklarından, devletlerin sorumluluklarına yapılan vurgulardaki kayma taleplerine rağmen, egemenliğin kaldırılmasına ilişkin kaygıların, uluslar arası eylemi hala yavaşlatması veya hatta imkansız hale getirmesi muhtemeldi. Devletler, müdahalelerin insancıl kaygıların meşru açıklamaları olduğunu ve bunların, herhangi bir devlet veya devletler grubunun avantajı için iç krizi şekillendirmek için tarafgir çabalar olmadı-

ğını temin etmek istemektedirler. Bu nedenle, Güvenlik Konseyi'ndeki mutabakat ihtiyacının, hemen hemen çok kapsamlı olarak tanımlanan ve uygulamada sınırlandırılmış olan görev tanımını oluşturma girişimlerini karmaşıklaştıran zorunlu zaman dilimi içinde gerçekleştirilmesi zordur. BM Genel Sekreteri, Kofi Anan, daha somut görev tanımının formülasyonunu savundu, görev amaçlarının, belirli roller veya belirli amaçlardan rahatsızlık hissedebilecek olan üye devletlerin katılımını cesaretlendirmesi için, belirsiz ve müphem olarak bırakılması gerekebilir. Devletlerin olası zayiat ve tarafsızlık ilkesinin aşınmasına ilişkin kaygıları göz önünde bulundurulduğunda, sorunsuz müdahalenin bir standardını oluşturma da zor olabilir. Onların birçoğu, insancıl müdahalelere göstermelik katkıda bulunmaktan başka bir şey yapmaya müteredditt kalacaklardır, zira bunlar, onların askeri öncelikler listesinde veya güçlerini yabancı komuta ve kontrol altında bırakma aşağı sıralardadır.

Bu problemler, Birleşmiş Milletler'in insancıl krizlere müdahale yeteneğini sakatladığı takdirde, yazık olacaktır. Örgüt'ün uluslar arası niteliği harekete geçtiğinde, bunu, fedakâr ve tarafsız niyetle yaparak ve eylemlerinin büyük çoğunluğunu bireysel devletlerin veya devletler gruplarının aktif olarak üretecekleri bir meşruiyetle sağlamaktadır. Ve diğer örgütlerin, müdahalelerini çıkar ve kaynaklarına göre titizlikle seçmesi olasıdır. Bu ise, dünya'nın çok sayıdaki en zorlu çatışmaları çözümsüz ve birçok toplumu da ıstırap içinde bırakmıştır.

11 21. Yüzyılda Savaş
Stratejinin Sonu mu?

YİRMİBİRİNCİ YÜZYILDA tehdit ve güç kullanımının, süregelen bazı özellikler ve dünya tarihinin bu belirli aşamasına özgü diğer özelliklerince nitelendirilmesi olasıdır. Güç, siyasi amaçlarını arttırmak için bazı devletler tarafından ustalıkla kullanılmaya devam edilecek ve çoğu için, stratejik çevreyi şekillendirme, silahlı saldırıyı caydırma ve düşmanca davranışı değiştirme çabalarında önemli bir araç oluşturacaktır.

Büyük stratejinin bir bileşeni olarak, tehdit ve güç kullanımı, daima önemli bir şekillendirme mekanizması olarak görülmektedir. Devletler gücü, diğerlerine kurallarını kabul ettirmeye sevk etmek, işbirliği yapmak ve belirli eylemlerden veya davranış şekillerinden sakınmak için kullanmışlardır. Bunu, etkilerini genişletmek ve kaynak ve işgücüne erişmek, tercih ettikleri ideolojilerini veya yönetim modellerini zorla kabul ettirmek, rakipleri caydırmak ve uluslar arası hukuk veya yerel anlaşmaların ihlallerini cezalandırmak için de kullanmışlardır. Askeri güç de saygı kazanmak, önlemi işletmek ve diplomatik baskının inanılırlığını garanti etmek için kullanılmaktadır.

Gerçek veya olası düşmanlarını saldırının tasarlamasından vazgeçmelerini sağlamalarından dolayı, devletlerin savunma stratejileri, caydırma ve yanıtlama unsurlarını bünyesinde ba-

rındırmaya devam edecek ve caydırma başarısızlığa uğradığı takdirde, etkili olma yeteneğini elinde bulundurmaya gayret edecektir. Sade anlatımla, nükleer caydırıcılık, devletler arası rekabet düzeyinde hala önemli bir rol oynamaktadır. Bunun kanıtı, her ikisinin de nükleer yeteneğe sahip olmalarından beri Hindistan ve Pakistan arasındaki ilişkinin nispi istikrarında ve İran ve Kuzey Kore gibi diğer devletlerin, İran için İsrail ve Birleşik Devletler'e karşı ve Kuzey Kore için Birleşik Devletler, Japonya ve Güney Kore'ye karşı genel caydırma yaratma aracı olarak nükleer silahlara sahip olmaya yönelik gizli çabalarında vardır.Geleneksel caydırmanın, ulus devletler arasında tedbirli olmaya katkıda bulunmaya devam etmesi olasıdır.

Savaş zamanındaki askeri stratejiler, Sun Tzu ve Thucydides zamanlarından bu yan süregelen, silahlı muharebenin temel ve zamanla denenmiş operasyonel ilkelerince bilgilendirmeye devam edecektir. Devlet ve devlet dışı aktörlerin 21. yüzyıldaki güvenlik gereksinimine yaklaşmak için nasıl karar verdiklerine bakılmaksızın, stratejistler, neyi başarmak istediklerini açık olarak anlamalıdırlar. "Kazanma" ile ne demek istediklerini bilmeli ve arzulanan son durumları, ilgili yol ve araçlarla tamamlanmalıdır.

Savunma gücü komutanları iyi istihbarata, faaliyet gösterdikleri fiziki çevrelerin mükemmel bir anlayışına, düşmanın olası tepkilerinin idrakine ve hem düşmanın ve hem de kendi çekim merkezlerinin bilgili bir şekilde anlamasına ihtiyaç olmaya devam edecektir. Planlarını formüle ederlerken, hala sürpriz, hız ve kitlenin bağışladığı avantajları anlamaya da gereksinimleri olacaktır. Sonuncusunun, son on yıllarda değiştiğine işaret edilmelidir. Manevra ile güç kullanımı arasındaki doğru dengenin çarpıcı ve operasyonları makul lojistik yöntemlerle desteklemenin önemini anlamalıdırlar. Atalarının yaptığı gibi, beklenen harekâtlardan daha uzun sürelisine, görev değişikliklerine

ve asimetrik karşılıklara hazırlanmaları gerekmektedir. Ve hepsinin ötesinde, savaşın dinamikleri tarafından yaratılan stratejik etkilerin ayrıntılı bir anlayışına sahip olmalıdır.

Gelişmiş devletlerin komutanları, kullanıma hazır manevra ve güç kullanımını kolaylaştıran bir dizi rampa ve teknolojilere sahip olacaklardır. Diğer teknolojik ilerlemeler, daha iyi ve daha çok kapsamlı keşif, iyileştirilmiş komuta ve kontrol, cephanenin hassas şekilde teslimi ve daha fazla güç korumasını kolaylaştırmış iken, hava ve uzay rampaları eşi emsali görülmemiş derecedeki görülebilirlik, hareket, hız ve sürpriz sağlayacak evrim geçirmişlerdir. Teknolojinin hiçbir zaman kendi başına yeterli olmadığına işaret etmekle beraber, daha az gelişmiş devletlerin askerlerine karşı geleneksel savaşlar yapıldığında, bu tür yetenekler, sahiplerine daha fazla avantaj sağlamaktadır.

Hem teknolojik olarak en gelişmiş devlet olan ve hem de uzun süreli ve zayiat yoğun savaşlarda çatışmaya girmeye en isteksizlerden biri olması nedeniyle, Birleşik Devletler, öğreti geliştirmenin ön cephesinde olmuştur. ABD askeri teorisyenleri, yeni yetenekleri kullanan ve bir düşmanın çekim merkezine sürekli ve kitlesel gücü yoğunlaştırarak ve bilgi üstünlüğüyle stratejik etkiler, yüksek bir tempo ve hassas hedeflemeyle pahalı yıpratma zorunluluğundan kaçınan stratejik kavramlar formüle etmişlerdir. ABD silahlı kuvvetlerindeki çok sayıda kişi ve yurtdışında olan meslektaşlarından bazıları, stratejik felç ve etkiye dayalı operasyonların gelecekteki operasyonlar için entelektüel bir şablon sunacağına inanmaktadırlar.

Fakat, Colin Gray'in "tam yanıtı bulduğumuzda, soruyu değiştirdikleri" gözleminde olduğu gibi, ne uluslar arası çevre, ne de muharebe alanı koşulları 21. yüzyılda değiştirilmeden kalmayacaktır.[1] Herkes de olduğu gibi, stratejik teorisyenler ve

---

[1] Colin S. Gtay, 'How has War Changed Since the End of the Cold War?', *Parameters: US A r m y War College Quarterly*, Spring 2005

analistlerin büyük çoğunluğu, kısmen güç kullanımında bir diğer ve çok daha çarpıcı değişimden dona kalmalarından dolayı, bazı kritik kaymaları gözden kaçırmışlardır.

TERÖRLE SAVAŞ

2001'de New York ve Washington'a yapılan 11 Eylül terörist saldırıları, geleneksel nükleer caydırma ve öngörülen balistik füze savunma sisteminin zafiyetlerine işaret eden analistlerin korkularını teyit etmiş gibi göründü. Küçük, devlet dışı gruplar, sadece kasılan veya onların nerede olduklarını tespit edemeyen veya düşük teknolojili saldırıları durduramayan sistemlerle, Birleşik Devletler veya bu konuda başka herhangi birine karşı eylemden caydırılamaz veya eylemleri önlenemez. Geleneksel caydırma -nükleer silahlar veya güçlü geleneksel silahlar- küçük, kısa süreli hedeflere karşı kullanılabilir değildir. Üstelik, karşılıklı garantili tahribe ilişkin olarak daha önce işaret edildiği üzere, liderlerin rasyonelliğin ortak bir tanımına sahip olmaları gerekmektedir. Ve tanımı gereği, ölümü şehitliğin bir aracı olarak gören bir birey caydırılamaz.

En azından yarım yüzyıldan beri uygulanmış olması nedeniyle, 11 Eylül caydırıcılığın öğle vaktini temsil etti. İnsanoğlunun tarihinde en güçlü, kara ordusu, deniz kuvvetleri, hava kuvvetleri, deniz piyadeleri ve uzay gücüne sahip olmasına karşın, yaklaşık yirmi bireyin gündüz gözüyle ulusun başkenti ile en simgesel şehrine karşı konulmadan saldırlar yapmalarını, ne caydıramaya ne de bu saldırıları önlemeye Birleşik Devletler'in gücü yetmedi.

Birleşik Devlerler'deki terörist saldırılar ayrıca, tehdit algılarının yanlış yere konulduğunu akla getirdi. Birleşik Devletler'e rakip bir güç tarafından saldırılmadı, fakat başarısız Afganistan devletinde saklanan zengin bir Suudi Arabistan'lı olan Usame

Bin Ladin'den ilham alan, gevşek, değişik uluslardan oluşan aşırı uç görüşlerdeki bir grup tarafından saldırıldı. Analistler ve yetkililer, Birleşik Devletler'in geleneksel askeriyesinin ezici sayı ve kuvvet üstünlüğünün, diğerlerini asimetrik savaşa zorlayacağını uygun bir şekilde düşünmüşlerdi, ancak, onlar balistik füze teknolojisi ile nükleer, biyolojik ve kimyasal maddelerin yayılması ve askeri ve sivil komuta, kontrol ve iletişim sistemlerine siber saldırı olasılıklarına aşırı şekilde odaklanmışlardı. Teröristler deniz aşırı ülkelerdeki ABD güçleri ve tesisleri ile İngiltere'de birkaç yere zaten saldırmışlardı, fakat hasar, zayiat düzeyleri ve psikolojik etkisi, 2001 başında yeni Bush yönetimine bunun temel endişe nedeni olduğunu haklı gösterecek gibi gelmemişti.

11 Eylül'e yönetimin tepkisi küresel stratejik çevrede önemli bir değişiklik ile ABD büyük stratejisinde, buna uyan köklü bir kayma olduğunu ilan etmekti. 9/11 sonrası dünya olarak adlandırılan bu dönemde, Birleşik Devletler, terörizm tehdidini ortadan kaldırmaya uygun olarak gördüğü anda eyleme geçme hakkını saklı tuttuğu, terörle savaşı yürütecekti. Diğer devletlerin sadece bir seçeneği vardı: işbirliği yapacaklar veya düşman addedileceklerdi. Bu, birçok kişiye, terörizmin uluslar arası istikrar ve devletlerin güvenliğine en ciddi tehlike oluşturduğu ve Birleşik Devletler'in yeni kararlılığının olayı belirleyeceği ve savaşın niteliğini zorla kabul ettireceği, yeni bir çağın gelmiş olduğu gibi göründü. Fakat bu varsayımların her ikisi de sorgulamaya açıktı.

Ara sıra meydana gelen uluslar arası terörist saldırılar, ekonomi ve hizmetlerin geçici olarak kesilmesine neden olabilirler, fakat Batılı ülkeler için temel kaygı, güvenlikleri devletin en önemli görevi olan sivillerin güvensizliğini attırmakta olmasıdır. Nükleer elektrik santralleri gibi tehlikeli yerlere karşı yapılan saldırılarda bile nüfus üzerindeki olası psikolojik etkisinden,

yapabilecekleri fiziki hasardan daha çok korkulmaktadır. Nüfuslarını terörizme karşı güvence altına almaktan aciz olan hükümetler, hükümet değişikliğine ilişkin halk baskısı karşısında kırılgan olabilirler.

Fakat, terörizm devletle daha güçlü özdeşleşmeye yol açması olasıdır ve hükümetlere içteki sempatizanlarını cezalandırmak ve onların faaliyetlerini durdurmak için daha fazla imkan sağlayacaktır. Olağan bir şekilde bunun bastırılan halk isteğinin bir ifadesi olduğunu taktiği kullanıldığında ve emarelerin siyasi sorunun çok daha derinlerine gitti yerlerde, onların terörizmle başları ciddi şekilde derde girecektir. İşte o zaman, gelişmiş devletlerin bütünlüğü veya egemenliğine bir tehdit oluşturacaktır.

TERÖRİZME KARŞI KOYMA VE GÜÇ KULLANIMI

Terörizmle uğraşmada uluslar arası güç kullanımına bir sınır vardır. Sadece 2001 ve 2002'de Afganistan'da ulusal egemenliği umursamamak ve bir terörist grubu bulmak ve yok etmek için müdahale etmek mümkündü. Afganistan'ın Taliban rejimi, uluslar arası toplumun çoğunluğu tarafından ya meşru ya da gerçek egemenliği kullanmaya yetkili olarak tanınmadı. Esas itibariyle, başarısız bir devletin başına geçen Taliban, acımasız yönetiminden dolayı nüfusun büyük çoğunluğu arasında sevilmiyordu ve ülkenin çok büyük bir bölümünde askeri olarak karşı çıkılmaktaydı. Bu koşullar altında müdahale, meşru olarak algılandı ve başarılması nispeten kolaydı.

Fakat bu hoşgörülü siyasi ortamda bile, terörist hedefleri bulmak ve yok etmek zor oldu. Küçük gruplar halinde faaliyet gösteren teröristler, nüfusun geri kalanından ayırt edilememekteydi ve aşırı derecede hareketliydiler. Afganistan'da Taliban'ın yanında olmayan ve onun yanında savaşmayanlar kaçmakta ve

Afganistan-Pakistan sınırının her iki tarafındaki ulaşılamaz bölgelerdeki sempatizanlarının arasında saklanmaktaydılar. Şüphelenilen saklanma yerlerinin havadan hedeflenmesi çabaları oldukça başarılı değildi. Havadan yapılan keşifler, teröristler ile masumlar arasında doğru ayırım yapamamaktadır ve insani istihbarat, ya geçikmiş olmasından ya da kaynakların güvenilir olmamasından dolayı genellikle sorunludur.

Esas olarak, dikkatli istihbarat toplama ve ulusal ve uluslar arası sivil kurumların işbirliği sayesinde, 2001'den bu yana hatırı sayılır sayıda terörist yakalanmıştır. Tutuklamalar genellikle, en iyi istihbarata sahip olmaları, iç harekâtlarda dikkatlice hareket etmeleri için eğitilmiş olmaları nedeniyle, askerden ziyade polis tarafından yapılmıştır. İspanya, İngiltere, Endonezya ve Pakistan'da teröristleri izleyerek bulanlar polis ile istihbarat kurumlarıdır.

Birkaç devlet, ülkesinde teröristlerin takibine müdahale etmek için yabancı güçlere izin vermeye istekli olacaktır. Büyük birçoğunluğu, böyle görevler için esas sorumluluğu alma yeteneğine sahiptir ve direnecek olmasalar bile, egemenliklerinin herhangi bir şekilde böyle doğrudan kısıtlanmasını protesto edeceklerdir. Böyle siyasi olarak hassas görevlerde ülkelerinde yabancı güçlerin faaliyet göstermesine izin veren hükümetlerin, Pakistan'ın gördüğü gibi, nüfusunun memnuniyetsizliğine neden olma riski vardır.

Teröristlerin temel siyasi silahı olarak rehin almayı kullandıkları günlerde, sınır aşırı bile olsa, askeri güç kullanmak çok daha kolaydı. Terörist faaliyetin tartışılmaz kanıtları vardı, failler oldukça görünür konumdaydı ve genellikle durağan hedeflerdi ve hükümetlerin kendi vatandaşlarını kurtarmaya yasal hakkı vardı. Bu nedenle, İsrail Savunma Kuvvetleri komandoları, 1976'da bir rehine kurtarma görevinde, Uganda'nın Entebbe havaalanına hızla saldırabildiler ve Endonezya özel kuvvetleri 1981'de Bangkok havaalanında aynısını yaptı.

Vur ve kaç veya intihar bombalama eylemlerini yapan teröristler, görünebilir veya durağan değildirler, bu nedenle önceden davranma, koruma veya önleme onların saldırılarını durdurmanın tercih edilen yöntemleri olmuştur. Terörist örgütlerin ve planlarının mat, belirsiz doğasından dolayı, önceden davranma zordur. Olası hedefler ile hassas kırılganlıkların korunması daha gerçekçi bir seçenektir ve düşünceli çok sayıda hükümet, önemli mevkileri desteklemeye ve kamu ulaşım sistemlerini sağlamlaştırma ve korumaya başlamışlardır. Fakat, teröristlerin saldırmak istedikleri nüfusa erişimlerini tam olarak engellemenin imkansız olmasından dolayı, önleme, teröristlerin faaliyetlerine karşı küresel bir harekâtın temel bir özelliği haline gelmiştir.

Önleme, çok sayıda şekil almıştır. Hükümetler, aşırı grupların finansmana erişimini sınırlamaya başlamışlar, gezginlerin erişimini sıkılaştıracak önlemler almışlar ve olası teröristleri tanımlama yeteneklerini geliştirmişler ve terörist saldırıları cesaretlendiren veya olanaklı kılan malzemelerin dağıtımına göz açtırmamışlardır. Olası teröristleri caydırma kadar şüphelenilenlerle de uğraşmak için, hali hazırda gözleme, tutuklama ve gözaltına alma yetkilerini arttırmışlardır.

George W. Bush Yönetimi'nin çok boyutlu bir küresel önleme kampanyası geliştirdiği, Birleşik Devletler'in ki başta olmak üzere, terörizme karşı koyma, bazı devletlerin büyük stratejilerine dahil olmuştur. İlk kol, terörist gruplara sığınma sağlayan ve buna aykırı hareket eden devletlere uyarıları içermekteydi. Afganistan'da sonuç savaştı, ancak, daha güçlü devletlere karşı bu diplomatik baskı veya ekonomik yaptırımlar tehdidini kapsamaktaydı. İkinci kol, İslam dünyasının çoğunluğundaki ABD karşıtı duyguları, terörist yetiştirilmesinde bir unsur olarak kabul etti ve algıları iyileştirmek ve davranışları değiştirmek için bir kamu diplomasisi kampanyasıyla sonuçlandı. Üçüncü bir

kol, bir bakıma gönülsüzce varılan bir kararla, tekrar Müslümanların şüphesini ve antipatisini azalma çabasıyla, İsrail'i Filistinli nüfusla bir bakıma bağdaştırmaya itmeyi kapsadı. Bir dördüncü kol, uluslar arası işbirliğini teşvik etti ve yabancı ülkelere terörizme karşı koyma yardımı sağladı ve bir beşincisi ise güç ile diplomatik ve ekonomik baskıyla başarılabilecek olan Orta Doğu'nun demokratikleşmesine yönelik karmaşık bir stratejiyi içermekteydi.

Bu önlemlerden bazıları başarılıydı. Ek Kaide, Afganistan'daki üssünden yoksundu, İsrail hükümeti, Filistinlilere bazı tavizler önermeye ikna edildi ve çok sayıda devlet, aşırı grupların faaliyetlerini sınırlamada işbirliğine gitti. Kamu diplomasisi, ABD mesajının çok sayıda Müslüman'a ABD'nin eylemleriyle çelişiyormuş gibi görünmesinden dolayı, daha az başarılıydı. Aksine, Irak'a ABD saldırısı, şüpheli teröristlerin yasanın öngördüğünden uzun göz altında tutulması, hapishanelerdeki kötü muameleler, İran, Suriye ve Filistinliler üzerindeki baskılar, Müslüman sokağındaki Birleşik Devletler'in meşruiyetini daha da azalttı ve aşırılara ve terörist gruplara yeni üye mevcudu sağladı.

Başlangıçta, devletlerin ve halkların büyük çoğunluğu, Birleşik Devletler'in El Kaide'yi yok etme arzusuna aynı duygularla bakmaktaydı ve birçoğu Afganistan'ın işgalini destekledi. Asya, Orta Doğu ve Doğu ve Batı Avrupa'daki hükümetler, şüpheli grupların eylemlerini izleme ve sınırlama ile şüpheli teröristleri tutuklama ve göz altına almada işbirliğine istekliydiler. Nitekim gerçekleştiği üzere, böyle yapmak onların birçoğuna da uygun geldi. Bazıları böylelikle Birleşik Devletler'e stratejik ilgisini gösterebildi, iç siyasi muhalefeti sıkıştırabildi veya aksi halde ters gelebilecek askeri ilişkiyi yenileyebildi. Fakat, Afganistan saldırısını takip eden ABD eylemleri sadece İslam dünyasındakilerde değil, çok sayıda hükümette sıkıntı yarattı.

Rusya, Çin, Almanya ve Fransa dahil, büyük birçoğunluğu Irak'ın işgaline karşı çıktılar, zira acil bir tehdit olduğuna ikna olmadılar ve bunun, egemenliğin tek taraflı kaldırılması gibi tehlikeli bir olaya öncülük etmesinden kaygı duydular. Orta Doğu rejimlerinin, Birleşik Devletler'in yeni bulduğu bölgenin demokratikleştirilmesi taahhüdüyle ilgilenmelerine karşın, BM yetkilileri ve Örgüt'ün üye ülkelerinin çoğunluğu güç kullanımına ilişkin uluslar arası standartların aşındırılması ve Bush Yönetimi'nin uluslar arası kurumlar ve mevzuatı açık bir şekilde hafife almasıyla ilgilenmekteydiler.

Eğer, yaratılan görüntü diğer devlet veya halklara cazip gelmediği takdirde, en güçlü devlet bile stratejik çevreyi kendi görüntüsüne göre şekillendiremeyecektir. Stratejik çevre, bir devletin etrafını çevirdiği kapalı bir alanı değildir, fakat, tüm küresel ortak alandır ve devletler ile toplulukların, onun nitelik ve istikameti ile onu kendi avantajlarına döndürmede, kendi çıkarları olacaktır. Tüm devletler, bu büyük stratejilerinin, diğerlerinin büyük stratejileri ile buna bağlı olarak gücün denge ve doğasında meydana gelen kaymalardan etkileneceğini fark edeceklerdir.

STRATEJİK EĞİLİMLER

21. yüzyılın başında, hiçbir devlet, Birleşik Devletler'e askeri olarak meydan okuma yeteneğine sahip değildi, fakat bazıları, ince güç kullanarak kendi etkilerini kanıtlamak için hali hazırda manevra yapmaktaydılar. Çin, Birleşmiş Milletler'in zeki bir destekçisi oldu ve Rusya ile Orta ve Güneydoğu Asya devletleriyle bağlarını güçlendirmeye başladı. Rusya'da benzeri bir tutum takındı, fakat O, ayrıca Orta Doğu güvenlik konularına aktif olarak karışmaya ve Doğu Avrupa'daki etkisini iddia etmenin bir aracı olarak, enerji diplomasisini kullanmaya başladı.

Colin Gray'ın, ABD hakimiyeti nedeniyle, büyük savaşın ölü sezonun keyfini çıkardığı iddiası, bu olguya aşırı derecede önem atfetmektedir. Yirminci yüzyıl sonunda bir dizi zorunluluk yaratan tüm unsurların bir araya gelmesiyle, devletler arası savaşların olma sıklığındaki azalmanın nedenleri, bundan çok daha karmaşıktır. Bunlar; dünya'nın tarihi bakımdan savaşlara en eğilimli bölgelerinden birinde, Avrupa'da, devletlerin birleşmesini; demokrasi ve serbest ticaretin yayılmasını; gücün artan maliyetleri ile azalan faydasını; nükleer silahların gelişmesini ve iyileşen yasa ve standartların formülasyonu ile yaygın kabulünü kapsamaktadır. 2000 yılına kadar, hükümetlerin büyük birçoğunluğu, barışta kalarak savaşa girmekten daha çok kazanılabileceğine inanmaktaydı.

Soğuk Savaş'ın sonundaki kısa bir dönem boyunca ve 2003'te Irak'ın işgali, Batılı analistlere, güç kullanımındaki şekillerin, devletin doğasındaki değişiklikler tarafından değiştirilmekte olduğu gibi göründü. Philip Bobbitt'in devlet sisteminin evrimi konusundaki araştırması onu, -coğrafik sınırlar, paylaşılan toplumsal değerler ile çıkarlar ve devletin vatandaşlarının refahının sağlanması sorumluluğu ile tanımlanan- ulus devletlerin ana rolü "toplumun tüm üyeleri için (ekonomik) olanakları azamiye çıkarmak" olan pazar devlet'e dönüşmekte olduğu kararına vardırdı.[2] Bobbitt, bu sürecin zaten başladığına, değiştirilemez olduğuna ve bunun küresel güvenlik çevresini değiştireceğine inandı. Kendilerinden önceki ulus devletler gibi, Pazar devletler farklı şekiller alacaklardır: Japonya gibi tüccar, Almanya gibi yönetimsel, veya Birleşik Devletler gibi pazarı yatıştırıcı olabilir. Tüccar, savunmacı ve ittifakı güvenilir, yönetimsel, işbirlikçi ve barışa eğilimli ve pazar yatıştırıcı ise, seçici olarak

---

[2] Philip Bobbitt, *The Shield of Achilles: War, Peace, and the Course of History* (New York: Anchor Books, 2003).

müdahaleci ancak kendi çıkarlarına yönelik tehditlere odaklı olmak üzere, bu devletlerin her birinin güç kullanımına ilişkin farklı tutumları olacaktır.

Bobbitt, bu sonuçlara 9/11'den önce ulaştı. Bundan sonra kararlarını, bir bakıma yeni sanal El Kaide devleti olarak tanımladığı, "çığır açan savaş" olasılığına imkan sağlayacak şekilde gözden geçirdi. Bu görüş, ABD'nin büyük tehditlere bakışı ile uyum içindedir.

Buna karşın Robert Cooper, dünyayı, çağ öncesi, çağdaş ve çağ ötesi olarak ayırdı. Batı Avrupa devletlerinin büyük birçoğunluğu geleneksel saldırıdan korkusuz ve ilişkilerinde işbirlikçi olarak çağ ötesiydi; Hindistan, Çin ve Rusya gibi Batılı olmayan güçlerin büyük birçoğunluğu çağdaştı ve hala geleneksel tehditler ve ulusal çıkarlarla uğraşmaktaydı ve dünyanın geriye kalanı ise, sadece varlığını sürdürme mücadelesi veren çağ öncesiydi. Cooper için, dünya düzeninin temel sorunu çağ öncesi dünyadan çıkan düzensizlikti. Bu tam anlamıyla Avrupa görüşü, Avrupa'nın çağ öncesi dünyaya yakınlığı ve onların problemlerinin kırılganlığı ile refahçı kültürü tarafından anlatılmaktadır. Cooper'ın analizi, Bobbitt'inkinden daha kuralcıydı ve çağ öncesi dünyada düzeni tesis edebilmek için, yeni bir tür emperyalizmi savunmaktaydı. Onun görüşleri, terörle savaş ve Irak'taki savaşın başlangıcından önce yazılmıştı, fakat bunların her ikisini de, çağ öncesi dünya ile Birleşik Devletler'in dahil olarak gördüğü çağdaş dünya arasındaki bir mücadelenin kanıtı olacak görmelerinin olası olarak düşünülmektedir.[3]

Devlet sisteminin değişen doğası konusunda uzun uzadıya yapılan bu incelemeler, gelişmiş batı da dahil, küresel güçlerin hali hazırda dünyanın çok büyük kısmında ulusalcılığın yükse-

---

[3] Robert Cooper, *The Breaking of Nations: Order and Chaos in the Twenty-First Century* (London: Atlantic Press, 1989).

lişini beslediği gerçeğini gözden kaçırdı. Birleşik Devletler, Batı Avrupa ve Avustralya'daki çalışanlar, üretim tesislerinin daha az işgücü maliyetli yabancı ülkelere taşınması ve ülkeye gelen ucuz ithal malları yüzünden çaresiz kaldıklarını hissetmekteydiler. Sığınmacılar ile küreselleşmenin fiziki görünümünden biri olan ekonomik göçmenlerin gelişinden korkmakta ve göçlerle kültürlerinin sulandırılmasından endişe duymaktaydılar. Hükümet eylemine yönelik taleplerin eleştirileri, genellikle elitist ve sadece toplumun savunma ve ulusalcı duygularını arttıracağı gerekçesiyle reddedildi. Hükümetler, temel endişelere yanıt verdi ve bazıları, daha fazla ekonomik liberalleştirmeye ilişkin planlarını yavaşlatmaya veya ters yüz etmeye ve göçe getirilen sınırlamalar şeklinde görülen toplumun kaygılarını azaltmaya zorlandılar.

Dünyanın diğer kısımlarında, küreselleşmenin adil olmayan kazanç dağılımı ve eşit olmayan serbest ticarete ilişkin memnuniyetsizlikleri ve Batının ve özellikle ABD'nin etkisiyle gasp edilen yerel kültürlerin eriyeceği hususunda endişeleri vardı. Bazı devletlerde bu, tamamen yerli hükümet modellerini, bölgesel çıkar topluluklarını geliştirmeyi taahhüt eden hükümetlerin seçilmesiyle sonuçlanmıştır; diğerlerinde refah sağlayamayan hükümetler etnik veya dini dayanışmaya hitap ederek halk desteğini harekete geçirmeğe devam etmektedirler. Çin ve Japonya, bir diğerinin uluslar arası ve bölgesel etkisini azaltma çabalarıyla, ulusalcı bir konuma girmişlerdir. İran ve Venezüella hükümetleri, ABD baskısını ulusalcı duyguları harekete geçirmek için kullanmışlardır.

Tarihin gösterdiği gibi, kendine özgü ve genellikle de düşmanca olması nedeniyle, ulusalcılığın yükselişi tehlikeli bir olgudur. Tartışmalı hususların mevcut olması halinde ulusalcılık, çözümlemeyi daha sorunlu hale getirerek ve askeri eylemi veya direnme kararlılığını attırarak, çıtayı yükselmektedir. 21. yüzyı-

lın belirsiz dünyasındaki iddiaları, sadece güç kullanımı konusundaki uluslar arası düzenlemelere sürekli gereksinim olduğunun altını çizmektedir. Uluslar arası hukukun iftiracıları, genellikle sağ duyulu ivmeler ile bunun stratejik kullanımını gözden kaçırmaktadırlar. Örneğin, barış zamanında ticari gemiciliğe yapılan saldırıları yasaklayan uluslararası hukuk, kaynağını Hollanda Cumhuriyeti ve Birleşik Devletler gibi ticaret yapan ülkelerin onyedi ve onsekizinci yüzyıllardaki ekonomik büyümesini engelleyen saldırı ve ablukalara, itirazlarından almaktadır. İngiltere ve Fransa gibi deniz güçleri, savaş zamanında deniz harekâtlarındaki sınırlama kavramına direnmelerine rağmen, serbest ticaretin (ve Prusya gibi kara kuvvetlerinin stratejik hesaplamalarının) ekonomik yararlarının artan bir anlayışı, barış zamanında engellenmeyecek deniz trafiğine izin verme anlaşmasıyla sonuçlandı. Bu anlaşmanın, iki hesaplanamayan stratejik yararı vardır. Özgür ticaret hareketi, toprağı ele geçirme tutkusunu büyük ölçüde azaltarak, devletlere yiyecek ve kaynaklara barışçı bir şekilde ulaşıma imkanı sağlamaktadır ve ticari gemiciliğin güvenliği. gerilim ve savaşın olağan bir nedeni ortadan kaldırmıştır.

Güç kullanımını yasaklayan mevzuata uymaya ilişkin bir diğer iddia, ulusalcılığın, savaşın kendisini de, daha sorun çıkaran bir uğraşı haline getirdiğidir. Vietnam'daki ABD müdahalesi ile Afganistan'daki Sovyet işgalini kıyamete döndüren ve 1990'ların Balkan savaşlarını bu derece acımasız, inatçı ve arabuluculuğu zor yapan ulusalcılık duygusunun yoğunluğuydu. Ülkenin Arap toplumları arasındaki bölünmeleri derinleştiren din milliyetçiliği çekişmesiyle, isyanın itici gücü olan Sünni milliyetçiliği ve birleşik bir devletin kurulmasını engelleyen Kürt milliyetçiliğiyle, bu, Irak savaşında karışık ve karmaşık bir unsurdu.

Irak deneyimi, savaşların bundan böyle silahlı kuvvetler veya hatta rejimler arasındaki çatışmalar olarak tasarlanamayacağı gerçeğini, Amerikan vatanına iletmiş olması gerekmektedir. Onların, halkların arasında, gerçekte halkın ve uluslar arası kamu oyunun önünde ve denizdeki çatışmalar hariç, fiziki olarak en mücadeleci durumlarda dövüşmesi gerekecektir.[4] Kısa askeri harekâtlar, -gerçekte çok nadir olan- arzulanan siyasi etkiyi sağlamaya yeterli olmadıkça, silahlı kuvvetler, kendilerine direnen nüfuslara karşı uzun ve pahalı bir savaşın içinde kaybolduklarını veya ez azından düşman güçlerinin, bu nüfusları saklanma ve destek için kullandığını görebilirler. Ve Çok sayıda kişinin düşündüğü gibi, bu, sadece iç savaşlar için geçerli değildir. Devletler arası saldırılara gerilla yanıtları, askeri müdahale sırasında ve sonrasında meydana gelebilir ve herhangi bir geleneksel avantajı tamamen etkisiz hale getirebilir.

Gerilla savaşının tekrar canlanması, silahlı kuvvetlerini diğerlerine karşı kullanmak isteyen devletler için ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Bu sadece basit bir, sivillerin bulunduğu çevrelerdeki savaşı yeniden şekillendirme, istihbarat ve gözlem yeteneklerini iyileştirme, daha üstün silahlara sahip olma veya personeli saldırılardan korumak için daha iyi yöntemler geliştirme, sorunu değildir. Sorun, isyana karşı operasyonların gerçek hedeflerinin gerillaların güçlerini almış oldukları sivil nüfus olmalıdır.

Savaş dışı kişiler olarak özel haklara sahip olmalarından dolayı, sivillerin savaşın tahribatında korunması gerektiğine ilişkin beklentiler, zaman içinde yavaş yavaş gelişmiş ve uluslararası hukukta yer almağa başlamışlardır. Fakat, sivil nüfusa iyi muamele yapılmasının ulus devletin kurulmasından çok önce kabul

---

4 Bryan Ranft, 'Restrainrs on War at Sea before 1945', in Michael Howard (ed.), *Restraints on War* (Oxford: Oxford University Press, 1979).

edilen, önemli sağ duyulu bir nedeni vardı. Devletlerin uzun dönemli baskı yapmaya girmede istekli olmamaları halinde, herhangi bir önemli siyasi değişikliğin uygulanması veya zorla getirilmesi için nüfusun büyük çoğunluğun onayı gereklidir. Aksine, halk meşruiyetinden yararlanan bir lideri yenmek çok zordur. Galip olan meşruiyetten yoksun ise, ezici geleneksel gücün bile barış ve güvenlik getirmesi olası değildir.

Birleşik Devletler dahil Batılı güçlerin, başarılı "küçük savaş" deneyimlerine işaret etmelerine rağmen, Vietnam Savaşı, direniş hareketlerinin hemen bastırılamayacağını veya bir zamanlar olduğu gibi, nüfusların, kolayca sindirilemeyeceğini gösterdi. Gücün, hızlı veya kalıcı bir sonucu çıkarması olası değildir ve askeri etkisizleştirmenin kabul edilebilir veya faydalı olabilmesi de muhtemel değildir. Hükümetler, içteki silahlı hasımlarını zaptedebilir veya zayıflatabilir, ancak, silahlı kuvvetlerin dışında, kalıcı bir barış için gerekli olan sabır, hak veya uzun dönemli baskı, teşvik ve iyileştirme stratejisini uygulayacak kaynaklardan yoksun kalabilirler.

Geçmiş, belki bir başlangıç olabilir, fakat geleceği öngörebilmek için buna güvenilemez. Savaş, onun siyasi, ekonomik ve sosyal koşullarından ayrılamaz ve bunlar, ulusal ve uluslar arası düzeylerde, doğrusal olmayan şekillerde evrim geçirmeye devam edeceklerdir. Fakat, yirminci yüzyıl sonu ile 21. yüzyıl başındaki savaş deneyimleri, geleceğin stratejistleri için bazı öneriler sunmaktadırlar. Tehdit veya güç planlaması, bir dizi "geleneksel" askeri ve siyasi mülahazalardan etkilenmeye devam edecek, fakat ayrıca kurulması çok kolay olmayan, inanılırlık, kararlılık ve meşruiyetin oluşturulması temellerine dayanmak zorunda kalacaktır. Artık, harekâtları ya geleneksel ya da gelenek dışı algılamak veya bunları ayrı ve farklı paketler halinde planlama, hiçbir stratejik anlam ifade etmemektedir. Çatışma, silahlı kuvvetlere eş zamanlı ve potansiyel olarak çelişen talep-

ler getirebilir ve bir ortamda etkili olmak için yapılan eylemler, bir diğerinde yapılan çabaları zayıflatabilir. Taktik ve operasyon etkileri, istenmeyen stratejik etkilere sahip olabilirler ve stratejik etkilerin kendileri de, öngörülemeyen ve belirsiz olabilirler. Ve son olarak, tehdit veya güç kullanımı bundan böyle uzun vadeli sonuçlarına bakılmaksızın veya maddi iyileşme ve siyasi güvence sağlamaya yönelik birlikte yapılacak çabalar olmaksızın, planlanamaz veya uygulanamaz. Daha iyi bir barışa yönelik stratejilerin, adaletin anlaşılan kavramları kadar düzene de dayanması gerekecektir.

Seçilmiş Kaynakça

Kitaplar

Arrian, *Annabasis Alexandri* (çeviri. P. A. Brunt) (2 cilt) (Cambridge: Harvard University Press, 1989)

Arrian, *Annabasis Alexandri* (trans. P. A. Brunt) (2 Volumes) (Cambridge: Harvard University Press, 1989)

Bellamy, AJexJ., Paul Williams and Stuatt Griffin, *Understanding Peacekeeping* (Cambridge: Poliry Press, 2004)

Bobbitt, Philip, *The Shield of Achilles: War, Peace and the Course of History* (New York: Anchor Books, 2003)

Bondurant, Joan V, *Conquest of Violence: The Gandhian Philosophy of Conflict* (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1965) Brodie,

Bernard, *Strategy in the Missile Age* (Princeton: Princeton University Press, 1991)

Byman, Daniel and Matthew Waxman, *The Dynamics of Coercion: American Foreign Policy and the Limits of Military Might* (New York: Cambridge University Press, 2002)

Chang, Jung and John Halliday, *Mao: The Unknown Story* (London: Jonathan Cape, 2005)

Clatk, Wesley, *Waging Modem War: Bosnia, Kosovo and the Future of Combat* (New York: Public Affairs, 2002)

Clausewitz, Carl von. *On War* (Harmondsworth: Penguin Books, 1982)

Cohen, Eliot A., *Supreme Command: Soldiers, Statesmen, and Leadership in Wartime* (New York: The Free Press, 2002)

Douher, Giulio, *The Command of the Air* (çeviri: Dino Ferrari) (Washington DC: Hava Kuvvetleri Tarihi Bürosu, 1983)

Foote, Shelby, *The Civil War* (3 cilt) (New York: Vintage Books, 1986)

Freeman, Douglas Southall, *Lee* (özetleyen: Richard Harwell) (New York: Touchstone Books, 1997)

Fuller, J. F. C, *Armament & History* (New York: Da Capo Press, 1998) Fuller, J. F. C, *The Conduct of War 1789-1961* (London: Methuen, 1977)

Garthoff, Raymond L., *Soviet Military Doctrine* (Glencoe: The Free Press, 1953)

Halberstam, David, *War in a Time of Peace: Bush, Clinton, and the Generals* (New York: Simon & Schuster, 2002)

Howard, Michael (editör), *Restraints on War* (Oxford: Oxford University Press, 1979)

Howard, Michael, *The Franco—Prussian War* (London: Routledge, 2001)

Howard, Michael, *The Invention of Peace and the Reinvention of War* (London: Profile Books, 2002)

Howard, Michael, *War in European History* (Oxford: Oxford University Press, 2001)

Huntington, Samuel P., 'The Clash of Civilisations?', in *America and the World: Debating the New Shape of International Politics* (New York: A Council on Foreign Relations Book, 2002)

Jomini, Antoine-Henri de, *The Art of War* (London: Greenhill Books, 1996)

Liddcll Hart, B. H., *Strategy: The Indirect Approach* (New York: Frederick A. Praeger, 1954)

Lind, William S., *Maneuver Warfare Handbook* (Boulder: Westview Press, 1985)
Luttwak, Edward N., *Strategy: The Logic ofWar and Peace* (Cambridge: The Belknap Press, 2001)
Machiavelli, Niccolo, *The Prince* (çeviri: Daniel Donno) (New York: Bantam Classic, 2003)
Mahan, A. T, *The Influence of Sea Power Upon History* (Boston: Little, Brown, & Company, 1898)
Montefiore, Simon Sebag, *Stalin: The Court of the Red Tsar* (London: Phoenix, 2004) Mueller, John E., *The Remnants of War* (Ithaca: Cornell University Press, 2004)
Nasution, Abdul Haris, *Fundamentals of Guerilla Warfare* (Jakarta: Endonezya Ordusu İstihbarat Servisi, 1953)
Nye, Joseph S., Jr, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004)
Paret, Peter (ed.), *Makers of Modern Strategy* (Princeton: Princeton University Press, 1986)
Prior, Robin and Trevor Wilson, *The First World War* (Washington: Smithsonian Books, 2005)
Quester, George H., *Deterrence Before Hiroshima* (New Brunswick: Transaction Books, 1986)
Record, Jeffrey, *Dark Victory: America's Second War against Iraq* (Annapolis: Naval Institute Press, 2004)
Schelling, Thomas C, *Arms and Influence* (New Haven: Yale University Press, 1966) Shaw, Martin, *The New Western Way of War: Risk-Transfer War and its Crisis in Iraq* (Cambridge: Polity Press, 2005)
Smith, Hugh (editör), *The Strategists* (Canberra: Australian Defence Studies Centre, 2001) Smith, Rupert, *The Utility of Force* (London: Allen Lane, 2005)
Sun Tzu, *The Art of War* (çeviri: Samuel B. Griffith) (Oxford: The Clarendon Press, 1963)

Thucydides, *The Peloponnesian* War (çeviri: Rex Warner) (Harmondsworth: Penguin Books, 1975)

Väyrynen, Raimo (editör), *The Waning of Major War* (London: Routledge, 2006)

Warden, John A. Ill, *The Air Campaign* (Washington: Brassey's, 1989)

Woodward, Bob, *Bush at War* (New York: Simon & Schuster, 2002)

Makaleler

Gray, Colin S., 'How has War Changed Since the End of the Cold War?', in *Parameters,* (İlkbahar, 2005)

'War and Peace in the 21st Century', *Human Security Report (2005)*'ta (Vancouver: The University of British Columbia, 2005)

Zartman, William, 'The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments', *The Global Review of Ethnopolitics*'de (cilt. 1, sayı: 1, Eylül 2001)

Dizin

688 sayılı Karar, 326
ABD baskısı, 357
ABD dış politikası, 300
ABD konuşlanması, 296
Afganistan, 74, 87, 127, 134, 137, 191, 193, 202, 239, 242, 243, 245, 248, 249, 253, 256, 258, 259, 262, 264, 265, 266, 296, 311, 312, 315, 319, 339, 348, 350, 352, 353, 358
Afrika Birliği, 326, 339
ağ merkezli savaş, 204, 217
akılcılık, 234
aldatma, 37, 48, 111, 144
Altı Gün Savaşı, 136, 170, 179, 192, 275
Amerikan İç Savaşı, 71, 83, 105, 116, 190, 255, 318
Angola, 10, 319, 325
Anibal, 244, 245
arazi yapısı, 52
araziyi ele geçirme, 5, 63, 69, 80, 81, 83, 84, 86, 89, 215, 227
araziyi ele geçirme ve tutma, 63, 69, 80, 83, 84, 86, 89, 215
Arthasastra, 268
askeri gelenek, 221
askeri harekâtları, 207, 212, 304
askeri strateji, 150, 194, 203, 222, 243, 244, 262, 266, 275, 293, 346
askeri stratejiler, 194, 346
atlar, 144
avcı uçağı, 97, 106, 107
bağımsızlık hareketi, 131
Bağımsızlık Savaşı, 49
Bağlantısızlar Hareketi, 161
Bandung Konferansı, 161
barış koruma operasyonları, 321
baskı, 5, 32, 36, 43, 50, 54, 55, 61, 62, 63, 64, 75, 76, 77, 83, 91, 92, 98, 102, 106, 109, 121, 149, 157, 188, 194, 195, 209, 235, 238, 242, 308, 309, 324, 328, 329, 335, 352, 360
baskıcı kullanımı, 248
başarı, 5, 24, 57, 77, 90, 149, 162, 220, 241, 266, 278, 288, 293, 295, 300, 305, 312
başarı olasılığı, 241
başarısızlık, 33, 80, 124, 238, 292, 314

Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu, 9, 337
Berlin hava ikmali, 109
Birleşik Bombardıman Saldırısı, 75
blitzkrieg, 38, 71
BM müdahalesi, 320
Bobbitt, Philip, 363
bölgesel hakimiyet, 259
bütünleştirilmiş strateji, 59
Büyük İskender, 15, 21, 38, 82, 108
büyük strateji, 21, 22, 23, 25, 31, 33, 69, 92, 106, 108, 138, 145, 160, 198, 275, 349, 352, 354
caydırma, 22, 32, 43, 46, 63, 91, 94, 98, 102, 146, 155, 162, 173, 184, 208, 210, 224, 274, 289, 329, 334, 345, 348, 352
Cenevre Sözleşmesi, 261, 282, 286
Clausewitz, Carl von, 364
coğrafya, 33, 116, 130, 170, 177, 188, 198
Cohen, Eliot, 364
çatışma içinde, 98
çatışma kuralları, 50, 285
çatışmanın evrensel mantığı, 197
çekim merkezleri, 27, 70, 80, 99, 100, 101, 193, 346
çekim merkezleri ve, 193
çevreleme politikası, 90, 162
çığır açan savaş, 356
Çöl Fırtınası Harekâtı, 205
determinizm, 45
devlet terörizmi, 153
Dien Bien Phu, 123, 124
doğrusal olmayan savaş alanı, 87
Doğu Avrupa, 153, 155, 160, 232, 307, 354
Doğu Timor, 9, 10, 25, 213, 233, 260, 296, 332, 333, 339
duyarlılık analizi, 99
Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon saldırısı, 367
düşmanın morali, 83
EBP, 9, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224
elektrik tesisleri, 206
elit birimler, 132
Endonezya, 26, 131, 160, 161, 169, 174, 213, 233, 236, 259, 274, 289, 332, 333, 334, 351, 365
Enola Gay, 142
Entebbe baskını, 78
etki alanları, 155, 161, 162, 180
F-86 Sabre, 198
Falkland Savaşı, 167, 235
Filipinler, 115, 156
Filistin Kurtuluş Örgütü, 10, 297
Fön Savaşları, 93, 292
Fransız-Prusya Savaş, 67
Fransız-Prusya Savaşı, 67
gerilla taktikleri, 49, 132, 288, 289
gönüllüler koalisyonu, 312
gözetleme, 178, 218
Gözlem-Yönlendirme-Karar-Eylem, 9
Gray, Colin, 366
grup düşünmesi, 244
Guam öğretisi, 296
güç dengesi, 25, 159, 160, 162, 165, 180, 228, 279, 297
güç yapılandırması, 173, 175, 181, 210
güç yetenekleri, 181
güçlü donanma, 70
güvence, 165, 166, 207, 227, 239, 243, 248, 272, 289, 315, 338, 339, 350, 361
halk desteği, 288, 357
Hamas, 26, 31, 51, 79, 101, 133, 314

hassasiyet, 84, 119, 131, 201
hatalı varsayımlar, 244
hava harekâtı, 193, 196, 197, 200, 266
hava muharebesi, 111, 127
hava saldırıları, 74, 124, 238, 264, 265, 266, 285, 305, 306, 308, 309
hedefleme, 73, 75, 77, 101, 103, 218, 252, 287, 300
hız, 72, 107, 109, 110, 114, 128, 188, 189, 190, 220, 223, 323, 346, 347
hiper savaş, 192
Hiroşima ve Nagazaki, 45, 74, 283
Hizbullah, 101, 104, 133, 183
hukuk, 65, 137, 140, 184, 231, 269, 270, 273, 279, 286, 287, 311, 336, 342, 345, 358
Huzur Operasyonu, 326
I. Dünya Savaşı, 39, 40, 43, 44, 58, 72, 73, 74, 87, 106, 111, 112, 113, 122, 125, 127, 130, 159, 190, 191, 232, 255, 257, 271
II. Dünya Savaşı, 14, 50, 89, 164, 195, 205, 229, 231, 233, 235, 246, 255, 259, 272, 318
INTERFET, 9, 333
Irgun Zvai Leumi, 92, 133
ISTAR, 9, 218, 219
iç savaş, 14, 48, 148, 151, 203, 214, 292, 300, 301, 317, 318, 320, 322, 324, 337, 340, 359
ideal, 6, 17, 25, 28, 62, 80, 145, 153, 172, 194, 199, 218, 225, 307, 341
İkinci La Hey Barış Konferansı, 270
ikincil hasar, 77, 308
ikincil stratejiler, 21
iktidara gelme, 149
iletişimler, 189, 197, 218
İlyada, 121
ince güç, 158, 354
insan hakları istismarları, 336, 337
insancıl müdahaleler, 18, 336, 337, 343
insansız hava araçları, 211
İnternet, 219
iradeler çatışması, 83, 195, 197, 207
İran, 30, 66, 78, 82, 83, 88, 90, 120, 125, 156, 157, 173, 180, 217, 237, 241, 256, 260, 274, 289, 300, 314, 315, 326, 346, 353, 357
İspanya, 83, 130, 159, 190, 282, 351
İsrail, 9, 14, 26, 51, 78, 79, 80, 91, 100, 104, 119, 129, 134, 135, 136, 140, 164, 167, 170, 171, 172, 173, 174, 180, 192, 237, 242, 275, 283, 284, 297, 298, 319, 346, 351, 353
istihbarat başarısızlığı, 263
istihbarat toplama, 135, 351
ittifaklar, 146, 159, 160, 170, 178, 180, 184, 198
Jomini, Antoine-Henri, 364
Joshua, 164
Karmaşık Muhtemel Durum Harekâtları, 331
karşılıklı garantili yıkım, 46, 63, 91, 96
karşılıklı tamamlayıcı etkiler, 218
Kartaca, 93, 155, 245
Katrina Kasırgası, 254
Kautilya, 268
kaynaklar, 28, 32, 121, 173, 213, 241
kazanma, 17, 24, 29, 34, 42, 65, 92, 93, 118, 127, 128, 158, 181, 197, 217, 220, 222, 298, 314, 332
kendini savunma hakkı, 275, 276
kıtalararası balistik füzeler, 97
Kızıl Hava Kuvvetleri, 127, 202, 203

kitle, 50, 100, 118, 119, 120, 137, 139, 157, 189, 191, 217, 236, 239, 249, 258, 263, 274, 276, 312
kitlesel ordular, 113
Komintern, 154
Komünist Enformasyon Bürosu, 154
Kongo, 9, 10, 138, 274, 319, 320, 327, 336, 337, 340, 341
Konnigratz muharebesi, 293
konumsal savaş, 125
Kore Savaşı, 39, 83, 125, 154, 163, 198
koşulsuz zafer, 24, 32, 63, 69, 86, 89, 90, 151
Kraliyet Donanması, 129
Kraliyet Hava Kuvvetleri, 10, 65, 68
Kuzey Afrika, 23, 34, 71, 191
Kuzey İttifakı, 249, 259, 265, 266
Kuzey Kore, 39, 82, 100, 140, 153, 173, 273, 315, 346
Küba, 49, 131, 160, 163, 166, 285, 319
Küba füze krizi, 160, 163, 166
küçük silahlar, 232, 303, 311
kültür emperyalizmi, 158
La Hey Barış Konferansı, 270, 282
liberal demokrasiler, 176
Liberya, 301, 337, 338, 342
lojistik, 41, 52, 71, 118, 167, 181, 188, 244, 263, 264, 288, 330, 339, 346
Luftbrücke, 109
Luftwaffe, 65, 96, 127, 202, 222
Lübnan, 104, 170, 237, 297, 298, 319
Machiavelli, Niccolo, 365
MAD, 9, 46, 47, 96, 97, 98
maliyeti, 90, 187, 227, 270, 313
Mançurya olayı, 228
manevra, 20, 37, 52, 58, 83, 87, 92, 93, 105, 106, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 122, 125, 128, 129, 131, 142, 144, 162, 164, 189, 190, 191, 192, 347, 354
manevra ve ateş gücü, 58, 105, 112, 113, 117, 120, 129, 144, 191, 192
Mao Tse-tung, 48, 57, 131, 143, 151, 153
Marshall Planı, 150
Matabele Savaşı, 188
meşruiyet, 276, 277, 288, 295, 312, 334, 339
Milletler Cemiyeti, 271, 272, 282
Mobutu Sese Seko, 320
Mossad, 80
müdahale, 7, 14, 149, 153, 229, 274, 295, 301, 309, 317, 319, 321, 325, 326, 327, 328, 329, 334, 335, 337, 340, 342, 343, 350, 351, 359
Narodnikler, 76
Nazi Almanya'sı, 286
NCW, 9, 204, 217, 218, 219, 220, 221, 223, 224
NCW yapısı, 219
NSC-68, 149
nükleer silahlar, 31, 46, 47, 75, 96, 109, 119, 139, 157, 168, 169, 176, 207, 228, 236, 280, 283, 294, 346, 348, 355
Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması, 139
nükleer strateji, 45, 46, 47, 96, 97
Nye, Joseph, 365
odaklanma, 202
Olimpiyat Oyunları, 80
ONUC, 9, 320
operasyonel tempo, 192
oransallık, 138, 140, 143
ortak teknolojiler, 216

otoriter rejimler, 245, 260
Otuz Yıl Savaşı, 236
önleyici, 22, 46, 97, 98, 137, 182, 276, 279, 280
Özbekistan, 265
Pakistan, 47, 97, 140, 173, 237, 265, 341, 346, 351
Paris Barış Konferansı, 271
perestroika, 54
PLO, 10, 297
Potsdam Konferansı, 151
Prevlaka Yarımadası, 328
profesyonel ordular, 132, 270
Prusya, 27, 56, 293, 358
rejim değişikliği, 227, 245, 252, 274
risk, 46, 63, 75, 76, 211, 284, 328
risk stratejisi, 46, 75, 76
robot bilimi, 211
Roma İmparatorluğu, 155, 269
sağ duyu, 106, 252, 253, 268, 269, 286, 324, 358, 360
saldırı, 5, 13, 19, 20, 22, 30, 37, 46, 47, 53, 63, 71, 76, 79, 92, 94, 96, 97, 112, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 131, 133, 136, 139, 164, 169, 171, 173, 174, 180, 182, 189, 194, 195, 210, 212, 215, 216, 256, 259, 264, 265, 272, 273, 275, 276, 279, 284, 299, 349, 358
saldırı harekâtları, 174, 212, 215, 300
savaş dehası, 55
savaş esirleri, 282
Savaş Sanatı, 52, 53
savaş suçları, 51, 138, 157, 277, 306
savaşın insan boyutu, 53, 213
Savaşın Reddi için Genel Anlaşma, 272
savunma politikası, 136, 309
savunma stratejileri, 179, 181, 254, 345
Schelling, Thomas, 365
schwerpunkt, 99
Scipio Africanus, 93
SEATO, 10, 160
seferberlik planı, 39
Shaw, Martin, 365
sığınmacılar, 326
sınırlı savaşlar, 233, 249, 252, 266
Sierra Leone, 10, 336, 338, 341
Silahlı Çatışma Hukuku, 134, 137, 138, 140, 141, 212
Singapur, 149, 169, 173, 174, 254, 256, 275
sivil desteği, 296
sivil itaatsizlik, 142
sivil zayiat, 262, 287
sivillerin korunması, 328
siyasi amaçlar, 5, 14, 15, 16, 29, 34, 101, 234, 237, 242, 292, 294, 315, 331, 345
Soğuk Savaş, 14, 32, 46, 90, 98, 109, 119, 147, 148, 152, 159, 160, 163, 165, 166, 176, 207, 210, 229, 233, 237, 257, 263, 273, 274, 278, 283, 284, 285, 291, 297, 299, 307, 311, 317, 319, 322, 323, 325, 326, 327, 355
Soğuk Savaş sırasında, 32, 119, 152, 159, 160, 163, 165, 285, 291, 319, 327
Somali, 10, 255, 263, 296, 301, 302, 303, 304, 305, 311, 324, 327, 328, 330, 331, 337, 340, 341
Somali müdahalesi, 327, 330
sonuçlara dayalı planlama, 204
Sovyet işgali, 296, 358
soykırım, 138, 139
strategos, 19

strateji, 5, 6, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 24, 31, 35, 36, 38, 39, 41, 49, 52, 53, 57, 61, 69, 76, 80, 84, 85, 91, 118, 119, 122, 128, 138, 146, 147, 149, 153, 155, 163, 183, 191, 196, 197, 220, 238, 242, 243, 255, 262, 264, 287, 293, 302, 308, 310, 330
stratejik, 4, 5, 6, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 31, 32, 34, 35, 37, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 54, 55, 58, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 89, 90, 92, 93, 95, 97, 98, 101, 103, 104, 105, 108, 116, 117, 118, 125, 129, 132, 134, 135, 136, 142, 143, 145, 146, 147, 151, 153, 154, 155, 158, 159, 160, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 183, 184, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 208, 209, 210, 215, 217, 218, 219, 221, 224, 225, 229, 230, 240, 241, 243, 244, 245, 248, 249, 251, 252, 256, 258, 261, 262, 263, 274, 275, 276, 278, 279, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 290, 292, 293, 294, 296, 297, 305, 308, 310, 312, 313, 314, 317, 321, 330, 331, 335, 345, 347, 349, 353, 354, 358, 360
stratejik açmaz, 97
stratejik denge, 92, 95
stratejik düşünce, 5, 6, 18, 32, 35, 37, 42, 43, 45, 47, 50, 55, 58, 69, 89, 98, 105, 168, 193, 217, 281, 296, 330
stratejik felç, 192, 200, 201, 202, 204, 218, 221, 224, 225, 248, 252, 347
stratejik saldırı, 48, 175, 187
stratejik savunma, 48
stratejik seçenekler, 5, 125, 241
stratejik sonuçlar, 159
suikast girişimleri, 100
Sukarno, 131, 161
Sun Tzu, 5, 15, 48, 52, 53, 55, 57, 59, 92, 98, 197, 346, 365
Suriye, 104, 134, 170, 172, 275, 284, 297, 300, 319, 353
Sünniler, 313
şekillendir-caydır-karşılık ver, 184
şekillendirme, 6, 145, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 160, 162, 165, 184, 210, 224, 247, 345, 359
şekillendirme stratejileri, 152
Taiping Ayaklanması, 318
Taliban, 103, 239, 249, 264, 265, 266, 312, 350
teçhizat, 168, 216, 242, 265, 339
tek kuvvetli kültürler, 220
teknolojik üstünlük, 33
tempo, 189, 200, 201, 347
terörizm, 22, 47, 50, 51, 77, 91, 131, 133, 134, 176, 183, 184, 276, 349, 350
terörizme karşı koyma, 352
terörle savaş, 349, 356
teslim olmayı reddetme, 62
Thucydides, 36, 70, 267, 346, 366
ticaret, 24, 130, 231, 358
top yekun savaş, 233, 234, 270, 310
topçu, 71, 106, 113, 190, 222
Truva kuşatması, 121
Tukhachevsky, 71
Türkiye, 88, 173, 241, 262, 300, 321, 326
ulus devletler, 137, 346, 355
UNITA, 10, 325
UNITAF, 10, 302, 303, 328, 331

UNOSOM II, 303, 304, 331
UNPROFOR, 10, 328, 329
uygulama, 6, 38, 50, 53, 57, 70, 114, 117, 122, 129, 137, 141, 152, 172, 188, 189, 192, 202, 209, 210, 211, 212, 217, 220, 224, 255, 273, 274, 303, 310, 327, 331, 337, 338, 339
uzay rampaları, 347
ülke güvenliği, 177
Varşova Paktı, 160
Vicksburg, 121
Vietnam Savaşı, 243, 251, 285, 286, 291, 295, 310, 360
Warden, John, 366
Weinberger Öğretisi, 299
yaşam alanı, 230
yatay yayılma, 231
yeni dünya düzeni, 278
yenme, 135
yıpratma, 33, 84, 126, 131, 203, 215, 217, 248, 347
Yom Kippur Savaşı, 172, 192, 283, 284
zaferi ret, 28
zaferin doruk noktası, 299
zamanlama, 111, 312
Zartman, William, 366
zorlama, 5, 63, 64, 75, 83, 90, 102, 149, 150, 155, 235, 310
zorunlu askerlik sistemi, 110